UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Preceptoriu[m] Nico. [de] Lira ordinis seraphici Francisci/ siue Expositio tripharia breuis vtil[is] in decalogu[m] legis diuine

Henricus <de Frimaria>
Nicolaus <de Lyra>

Colonie, 19.05.1495

urn:nbn:de:hbz:466:1-31207

Visual Library

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

T 198

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Non dimittitur peccatum niſi reſtituatur ablatum.

1

Preceptoriũ Nico. ð Lira

ordinis ſeraphici Franciſci/ſiue Expoſitio tripha
ria breuis ꝛ vtil' in decalogũ legis diuine.

De decimis dandis.
Interrogationes faciende infirmo morienti.
De articulis fidei.
De ſeptem peccatiſ mortalibꝫ.
De triplici modo peccandi ĩ deum
De operibꝫ miſcdie.
Compendiũ de vita antichriſti.
De fine mundi Et de extremo iuditio.
De aĩe hoĩs immortalitate Libellus ꝑutilis.

Qui dubitat in fide infidelis est. ut ait Felix,
frx martyr.

Collegij Societ. Jesu Paderborn
Ex donat. R. D. Sebast. Schulte.

J 198

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

¶ Anthonij liberi Suſatenſis ĩ laudẽ inclite Colonoꝝ vrb. Epygramma feliciter incipit.

O felix vrbs ante alias Colonia ſalue. ⁊
Pauperꝫ ingenij munera ſume libens.
Salue o metropol' ſuperꝫ cara. inclita ſalue. o
Tellus aucta bonis nobilibuſqꝫ virꝫ
Tu mihi ſola places. nã qꝫ es ꝑadiſus abũdans
Moribꝫ egregijs artibꝫ atqꝫ ſacrꝫ
Et tua terraꝝ celebrꝫ iam fama ꝑ orbem
Atqꝫ tuas laudes ꝯcinit oĩs homo
Urbibꝫ es reliq̃s multo felicioꝛ in te
Nam requiem reges tres orientꝫ habent
O venerãda nimis vrbs. O ſanctiſſima q̃ tot
Enſibꝫ exhauſta corpora ſancta colunt
Res miranda. dei tecũ eſt clementia: nanqꝫ
Munera que totꝰ non habet orb. habes
Conſilijs romã vincꝫ. ſapientia athenas.
Pariſius ſtudijs. ⁊ Venetos opibꝫ
Singula q̇d referã ſuperas aſiatica regna
Europe. atqꝫ tibi ⁊ affrica magna fauet
Ergo ego carminibꝫ laudãs caſtra opida ⁊ vrbes
Non potero laudis immemoꝛ eſſe tue.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

PROLOGUS

¶ Venerabil' fratr' Nicolai de lyra or
dinis ſeraphici Franciſci/ preceptoꝛiuꝫ
ſiue expoſitõ triphãria breuis ⁊ vtil' i de
calogũ legis diuine Incipit feliciter.

HVdi iſrael p̄cepta
domini/ ⁊ ea in cozde tuo quaſi in libꝛo
ſcribe. ⁊ dabo tibi terrã fluentem lac et
mel Deutero. 6. ¶ In his verbis propoſitis ſpi/
rituſſanctus circa diuina p̄cepta tria tãgit. ¶ Pri
mo nãqꝫ oſtẽdit ꝙ ſtꝫ hylarit' audiẽda. ¶ Scdo
ꝙ ſtꝫ memoꝛie cõmẽdãda ¶ Tertõ ꝙ ſtꝫ eternalit'
p̄miãda. Primũ inuit' cũ p̄mittit'. Audi iſrael p̄ce
pta dñi. Scdm cũ ſubdit'. ⁊ ea ĩ cozde tuo q̄ſi ĩ li/
bꝛo ſcribe. Tertiũ cũ annectit': ⁊ dabo tibi t'rã flu
entẽ lac ⁊ mel. ¶ Propt' p̄mũ ſciẽdũ ꝙ p̄cepta dñi
ſtꝫ hylarit' ⁊ libent' audiẽda triplici rõne. ¶ Pꝛio
q2 naturã lapſam releuãt ⁊ oẽ pc̃ti vulnus curãt:
¶ Scdo q2 hoĩeꝫ de vita beata p̄fecte certificant
¶ Tertõ q2 mẽtẽ rõnalẽ totalit' ad ſummam p̄fe/
ctõeꝫ eleuãt ¶ Primũ pꝫ Natura nãqꝫ hũana ex
preuaricatiõe p̄mi parẽtꝫ fuit triplici pc̃ti vulnere
ſauciata. Et p̄mo q̄dẽ ĩ rõnali q̄ fuit obfuſcata in
cognitõe p̄mi veri. Nã p̄mꝰ hõ ante pc̃tm̃ habuit
ſyncerã notiaã de deo p̄ ſpecies ſibi intellectualit'
influxas: Sed poſt peccatum ratio fuit depreſſa
intantũ vt p̄ ſpecies corpoꝛales ip̄am cognitõem
diuinam opozteret mẽdicare. ¶ Scdo in cõcupi
ſcibili q̄ fuit viciata in dilectõe ſummi boni. A pu

ritate nāq; diuine dilectionis. concupiſcibilis de/
preſſa fuit. ⁊ contaminata amore terrenorum.
¶ Tertio in iraſcibili. que fuit debilitata in dete/
ſtatione mali Nam ꝓpter vehemētiā paſſionum.
homo in ſtatu nature corrupte non poteſt ita viri/
liter deteſtari malū/ſicut feciſſet ī ſtatu innocentie
¶ Hoc aūt vulnus triplex per diuina p̄cepta per
fectiſſime ſanat᷑. ¶ Nam p̄mo rationalem illumi/
nant ī ꝑfecta cognitione primi veri. Vn̄ Pſalmi/
ſta. Preceptum domini lucidū illuminās oculos
¶ Scd̄o concupiſcibilem inflammāt in perfecta
dilectōe ſummi boni. Unde Pſalmiſta. Ignitū
eloquium tuum vehementer. ¶ Tertio iraſcibilē
confirmant/in ꝑfecta deteſtatione mali. quod pe/
tebat Pſalmiſta cum dicit. Confirma me in verb
tuis. Unde ꝓpter predicta. p̄cepta diuina non ſo
lum ſunt hylariter audienda. ſed etiam ſunt p̄ oī/
bus intime diligenda. Teſte propheta qui dicit
Ideo dilexi mandata tua ſuper aurum ⁊ thopazī
on. Cuius tamen cauſā triplicem p̄dictis trib⁹ cō
ſonam reddit ibidem ſubdens Propterea ad oīa
mandata tua dirigebar. In quo innuit ꝙ homo
per mandata diuina dirigit᷑ in perfecta dei cogni/
tione/⁊ in intima eius dilectione Sed per hoc qđ
ſequitur. omnem viam iniquam odio habui oſtē/
dit etiam quoad iraſcibilem ꝙ per ea homo perfe
cte dirigitur in perfecta deteſtatione mali. Et qꝛ
precepta diuina ſic ſanant vulnera peccati. īdo cō
uenienter in ſcriptura ſacra nomīe vnguenti ſana/
tiui exprimuntur. Eccleſia.38. Unguentari⁹ fa/

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

ciet pigmenta ſuauitatis ꝛ vnctionis conficiet ſua/
uitatis. Nam ad ſanandum vulnera noſtre men/
tis pigmentarius deꝰ ipē in apotheca diuine bo/
nitatis. per artem ꝛ magiſteriū ſue ſapiētie increa/
te. conficit vnguentum ꝛ triplex antidotū peropti
me ſanatiuum. Et hoc ex herb̄ nobiliſſimis adin
uicē permixtꝫ. Ex diuīa ſcꝫ miſcōdia/ ꝛ ex eius mel
liflua doctrina/ ꝛ ex gratia diuinitꝰ īſpirata. Hec
autem artificio diuīe ſapīe ſibi iuicē pmixta. illud
vnguētū ſanatīm ↄficiūt. ¶ Scōm pꝫ. nā ipa vo/
ce xvitatꝫ hō ex diuinoꝝ p̄ceptoꝝ obſeruātia/ certi/
ſſime aſſecurat̄ ꝺ vita beata Et idō ſaluatoꝛ dicit
Math. 19. Si vis ad vitā īgredi. ſua mandata.
Propt̄ qꝺ ſaluatoꝛ diſcipul̄ eius doctrinā ſuan/
tibus ꝛ precepta eius īplentibus premium eterne
beatitudinis pollicetur Luce. 22. Ego diſpono
vob̄ regnum ſicut diſpoſuit mihi pater vt edatꝫ et
bibatꝫ ſuper menſam meam ī regno meo vbi vita
eterna (ſcōm Auguſtinum) ſine fine videbit̄/ ſine
fatigatōne laudabitur/ ꝛ ſine faſtidio amabitur.
¶ Tertiū patet. Nam ſupma pfectō hoīs actiui
ī hac triplici actu perficitur. Ad quoꝛuꝫ ↄſumma
tōem precepta diuīa mentem rationalē totalit̄ ele
uant ꝛ ſublimant. Primus eſt oīs terrene ſollicitu
dis depoſitō/ ꝛ mentꝭ ab omni ſpē creata perfecta
denudatō/ ac ī ſui itimo oīmimoda recollectō Qꝺ
pꝫ. Opoꝛtet eīm mētē ad ſpūalē perfectōeꝫ ↄſcēde
re volētem ab oī ſollicitudie terrenoꝝ eſſe ſemotā ꝛ
ab oī ſpē creata eſſe abſtractā/ ꝛ ī ſui itimo totalit̄
recollectam. Quod pulchꝛe figuratuꝫ eſt ī moyſe

Exodi. 24. q̊ cū deberet ad deū ī mōtē aſcēdere:
ꝑus fuit a tumultu ꝓpl'i ſegregat⁹ deīde fratri ſuo
Aarō aſſociat⁹ quē tn̄ poſtea dimiſit poſtq̄ꝫ cū eo
ꝑtē mōtꝫ aſcēdit ꝛ ita demū ſol⁹ remāſit. Moyſes
nāqꝫ īterp̄tat' aſſumpt⁹ d' aq̄/vl' depoſitō vl' denu
datō. ꝛ ſ'cat mentē ꝯtēplatiuā ab oī tumultu ꝓpl'i
ſegregatā. Qd̄ inuit' p h̄ ꝙ Moyſes ſegregatus
fuit a ꝓpl'o. Itē ab oī ſpecie creata denudatā ꝛ ab
ſtractā/qd̄ inuit' ꝑ h̄ ꝙ fuit a fratre ſeiūct⁹ Et hoc
notant'/qꝛ ſic Aarō fuit moyſi naturali vīculo col
ligat⁹. ita ſpēs ꝑ q̄s ī itellectualē cognitōēꝫ dedu/
cimur ſꝑ ſtꝫ mēti nr̄e naturalit' cōplantate. qd̄ pꝫ/
qꝛ nr̄ ītellect⁹ nihil intelligit naturalit' niſi ꝑus fu/
erit ſpē aliq̄lit' īformat⁹. t'tio de aīa. Et iō Moy
ſi ab Aarō ſepatō ē mētꝫ rōnalis ab oī ſpē creata
ꝑfecta denudatō ¶ Tertō ipaꝫ mētē ꝯtēplatiuā
oportet eē ī ſui ītimo recollectā Qd̄ pꝫ ꝑ h̄ ꝙ Mo
yſes poſt ſepatōēꝫ ſui a fratre/q̄draginta dieb⁹ ſo/
litari⁹ remāſit. Ad inſinuādū ꝙ mēs ip̄i⁹ in ſui in/
timo ꝑfecte recollecta fuit Scōs actus eſt ſuiꝑi⁹
omnimoda derelictō. Oportet nāqꝫ mentē ad cō
templatōis faſtigiū aſpirantē. ſeip̄aꝫ deſerere ꝛ vo
luntatē ꝓpriā oīmode abdicare ꝛ ip̄am diuine vo/
luntati adeo ꝑfecte conformare: ꝙ in nullis ſuis
motib⁹ ſequat' impetū arbitrij ꝓprij ſꝫ in omnibus
mere dependeat ex volūtate arbitrij diuini. Quō
autē mens vel qualit' ſeip̄am deſerere debeat. pul
cre docet ꝛ ſubtilit' Bernard⁹ ſup cantica. ſermo/
ne. 85. vbi dic̄ ꝙ hoc fit cū mēs ineffabili vbi dul
cedine allecta/ſeip̄am ſibi quodāmō furat' ꝛ ſuꝑ ſe

ſpam rapitꝛ elabit a ſeipa vt vbo diuino fruatur. Quod etꝫ ſi detur alicui experiri. nulli tñ dat poſſe eloqui cũ hoc ſit ineffabile. Vnd Bernardus ibidẽ dic ꝙ ſi vbũ diligent ꝯſideret apparꝫ ꝙ hoc emanat a pꝛofundo cordis deifici qd veritatez facti experimentaliter cõpꝛobauit. In quo q̇dẽ vbo beat⁹ Bernard⁹ tria innuit q̄ ad hoc ꝯcurrunt vt mens ſeipam deſerat. ¶ Primo nãqꝫ reqrit volũtatꝫ ꝓpꝛie omnimoda abdicatio. qd innuit ꝑ hoc qd dicit ꝙ mens quodãmõ ſe ſibi furat. ¶ Scd̃o reqrit omnis opatõis natural omnimoda trãſcẽſioꝛ in apice ꝯtẽplatõis ꝑfecta ſuſpẽſio. qd innuit cũ dic ꝑ h̄ ꝙ mẽs ſup ſeipam rapit. ¶ Tertõ reqrit ſuiipius deſpectioꝛ ſue voluntatꝫ in volũtatem diuinã ꝑfecta trãſſoꝛmatõ. qd innuit ꝑ hoc qd dicit mentem elabi a ſeipa vt verbo diuino fruatur. Tunc em̄ mens a ſeipa elabitur. quando ſibiipſi et omnib⁹ actib⁹ ſuis/ſcꝫ appꝛehenſiue/ꝛ appetiue pꝛe ſuauitate diuine contemplationis fundit⁹ moritur/verbo diuino fruensꝛ omnibus aliis moꝛtua exiſtens. Hec autem moꝛs eſt dulciſſima. qd bene ꝓbauerat Jacob patriarcha dicens. Iã letus moꝛiar/qꝛ vidi faciẽ tuã. Geñ. 46. Hec aũt ſuiipi⁹ derelictio pulcre figurata ẽ in Moyſe. cui dic dñs. ne ad ipm appꝛopinqret. ſꝫ calciamenta pedũ ſolueret. Exod. 3. Ne appꝛopinques inquit huc/ſed ſolue calciamenta de pedibus tuis locus em̄ in quo ſtas terra ſancta eſt. Per calciamentuꝫ quod perfecte pedi confoꝛmatur et ſibi quodammodo vinculo ligature aſtringit deſignat inclina/

tio natural' qua q̄libet ĩclinatur ꝛ reflectitur ad ſe/
ip̃m eius commodum appetendo ꝛ ꝓpriã voluñta
tem ſectando quã oportet hoĩez prorſus diſerere
ſi diuĩe cõtemplatõis velit eẽ particeps Et ĩdõ pe
dũ diſcalciatõ nihil aliud eſt ꝗ̃ ꝓprie voluntatꝫ oĩ
moda abdicatõ ꝛ eius in diuinũ bñplacitũ ꝑfecta
tranſformatõ. ¶ Tertius act⁹ eſt mentis ad diuĩ
naz caliginẽ ĩtroductõ/ ꝛ diuĩe claritatꝫ puriſſima
ꝯtemplatõ Q̃d figurate ĩnuit' ꝑ hoc ꝙ Moyſes
quodam raptu deifico ad diuinã caliginẽ ĩtrodu
ctus. ip̃m deũ per eſſentiam vidit. vt dic̃ Auguſtĩ
nus ĩ libro de videndo deũ ad paulinũ. Ex hac eĩ
viſione ꝛ ꝯſortõ diuini ſermõis eius facies cornu/
ta fuit/ quia radijs claritatꝫ maxĩe reſplẽduit/ que
etiã acumen viſus humani ĩ tantum repercuſſit. ꝙ
iudei non poterant ĩ faciem Moyſi reſpicere: niſĩ
eam ꝑ̇us velaret panno ſuperpoſito. Sꝫ notabi/
le valde eſt ꝙ ſola facies Moyſi diuĩa claritate re
ſplenduit. qꝛ cum aĩa ꝑ raptũ ad diuinã cognitõ/
nẽ ꝑducit'. ſola imago rõnal' aĩe luce diuĩe clarita/
tꝫ perfunditur. Et hec de ꝑ̇mo ꝑ̇ncipali. ¶ Pro/
pter ſc̃õm eſt ſciendum ꝙ diuina precepta per iu/
gem meditatõem ꝛ deuotam affectõem ſũt ſcribẽ
da ĩterius ĩ corde ꝛ exterius ĩ opere. Nec valet ex/
cuſatõ ſi aliq̃s diceret ſe neſcire ſcribere/ cum nũꝗ̃
litteras didiſcerit. qꝛ ſcriptor huius ſcripture ĩterĩ
us ĩ corde eſt ꝟtus ſpũſancti ĩterius ĩſpirans Pẽ
na ſcribens ẽ diuina ĩſpiratõ volũtatẽ ad bonũ ex
citans. Pargamenũ ĩ quo ſcribit' q̃d dꝫ eſſe mun
dũ ꝛ nitidũ eſt cordis mundicia. qꝛ in pargameno

nigro ꝛ lutoſo nõ apparet ſcriptura pulchra ꝛ legĩ
bilis. Incauſtum hui⁹ ſcripture ē gr̃a ſp̃ũſſancti.
Cõtinẽtia vero ſcripture ē dilectio dei ꝛ ꝓximi.
qꝛ ſꝫm apoſtolũ. finis p̃cepti ē charitas. i. ad Thĩ
mo. i. ca. Et ſicut inſtrumẽta p̃cioſa ꝛ ſpecioſa re/
cõdunt̃ i loco ſecreto ꝛ p̃uato ita ſcriptura p̃cepto
rũ dei cũ ſit vtiliſſĩa ꝛ nobiliſſima dꝫ in ſecreto pe/
ctoris ꝯſeruari. Jeremie. 31. iſi. Dabo legẽ meã
et ſcribã eã in eoꝝ cordib⁹. Nec ſolũ p̃cepta diuĩa
ſcribenda ſunt in corde ſꝫ ꝓ ꝑpetuo memoriali ſũt
etiã ſcribẽda in corpore exteri⁹ ne vnq̃ꝫ obliuione
deleant̃. Sunt aũt ſcripta in triplici parte corpo/
ris/videlꝫ in manib⁹ vt pꝫ ꝑ decẽ digitos manuũ.
in pedib⁹ ꝑ decẽ articulos peduꝫ. ꝛ in ipis ſenſib⁹
ꝓpter q̃nq̃ꝫ ſenſus exteriores ꝛ quinq̃ꝫ interiores.
Ideo aũt ſcripta ſunt in trib⁹ partib⁹ corporis p̃/
dictis. ad deſignandũ q̄ p̃cepta diuina debent ĩ
nobis regulare man⁹ operatõis/dirigere greſſus
affectõnis/ꝛ moderare ſenſus ꝛ motus conſerua/
tionis/vt videlꝫ in om̃i tua operatõne diuinũ ho/
norem attendas. ꝛ in omni affectõne tua amorẽ
diuinũ exerceas. ꝛ in omni cõuerſatõne tua exem/
pla ſanctitatis pretendas. Et de hac duplici ſcri/
ptura poteſt intelligi illō q̄ō ſcribit̃ Apocalip̃. 5.
Vidi in dextera ſedẽtis ſuꝑ thronũ librũ ſcriptũ
intus ꝛ foris/vbi per ſedentẽ in throno intelligo
p̃ſentiam diuine maieſtatis que in aĩa deuota de
lectanter requieſcit/ꝛ illã requiẽ pre oĩb⁹ aliis de/
ſideralibilib⁹ appetit. iuxta illud Prouerbiorum
. 8. Delicie mee eſſe cum filiis hominum. Per

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

thronū ṽo intelligo dignitatē aīe ratōnalis q̄ ad
modū throni dꝫ eē clara ꝛ lucida ꝑ mētꝭ puritatē
ſolida ꝛ firma ꝑ viriū ſuaꝝ in bono diuino ꝑfectā
ſtabilitatē. Sublimis ꝛ alta. ꝑ feruentꝭ deſiderij
ſublimatōēꝫ ꝛ ꝑ oīmodā ſui a ꝯcupiſcētia terreno-
ruꝫ elongatōēꝫ. In hoc āt throno ſedēs. ſignant
tenet librū ī dextera manu qꝛ deſideriū aīe deuo-
teſꝑ inclinat̄ ad amorē celeſtiū ꝛ eternoꝝ. qḋ per
dexterā intelligit̄. Hic aūt liber ſcriptꝰ ē intꝰ ꝛ fo-
ris. qꝛ p̄cepta diuina debēt ſcribi in aīa deuota ī-
tus in corde ꝑ intimā dilectōēꝫ. ꝛ foris in corpe ꝑ
operꝭ ī pletōēꝫ. Sciendū tñ ꝙ lꝫ iſta ſcriptura taꝫ
in corde q̄ꝫ in corpe hoīs indelebilit̄ ſcribi debeat
tria tñ ſūt q̄ proth dolor in multꝭ hāc ſcripturā de-
lent ꝛ abſcandūt. In q̇buſdā aq̄ carnal̕ delectati-
onis In q̇buſdā ignis tēporal̕ affectōnis. In q̇-
buſdā ṽo vetuſtas mūdial̕ ꝯuerſatōnis. ¶ Pri-
mū pꝫ nā aqua carnalis delectatōis in q̇buſdam
ad modū diluuij intantū p̄ualet ꝙ multotiens et
mētes ꝑfectoꝝ deijcit ꝛ ſubuertit. Vñ ḋt Augꝰ
ī libro de ſingularitate clericoꝝ Crede mihi (epi-
ſcopis loquor) Vidi peſtē iſtā deijcere cedros li-
bani de quoꝝ lapſu nō minꝰ dubitabā q̄ꝫ Hiero
nimi vl̕ Ambroſij. Et iō ſi p̄cepta diuina ī mente
tua deſideras īdelebilit̄ obſeruare. oꝑtet ꝙ fluxꝰ
carnal̕ delectatōis ī mēte tua domet̄ ꝛ deſiccet̄ ꝑ
ventū calidū ꝛ vrentē feruētiſſime charitatꝭ. Qḋ
pulchre figuratū ē exodi. 14. vbi deꝰ ꝑ ventū vren
tē ſic deſiccauit mare rubꝝ. ꝙ populꝰ iſrahelitic⁹
ip̄m ſicco veſtigio ꝑtrāſiuit. Et hoc vere cōpletur

in nobis qũ ꝑ ardorẽ charitatꝫ oĩs flux⁹ labil' car
nalis voluptatꝫ ĩ nobis totaliter deſiccat̃. ¶ Sꝫ
eſt ſciendũ ꝙ iſte ventus vrens ſignãter dr̃ venire
de deſerto/ qꝛ nũꝗꝫ charitas ꝑfecte ĩ corde homĩs
accendit̃. niſi pri⁹ ab oĩbꝫ affectõnibꝫ mundanis
mens totalit̃ denudet̃. ¶ Scõm pꝫ. Nam ſicut
ignis material' appoſit⁹ radici arboris tollit oẽm
ei⁹ virorẽ ꝛ fecũditatẽ. ſic ignis cõcupiſcẽtie terre/
noꝝ deſiccat ĩ aĩa oĩs gr̃e fecũditatem ꝛ abſtergit
oẽꝫ diuine ſcripture decorẽ ĩ ipa ratõnali imagine
diuinit⁹ inſcripte. Et iõ ſi diuĩa ꝑcepta in aĩa tua
indelebilit̃ debẽt obſeruari. opꝫ ꝙ ardor cõcupi/
ſcẽtie ꝑ rorẽ celicũ ꝛ refrigeriũ diuine gr̃e temperet̃
Ros em̃ gr̃e obuiãs ardori ꝯcupiſcẽtie ipi⁹ eſtuꝫ
tẽperat ꝛ eneruat. ꝛ hoc triplici ratõe. ¶ Primo
nãqꝫ ex eo ꝙ gr̃a q̃ ẽ q̃dã emanatio lucꝫ eterne p̄t
obfuſcare oĩm reꝝ tẽporaliũ claritatẽ/ ꝛ ꝑ ꝯñs ap/
petibilitatẽ ¶ Scdõ ex hoc ꝙ gr̃a q̃ ẽ q̃dã guſt⁹
ſpũalis emanãs a fonte diuine dulcedinis p̄t ob/
ruere vl' alienare oĩm temporaliũ ſuauitatẽ ita vt
eoꝝ dulcedinẽ in amaritudinem cõuertat. qꝛ ſm̃
Bernardũ de amore intern⁹ guſt⁹ mentes tanto
dulcore ꝑfũdit. vt de labore reqeꝫ/ de merore gau
diũ ꝛ de cõtumelijs gloriã habeam⁹. ¶ Tertio
ex hoc ꝙ gr̃a q̃ ẽ q̃ddã donũ emanãs ab' immẽſi/
tate diuine largitatꝫ. p̄t menti adnihilare omniũ
tp̃aliũ dignitatẽ/ ita vt illa q̃ p̄us eſtimabat preci
oſa et magna. poſtea reputet vilia et abiecta. qđ
bene ſentit apoſtol⁹ cum dr̃. Oĩa arbitratus ſum
vt ſtercora vt xp̄m lucrifaciam. Nec miꝝ. qꝛ cum

oīa tēporalia ſint vacua ꝛ egeſtate plena. vt ſcribi
tur Jere. 4. Aſpexi terrā ꝛ ecce vacua erat ꝛ nihil
Dicunt̄ nāq̄ȝ terrēna vacua. qꝛ nō poſſunt eſuriē
aīe ſatiare. ꝛ dicunt̄ plena nihil qꝛ nō poſſunt eiꝰ
deſideria q̄etare. ¶ Tertiū ptȝ. nā vetuſtas mū-
dialis ꝯſeruatōis ad modū vetuſtatꝫ naturaꝪ ho
minē excecat ī diuina cognitōe. ꝛ mentē īfrigidat
in diuina dilectōe. ꝛ ꝟtutes naturales debilitat ī
bona operatōne. quare talis nihil poteſt efficere
deo gratū. vt pȝ. 2. ad Corin. 2. Et ideo hāc vetu
ſtatem in hoīe abolentē diuina p̄cepta apoſtolus
docet deponere. ad Ephe. 4. Exuētes inq̄t vete
rē hoīeȝ/ id eſt antiquā peccādi ꝯſuetudinē hoīeȝ
inueterantē. Facit eñ hoīeȝ cecū in diuina cogni-
tōe. frigidum in diuina dilectōne. ꝛ impotentem
in bona operatōe. Talis aūt vetus homo debet
exui cum actibus ſuis/ hoc eſt cū omni affectōne ꝛ
inclinatōne derelicta peccādi conſuetudine ita ꝙ
intantū animus pctm̄ deteſtetur ꝙ nunq̄ȝ p̄terite
delectatōis pctī ſuauiter recordet̄. Sequit̄. Et ī
duite vos nouū hoīeȝ q̄ ſcd̄m deum creatus eſt in
iuſticia ꝛ ſctītate veritatꝫ. Ephe. 4. vbi ſignant̄ ē
aduertendū ꝙ nouꝰ homo queȝ induere debemꝰ
ꝑ totiꝰ ꝟtutꝫ exercitiū ꝛ decorē notāter dꝛ eſſe cre-
atus in iuſticia vt qđ tibi vis fieri. ꝓximo tuo faci
as. Hanc eñ iuſticiā naturalē xp̄s ꝑſonaliter do
cuit Math. 7. Debet etiā eē creatus ī ſanctitate
vt ī oī ꝯuerſatōe tua ꝓximo exēpla ſctītatꝫ ex
hibeas. Sȝ dꝛ eē creatꝰ ī veritate/ vt ī oībꝫ opibꝫ
bonis verā ꝛ rectā ītētōeȝ habeas ſolū ītēdēdo in

ēis diuinū honorē ꝛ ꝓximi edificatōez. ꝛ tūc vera
citer dicere poteris cū apoſtolo nr̄a conuerſatio in
celis ē qꝛ lꝫ p̄tēdas ī exiſtētia naturali ꝯditōez hu
manā ſeruas tn̄ ī efficatia ꝟtuali pfectōez āgelicā
¶ Propter tertiū ē ſciēdū ꝙ q̇cūqꝫ diuia p̄cepta
ſic hylarit̄ audierit ꝛ ī toto corde memorit̄ retinu
erit ꝛ in ope viriliter adipleuerit. talis ſine dubio
eternal̄r felix erit. ꝓpter qḋ ſignanter ſubiungit. ꝛ
dabo tibi terrā fluentē lac ꝛ mel. p terrā eterna be
atitudo ītelligit̄ ꝓpter ſtabilitatē ꝛ pmanentiam
eterne felicitatꝫ. q̄ q̇dē terra fluit lacte. i. claritate
diuine cognitōis/ꝛ melle ſuauitate diuine fruitio
nis/quā nobis p̄ſtare dignet̄ q̇ ſine fine regnat in
celis deus benedict⁹. ¶ Intēdēs igit̄ ꝓ ꝯmunī
exhortatōne fideliū aliquā noticiā tradere dinoꝝ
p̄ceptoꝝ tria ſūt notāter p̄eligēda ¶ Primū reſpi
cit diuinoꝝ p̄ceptoꝝ diſtinctōez. ¶ Scōm reſpi
cit eoꝝ originē ¶ Tertiū āt eoꝝ traditōez ¶ Pro
pter pmū ē ſciēdū ꝙ diſtinctio p̄ceptoꝝ pt ſumi trib
bus modis. ¶ Pria diſtīctio ſumit̄ ex diuerſita
te ſtat⁹ ꝛ ſic q̄dā p̄cepta nos ordināt ī vita ꝯtēpla
tiua ſicut p̄cepta pme tabule/ꝛ q̄dā ī vita actia ſi
cut ſūt p̄cepta ſcd̄e tabule q̄ docent hoīes ꝟtuoſe
ꝯuerſari ꝛ q̇ere. ¶ Scd̄a diſtīctio ſumit̄ ex diuer
ſitate finis ꝛ ſic q̄dā p̄cepta finalit̄ nos ordināt in
deū ſicut p̄cepta pme tabule. q̄dā ꝟo nos ordināt
reſpectu ꝓximi ſicut p̄cepta ſcd̄e tabule. ¶ Ter
tia ſumit̄ ex obiecti formali diuerſitate q̄ in h̄ dif
fert a ſcd̄a. qꝛ iſta diſtīcte aꝓplicat. ſm̄ quā forma
lē ratōez vnūq̇dqꝫ p̄ceptū ordinet hoīez ī deū vl̄t

ꝓximū/qđ nō faciebat ſcđa diſtinctio. qđ ſic ē vi/
dere. Nā hō ordinať in deū ſm triplicē ratōnem.
¶ Primo q̇dē in obſeq̇o opis quod debeť diui/
ne ptāti. ⁊ hoc q̄ntū ad pſonā patrꝭ. ⁊ ſic ē ṗmū p̄
ceptū q̄ dr exodi. 20. Nō adorabis deos alienos
In q̊ p̄cepto ſm Auguſtinū includiť q̊dlibꝫ obſe
quiū opis deo neceſſario exhibēdū. ¶ Scđo in
reuerētia oris q̄ debeť diuine veritati q̊ ad pſonā
filij. ⁊ ſic ē ſcđm p̄ceptum. Nō aſſumes nomē dei
tui in vanū. ¶ Tertio in deuotōe cordis q̄ debeť
diuine bonitati q̄ntū ad pſonā ſpūſſcti. ⁊ ſic ē ter/
tiū p̄ceptū. Memēto vt diē ſabbati ſanctifices.
Et ſic pꝫ q̄ rōne p̄ p̄cepta ṗme tabule hō directe
ordinať in deū. Per alia vero p̄cepta ſcđe tabule
hō ordinať ad ꝓximuꝫ duobꝫ modis. Primo in
bn̄ficētia. vt bona q̄ pt ꝓximo impēdat. ⁊ ſic ē q̄r
tū p̄ceptū. Honora patrē ⁊ matrē vt ſis longeuꝰ
ſup terrā exodi. 20. Scđo in innocētia vt nihil in
iuſte ſibi inferat nec in aliq̊ ſibi noceat. Proximo
aūt pt inferri triplex nocumētū/ſcꝫ cordis/oris/et
operis Opere aūt q̇s nocꝫ ꝓximo Primo q̇dē ī p
ſona ꝓpria. ⁊ hoc ꝓhibet q̇ntū p̄ceptū. Nō occi/
des. Scđo in pſona cōiūcta. ⁊ hoc ꝓhibet ſextū
p̄ceptū. Nō mechaberis. Tertio in exteriori ſub/
ſtātia ⁊ hoc ꝓhibꝫ ſeptimū p̄ceptū. Nō furtū face
es. Aut nocumētū oris ⁊ hoc ꝓhibet octauū Nō
falſum teſtimoniū dices Ubi ſm Auguſti. īplicī
te ꝓhibeť oē nocumētū oris reſpectu ꝓximi Ter
tiū nocumētū ē cordis. vt q̄n aliq̇s cogitat maluꝫ
cōtra ꝓximū. qđ duobꝫ modis cōmittiť cōtra ꝓxi

mū. Aut igit̃ ē respectu rei rational'. ꝛ hoc ꝓhibꝫ nonū p̄ceptū. Nō cōcupiſces vxorem ꝓximi tui. Aut ē reſpectu rei irrational'. ꝛ hoc ꝓhibet deci-muꝫ p̄ceptuꝫ cuꝫ dr̄. Nō cōcupiſces domum/ nō agꝝ nō ſeruum/ nō ācillam/ nō aſinuꝫ q̄ ꝓximi tui ſunt. ¶ Propter ſcd̄m ē ſciēduꝫ ꝙ ſm apoſtoluꝫ plenitudo legꝭ ē dilectio. iō dici p̄t ꝙ oīa p̄cepta ꝛ eoꝝ ipletio ſalutifera original'r emanant a radice charitatꝭ tāq̄ꝫ a ſuo fontali pn̄cipio ꝛ in ipaꝫ vlti-mate ordinant̃ tāq̄ꝫ in finē ꝛ terminuꝫ ꝯpletiuuꝫ. qd̄ pꝫ Nā p̄cepta pme tabule emanāt a dilectōe dei. ſcđa de ſcđo tabule a dilectōe ꝓximi qd̄ ē ſic vi-dere. Nā ꝑfecta dei dilectio mētē vnit diuīe ptātꝭ diuine veritati. ꝛ diuine bonitati. Cuiꝰ rō ē. qꝛ ex ꝑfecta dei dilectōe ſic hō vnit̃ deo. ꝙ oēs ſuas ac-tōes referti dei laudē ꝛ honorē ipiꝰ potētiā cū ob-ſequio venerādo q̄ntū ad mādatū pmū. Sil'r ꝑ eā oēs locutōes ſuas refert in honorē diuine ve-ritatis q̄ntū ad ſcd̄m mādatū. Et tertio ꝑ eā oēs ſuas actōnes refert ad honorē diuine bonitatis eidē ꝑ amorē ꝑfectū ſuauiſſime iherēdo/ q̄ntū ad tertiū. Qd̄ etiā alia p̄cepta ſeptē emanēt a ꝑfecta dilectōe ꝓximi ſic pꝫ. Conſtat eñ ꝙ quicūq̄ꝫ ꝓxi-mum ꝑfecte diligeret. ipm libenter honoraret et eius neceſſitatibꝰ ſtudioſe ſubueniret/ ꝛ nunq̄ꝫ ali-quod nocumentū ſibi nec corde/ nec ore/ nec ope-re inferret. In quo alia p̄cepta ſcđe tabule inclu-duntur vt pꝫ ex dictis. ¶ Propter tertiū eſt ſciē-duꝫ ꝙ p̄cepta decalogi poſſunt accipi. vl' vt data vl' vt innata. Si pmo mō ſic ſoluꝫ ꝑtinebant ad

populū iſrahelitícū cui fuerāt data diuinitus pro
mulgata. Si ſcđo mō ſic vniuerſaliter obligant
oēm hoīem. q2 ꝗcquid ꝯtinēt ꝑcepta decalogi ex/
plicite. hoc lex nature deſcripta in corde cuiuſlibꝫ
hoīs ꝯtinet īplicite. qđ pꝫ. Nā illud ꝑceptū legis
nature/ qđ tibi nō vis fieri. alijs ne feceris. īcludit
in ſe oīa ꝑcepta negatiua/ ſicut Nō occides/ Non
furtū facies. ⁊ huiuſmodi ꝗ Decalogus ponit ex
plicite. ſimiliter de ꝑcepto legis nature affirmati/
uo. Quibꝫ viſis. de forma cuiuſlibet ꝑcepti ſingu
lariter eſt agendum. Forma aūt cuiuſlibet ꝑcepti
pt diſtingui in tres ptes ꝑncipales ſcđm tres ex/
poſitōes cuiuſlibet ꝑcepti vt videbitur in ꝓceſſu

PRIMUM ꝑceptū appropiate reſpi/
cit pſonā patrꝫ ꝗntū ad volūtariū obſeq/
uium oīs operis qđ debeť diuine poteſtati
et hoc explicať cū dr. Nō adorabis deos alienos
Qđ ꝗdē ꝑceptū xp̄s exponit Math. 4. cū dicit
Dn̄m tuū adorabis/ ⁊ illi ſoli ſeruies. In ꝗ ꝗdeꝫ
euidēter pluralitas deoꝝ excludiť/ ⁊ vnꝰ ſolꝰ verꝰ
deus colendꝰ ꝑdicať. qđ tm̄ euidentiꝰ patꝫ Deu/
terono. 5: Audi iſrahel. dn̄s deus tuus vnꝰ eſt.

¶ Sciēdū ē aūt ſm Auguſtinū in eucheridion ꝙ
vnū ſolū veꝝ deū debemꝰ adorare ⁊ coleř tripliciť

¶ Primo quidem fide integra.

¶ Secundo. ſpe ſincera.

¶ Tertio charitate pfecta. ⁊ ſcđm hoc accipitur
triphariꝰ primi precepti intellectus.

¶ Propter pimum eſt ſciendū ꝙ fides dr integra
tripliciter. ¶ Primo q2 ī actu ſuo nō ē diminuta

¶ Secundo quia eſt operibꝫ bonis approbata: ¶ Tercio quia eſt caritate informata ¶ Primuꝫ patet. Nã fides ſcd̃m Auguſtinũ habet triplicē actũ. Nã vno mō fides credit deũ/cũ aliqs credit ipm eſſe primã cauſaꝫ oĩꝫ. Alioꝰ credit deo. ſicut q̇ credit ꝙ ipe eſt oĩps ⁊ ꝙ vnicuiqꝫ tribuit ſecundũ merita ſua. ⁊ iſti duo actꝰ ſũt impfecti ⁊ poſſũt etiam ipis demonibus cōuenire. Augꝰ. libro de fide ⁊ opibꝫ. qꝛ demones tremũt ⁊ contremiſcunt. Vnd̄ pñt elici a fide informi. Tertio fides credit in deũ. ⁊ iſte eſt actꝰ fidei perfectus ⁊ caritate informatꝰ. Quia ſcd̃m Auguſtinũ in deum credere. ē credendo ꝑ amorē in ipm ire ⁊ ei per fidem formatã tanqꝫ fini vltimo inherere. ¶ Scd̃o fides integra debet bonis operibꝫ eſſe approbata/⁊ per caritatē efficaciſſimã vitaliter informata. qꝛ fides ſine opibꝫ eſt ſicut cadauer mortuum ſine aĩa. Propter qd̄ ſcribitur ī canonica Jacobi. ⁊. Fides ſine operibꝫ mortua ē. Per iſtã aũt expoſitōeꝫ nō ſolũ dãnant̄ infideles nō baptizati ſicut iudei q̇ ī vnũ verũ deũ credunt ſcꝫ in meſſiã: ⁊ ſarraceni qui credunt in machometuꝫ. verũ etiã quattuor genera hoĩm baptizatoꝝ contra hoc ꝓceptũ peccantiũ. ⁊ per cōſequens dãnant̄. ¶ Primũ genꝰ eſt decipientiũ/ſicut heretici qui falſis ſurreptionibꝫ ſimplices in fide ſubuertunt q̇ etiã excōmunicati ſunt ipo iure. extra de hereticis Excōmunicamus. 2. Similiter ſortilegi ⁊ diuini: de quibus dicitur. extra de ſortilegijs. Ex tuarum. ꝙ qui inſpectiones ſortilegas faciunt/etiam ſi ex zelo ⁊ ſola ſimplicitate

h' faciũt: grauiſſimũ pctm̃ incurrũt. Et ſi ſacerdos
ex ſimplicitate h' fecerit: p annũ dꝫ ſegregari ab al
tarꝫ miſterio. Laicꝰ vo ſi h' fecerit: q̄dragita dieb9
a cõmuniõe fideliũ ꝑuet̃ ꝛ excõicet̃. Clericꝰ vo of
ficio ꝛ bñficio ꝑuari pt. vt pꝫ i decreto qđ ponit̃.
26.q.5.vbi dr̃. Nõ lꝫ xp̄iano gẽtiliũ traditões ob
ſuare vl' elemẽta colere. Itẽ Augꝰ.26.q.7. Non
obſuetꝫ dieſ q̄ dicũt̃ egyptiaci ꝗ kl'. ianuarij i q̄b9
cãdele q̄dã ꝛ q̄dã cõmeſtiões ꝛ dona adiuicez do
nant̃ q̄ſi i ꝑncipio boni anni fati augurio Aut ali
q̄s mẽſes ꝗ tp̄a vl' dies ꝛ annos nec lune nec ſtella
rũ curſuz obſuare ſoliſq̄ȝ i ꝯiugijs ſociãdis/nec in
herb' colligẽdiſ/nec i icãtatões liceat attẽdere. Oẽs
autẽ artes huiuſmodi ex q̄dam peſtifera ſocietate
hoĩm ꝛ demonũ q̄ſi pacta ĩfidel' ꝛ doloſe amicitie
a xp̄iano penitus ſtꝫ fugiende. Unde q̄ talibus
credunt aut ad iterrogandũ domus eorum ĩtrant
aut eos ĩ domos ꝓp̄as ĩtroducunt: ſciãt ſe fidez
catholicam ꝛ baptiſmum preuaricaſſe ꝛ pagãos
ꝛ apoſtatas ꝛ dei inimicos eſſe/ꝛ dei iram grauit̃
incurriſſe. Ad hoc genus infidelitatis reducit̃ ob
ſeruatio dici egyptiace ꝛ certaruz rotarum ꝓ mer/
cationibus faciendis ꝛ pro coniugijs ſociandis/ꝛ
herbis colligendis. vt pꝫ.26.q.5. Non lꝫ. vt i ſu/
periore decreto viſum eſt. Ut autem magis pate
at qñ tales actꝰ diuinatiõis ſtꝫ pctm̃ mortale ꝗ ve
niale: ſciẽdũ ꝙ actꝰ diuinatõis ꝛ ſortilegij pt q̄s tri
plicit̃ exercere. ¶ Primo credẽs ꝑ illũ actũ realit̃ aſ/
ſeq̄ qđ intendit/puta alicuius amorem vel furti re
uelationem/vel futuri euentus precognitionem.

Sicut quis cū qua cōtrahere debeat/qꝛ cū amoꝛ
hoīs dependeat a libera voluntate habituata cu
ius ſubeſt ſolū mot⁹ volūtati diuine atq̃ ꝓtāti. ⁊
ſimilit̄ reuelatio occultoꝝ ⁊ ꝑcognitio futuroꝛuꝫ:
certum eſt ꝙ cū credit talia poſſe aſſequi ꝑ actum
diuinationis: opoꝛꝫ ꝙ credat in illo actu aliquid
exiſtere diuini numinis/⁊ per conſequens fidem ⁊
baptiſmū hoc eſt veritatē ꝓfeſſam ī baptiſmo ab
negat ⁊ eſt deterioꝛ pagano: qꝛ cecidit a fide ꝓfeſ/
ſa qđ non fac̄ paganus ⁊ incurrit irā dei in ꝑpetu
um niſi peniteat. ⁊ hoc eſt grauiſſimū pctm̄ ⁊ moꝛ
tale. qꝛ coꝛrūpit fidē que eſt fundamentū toti⁹ edi
ficij ſpūalis. ¶ Secundo lꝫ non credat per illum
actū aſſequi realiter qđ intēdit: vult tn̄ curioſe ex/
periri/vtrum aliquid efficacie ſit in tali actu vl̄ nō
⁊ hoc iterū eſt moꝛtale/lꝫ non ſit ita graue ſic̄ ꝑmū.
Et rō huius eſt/quia talis eſt dubius ⁊ fluctuās
in fide poſtq̃ꝫ contra fidei firmitatem ⁊ veritatem
ꝓponit talia experiri que ſcit vel ſcire dꝫ per fidem
catholicam eſſe repꝛobata. ¶ Tertio modo ſi ſo/
la ſimplicitate vel leuitate talia exerceat. nihil ta/
men ī hoc credēs eſſe ꝟtutꝫ vel efficacie. nec etꝫ ex/
periri ītendat vtrum ī hoc aliqua efficacia exiſtat:
ſed ſolū ex leuitate coꝛdis ⁊ ſimplicitate hoc faciat
hoc videt̄ ſolum peccatum veniale maxīe quantū
ad laycos ⁊ ideotas Sed quantū ad clericos qui
ſcire tenēt̄ ħ eē iure ꝓhibitū: ſꝑ ē pctm̄ moꝛtale. qꝛ
iura determinant eos ꝑ annū cōmunione priuan
dos. qđ ſolum inducitur pꝛo peccato moꝛtali.
¶ Quātū aūt ad obſeruantiā dierū fati: ſciendū

ꝙ ſi certū tēpus obſeruet̃ in his actib⁹ q̄ dependēt
a cauſa naturali/puta ab influētia celeſti ſicut po/
tionis ſumptio/⁊ agri ſeminatio: h̄ nō ē idolatrie
ſ̄ ſagacitatꝭ ⁊ prudētie. Si v̄o hoc obſeruet̃ ī his
actib⁹ qui ſolū dependēt ab hoīs libero arbitrio/
vtputa mercatio/vxoris traductio/⁊ belli aggreſ/
ſio. cum ſola v̄tus diuina poſſit impedire ⁊ moue
re liberum arbitriū hoīs: oportet ꝙ qui tali inten
tione hoc exercent ꝙ credāt talib⁹ actib⁹ ineſſe ali/
q̄d diuini numinis. ⁊ ꝑ ꝯñs ꝑeccant mortaliter.
Ex premiſſis igit̃ patet ꝙ obſeruatio dieꝝ ⁊ tem/
poꝝ q̄nq; eſt idolatrie ⁊ infidelitatis/q̄nq; proui/
dentie ⁊ ſagacitatꝭ/q̄nq; eſt obediētie ⁊ neceſſita/
tis. vt pꝫ in feſtis colēdis ⁊ nuptijs ſm̄ ſtatuta ec/
cleſie celebrādis. Pꝫ etiā ex hoc ꝙ in talib⁹ actib⁹
et conſimilib⁹ neceſſe eſt hoī ꝙ ad diſcretū confeſ
ſoreꝫ recurrat ꝑ quē poſſit informari quādo tales
actus ſunt mortale pc̄tm̄ vel veniale ❡ Secōm ge
nus infidelīū qui tempore neceſſitatis etꝭ fidē ſim
pliciter deſerūt. vt pꝫ in ap̄lis fugientibus a xp̄o.
Vel qui fidē ſolū in corde ſeruare volunt licet ore
nō audeāt cōfiteri. qui ſine dubio ſm̄ hāc expōeꝫ
dānant̃. q̄ ſcd̄ꝫ apoſtolū ad roma. 10. Corde cre/
dit̃ ad iuſticiā: ore aūt ꝯfeſſio fit ad ſalutē. Et ideo
ſacramentū cōfirmationis dat̃ in frōte vt xp̄ian⁹
libere audeat cōfiteri nomē ieſu xp̄i. ❡ Tertium
gen⁹ in fide negligentiū qui articulos fidei negli/
gūt addiſcere cū poſſint et debeant eos ſcire. Sꝫ
nūquid laicus tenetur ſcire omnes articulos fidei
Ad hoc reſpondent doctores ꝙ ſcire articulos fi/

dei explicite eſt fidei iam probate vel prouecte que
ſolū requirit̄ in clericis. ſcire autē oēs implicite eſt
diminute fidei ⁊ p̄ cōſequēs mortale. Scire autē
quoſdā explicite ⁊ quoſdā implicite. hoc eſt fidei
neceſſarie. ⁊ tales ſūt articuli quoꝝ feſta celebran/
tur ī eccleſia puta xp̄i incarnatio/natiuitas/paſſio
reſurrectio/vel etiā quoꝝ vſus frequens eſt in ec/
cleſia. vt articuli de trinitate qui ex frequenti repe
titione vel celebratiōe ſciri p̄nt. Et quia in paruo
ſymbolo ap̄loꝝ paulo plus cōtinet̄ q̄ȝ tales articu
li: igit̄ videt̄ dicendū ꝙ quilibet chriſtian⁹ cum ad
annos diſcretionis peruenerit: tenet̄ diſcere ⁊ ſcire
illud ſymboluȝ. niſi vel eſſet doctoris impoſſibili/
tas/vel niſi ꝓhiberet ingenij tarditas. Vn̄ ad re
mouendū īpedimentū predictuȝ: ſtatuerunt iura
ꝙ patrini tenent̄ ſuos filios ſp̄uales īſtruere ⁊ do
cere ſymbolū ⁊ dn̄icā orōnē. vt pȝ p̄ decretū Au/
guſtini/q̄ ponit̄ de cōſec. di. 4. Vos ante om̄ia
¶ Quartū gen⁹ eſt extollentiū ⁊ p̄ſumptuoſe fidē
ſcrutari volentiū/q̄ nihil volunt credere niſi poſſit
eis ratione lucida demonſtrari/⁊ plerūq; in erro/
rē labunt̄ Exemplū in Auguſtino q̄ volebat hūa
na ratiōe oīa cōprehēdere. ⁊ tales mortaliter pec/
cant/⁊ meritū fidei p̄dūt. q2 ſm̄ Gregoriū. Fides
nō habet meritū: cui hūana ratō p̄bet experimen
tū. Vn̄ hāc p̄ſumptuoſaȝ p̄ſcrutatiōeȝ prohibet
ſapiens. Eccle. 3. Altiora te ne queſieris ⁊ fortio/
ra te ne ſcrutat⁹ fuer. Et q̄ ſcrutator eſt maieſtat
opprimet̄ a gl'ia. Et ideo dicit Bernardus. fidē
p̄ſumptuoſe inueſtigare. temeritas eſt credere pie

tas noſcere vita et'na eſt. Et hec ẽ p̃ma expoſitõe
¶ SECUNDO adorab ſpe ſincera totam
ſpez tuã ponẽdo i ip̃o deo. Et h̃ rõnabilit' Digne
nãq̃ hõ in ip̃o totã ſuã ſpez ponit/ſine q̃ nõ p̃t ad
momẽtũ ſubſiſtere/nec aliq̃d boni opari Joãnis.
15. Sine me nihil poteſtis facere Et q̃ ex ingenita
bonitate tibi i nll'a neceſſitate vnq̃ nouit deficere
Vñ ſup illõ Math. 14. Ego ſuz: nolite timere.
dic̃ glo. ego ſuz q̃ i oĩ neceſſitate vob patne ſp aſſi
ſto/ꝛ nũq̃ iuocãtib9 vob deeẽ potero. ideo ſcribit'
Eccleſiaſtici. 2. Quis ſpauit i dño ꝛ derelict9 ẽ ab
eo ꝛc. ¶ Sciẽdũ aũt q̃ ſcõm duplicẽ ſpem duplex
ẽ adoratio/ſiue cult9 diui9. Nam quedaz eſt ſpes
ſalutis ꝛ hec in ſolo deo ponenda eſt/ꝛ ideo ſolus
adorat' adoratiõe latrie. ꝛ imago eius ꝛ corp9 xp̃i
rõne ipoſtatice vnionis. Latria eſt ſeruitus ſiue
cultus reuerenter deo exhibitus. ¶ Alia eſt ſpes
ſuffragij que põt haberi i creatura digniſſima vt
in virgine glorioſa. ꝛ ideo ip̃a adorat' in q̃ntum eſt
perſona ſancta adoratione dulie. que eſt honor q̃
debet' creature in q̃ntuz eſt imago dei/ſic̃ ſanctis.
Sz i q̃ntũ ẽ mr̃ dei adorat' adoratiõe iperdulie q̃
iportat excellẽtẽ cultũ veneratõis Põt et' h̃ ſpes
poni i aliq̃ ſctõ i cel'vl'et' in mõo p cui9 orõnẽ cõ/
fidimus adiuuari. Et talis adoratõ proprie dici
tur dulia. Per hanc expoſitionẽ dãnant' quidaz
heretici qui prauis ſuggeſtionibus homĩes a ſan
ctorũ veneratione pniciose retrahunt dicentes q̃
nec beata Virgo/nec aliq̃s ſctõrũ debeat adora
ri/quia ad impetrandũ effectum gr̃e vt dicunt in

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

nullo poſſumus adiuuari p ipos cũ ſol⁹ ds ſit cau
ſa effectiua grẽ. quod qdẽ dictum eſt nephanduꝫ
ꝛ hereticuꝫ. Licet em̃ ſolus de⁹ ſit cauſa effectiua
grẽ: ſancta tamen virgo ꝛ ceti ſancti meritorie ꝛ p
modũ ſuffragij deprecatiui poſſunt eſſe cauſa grẽ
Et eſt notandum ꝙ ex iſta expoſitione iudei nos
de idolatria calunniant̃ obijcientes nobis illud.
Exodi. 20. ꝛ ſimile habes Deutero. 5. Non faci/
es tibi ſculptile/ nec adorabis ea neqꝫ coles. Ad
qd dõm ẽ ꝙ nõ adoram⁹ imaginẽ vt qdã res ẽ qꝛ
h eẽt idolatria/ ſꝫ inqñtũ imago ẽ ſignũ alicui⁹ rei:
Et qꝛ idẽ ẽ motus q qs fert̃ ad imaginẽ inqñtũ ſi
gnũ ꝛ i ipaꝫ rẽ c⁹ ẽ imago. idõ ꝛ eadẽ ẽ adoratõ q̃ ve/
neramur ipſam imaginem ꝛ rem cuius eſt imago
Sed ad hoc obijciunt ꝛ dicunt ꝙ in lege veti nũ/
qꝫ fuit vſus imaginũ que tamẽ figura ẽ noue leg̃
ergo nec in noua lege dꝫ eſſe. Ad qd eſt dicenduꝫ
ꝙ quia deus in lege veti non fuit humanat⁹ nec
hõ fact⁹. ideo tunc nec debuit habere figuram vl̃
imaginẽ. Jtẽ dicũt ꝙ in noua lege nunqꝫ inuenit̃
expreſſe de imaginibus. ideo videt̃ ꝙ non ſũt tra/
ditiones diuine ſed humane fictiones. Ad quod
dõm eſt. ꝙ formationes imaginum non ſunt no/
ue adinuentiones/ ſed traditiones aplice ꝛ diuĩe:
quia dicit Aug⁹. libro de ciuitate dei ꝙ chriſtus
pannũ proprie faciei ſuppoſuit ꝛ figura ꝓprie faci/
ei impreſſit ꝛ regi ab agaro trãſmiſit. Btũs etiaꝫ
Lucas dicit̃ depinxiſſe imaginẽ chriſti ꝛ etiã ſcul/
pſiſſe imaginem beate Marie virgis que ambe
rome habent̃. Fuerũt auteꝫ imagines introducte

ꝓpter tria. Primo ꝓpt' ſimpliciū ruditatē; vt qui
neſciūt legere in codice: ſaltim legāt ī pariete. Se
cūdo ꝓpter affectuū tarditatē. vt q̄ ad deuotōem
nō ꝓmouent' ex audit⁹ ſaltem moueantur ex viſis
Tertio ꝓpter memorie labilitatē. vt ſi a memoria
labantur audita ſicut ſepe ꝯtingit qđ per vnā au/
rem intrat: per aliam exit. ſaltem memoriter tene/
ant viſa ꝛ preſentialiter depicta.

¶ TERTIO ADORABIS CA/
ritate pfecta ex toto corde/ꝛ ex tota anima tua de
um tuū; diligendo/omnem actum dilectioni ſue
contrarium abijciendo Qđ confirmat glo. Exo.
20. que ſic dicit. Sciendum ꝙ cōtra hoc manda/
tum ſeruare decreuer⁹/habere ſe; ꝛ colere vnū deū
tm̄ ſicut ī baptiſmo ꝓmiſiſti: hoc ē velle renunci/
aſſe oīb⁹ his q̄b⁹ ī baptiſmo renūciaſti ꝛ contradi
xiſti ſolū ꝯfitēs patrē ꝛ filiū ꝛ ſpm̄ ſanctum. Sed
niſi toto corde cū hoc diligam⁹ deu; noſtru; tota
aīa ꝛ tota ꝟtute ei adherentes: non ſum⁹ ꝑticipes
dei noſtri. Vn̄ talib⁹ dicit' neſcio vos ¶ Sed hic
incidit rōnabilis dubitatio. Vtrū aliquis in hac
vita poſſit mandatū dilectōnis implere. Diliges
dn̄; deū tuū ꝛc. Ad quod dicendū eſt ꝙ pfectio
dilectionis poteſt ſumi dupliciter. Primo vt ex/
cludatur oīs actus extrane⁹. ꝛ ſic nō pōt comple/
ri in iſta vita. vt homo ſemp deum actu diligat ex
toto corde/id eſt intellectu ſine dubitatione. ex to/
ta mente: id eſt actuali memoria ſine obliuione et
ex tota aīa. id eſt voluntate plena ſine retractione
hoc enim non patitur fragilitas preſentis ſtatus.

¶ Secundo vt excludat oīs act⁹ cōtrari⁹ chari-
tati. ꝛ ſic pt impleri in vita. qꝛ charitas pt eſſe ita
perfecta in hac vita ꝙ oēm actū peccati mortalis
excludat Qualiter aūt hō ad charitatis tātā pfe-
ctionē excreſcat ꝙ nūꝙ̄ mortaliter peccet. dicēdū
ꝙ hoc potiſſime ꝯtingit exinde ꝙ hō pfecte incor-
poratur charitati chriſti. ¶ Ad quod p-
fecte intelligendū duo ſunt declarāda. ¶ Primo
q̄liter imago charitatis xpi fuerit formata/ ꝛ q̄b⁹
coloribꝫ fuerit inſignita. ¶ Secundo qualiter
ſue charitati tanꝙ̄ forme chriſti exēplari debem⁹
imprimi ꝛ ei pfecte pro modo nobis poſſibili con-
formari. ¶ Propter primū ſciendū eſt ꝙ for-
ma ꝛ imago charitatis chriſti fuit triplici colore i-
ſignita. ¶ Primus color poteſt dici humanus.
Secundus celicus. Tercius diuinus. Primus
color eſt virtualis efficacie Secūdus gratialis ef-
fluentie. Tercius ſupernaturalis exiſtentie. De
pmo patꝫ Nā gradus ſui amoris menſurabat̄ ex
tota virtute aīe ſue ꝛ oīm virīū ipſi⁹/ ꝛ ex tota ꝟtu-
te cordis ſui/ ꝛ ſecundū vltimū poſſe toti⁹ aīe/ toti-
us corporis/ ꝛ totius virtutis eius ſecundum ca-
pacitatē ſue nature. Et ideo iſte color dicit̄ ſignā-
ter eſſe virtualis efficatie. De ſcd̄o patꝫ. Nam ſue
charitatis grad⁹ menſurabat̄ ſm̄ vltimaꝫ pfecti-
oneꝫ oīs grē ꝛ oīs ꝟtutis/ ſiue ſit grā gratis data
ſiue grā gratū faciēs/ vl' etiam grā vnionis. Oēs
eīm iſtas grās ꝛ oēs iſtas ꝟtutes ꝛ oīa dona ad
pfectionē ptinētia. xps in ſūmo habuit. Et ideo
ſcribit̄ Joannis 2. ꝙ nō fuit ei datus ſpūs ad mē-

ſuram. Quod nõ eſt intelligendum ꝙ gratia ſcꝫ
chriſti ſimpl'r fuerit infinita q2 ſic nõ eẽt creata. ſ;
q2 nõ accepit grãm ad mẽſurã alioꝝ hoim vl' etiã
ãgeloꝝ/ ſ; longe excellentiorẽ. q2 ipe tãto excellẽti/
or ẽ ãgelis effect⁹: q̃to differenti⁹ pre illis nomẽ
hereditauit Ad hebreos .i. Jñ eſt etiã ꝙ grã xpĩ
ðr grã capitis. q2 ſicut in capite ẽ plenitudo oim
ſenſuũ/ in alijs aũt mẽbris eſt ſolũ ſenſus tact⁹ .ſic
in xpo fuit ois plenitudo grẽ .in alijs ãt ſãctis fu/
it gratia limitata ⁊ ad certam ſpeciem ſiue ad cer/
tum modum habendi terminata. Sicut etiam
a capite membri influitur mot⁹ ⁊ ſenſus. ſic a gra
tia xpi nobis influit ſenſus deuotõis ⁊ mot⁹ bo/
ne operatõis Et ideo ſignãter iſte color ðr grãlis
affluentie. q2 ſua grã oẽm pfectõem grẽ ꝯphẽdit
¶ Tertio pz. Nã tanta fuit excellẽtia charitatꝭ
xpi ꝙ nõ ſolũ mentẽ ipſius inſepabiliter ꝯiũgebat
ipi deo. verũetiã totã humanã naturaꝫ inſepabi
liter vniebat diuino ſuppoſito, Et ex hoc fuit tres
ꝑrogatiuas nobiliſſimas ꝯſecut⁹. ¶ Prima eſt
q2 eſſe naturalis ſubſiſtentie ipſius humane natu
re eſt eſſe pſonale ⁊ ipoſtaticũ ipſius verbi diuini.
¶ Secunda eſt q2 ex hoc chriſtus dicitur filius
dei etiã ſm naturã humanã q2 naturaliter exiſtit
in eſſe diuino ⁊ ipoſtatico qð ẽ ꝓpriũ filij ſm na/
turam. ¶ Tertia eſt q2 ois honor ⁊ cult⁹ latrie q̃
exhibet ipſi deo. etiam ſm humanam naturam
cõpetit ipi chriſto. Et ideo ðr apoſtol⁹. Adorẽt
eũ oẽs ãgeli dei. Et ideo bene dictũ ẽ q2 ille color
dicitur diuinus/ q2 ſue charitatis perfectio potiſ/

ſime menſuratur ab eſſe ipoſtatico ꝛ diuino.
¶ Propter tertiũ ſciendũ eſt ꝙ iſti forme exẽpla/
ri debem⁹ tripliciter ꝯformari. ¶ Primo in hoc
ꝙ hõ tenet̃ ex charitate deo viuere/ꝛ ei ſolũ place
re ſ̃m vltimũ poſſe ſue cognitõis/affectõis/ꝛ opa
tionis: ita ꝙ in exteriori ꝯuerſatõe tã lucida exem
pla ſanctitatis p̃tẽdat ꝛ in interiori mẽtis illuſtra
tione tã in decore gratie p̃fulgeat ꝙ veraciter ſibi
ꝯueniat q̃d de vnigenito ſcribit̃ Math.17. Hic
eſt fili⁹ meus dilect⁹ in q̊ mihi bene ꝯplacui. Ta
lis em̃ hõ efficit̃ ſpeculũ ꝛ exẽplũ recte viuẽdi oĩb
ecũ ꝯuerſantib.quia ipe ſuo exẽplo ipos regit ꝟtu
aliter ꝛ allicit dulciter ad viuẽdũ ꝛ placendũ deo
ſoli. Et de talib ſcribit̃ Iſaie.61. Oẽs qui vide/
rint eos cognoſcent eos/id eſt approbabunt vitã
et ſanctitatem conuerſatõnis eoꝝ dicent/quoniã
hoc eſt ſemen cui benedicit dominus. ¶ Secun
do in hoc ꝙ homo ex charitate deo viuat ſ̃m oĩa
dona virtutum ꝛ gratie que ab ipo recepit. Hec
em̃ anima debet ꝑ deuotã gratiaꝝ actõez in deũ
refundere/nihil de huiuſmodi ſuis meritis vl̃ vi/
ribus aſcribendo: ſed omnia in p̃mam venam di
uine largitatis humiliter referendo/vt ex hoc iflu
entia donoꝝ ꝛ gratiarum ſibi largius augeat̃ Et
hoc innuit ſubtiliter Salomon cum dicit Eccle/
ſiaſtes p̃mo. Ad locum vnde exeunt flumina. re/
uertuntur vt iterum fluant. quia ꝑ hoc ꝙ homo
dona gratiaꝝ per humilem recognitõnem in deũ
refundit. ſibi fluxus gratie copioſius ampliatur.
¶ Tercio ĩ hoc ꝙ homo ex charitate deũ diligat

ſm oēm modū ⁊ formā quo ipe eum pmo dilexit Conſtat em̄ q xps dilexit hoiez fortiter/dulciter et conſtanter. Fortiter quidē. q2 tāto amore et tā ſitibūdo deſiderio noſtrā ſalutē appetiuit. q corā Pylato ſtās ad interrogata noluit reſpōdere. ne ex reſpōſione data plongaret̄ tēpus ſue paſſiōis et noſtre redēptionis. Dulciter q̄q3. q2 tā prōpto affectu et leta mēte ex caritatis dulcore/p nobis paſſus eſt. acſi paſſionis acerbitatē ⁊ amaritudi/nem ⁊ ex pbratōis calamitatē ſibi ſummas deli/cias reputaret. Cōſtāter vero. q2 tam pſeuerāter nos dilexit. q vinculū amoris nūq3 ad momētuz diſſoluit. qd pz p hoc q2 vnionē ſui cū natura hu/mana nec pter mortis acerbitatē/nec pter pe/nax atrocitatē/⁊ opprobrioꝝ multiplicitatē vnq3 ad momētū voluit ſeparare. Et ideo Leo papa dicit q tāta fuit illa vnio. q nec penis/nec oppro/brijs potuit ſepari/nec morte diſſolui. Sic ⁊ tu ſi velis ipmi forme exēplari ſue dilectōis. debes ip/ſum diligere ardenter. ita q ardor ſue dilectōnis oēm trāſitoriā affectōnem in te abſorbeat ⁊ adeo dulciter q in dulcore ſue dilectōis tibi oīs aduer/ſitas trāſitoria dulceſcat. Et adeo pſeueranter/q res nulla trāſitoria te ab ipi9 amore euellat. dicēs veraciter cū aplo. Quis nos ſepabit a charitate xpi ⁊c. Sic ergo pz tercio quomō xpm debeamus adorare charitate pfecta. ¶ Sed eſt ſciendum q ɔtra iſtud pceptum faciunt guloſi/ſuperbi/⁊ cupi/di. Nam ſuperbus pro deo colit vanam gloriam cupid9 pecuniā. guloſus vētrē/ſiue vētris inglu/

nię. Vñ apoſtolꝰ ad Ephe. 5. dicit ꝙ auaricia ē idoloꝝ ſeruitus. Et de guloſis dicit̄/quoꝝ deꝰ vē ter ē Philipp̄. 3. Nã hoc eſt regulare ſm Augu/ ſtinū ⁊ Hieronimū ꝙ illud qđ vnuſquiſqȝ ſupra deū vł eq̄liter deo diligit. ꝙ hoc ſibi ꝓ deo ſit q̄ꝫ/ diu illud diligit ⁊ ꝓ deo ſibi ꝯſtituit Sȝ ē ſciēduꝫ ꝙ ſupbia in triplici genere pro deo ꝯſtituit̄ ⁊ coli/ tur. quãdoqȝ eīm ſupbia in pōpa ſingulari exerce tur. ſicut in ꝯuiuijs/in torneamentis/⁊ in veſtibꝫ p̄cioſis. ⁊ hoc eſt mortale ſi fiat ꝓpter pōpam vel oſtentatōem. aliter nō. puta ſi fiat ꝓpter exercitū militare/vel vt homo decenter alijs conuiueret. q̄ȝ quãdoqȝ etiam exercetur in ꝟtutibus ⁊ religio ſis actius. Et illa ſm Auguſtinum eſt deterior p̄ma/eo ꝙ magis decipit ſub religiōis ſpecie. Et hoc ꝯtingit quattuor modis Primo cū q̇s bonū qđ hȝ a ſe hr̄e eſtimat. ſicut fecit phariſeꝰ publica no ſe p̄ferēs Luce. 18. Secundo cū hoc datum credit ꝓ ſuis meritis ſibi erogatū. Tercio cū q̇s iactat ſe hr̄e qđ nō hȝ. tñ ſibi datū putat. Quar/ to cū abiectis ceteris ſinglariter vult videri Hec glo. ſuper illud Luce. 18. Duo hoīes. ⁊c̄. Qñqȝ vero exercet̄ in ſacramētis. ſicut cū q̇s ꝑ ꝯtēptū et inobediētiã ſe abſtinet a ꝯmunione ⁊ nō ꝯfitetur tpe ſtatuto ab eccleſia Et ſi hoc ex temeritate fiat peccatū mortale eſt. nō aūt ſi fiat ex obedientia et reuerentia ſacramēti. Generaliter aūt contra iſtō preceptum faciunt qui confitent̄ deum ore: factꝫ aūt ipm negant. De q̇bꝫ dn̄s ꝯquirit̄ Iſaie. 29. Populus hic labijs me honorat. cor aūt eoꝝ lon

ge eſt a me. Ex iſtis patet qualiter ſit ↄfitendum
de tranſgreſſione huiꝰ p̄cepti. Et p̄mo de prima
expoſitōe. Si q̄d contra deū deliquiſti corde aliq̄
ↄtra fidē ſentiēdo vł' tenēdo. Ore. aliq̄ ↄtra fidez
dicendo vł' veritatē doctrine fidei deridēdo ſiue
ſubſannādo. Opere. incātatōes exercēdo/vł' ex/
ercētibꝫ fidē adhibēdo dies egyptiacos ⁊ certas
lunatōes ſupſticioſe obſeruando. verā fidē debi/
liter tenēdo ⁊ eā ꝑ vitalia opa nō exercēdo/vł' etiā
articulos fidei negligenter addiſcēdo. ¶ Itez
de ſecūda expoſitōe Si in aliq̄ bono creato ſpem
tuā poſuiſti Si ꝑ nimiā ſolicitudinē ſpez tuā a di
uina ꝓuidētia ſubtraxiſti. Aut ſi alios v̄bo vł' ex
ēplo a ſpe diuini adiutorij retraxiſti. ⁊ ꝓ ſpe eter/
ne ſalutis ⁊ diuini ſuffragij nō oraſti. ſꝫ potiꝰ ꝓ ſa
nitate vł' vtilitate aliqua corporali. ¶ Item de
tertia expoſitione. Si aliquid vltra deū dilexiſti
vel etiam ſi actōnes tuas p̄ciſe in eiꝰ amorē vł' ho
norem nō ordinaſti/vel ſi vitā tuā exemplari ſue
dilectōnis conformaſti. ⁊ breuiter q̄cquid contra
charitatē deliquiſti Ex q̄bꝫ etiam patere p̄t ꝙ ne
ceſſariū ſit cuilibet ad diſcretū ↄfeſſorē recurrere.
ꝑ quē de p̄dictis valeat informari plenarie.

SECUNDUM p̄ceptum. Nō aſſu/
mes nomē dei tui ī vanū Exo. 20. vbi ſm
Auguſtinū ꝓhibet iuramentū friuolū et
etiā ꝑiuriū. Vterqꝫ em̄ ⁊ q̄ ꝓ nullo iurat ⁊ q̄ falſe
iurat aſſumit nomē dei ſui ī vanū Qꝛ p̄mꝰ ſine cā
noīat ſūmā veritatē. Scōs aūt ↄtēnit eā ꝑ iurā/
do. Et hoc p̄ceptum tripl'r exponit. ¶ Primo

de tranſgreſſione iuramēti vt ſit ſenſus Nō aſſu
mes nomē dei tui in vanū. execrabiliter ſcȝ iuran/
do/vl' etiā piurādo. Circa qd ſunt tria p ordineȝ
declarāda. ¶ Primū ē qliter ꝛ qbꝰ modis iſtud
pceptū male iurando violetur. ¶ Secundū eſt
q ſunt attēdēda in hoc ꝙ aliqs licite ꝛ ſine pecca/
to poſſit iurare/vl' iuramētū recipere. ¶ Tertio
vidēdum eſt que ſunt illa p q quis a peccato per/
iurij merito retrahatur. ¶ Propter pmum ſcien
dum ē ꝙ nomē dei in vanuȝ aſſumitur male iurā
do tripliciter. ¶ Primo quidem iurando vane
et inutiliter/ꝛ hoc fit diuinam veritatem ſine cau/
ſa nominādo ꝛ obteſtādo. ¶ Secundo iurando
doloſe ꝛ fraudulenter. vt ī cōtractibus ꝓximum
decipiendo ꝛ iurando rem tuā meliorē eſſe qȝ ſit.
vl' plus ꝯſtare qȝ fecit. ¶ Tertio iurando teme/
rarie ꝛ pertinaciter. ꝛ iterum fit tripl'r. ¶ Primo
execrabiliter iurādo. vt cum aliqs iurat p viſcera
dei/vl' itestina/vl' p pulmonē ꝛ huiuſmodi. ſicut
cōmuniter faciunt flamingi. ¶ Secūdo irreuerē
ter iurando. vt cum quis ſine cauſa iurat p quin/
qȝ vulnera chriſti. Hec em̄ iuramenta qntūcūqȝ
ſint vera. ſunt illicita. qꝛ pmum ſonat in dei blaſ/
phemiam eo ꝙ aliquid deo aſcribitur quod non
conuenit ſue dignitati. ſecundum āt ſonat in dei
irreuerentiā/quia magna eſt deo irreuerentia ſua
vulnera precioſa in vanuȝ aſſumere. vnde nobis
tota ſalus effluxit. ideo ſi talia iuramenta ex deli/
beratōne fiant. ſunt peccata mortalia. ¶ Prop/
ter quod in quibuſdam locis talia iuramenta ſic

ſunt reſtricta. ꝙ q̇cūq3 deū talib9 offendit/aurē vl'
digitū/vl' etiā qñq3 linguā amittit. Si aūt talia
fiant ex curſu lingue ⁊ indeliberate ſunt venialia
ſicut ⁊ p̄mi motus infidelitatis. ¶ Tercio per
iurando ſcienter. ⁊ veritatē diuinaꝫ ꝑtinaciter cō
tēnendo. ⁊ hoc etiā ſcḋm theologos ⁊ etiā iuriſtas
ꝯtingit quattuor modis Et in q̇libet eoꝝ ꝑiuriū
ꝯmittit᷑. ¶ Primo cū q̇s iurat ſciēter falſuꝫ ⁊ hoc
eſt ſemꝑ peccatū mortale/ſec9 q̇ ignoranter hoc fa
cit putās eſſe veꝝ qḋ iurat. Et nō ſolū q̇ ꝑiurat/ſꝫ
etiā ille q̇ diſponit plena volūtate iurare/etiā an/
teq̄ꝫ ꝑiuret videt᷑ eſſe ꝑiurus cēſendus. q2 de9 nō
iudicat ex operibus ſꝫ ex cogitatōnibus vt'.22.q.
vltima in decreto. Sciendū tn̄ ꝙ ꝑiuriū ſolēniza
tū ⁊ deliberatū eſt grauiſſimū peccatū Vñ̄ ꝑ tres
digitos quos ponit ſuꝑ ſanctos libros ſignatur ꝙ
corp9 et animā ⁊ res ſiue famā ponit in poteſtate
dyaboli. Deliberatū aūt iuramētū ſꝫ nō ſolēniza/
tum ſi tn̄ furioſe iuret ⁊ plene deliberet tūc ē pctm̄
mortale. Si aūt hoc facit vl' fiat ſolo curſu verbo
rum nō ſolēnizatum nec deliberatum eſt peccatū
veniale. ¶ Secundo mō dicit᷑ ꝑiurium iuratio ī
diſcreta ſiue dubia. vt cum quis iurat de quo du
bitat an ſit verum. ⁊ hoc ſi fiat ex deliberatōne et
propoſito. ſic eſt peccatum mortale. ⁊ maxime qñ
eſt ſoelnnizatum. Si aūt fiat incaute et iocoſa le/
uitate. ſic eſt peccatum veniale. ¶ Tercio dici/
tur peiurium iuramenti tranſgreſſio. aut igitur
iuramētum eſt illicitū vt cum quis iurat nō dare
elemoſinam. ⁊ ſic fit ꝑiurus ipo facto/⁊ peccat nō

dando ⁊ iurādo/ſed nō peccat cōtraveniēdo. Or
ſm Iſidorū.22.q.4.Qđ incaute vouiſti nō faci/
as impia eſt em̄ ꝓmiſſio:q̄ ſcelere adimplet.ī ma/
lis ꝓmiſſis reſcinde fidē/⁊ in turpi voto muta de/
cretū. Aut ē licitū. vt cū q̄s iurat ꝙ nolit ludere ꝓ
poculento vel eſtulento. ⁊ ſic ſemper mortalit̄ pec
cat quotienſcunqꝫ ludit. Si autē quis iurat ele/
moſinā dare/vel ieiunare/vel peregrinari: tunc ſi
tranſgreditur ex neceſſitate vel impotentia: a plu
rio excuſat̄. Si autē ex voluntate periurus efficit̄
extra de iureiurando. querelam. ⁋ Quarto mo/
do dicit̄ periurium receptio iuramēti. Qui enim iu
rat ⁊ periurare compellit: vterqꝫ periur⁹ eſt vt pa/
tet.22.q.5.ca.pmo. Qui cōpulſus. Cuius ratō
eſt. Qui em̄ aliquē cōpellit ad iurandū ⁊ ſcit eum
falſum iurare: vincit homicidā. qꝛ iſte occidit cor/
pus: ille aīam/īmo duas aīas/ſcꝫ illi⁹ q̄ falſuz iu/
rat ⁊ ſuā ipſius qui recipit. Vt pꝫ.22.q.5.capitu/
lo. Qui exigit. ⁋ Propter ſcdm ſciendū eſt ꝙ ad
hoc ꝙ aliquis poſſit licite exigere vel iuramentuz
recipere: conſiderandūz eſt ꝙ exigens iuramētum
aut eſt perſona publica vtputa iudex. et ille non
peccat. quia tenetur ex ordine iuris iuramentum
recipere ſiue ſit veruz ſiue falſum Aut eſt perſona
priuata: ⁊ tunc aut exigit ad obligationis confir/
mationem: ⁊ hoc fit ſine peccato. Aut ad veritat̄
ſubuerſionez. vt cū ſcit eū falſum iurare: ⁊ ſic mor
taliter peccat. Aut ad dubitationis remotionez.
vt quando ꝓ re litigioſa iuratur. ⁊ ſic nō peccat iu
ramentū exigēs cū ſit finis ꝯtrouerſie. vt ſcribitur

ad Hebreos. 7. Põt etiã aliq̄s ꝓbare ĩnocẽtiã ſuã
iuramẽto ⁊ dʒ ſibi credi niſi ↄ̃triũ poſſit ꝑ teſtes cõ/
uinci fide dignos. Ad h̄ aũt ꝙ aliq̄s poſſit ſine oĩ
pctõ iurare ⁊ iuramẽtũ recipe: tria reqrunt̄ ¶ Pri
mo v̄itas ex parte ↄſciẽtie. ¶ Scdõ iuditiũ. i. di/
ſcretio ſiue deliberatio ex parte rõnis. ¶ Tertio
iuſtitia ex ꝑte rei iurãde. i. ꝙ illꝺ qꝺ iurat̄ ſit iuſtũ ⁊
licitũ. Et p̄dicta tria ſʒ Hieronimũ dicunt̄ comi
tes iuramẽti quia debent comitari quodlibʒ iura
mentum licitum ꝓut notauit idez Hiero. ſuper
Jeremiã. et. 22. q. 2. Aĩaduertẽdũ ẽ ꝙ iuſiurãdũ
habeat hos comites v̄itatẽ iuditiũ atqʒ iuſticiam
Si aũt iſta defuerint: neq̄ q̄ʒ iuramentũ erit ſʒ ꝑiu
riũ. Jtẽ q̄ falſuʒ iurat mẽtit̄. Mẽtiẽdo aũt iurare
nihil aliꝺ ẽ q̄ʒ deierare. i. ꝑiurare ſiue ꝑiuriũ com/
mittere. ¶ Propt̄ tertiũ ẽ ſciẽdũ ꝙ q̇libʒ merito a
ꝑiurio dʒ retrahi ꝓpt̄ tria mala q̄ ex ꝑiurio ĩcurritꝰ
⁊ ſil'r ꝓpt̄ tria bona q̄ ex ꝑiurio amittimꝰ. ¶ Pri/
mũ malũ ẽ penitẽtie auſteritas. qꝛ ſm canones ꝓ
ꝑiurio manifeſto ⁊ ſolẽnizato: dʒ iponi penitentia
ſeptẽnis. vt pʒ ꝺ illo q̄ deierat/id eſt/valde vel fir/
mit̄ iurat. 22. q. 5. vbi ſic h̄r. Si q̄s ſe ꝑiurauerit.
¶ Scõm malũ ẽ reatꝰ imanitas. qꝛ ſʒ Hoſtien.
hoc crimen in penitẽtia cõparat̄ homicidio volun
tario. imo ſm Auguſtinũ. 22. q. 5. Qui cogit ali/
um iurare duplici ratione ſuperiꝰ tacta vincit ho/
micidã. ¶ Tertiũ maluʒ eſt fame irrecuperabili/
tas. qꝛ periurꝰ infamis efficitur/vt poſtea q̄ntũcũ
q̄ʒ peniteat: in teſtimoniũ non admittitur. Extra
de teſti. ca. Teſtimoniũ. ⁊ ca. Sicut. Sũt etiam

tria bona q̄ p̄iurio amittim⁹. Amor nāq̄ verita/
tis tria bona facit quib⁹ hō ex p̄iurio denudatur.
¶ Primū bonū eſt q̄ amor ꝛ cōſeruatio veritatis
hoīem a ſeruitute liberat. Vñ ſcribit̃ Joānis. 8.
Si filius vos liberauerit vere liberi erit̃. Si mā
ſeritis in ſermone meo: vere diſcipuli mei eritis et
cognoſcetis veritatem ꝛ veritas liberabit vos. glo
ſa. In preſenti veritas fidei liberat a ſeruitute cul
pe in quo inchoatur libertas ꝑa. Et ī futuro a ſer
uitute miſerie quando ip̄a creatura liberabit̃ a ſer
uitute corruptionis/in libertatem glorie filiorum
dei. vt habetur Ro. 8. Et tunc libertas perficie/
tur quia anima erit ſubiecta ſoli deo in quo conſi/
ſtit eius libertas. Propter quod dicit Auguſtin⁹
Voluntas tua erit libera ſi fuerit pia. Pia autē
eſt ſeruitus dei: ꝛ corpus erit ſubiectum omnino
aīe per dotes glorie. ¶ Scōm bonum eſt q̄ con/
ſeruatio veritatis ipſum hominem omnib⁹ donis
ꝛ virtutibus fecūdat. Eccleſiaſtici. 24. Penetra/
bo oīes inferiores partes terre ꝛ illuminabo om
nes ſperantes in dño. ¶ Tertiū bonū ē q̄ hoīē
de adeptione beatitudinis aſſecurat Sapieñ. 6.
Concupiſcentia ꝛ amor ſapiētie perducit hoīem
ad regnū perpetuū. Sed hoc eſt notāter ſciendū
q̄ ex illo qd̄ xp̄s dic̄ Mathei. 5. Ego vobis dico
non iurare oīno: quidā ſimplices ſumpſerunt oc/
caſionem erroris ſic intelligētes q̄ xp̄s inhibuerit
oē iuramentū tanq̄ oīno illicitū. ꝛ hoc multi here
tici ſenſerunt ꝛ ſentiunt. Sꝫ hoc nō eſt veruꝫ quia
xp̄s in hoc verbo nō prohibet ſimpliciter iurare:
ſꝫ ſoluꝫ ſine cauſa legittima ꝛ neceſſaria non ſit iu/

ruā dū. ⁊ hoc ad periurij periculum euitandum:
¶ SECUNDO exponitur hoc de trāſgreſſione voti ſub hoc ſenſu. Nō aſſumens nomē dei tui in vanum votum ſcilicet deo factum tranſgrediendo. quia ſecundū Hugonē de ſacramentis libro ſcdo parte ſecūda capitulo quarto. ⁊ magiſtꝝ ſententiarum in. 4. di. 38. Uotum eſt teſtificatio quedam promiſſionis ſpontanee que ad ſolū deū ⁊ ad ea que dei ſunt refert. Ex hoc patet ꝙ tranſgreſſio voti hoc precepto prohibetur. Unde ad maiorem euidentiam huius circa votum ſunt q̄tuor ꝓ pñti inquirenda. ¶ Primo quid ſit votū ⁊ quot requiruntur ad ipm. ¶ Secundo vtrū votum licitum ſemper obliget ad ſeruandū. ¶ Tertio vtrum poſt votum ſimplex poſſit quis mr̄imonium contrahere. ¶ Quarto vtrum melius ſit facere aliquid ex voto q̄ȝ ſine voto. Propter primū ſciendum eſt ꝙ votum nihil aliud eſt q̄ȝ ſpōtanea promiſſio cum deliberatione vel obligatione firmata. Ex hoc patet ꝙ ad votum tria requirunt.
¶ Primum eſt propoſitum voluntatis quod debet fieri ex animi libertate/non autē ex coacta neceſſitate. Et ex hoc patet ꝙ ſi quis cogatur metu cadente in conſtantem virum ad aliquid vouendum: non tenetur ex ſoluere. 33. q. 5. notificaſti.
¶ Secundum eſt deliberatio voluntatis. quia ſi quis ſubito bonum aliquod concipiat: non obligatur ad ſeruandum ex voti neceſſitate/ſed ſolū ex quadam decentia ⁊ congruitate in q̄tum diuinis ⁊ bonis inſtinctibus non eſt reſiſtendum.

¶ Tertiū eſt ꝙ votū ſit de re bona. qꝛ ſi de re ma/
la nō obligat. dicente Iſidoro. In male ꝓmiſſis
reſcinde fidē/ ꝛ ī turpi voto muta decretū. ꝛ ponit̄
22. q. 4. ¶ Propt̄ ſecūdum eſt ſciendum ꝙ votuꝫ
licitū ſemꝑ obligat ad ſeruandū ſi vouēs ſit ſui iu/
ris. qꝛ ei⁹ trāſgreſſio eſt pctm̄ mortale/ exceptꝭ q̄t/
tuor caſib⁹. ¶ Primus eſt. Si aliq̄s voueat ſub
cōditiōe. tūc eñ nō extāte conditiōe: non tenet̄ exol
uere votuꝫ. puta ſi aliq̄s vouit hr̄e ꝟgini ieiunare
vt ſanet̄: talis nō tenet̄ ad ſolutionē ſi nō ſanat̄ in
fra tp̄s p̄fixum. ¶ Scd̄s ſi accedit diſpēſatio ei⁹
q̄ pt̄ q̄ tn̄ nūq̄ȝ debet fieri in voto niſi ī eque bonuꝫ
vl' ī meli⁹ cōmutet̄. Cui⁹ grā q̄ri pt̄. Vtꝝ papa ī
voto ꝯtinētie ſolēnizato poſſit diſpēſare? Ad qđ
cōmunit̄ reſpondent Hugo/ Ioānes/ Hoſtiēſis
ꝛ Innocentius ꝙ ſic. qꝛ in oī voto ſicut in oī iura/
mento intelligit̄ excepta poteſtas Pape. idō hoc
dicit̄ poſſe de plenitudine ptā̄tis/ ꝛ maxīe ſi cōis
vtilitas regni vl' ꝓuintie hoc expoſcat. Sꝫ alber
tus ſuꝑ q̄rto ſentētiaꝝ dicit ꝙ votū cōtinētie ſolen
nizatū nullo mō recipit diſpēſationē/ qꝛ hoc per ni
hil melius ꝛ dignius poterit cōpenſari cum nō ſit
digna pōderatio aīe cōtinentꝭ. vt ſcribit̄ Eccleſia/
ſtici. 26. Et extra de ſta. mo. ca. Cū ad monaſteri
um. in fi. ſic habet̄. Cuſtodia caſtitatꝭ adeo cōne/
xa eſt regule monachali vt ꝯ eā nec ſummus pōti
fex poſſit licētiā īdulgere. Innocen̄. 3. Vn̄ iuxta
ſentētiā magnoꝝ doctoꝝ Papa in voto ꝯtinētie
diſpēſare nō pt̄. Nec valet illud quod dicit̄ đ vti/
litate regni vel ꝓuintie. qꝛ ſecundū Auguſtinum

Non ſunt facienda mala vt eueniant quecunq bona. Unde conſilio beati Mathei. Effigenia
ꝟgo dõ dicata: noluit nubere regi hirtaco cum ta
men ſe cum omni populo promitteret fieri chriſti
anum/ nec Matheꝰ apl's ad h̄ conſentire voluit/
ƺ ꝑ eo potiꝰ mortē ſuſtinuit Et hāc opinionē ſine
p̄iuditio reputo meliorē ⁊ tutiorē. Caſtitas ſola ē
q̄ p̄t cū fiducia deo aīas p̄ntare. In autenti. De
lenonibꝫ. pag̃. Sancimꝰ. Col. 5. Qui tñ oppoſi/
tū vellet: diceret tali mō. q2 ſi nō p̄t: aut h̄ ē q2 votū: aut
q2 ſolēne. ƺ nō q2 votū: q2 tūc nō poſſet in aliq̄ vo/
to diſpenſare. qđ ē falſuꝫ. nec q2 ſolēne q2 ſolenni/
tas ē ab eccl'ia. ⁊ ideo ſup eā p̄t Papa. Unde dico q
p̄t Papa ꝓpt̄ bonū cōe. Et qđ dꝛ q non ē digna
pōderatō aīe ꝯtinētis: ibi ꝯtinētia nō ſimpl'r capit̄
ꝓ caſtitate: ƺ ꝓ ꝯnexu ꝟtutū q̄ reſtrigit oīa illicita.
Et etiā q Matheꝰ nō diſpēſauit: h̄ erat q2 non vi
debat expedire. vl' q2 nō ꝑtinebat ad eū cum eſſet
Ep̄s ⁊ nō Pōtifex ſummꝰ/ nec diſpēſat̄ vt fiat ma
lū ꝓpt̄ bonū: ƺ ne minꝰ bonū amittat̄/ qđ ſcꝫ ē bo/
nū cōe. ¶ Tertiꝰ caſus ē. ſi īpotētia ⁊ īpoſſibilitas
accidat. Nā q̄cq̄d votū fiendū īpediret ſi p̄ns eſſet
hoc ip̄m ſuperueniens voto facto aufert obligati/
onem. Unde ſi aliq̄d poſſibile dum voueret poſtea
fiat īpoſſibile: tollit̄ obligatio q̄ntuꝫ ad hoc. puta
ſi aliquis diues vouerit edificare eccl'iam ⁊ poſtea
paupꝑtate ſupueniente eā perficere non poſſit non
obligat̄: ſed tamen ſic intelligendo ſi factus eſt im
potens totalit̄. abſolutꝰ ē a toto. Si aūt īpotēs ſit
in parte ita q totū ꝑficere nō poſſit: tūc ſolū rema/

net obligat⁹ ad illō qd̄ p̄t ꝛ nō ad aliō ¶ Quart⁹ caſus ē. Si vouēs nō ſit ſui iuris. Cū em̄ votū ſit ſpōtanea ꝓmiſſio melior; boni cū aī deliberatiōe firmata vt viſum eſt: patet ꝙ ille ſolum vouere poteſt ꝛ ꝑ ꝯſequens ꝑ votum ſuū obligat̄ qui ſui iuris exiſtit. ſcd̄a ſcd̄e. q. 88. Et id̄o quicūq; ſubeſt volūtati aliene. nō poteſt vouere id qd̄ ip̄z a debito ſubiectionis impediat. Tho. ar. 8. in ſolu. primi argu. Vn̄ ſuus qui ſubeſt dn̄o nō p̄t q̄cq̄ȝ vouere qd̄ ip̄m a ſuitio dn̄i ip̄ediat. in ſolu. ſcd̄i ar. Vir aūt q̄ ſubeſt mulieri quo ad redditionē debiti/ ꝛ mulier ecōuerſo nō pōt vouere ꝯtinentiā ſine licentia cōiugis. Nec et; ꝑegrinatōes longas. excepto voto t̄reſcte. 33. q. 5. Si dicat. Licet abſtinētiā ꝛ ſimilia vir poſſet vouere ſine licentia vxoris Mulier aūt q̄ ſubeſt viro in oīb⁹ nihil pōt vouere ſine licentia viri. nec etiā monach⁹ ſine licētia p̄lati. Thomas vbi ſupra. Cū nullum tempus exceptū ſit. ī quo nō poſſit p̄lat⁹ ſubditū circa aliquid occupare. ideo nullū votū religioſi firmum eſt/ niſi de cōſenſu p̄lati. qꝛ religioſus nō ē ſue ptātis. 28. q. 4. Monach⁹. Similiter ep̄s q̄ ſubeſt Pape ī his que ad epiſcopatū pertinēt non poteſt vouere peregrinationes longas/ nec etiā religionem intrare ſine ꝯſenſu Pape. extra de vo. ꝛ vo. redēpt; Magne deuotiōis. Abſtinētiā aūt ꝛ elemoſinaȝ ꝛ ſimilia hui⁹ poteſt vouere per q̄ non retrahit̄ ab adminiſtratione ſibi cōmiſſa. Clericus autē ſecularis qꝛ ſubeſt ep̄o q̄ntū ad b̄n̄ficiū: ideo nihil pōt vouere qd̄ ipſum retrahat a ſeruitio b̄n̄ficij/ licet

alia vouere poſſet in quibꝫ ſuis iuris exiſtit. Filiꝰ familias q̄ꝛ ſubeſt p̄ri/in his q̄ ad regimē domus ptinēt:ideo circa talia nihil vouere poteſt ſine p̄re. Sed religionem intrat. ⁊ alia in quibus p̄ri non ſubeſt/ſine licentia eius vouere poteſt. Et hoc no tant Gaufridus ⁊ Hoſtieñ. C. Sed cū mlier ni hil vouere poſſit ſine conſenſu viri. merito queriꝛ vtrū peccat votū aliqđ emittēdo ſine ꝯſenſu mari ti ? Ad hoc dđm ē ꝙ nō/niſi hoc faciat temerarie ſcđa ſcđe.q.88. Licꝫ em̄ votū vxorꝫ ⁊ oīm huiuſ modi q̄ nō ſūt ſui iurꝫ/nō ſit firmū ſine cōſenſu eoꝝ q̄bꝫ ſubijciunꝛ:nō t̄n peccāt vouendo abſolute lo quēdo.in ſol' ſcđi articuli:q̄ꝛ in eoꝝ voto intelligiꝛ debita cōditio/ſcꝫ ſi ſuis ſupioribꝫ placuerit vel ni ſi expreſſe renitanꝛ.in talibꝫ em̄ ſufficit tacitus con ſenſus/ſm Innocētiū:puta ſi ſuperior ſciat ⁊ non cōtradicat.20.q.2. Si in q̄libꝫ. Sciendū t̄n ꝙ lꝫ vxor nō poſſit aliq̄d vouere ſine cōſenſu viri: ſi t̄n faciat non debꝫ ꝯvenire autoritate propria:ſꝫ vir eius poteſt irritare etiaꝫ ſi vouit anteq̄ꝫ mr̄imoni um ſit contractum dum mō non fuerit adimpletū immo etꝫ qđ plus eſt ſi mulier de ꝯſenſu viri voue at abſtinētiam/peregrinatōēꝫ/⁊ huiuſmodi. ⁊ po ſtea vir eiꝰ executiōēꝫ p̄hibꝫ ei: debꝫ obedire viro ⁊ nō peccat viro obediēdo licꝫ vir eius peccet illđ quod conſenſerat retractando vel etiam prohibē do.33.q.5.ca. Noluit. In hoc t̄n diſtinguendū ē quia aut dedit licentiaꝫ in facie eccleſie ⁊ q̄ſi in iu ditio:⁊ tunc ſm Petrū non poteſt reuocare. Aut dedit in priuato:⁊ tunc añ vſum licentie pōt reuo

ſed poſtea nõ poteſt. Unde Thomas ⁊ etiã Al
bertus dicũt ꝙ ſi vir licentiã cõiugi dederit de ca
ſtitate vouenda nõ poteſt eã poſt votũ emiſſũ re/
uocare. Sꝫ intellige ꝙ hoc nõ pt ſine pctõ. Sꝫ ſi
vir ſolũ diſſimulet. ⁊ poſt plenã deliberatõeꝫ reuo
care velit. poteſt. ⁊ mulier tenet̃ ei obedire. Cui⁹
cauſam videtur dare Innocẽti⁹ dicẽs. Qui dat
licentiam vouendi nõ ꝓpter hoc impedit̃ exigere
debitum niſi ⁊ ipe ſimiliter voueat. Illa tñ q̃ vo/
uit impedit̃ ab exigendo ⁊ nõ a reddendo. Sed
forte dices. Nũq̇d vir peccat irritando votũ vxo
ris qđ ſine conſenſu ſuo emiſerat. Dicendũ ꝙ nõ
qꝛ vtitur ſuo iure diuinitus ſibi conceſſo. ⁊ etiam
a canone ſibi indulto. ¶ Propter terciũ ſcꝫ vtruꝫ
poſt votũ ſimplex continentie. poſſit aliquis| con/
trahere matrimoniũ. ſunt tria videnda. ¶ Nam
ꝑmo oſtendendũ eſt ꝙ mortaliter peccat qui poſt
votũ ſimplex contrahit matrimoniũ. tum qꝛ facit
cõtra p̃ceptum diuinum q̊ dicit̃ vouete ⁊ reddite
tum qꝛ in foro conſcientie ⁊ apud deũ tm̃ obligat
ſm doctores votũ ſimplex. quantũ ſolẽne Extra.
Qui clerici vl' vouẽtes poſſunt matrimoniũ con/
trahere. ca. Rurſus. Celeſtin⁹. iii⁹. Quidã. Ex
quo euidenter pꝫ q̃s ꝓphane aliq̇ cõſulunt et licen/
tiant perſonas cõtrahere matrimoniũ poſt votũ
ſimplex emiſſum ↄtinentie qui peccãt tripliciter.
¶ Primo. qꝛ ſuo ↄſilio hoĩes ad pctm̃ infidelita
tis ĩpellũt. Nã trãſgreſſio voti ſicut ⁊ iuramẽti vi
detur q̃dã abnegatio diuine veritat̃. Et idõ poſt
idolatriã pctm̃ piurij ⁊ trãſgreſſio voti vident̃ ſe/

eũdũ locũ tenere in grauitate pctĩ. ꝓpter q̃d etiã
vtrũq; ꝓhibet̃ ĩ ſcd̃o p̄cepto qd̃ immediate ſe hʒ
ad p̃mũ. ¶ Scd̃o peccãt qꝛ ꝑſonã illã maximo
exponũt periculo/cũ ſ̃m certiorem opinionẽ nũq̃
poſſit debitũ petere ſine peccato. ¶ Tertio qꝛ dĩ
gnitatẽ angelicã homĩ adimũt. qd̃ ptʒ. qꝛ ꝑ cõti/
nẽtiã hõ puritati ãgelice ꝯforat̃. imo etiã ꝑ eaʒ
dignitatẽ ſupgredit̃ ãgelicã. qꝛ ſcd̃m Hieronimũ
Cõtinẽtiã in carne corruptibili ſeruare eſt digni⁹
et excellẽti⁹ ⁊ maioris meriti q̃ eã ꝑ naturã habe/
re. ¶ Scd̃o videndũ ẽ cũ ille q̇ poſt votũ ſimplex
ꝯtinentie poſtea iurat ſe cũ aliqua ꝯtrahere vtrũ
plus debeat ſeruare votũ q̃ iuramẽtũ. Dicendũ
ꝙ votũ ſeruandũ ẽ. etiã ſi poſtea iurauit vxorẽ du
cere/⁊ ꝓ temerario iuramẽto penitẽtiã agat. Li/
cet Hoſtiẽſis in caſu cõtrario (vt cũ p̃mo iurauit
vxorẽ ducere ⁊ poſtea votũ ꝯtinẽtie emiſit) dicat
mag᷒ ſeruãdũ eẽ iuramẽtũ q̃ votũ. ¶ Tertio vĩ
dendũ ẽ an votũ ſit mag᷒ volũtariũ q̃ iuramẽtũ.
Et dꝛ ꝙ ſic. Nã obligatio voti cauſat̃ ex fidelita/
te quã deo debem⁹ ex qua tenemur vt verificem⁹
qd̃ ꝑ votũ ei ꝓmiſim⁹. Oĩs aũt infidelitas ẽ irre/
uerẽtia ⁊ nõ ecõuerſo. qꝛ infidelitas videt̃ eẽ maxĩ
ma irreuerẽtia. q̃re cũ ĩfidelitas ĩportet maximaʒ
irreuerẽtiã: maior videt̃ eẽ obligatio voti q̃ iura/
mẽti. ſi attẽdam⁹ ad ꝓpriã ratõeʒ obligatõis vtrĩ
uſq;. Qd̃ aũt Hoſtiẽſis dt vtrũq; eẽ eiuſdẽ firmĩ
tat᷒ hoc p̄t verificari q̃ntũ ad idẽtitatẽ obiecti. qꝛ
vtrũq; obligat ipi deo. Sʒ quãtũ ad rõnem oblĩ
gãdi. maior videtur eſſe obligatio voti vt dictũ ẽ

PRECEPTUM

¶ Propter quartum ſciendū eſt ꝙ multo meli⁹ ē facere aliq̄d ex voto q̄ꝫ ſine voto. qđ patꝫ ex trib⁹. ¶ Primo qꝛ vouere eſt actus latrie q̄ eſt nobilioꝛ virtus Cōſtat autē ꝙ act⁹ q̄ a pfectioꝛi ꝟtute procedit vel elicit̄ eſt nobilioꝛ. quare ꝛc̄. ¶ Secūdo qꝛ ſcḋm Anſelmū libro de ſimilitudinibus. Perfectius eſt dare arborē cuꝫ fructu / q̄ꝫ fructū ſine arbore. ſed cōſtat ꝙ bona voluntas eſt q̄ſi arboꝛ fecunda. actus autē continentie eſt quidam fruct⁹ bone voluntatis / cum igitur q̄ continet ſine voto det ſolū fructum / q̄ autē ex voto ꝯtinet etiā ipam voluntatē bonā cum oī fructu ex ea veniente deo ppetuo dedicat. patꝫ ꝙ multo meli⁹ eſt continere ex voto q̄ꝫ ſine voto. Nec valet inſtātia ſi dicatur ꝙ continens ſine voto libere continet. qui autem ex voto continet. ex neceſſitate continet. Melius autem videtur aliquid fieri ex libertate q̄ꝫ ex neceſſitate. quare. ꝛc̄. / Ad hoc reſpōdet Anſelmus libro ſcḋo. Cur deus homo / ꝙ felix eſt neceſſitas q̄ hoīem ad meliora ꝯpellit. conſtat autē ꝙ neceſſitas que naſcit̄ ex voto procedit ex libera voluntate qua homo ſpontanee ſe deo per votum obligat quare ꝛ cetera. ¶ Tertio hoc idem ptꝫ quia per votum voluntas immobiliter firmatur in bono. facere autem aliquid ex voluntate magis firmata ad bonum / hoc eſt perfectius. q̄a pertinet ad perfectōnem ꝟtutis. vt pꝫ. 2. ethicoꝝ. q̄re. ꝛc̄.

¶ TERTIO exponit̄ de trāſgreſſione ꝟbi maledicti. ſic. Nō aſſumes nomē dei tui ī vanū ī ꝟbo ſcꝫ maledicto Et ſic ꝯtigit q̄ttuoꝛ modis peccare

¶ Primo nõ maledices deo ſicut luſores faciũt
cũ nõ ꝓſperant in ludo taxillorꝫ q̃ culpã dyaboli
cam retorquẽt in diuinã innocẽtiã ⁊ deo maledi/
cunt. q̃d etiã horrendũ eſt audire. Horꝫ viciorꝫ p̲
ticipes ſunt q̃ talibꝫ ꝯuiciantibꝫ hoſpicia ꝯcedũt
Et q̃ veſtimẽta illorꝫ deluſa diuidũt/ vł q̃ cũ ipis
familiariter viuũt vł ab ipis ſortẽ lucri recipiunt
¶ Secũdo nõ maledices alicui ſãcto/ ⁊ ſpãliter
btẽ v̾gini ꝑut faciũt iudei blaſphemi. Tales nõ
poſſunt abſolui niſi ab epõ vel eiꝰ penitẽtiario. et
maxima debet eis penitentia ipõni/ ꝑut dicitꝰ ex/
tra de maledicis. li. 6. Statuimꝰ. Ubi plura in
uenies de hoc in textu ⁊ in gloſa. ¶ Tercio non
maledices dei v̾bo/ ipm̃ ſcꝫ ſubſannãdo/ vł etiã p̃
dicatorẽm ipediẽdo. Cõtra q̃d faciũt q̃ v̾ba p̃di/
catoris derident/ vł ad ipm̃ ipediendũ clamores
vel riſus ⁊ alias trufas exercent. ¶ Quarto non
maledices diuine voluntati/ vt faciunt illi q̃ ma/
ledicunt aure pluuiali vł eorũ infirmitati ſeu eti/
am rerꝫ ꝑditõni ꝓpter que multi maledicunt deo
vł etiã ſibiipis. Exemplũ de clerico p̲ q̃ttuor an/
nos infirmante dicẽte deo. tu accepiſti mihi cor/
pus. ⁊ ego auferã tibi aĩaꝫ. Dyabole veni. ⁊ aĩaꝫ
meã accipe. q̃d diuino iudicio factũ fuit. Notan/
dũ tñ q̃ maledictio q̃nq̃ꝫ ꝓcedit ex voto vltionis
et odio ꝑſequẽtis. et hoc ꝓhibetꝰ q̃r eſt pctm̃ mor
tale. q̃nq̃ꝫ etiã ꝓcedit ex amore iuſticie. et hoc cõ
ceditur/ nec eſt pctm̃ cũ etiã ſancti ea vſi ſunt. q̃d
patet. 24. q. 3. Cũ ſancti. ¶ Inſuper eſt ſciendũ
q̃ iſtud p̃ceptũ tripliciter violatur a multis chri/

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

ſtianis/videlicet corde/ore/⁊opere Corde quidē ſicut illi qui ſolo noīe chriſtiani vocanᷣ rem et veritatē noīs abnegantes. quia licet ſacramentum baptiſmi receperint. re tñ ſacramēti/ id eſt gratia carent. Ore vero ſcȝ mala iuratōe voti tranſgreſſione/verbi dei deriſione. p̄dicatōne q̄ fit mala/et vana intentōne. et etiam indeuota oratōne. De q̄ dicitᷣ Jſaie.29. Populus hic labijs me honorat cor.⁊c̄. Opere vero ſicut hypocrite q̇ nomen dei in vanū aſſumūt in ſimulatōe operis exterioris/⁊ nō in pietate cordis. Bene nāqꝫ illud in vanum recipiunt q̇ vanā gloriā appetētes mercedē ſuam receperūt. Ex p̄miſſis diligēter conſideranti patȝ q̄liter q̇s de iſto p̄cepto debeat confiteri.

TERTIUM p̄ceptū ē Memēto vt diē ſabbati ſanctifices. Hoc p̄ceptū refertur ad ſpūſſancti grām ſiue bonitatem ſicut ſcd̄m ad filij veritatē. ⁊ p̄mū ad p̄ris poteſtatē. Docȝ āt hoīeȝ p affectū deuotōis totalr̄ hac die q̇eſcere. ita ꝙ ſi hō q̇cq̄ȝ ī orōibꝫ vl̄ bonis operibꝫ p totā ſeptimanā neglexerit. h̄ recuperet iſto die. Vñ ad euidētiā hui⁹ p̄cepti p̄mo q̄ritᷣ q̄re homi fuit datū Ad qd̄ dr̄m ē ꝙ hui⁹ triplex ē ratio lr̄alis. ¶ Prima ē diuini cult⁹ vacatio/vt hō iſto die ſimplr̄ deuotioni ſtudeat. Et quicquid boni alio die neglexerit: hoc iſto die potiſſime reſtauraret.

¶ Secunda ratio fuit auaricie reſtrictio. Unde nō tantum ab operibus mechanicis/ſed ⁊ a mercaturis iſto die abſtinere debemus.

¶ Tercia fuit diuine omnipotentie maior recor

datio. q̄ꝛ ſicut deus requieuit die ſeptimo ab omībꝫ
opibꝫ ⁊ rebꝫ q̄s fecerat in obſequiū homis. ita hō
debꝫ q̄eſcere ob omī ope exteriori. vt vacz diuine
laudi. deo ſcꝫ laudes referēdo ꝓ creatōis bñficio
q̄ꝛ deꝰ oīa ī ſui obſequium ⁊ ſubſidiū ꝓduxit Eſt
etiā huiꝰ p̄cepti triplex rō miſtica. ¶ Prima ē al
legorica ſcꝫ ꝙ ſabbatū ſ̄cat requiē corpis xpi ī ſe/
pulchro ⁊ etiā ꝯſolatōez aīaꝝ ī libo q̄ ꝑ p̄ſētiā aīe
xpi facta fuit. ¶ Scđa rō ē tropologica. q̄ꝛ ſab/
batū ſ̄cat requiē aīaꝝ ī deo ꝑ deuotōis affectū ⁊
ꝑ ꝯtēplatōis exercitiū. ¶ Tertia rō ē anagogica
q̄ꝛ ſ̄cat q̄etē aīaꝝ in celo ad quā ꝑ p̄ſentē vacatōez
mētis in deo ſperamꝰ ꝑuenire. ¶ Scđo q̄rit̄ q̄re
dies ſabbati fuerit trāſlata ī dñicā. Ad qđ dicē/
dū ē ꝙ hoc fuit factū ſil'ter triplici rōne. ¶ Pria
ob memoriā bñficij īcarnatōis. q̄ꝛ ſicut die dñico
mūdꝰ fuit creatꝰ. ita eodē die ꝑ īcarnatōis miſte/
riū recreatꝰ ē. Et hoc bñficiū digniſſimū ī memo/
ria iugiter ē habēdū. Quia ꝑ hoc nobis deꝰ ſum
mā charitatē exhibuit. dicēte ap'lo. Propter ni/
miā charitatē q̄ deꝰ dilexit nos. miſit deꝰ filiū ſuū
vnigenitū. ⁊c̄. Ex maxima em̄ charitate ꝓceſſit
ꝙ ideo v̄bū eternū hō fieri voluit vt te deificarꝫ.
et vt hoīez abiectū īeffabilit̄ exaltaret ⁊ vt hoīem
mēdicū theſauro diuinitatꝫ locupletaret̄. Et vt
iſta in nobis efficeret. lumē diuine claritatꝫ abſcō
dere voluit ſub velamine noſtre mortalitatꝫ ⁊ po
tētiā diuine maieſtatꝫ ſub velamine humane īfir
mitatꝫ. ¶ Scđa ratio eſt ꝓpter memoriā bñficij
noſtre redēptōis. Nā xps illa die naturā huma/

nā de vinculis captiuitatꝫ eripuit. In q̄bꝫ fere ꝑ q̄nqꝫ milia ānoꝝ fuerat mirabiliter captiuata/et de carcere tenebraꝝ eduxit. qꝛ licꝫ aīe ī libo nō habuerēt penā ſenſ⁹: habebāt tñ penā dāni/cū ꝑuare erāt viſione diuina. Ad quā illa die ꝑ xp̄m diuini p̄ſentiā feliciter admittebanꝰ. Eadem etiā die dyabolū alligauit. ei⁹ potētiā adimēdo. q̄ q̄dem bñficia merito debēt in memoriā retineri ꝛ iugiter recoli cū grāꝝ actōne Ad quod mouemur exēplo Iſaie dicentis. Miſeratōnum dñi recordabor.
¶ Tertio propter memoriam beneficij reſurrectionis que fuit cauſa ꝛ exēplar noſtre reſurrectionis. Nam illa die tria beneficia nobis contulit.
¶ Primū qꝛ mortē deſtruxit ꝛ eam in ſeipſo occiſus occidit. Nā ſm Auguſtinū dignū erat vt q̄a dyabolus xp̄m innocentē peremit. poteſtatē perderet in eos quos ſua calliditate vinctos detinebat. ¶ Secūdum eſt qꝛ quando reſurrexit naturam humanā veſte īmortalitatis induit. cū īmortalis ꝛ īpaſſibilis reſurrexit. ¶ Tertium qꝛ timorem mortꝭ a nobis abſtulit. quando per reſurrectionē ſuam nos de beatitudine eterna aſſecurauit/cuꝫ certū ſit ꝙ membra ſeq̄ debeāt vbi caput ſuum preceſſit. Et ideo dicit Leo papa ꝙ hec dies tantis diuinarum diſpenſationū eſt miſterijs conſecrata. vt q̄cquid inſigne eſt a deo cōſtitutuꝫ in terris. in hui⁹ diei dignitatē ſit geſtū vtpꝫ ī ſpūſſancti miſſione/in epiſcoporū conſecratōe ꝛ in ſctimoniali velatiōe/ꝛ huiuſmodi Specialis tamen ratio fuit tranſlatōis ne videremur iudaizare diē

ſabbati more iudeorum obſeruando. ¶ Sed
eſt ſciendū q̄ iſtud p̄ceptum poteſt tripliciter acci
pi. ¶ Primo generaliter vt ceſſemus a vicijs.
¶ Secundo ſpecialiter. vt ceſſemus ab operibꝰ
corporalibus et actibus mechanicis ꝑ que mēs
impeditur ne libere poſſit deo vacare. ¶ Tercio
ſpecialiſſime vt contingit in viris cōtemplatiuis
qui ab omnibus occupatōibus mundanis ſe ab
ſtinent vt totaliter deo vacent. ¶ Prima va
catio eſt ad ſalutem neceſſaria: ¶ Secunda eſt
debita. quia conuenit obediente diuini precepti.
¶ Tercia eſt ꝑfecta. q꞉ ſolum conuenit perfectio
ni ſtatus cōtemplatiuoꝝ qui ſibi ⁊ omnibus mū-
dialibus mortui. ſoli deo vacant. Et iuxta predi
ctam diſtinctōem. iſtud p̄ceptū triplicit̄ exponit̄.
¶ Primo ſic. Memēto vt diem ſabbati ſanctifi
ces, id eſt ſummo ſtudio illā diē honores nihil ſꝫ
corporalis operis in ea faciēdo q̄d poſſit impedi-
re quietē mentis in deo. ⁊ ſecundum huncintelle
ctum iſtud p̄ceptum contingit tranſgredi quattu
or modis. ¶ Primo manualiter operando
¶ Secundo mercationibꝰ intendendo. ¶ Ter-
cio placita ſecularia frequentando. ¶ Quarto
actum iudiciarium exercēdo. q꞉ ius ſtatuit vt illo
die ſtrepitus iudiciarius cōquieſcat. C. de ferijs
li. 3. L. Oēs dies iubemꝰ eē iuridicos Imp. val.
Itē ibidē imp. Leo. L. Dies feſtos. Poteſt tn̄
vt dt Guillermꝰ in glo. vl ꝓ pace tractanda. vel
confirmāda licite iuramentum preſtari Ex quo
patet. q̄ quicunq̄ ſabbatum violat mortaliter

p̄eccat. Excuſat̄ tñ q̄s a pctō mortali q̄ttuoꝛ mo/
dis. ¶ Pꝛio q̄dē ꝓpt̄ laboꝝ vł opis modicitatē
puta ſi laboꝛ ſit tā modic⁹ ꝙ q̄etē mētꝭ ī dō nō poſ
ſit īpedire. Et h̄ innuit̄ ī glo. Exo. 31. ſup illo xbo
Quicūqꝫ polluerit ſabbatū. gloſa. turbādo q̄etē
aīe: morte moꝛiat̄/ ſcꝫ aīe ⁊ coꝛpis. Ex q̄ pꝫ ꝙ ſolū
ille laboꝛ q̄ turbat q̄etē ⁊ ſpūs libertatē cauſat pec
catū moꝛtale. ¶ Scdō ꝓpt̄ laboꝛis neceſſitatē q̄
tāta dꝫ eē vt laboꝛ opis ſine rei p̄iculo nō poſſet p̄/
ueniri nec differri ſicͭ ꝯtingit ī meſſib⁹ ꝓpt̄ incurſū
hoſtiū. ⁊ in vindemijs ꝓpter frigus/ ⁊ ī captura al
lecū que ſolū fit tp̄e determiato. In talib⁹ eñ ex/
cuſat neceſſitas q̄ legē nō hꝫ. vt pꝫ extra de cōſue/
tudine. ca. 4. Quanta aūt ſit neceſſitas vel etiam
laboꝛis quātitas q̄ a pctīs excuſat: ad arbitrium
boni viri iudicādū eſt. Vñ dicit Guillerm⁹ ī glo.
ꝙ viatoꝛes minutoꝛes/ ⁊ ferratoꝛes equoꝛum ſi ta
lia faciūt nō ꝓpt̄ queſtum ꝓpꝛium: ſed ꝓpt̄ neceſſi
tatē alioꝝ: excuſant̄ a pctō/ alit̄ nō ¶ Tertio pꝛo
pter coꝛdis pietatē. qꝛ bene lꝫ arare in ſabbato ꝓ/
pter deum ⁊ agrū paupis ꝓpt̄ deum ſeminare vł
ducere religioſis ligna ⁊ alijs miſerabilib⁹ perſo/
nis. ¶ Quarto ꝓpt̄ publicam vtilitatē. puta la/
boꝛare ꝓ ponte vel via ſeu etiam eccleſia reparan/
da. dummodo hoc gratis fiat. ¶ Hꝫ hic incidit
dubitatio. Cū eñ obſ̄uatio ſabbati ſit d̄ p̄cepto
diuino: diuinū autē preceptū ſit maius q̄ꝫ huma/
num: videtur dubitabile/ quomō eccl'ia que vtit̄
poteſtate humana poterit diſpenſare in caſibus
pꝛedictis ſuper tranſgreſſione precepti diuini.

Ad qđ dđm ē ꝙ eccl'ia bene videẜ diſpēſare ī p̄dī
ctis duplici rōne. ¶ Pzio qꝛ eccl'ia nō tm̄ vtiẜ po/
teſtate hūana vt rō ſupponit: ꝫ etꝫ poteſtate diuia
ideo eadē poteſtate diſpēſat eccl'ia ī p̄cepto diuio
qua deus ipam ꝯdidit. Ex hoc pꝫ ꝙ q̇cunqꝫ po/
teſtatē vl' claues eccl'ie ꝯtennit: dei poteſtatē ꝯten
nit Luce decio. Qui vos ſpernit me ſpernit.
¶ Scđo qꝛ diſpenſatō vel ſumiẜ ꝑ mādati rela/
xatione. ꝛ ſic vez ē ꝙ eccl'ia vl' minoꝛ poteſtas non
pōt diſpenſare ī mandato ſuperioꝛis. vel ſumiẜ ꝑ
mandati īterpꝛetatione. puta declarando in quo
caſu ẜm intentionem legiſlatoꝛis mandatuꝫ obli
get ad ſui obſeruantiam/ ꝛ ī quo caſu non. Et h̄
modo eccl'ia p̄t diſpenſare ī p̄cepto diuino.
¶ SECUNDO exponiẜ ſic. Sabbata ſan
ctifices/ id ē ſummo ſtudio illo die p̄cipue peccata
moꝛtalia caueas nihil ī eo facinoꝝ cōmittēdo. qꝛ
multo peiꝰ ē peccare vl' delinquere tali die ſancta
qꝫ ī alia. Vn̄ narrat btūs Gregoriꝰ ī libꝛo tertio
dyalogoꝝ/ ꝙ q̄dā legitīa a viro ſuo cognita cū ſe
ꝓceſſioni iūgeret a Dyabolo rapiẜ/ ꝛ multum ab
eo vexaẜ Et ſi h̄ fit ī pſonis legittimis: q̄nta pena
erit plectēdꝰ illegitimꝰ ꝯcubitꝰ. Vn̄ dic̄ Augꝰ. ī
libꝛo de decē coꝛdis. Dico tibi ꝙ ſp̄ualiẜ obẜues
ſabbatū nō quō iudei obſeruāt. Coꝛpali em̄ ocio
vacare volūt ad nugas ꝛ luxurias ſuas: multo āt
meliꝰ facerēt ſi ī agro ſuo aliq̇d vtile die ſabbati ſe/
minarent. qꝫ ꝙ ī theatro ꝛ ſeditionibꝫ inſiſterent ꝛ
meliꝰ femīe eoꝝ lanas ī ſabbato fillarēt: qꝫ ꝙ totā
die in choꝛea impudice ſaltarēt. Vn̄ Seneca de/

riſit ſabbata iudeoꝝ dicens eos ꝑdere ſeptimam
partē in vite ſue. Vñ i talib⁹ implet̄ illō Trenoꝝ
ꝑmo. Viderūt eā hoſtes ⁊ deriſerunt ſabbata ei⁹
⁊ hoc rationabiliter. Cū em̄ ꝑncipalis intentio le-
giſlatoris ſit ꝓpter hoc nos abſtinere a corporali-
bus opibus vt liberius poſſim⁹ vacare ſpūalib⁹.
vt patet de Conſe. diſtinctione qnta vbi ſic dicit̄.
Jeiuniū magnū ⁊ generale eſt abſtinere ab iniq̄ta-
tibus/⁊ ab illicitis voluptatib⁹ ſeculi quod eſt
ꝑfectum ieiunium. pꝫ ꝙ illoꝝ ſabbata merito de-
ridentur qui tali die deuotione reiecta: ſoluꝫ ocio
corporali/⁊ ſue laſciuie vacant. ¶ Sciendum au-
tem ꝙ ſunt duo peccata que maxime frequentan-
tur dñicꝫ dieb⁹ ⁊ feſtiuis. ſcꝫ chorea ⁊ ebrietas Et
ideo de chorea primo notandum ꝙ lꝫ in ſe non ſit
mortale peccatū: tñ ex quattuor circūſtantijs con-
trahit deformitatem pcti mortalis. ¶ Prīo q̄dē ex
ratione perſone: puta ſi perſona ſit religioſa vl' ec-
cleſiaſtica: tunc enim ratione ſcandali poteſt com-
mittere peccatum mortale. ¶ Secundo ratione
temporꝫ vt ſi fiat tempore miſſe vel alio deuotōis
tempore quis choriſet. ¶ Tertio ratione loci/vt
ſi fiat in eccleſia vel cimiterio: tunc enim propter
irreuerentiam deo in loco ſacro exhibitam poteſt
committi peccatum mortale. ¶ Quarto ra-
tione finis vel modi/vt ſi fiat libidinoſa intentio-
ne/vel etiam ſeruetur impudica geſticulatio/vel
ſaltatio laſciua prouocans ad libidinem Ad quā
intentionem videtur referri verbum Auguſtini ſu-
pra poſitum de decem cordis Et predicte q̄ttuor

conditiones cōplectuntur hoc metro. Tempore fine/loco/perſona. chorea caueto. ¶ Scđo notādū ꝺ ebrietate ⁊ gula qn̄ ſint mortalia vł venialia ¶ Nā vnoꝰ ebrietas p̄t dicere mētꝫ obnubilatō/nē vł gula p̄t iportare ſolā corporꝫ inḡuatiōem: ⁊ ſic nō ſtꝫ peccata/ ꝫ pena pctī. vt pꝫ.15.q.p̄ma.capitulo. Sane. ¶ Scđo ebrietas iportat imoderatā potatōeꝫ vł gulā imoderatā cibi ſumptōeꝫ. ⁊ tūc ſi i talibꝫ actibꝫ q̇s intēdat vł appetit inebriari/aut etꝫ crapulari: ſic vtrūqꝫ ē pctm̄ mortale: Sꝫ aūt talia nec appetit nec intendit ꝫ ſolo caſu euenēunt: ſic ſolū ſūt venialia. Si etꝫ ex fortitudine potus vł nimietate cibi/vł debilitate ſumētis ꝓuenēunt: ſtꝫ venialia, ꝓut notēt iura. di.25.ca. Criminis. ¶ Eſt aūt notādū ꝙ trāſgreſſores huiꝰ p̄cepti vident̄ ſpecialit̄ memoriā amiſiſſe. ꝓpter quod eis ſignāter dr̄. Memēto vt diē ſabbati ſctifices Nā ideo vident̄ memoriā amiſiſſe/qꝛ nec recordātur eoꝝ q̄ vident̄ in natura. vbi oīa vegetabilia et ſenſibilia quietē appetunt poſt laborē. ſic̄ eſt videre in aīalibꝫ ⁊ plantis q̄ fructificāt ⁊ laborāt i eſtate: ſed quieſcunt in hyeme. Nec etꝫ eoꝝ que in ſcriptura legimꝰ. Legimꝰ em̄ Gen̄.2.ꝙ dn̄s requieuit die ſeptimo ab omni ope quod patrarat. Iſti aūt laborāt ꝑ totā ſeptimanā pro miſero corpore ſed in die dn̄ico laborāt pro dānatione aīe: cūꝫ tn̄ deus preceperit tali die vacare ab omni corporali opere/vt homo liberius ⁊ quietius vacaret diuio cultui. Cuius vtiqꝫ iſti vident̄ obliti qui per totā ebdomadam dies ſanctificāt laborando in opibꝫ

ficitis:ſed diem dñicam polluunt ꝛ contaminant
intēdendo voluptatib⁊ ebꝛietatib⁊/ ꝛ choꝛeis. Et
de his conqueriᷣ dñs Eze.22. Sanctuaria mea
ſpꝛeuiſtꝭ ꝛ ſabbata mea polluiſtis: ꝓpterea da/
bo vos cōtemptibiles omnib⁊ nationib⁊.
¶ TERTIO exponitur ſic. Memēto vt di
em ſabbati ſanctifices/ ad ē vt illa die puriſſime cō
templationi ꝛ ꝑfecte quieti mentis intēdas ab oī
bus mundanis cogitationibus vel occupatiōib⁊
te ſubtrahendo/ ꝛ ꝑ actū intime contēplatōis ꝓita
ti diuine liberrime vacando. qḋ ꝓpꝛie ꝯuenit mē/
tib⁊ contēplatiuis q̄ ſingula dei bñficia mente de
uotiſſima ꝑtractāt. ꝛ ꝓ q̄libet ꝑcepto bñficio deo
ꝑfectas grãꝝ actōes exoluunt replicātes tota die
illud Iſaie.63. Miſerationū dñi recoꝛdaboꝛ/lau
dem dicā ꝓ oib⁊ que dedit nobis dñs ds nr̄. Et
iſtam quietē mentis in deo quelibet mēs deuota
feruenᷣ emulari dꝫ ꝓpᷣ tria bōa q̄ exīde ſequunᷣ
¶ Primū eſt ſeminis deifici in aīa ſepulti fructuo
ſa germinatō. qḋ pꝫ. q: multa ſemina ꝟtutū natu
raliᷣ hoī cōplātata latent in mente rōnali/ ꝛ ibi q̄/
dam deſidia ꝛ ariditate mentis pereūt ꝛ deſiccanᷣ
que oīa copioſum fructum ꝓducerent: ſi ꝑ lumen
grē diuine ꝛ ꝑ feruoꝛem deuotionis fecundarenᷣ.
Cuiꝰ exemplum pꝫ in ſole materiali qui radijs ſui
ſplendoꝛis ꝛ feruoꝛis terram penetrans ſemē ī ter
ra defoſſum ꝛ occultatum viuificat ꝛ fecundat: ſic
etiam per lumen diuine gratie ꝛ feruoꝛem dilectō
nis ꝛ deuotōis qua mēs q̄eſcit in deo: virtutuꝫ ſe/
mina in mēte rōnali latentia vberius fecūdantur

¶ Secūdm ē p̄ntis vite attediatio/⁊ oīm terrenoꝝ
libera deſpectio Nā certū ē ꝙ dulcor q̄ mens inti
mo feruore quieſcit ī deo: cauſat ī hoīe tediū ⁊ me
rorē toti⁹ vite p̄ntꝫ/⁊ īducit mēti deuote q̄ndā inſi/
piditatē ⁊ nauſeā oīm terrenoꝝ. Nec miꝝ qr ſcd̄m
Gregoriū. guſtato ſpū deſipit oīs caro. Cui⁹ rō ē
qr ſicꝫ ignis materialꝭ ī reb⁹ ſuo feruore aduſtis au
fert oēm pulchritudinē ⁊ placibilitatē: reddēs ea
nigra ⁊ deformia ad vidēdū: ita feruor interne de/
uotōis oēm dulcedinē vite p̄ntꝫ in tediū ⁊ merorē/
⁊ reꝝ tpaliū pulchritudinē ⁊ placibilitatē ī q̄ndaꝫ
īſipiditatē ⁊ nauſeā ꝯuertit. qr ſicꝫ ſm̄ Bernardū
ſpens Moyſi deuorabat ſpētes magoꝝ: ita dul
corītime deuotōis oēm dulcedinē vite p̄ntis tol/
lit/⁊ in quandā inſipiditatem conuertit. ¶ Terti
um eſt cordis frigidi duri ⁊ rigidi perfecta liquefa
ctio/⁊ diuinoꝝ inſtinctuum prompta executō. qd̄
patet. Nam ſicut radij ſolares glaciem reſoluunt
ita feruor interne deuotionis mentem frigidaꝫ ge
lu torporis ⁊ deſidie conſtrictam a deo reſoluit ⁊ li
quefacit/vt prompte diuinis inſtinctibus conſen
tiat/⁊ per viam mandatorum dei ī oīm ꝟtutū exer
citio feruenter ⁊ celeriter currat. Quem motuꝫ be/
ne ſenſerat Pſalmiſta cum dicebat. Uiam man/
datorū tuorū cucurri cū dilataſti cor meum. Poſt
ꝙ meā mentē dilataſti ⁊ inflāmaſti feruore tue de
uotōnis oīno deſidia ꝓcul mota/mādata tua im/
pleui/⁊ oīb⁹ diuinis inſtinctibus prompte ⁊ dele/
ctabiliter acquieui. Sꝫ forte dicerꝫ aliquis Pau/
per ſuꝫ/tantū habeo laborare pro cōmunibus in/

digentijs q̄ inde obliuiſcor ꝯtemplatōnis ⁊ orati
onis. Huic ego reſpondeo q̄ talis debet diligen
ter aduertere an ſua occupatio ſit maior q̄ȝ illius
eximij regis Dauid/qui habuit regnū latiſſimuȝ
⁊ terras plurīas gubernare: q̄ tamen de ſeipō dic̄
Meditatio cordis mei in cōſpectu tuo ſemꝑ. Et
alibi Septies in die laudȝ dixi tibi. ¶ Sciendū
autē q̄ ſicut quilibȝ chriſtianus adultus tenetur
oī die ad aliqualē memoriā de deo pro ſuis bene
ficijs habendā: ita religioſus ⁊ cleric⁹ beneficiat⁹
tenet̄ ad horas canonicas: quas ſi ſine cauſa legi/
tima omittunt: mortaliter peccant. Et nō ſolū cuȝ
qui horas canonicas ad quas tenētur omittunt
peccant mortalit̄: verū etiam q̄ eas negligēter di/
cunt: Nō quidē ex impotentia vel infirmitate: ſed
potius ex ꝯtemptu vl̄ mala conſuetudine. quia lȝ
negligentia ī talib⁹ ſcd̄m ſe ⁊ fragilitatem hūanā
conſiderata ſit venialis: ꝯtemptus tn̄ ⁊ mala con/
ſuetudo faciūt eā mortalē. vt pȝ de Conſe. di. 20.
in textu ⁊ gloſa. Et ſic patent tria precepta que or
dinant hominem ad deum. ¶ Primuȝ q̄dem ad
venerandū ſcȝ patris potentiaȝ. ¶ Scd̄m ad co/
lendum filij veritatē ¶ Tertium ad iugiter medi
tandum ſpūſſancti bonitatē. Sed eſt diligentiſſi
me aduertendū q̄ contra tria precepta p̄dicta cō/
tingit hoīem tripliciter peccare. ¶ Primo ex im/
potentia vel infirmitate/aut etiam ex timore. ⁊ ſic
peccatur quaſi contra patris potentiam ⁊ contra
primū preceptum. Dicitur aūt peccatuȝ ex impo/
tentia vel infirmitate quando peccatur ex paſſiōe

que indicat nature corrupte fragilitatē ꝛ impoten
tiā. Ex timore aūt ↄtingit peccare dupliciter ſm
duplicē timorē. Eſt em̄ q̇dā timor hūanus qn̄ ſcꝫ
timentur pericula carnis. Eſt timor mundan⁹ qn̄
ſcꝫ timentur pericula rerum. Et iſti timores mali
ſunt. Et mortaliter peccant qui ꝓpter eos faciunt
illicitū qđ eſt cōtra deū/vl' omittūt aliq̇d licitū ad
quod tenenť. Vn̄ iſtos timores excludit ſaluator
Math. 10. Nolite timere eos qui occidunt corp⁹
ſed poti⁹ eū timere qui pōt aīam ꝛ corpus mittere
in gehennaꝫ. Ex quo ſequiť correlarie ꝙ ſi q̇s mi/
les iuuat dn̄ꝫ ſuū in bello iuſto. vl' ſi probabiliter
credit eū habere iuſtū bellū: in his duob᷒ caſibus
pōt iuuare dn̄m ſuū ſine peccato/ſed nō amicū vel
cognatū niſi ſciat eū habere iuſtum bellū. Et hoc
ꝓbať. 23. q. 1. Quid culpať. Juſtū aūt belluꝫ ſm
Guillermū. eſt qđ vlciſciť iniurias vel qđ geriť ꝓ
reb᷒ debite repetēdis: ꝛ ſic gens vel ciuitas plecti
poteſt. ¶ Scđo fit peccatum per ignorantia ſiue
errorē: q̄ſi contra filij ſapientiaꝫ. ꝛ ſic peccatur con
tra ſecūdū p̄ceptū. Diciť aūt peccatū ex ignorātia
qn̄ aliq̇d ignorať eoꝝ quoꝝ ſcientia a pctō impedi
uiſſet. ꝛ tūc diſtingue. quia vl' hoc fit ex ignorātia
iuris ꝛ h̄ nō excuſat. qꝛ eſt vincibilis. vt pꝫ. 1. q. 4.
ca. vltio. Sꝫ ſi eſt inuincibilis excuſat. ſicut pꝫ de
infantib᷒ furioſis vel dementib᷒ q̇bus nō imputa
tur qđ faciūt vt dicit Bernard⁹ in glo. ¶ Simi/
liter etiā excuſatur is qui ſequiť vnā opinioneꝫ p/
babilē ꝛ famoſaꝫ vbi magiſtri inter ſe ↄtrarie opi/
nantur. Aut hoc fit ex ignorantia facti ꝛ ſic excuſa

tur hō a pctō oblito dūmō duo ī se habeat. ¶ Pri
mū ē: ſi adhibȝ diligētiā quā pt adiueniēdū pcm̄
oblitū. vt hr̄ Iſaie. 38. Recogitabo tibi oēs an
nos meos. rc̄. ¶ Scōm ē ſi oret deū vt reuelet ſi
bi. Tūc em̄ ſm Auguſtinū ā reuelat/aut relaxat.
¶ Tertiō: fit pctm̄ ex malitia ſiue ex electōe vt cū
hō ex volūtate deliberata pcō adheret. Et ſic pec
cat̄ ꝯ tertiū p̄ceptū. qꝛ ꝯ bonitatē ſpūſſancti. Et
talia dicūt̄ pctā ī ſpm̄ſctm̄. Circa q̄ duo ꝑ ordinē
ſtꝫ declarāda. ¶ Primū ē q̄ ꝛ q̄t ſtꝫ pctā ī ſpm̄ſcm̄
¶ Scōꝫ ē: an illa pctā ſint mortalia ſo/vl̄ ſi qñ qꝫ
pñt eē venialia ¶ Propt̄ pmū ē ſciedū ꝙ peccatū
ī ſpm̄ſctm̄ ꝓprie dꝛ illō qō ipugnat bonitatē ſpūſ
ſcti cui⁹ gr̄a fit remiſſio pctōꝝ. Et tale pctm̄ qō fit
ex certa malitia ſm theologos. vl̄ ex electōe ſcōm
Phm. 3. Ethicoꝝ dꝛ irremiſſibile vt pꝫ. Math.
12. ī textu ꝛ gloſa. Nō ꝙ nūqꝫ remittat̄: ſꝫ ꝙ nō hꝫ
cauſaꝫ remiſſibilitatꝫ. tollit em̄ oīa illa q̄ reqrunt̄
ad remiſſionē pctōꝝ. Et qꝛ ſex ſunt ꝯditiōes que
requirunt̄ in remiſſione pctōꝝ: ideo ſunt ſex ſpēs
pcti in ſpiritūſanctū. Haruꝫ aūt ſex: due ſumunt̄
ex parte remittētꝫ ¶ Prima eſt: dei miſcōia ꝯdo
nans culpā/ꝛ contra hāc eſt deſperatō. qꝛ homo
propt̄ grauitatem peccatoruꝫ deſperat. vt pꝫ per
Cayn q̄ deſpauit de dei miſcōia. Dixit ei Cayn
dño Gen̄. 4. Maior ē iniq̄tas mea qꝫ vt veniam
merear. ꝛ ſic fuit deceptus. qꝛ (Pſalmiſta teſte)
Prope eſt dñs oībus inuocātib⁹ eū in veritate. ꝓ
pe em̄/id eſt propitius eſt omnib⁹ inuocantib⁹ euꝫ
ꝛ hoc in veritate/id eſt non ſecūdum mala deſide

ria q̄ aliud querunt ꝙ̄ ipm deū. glo. increpationi/
bus ⁊ minis nō cōuertunt̄ ad deū: ſed deſperādo
accumulant crimē ſuum. Gregorius. ¶ Scd̄a ē
iuſticia obligans ad penam. Et contra hanc ē p̄/
ſumptio impunitatis. Similiter ex parte penitē/
tis duo requiruntur. ¶ Primum eſt dolor d̄ pec/
catis preteritis. ⁊ ꝯ̄ h̄ ē final' ipenitētia ¶ Scd̄m
ē ꝓpoſitū abſtinēdi a pctīs futurꝫ. Et ꝯ̄ h̄ ē obſti/
natio q̄ hoīs mens ita obſtinat̄ i pctō: ꝙ nō vult
penitere. ¶ Simılit̄ tertio ex parte gratie gratuꝫ
facientꝫ per quā ſimpliciter peccatuꝫ remittit̄ duo
requiruntur. Nā hec gratia vel confert̄ in fide ec/
cleſie: ⁊ contra hoc eſt impugnatio veritatꝫ agnite
Vel in ſacramentis eccleſie vel legꝫ noue ⁊ contra
hoc eſt inuidentia fraterne gratie. Et non accipit̄
inuidentia fraterne gr̄e ꝓut aliquis inuidet fratri
ſuo vl' alicui ſingulari pſone: ſed quando tanta eſt
malicia in eo: ꝙ diſplicet ſibi de gratia dei creſcen
te in mundo. Et ſic patet que ⁊ quot ſunt peccata
in ſpiritūſanctuꝫ. qꝛ ſex. puta deſperatio. preſum/
ptio/finalis impenitentia/obſtinatō/impugnatio
veritatꝫ agnite/⁊ inuidentia fraterne gratie. Pa/
tet etiā qualit̄ iſta peccata dicant̄ irremiſſibililia/
et qualiter non. ¶ Propter ſcd̄m eſt ſciendum ꝙ
ſi quis labatur ī deſperationem ex infirmitate vel
prauitate complexionis ⁊ de hoc dolet ⁊ penitet ī/
quantum poteſt: ſic deſperatio non eſt peccatum/
niſi forte veniale. Si autem contingat ex errore vl'
deceptione: puta ſi putans ſe obſequium preſta/
re deo ſeipſum occidat: ſic eſt peccatum mortale.

Si vero quis deſperat ex certa malicia ⁊ electiōe:
vt diffinitiue dicat cum Cayn. Maior eſt iniquī
tas mea q̄ȝ vt veniam merear ſic deſperatō eſt pec
catum ī ſpiritūſanctum. ⁊ tali ꝯſulendū ē vt cogi/
tet de īmenſitate diuīe miſcdie. ⁊ ſimili modo de
alijs dōm eſt. Nam aut preſumptio naſcit̃ ex īfir
mitate qua homo nimis de dei miſericordia con/
fidit: ⁊ ſic dicitur peccatum veniale. Aut naſcitur
ex errore nimis de meritis ſuis preſumendo: et ſic
preſumptio eſt peccatum mortale/⁊ ſpēs ſupbie.
Aut naſcitur ex certa malicia qua omnino inten/
dit dei iuſticiā non ſeruare preſumens de impunī
tate peccati: ⁊ ſic proprie eſt peccatum in ſpiritum
ſanctū: quia aufert iuſticie dei equitatem. Et tali
conſulenduȝ eſt vt frequenter cogitet de rigore iu/
ſticie. Similiter impugnatio veritatis agnite aut
prouenit ex infirmitate. vt cuȝ aliquis propt̃ vere
cundiam vinci nolens impugnat veritatem agnī
tam: ⁊ ſic eſt peccatum veniale. Aut prouenit ex
malicia: puta cum propter munera vel ſtipendia
aliqua que excecant intellectū: impugnat verita/
tem in damnum alterius: vt patet ī malis aduo/
catis: ⁊ ſic eſt peccatū mortale. Aut hoc prouenit
ex certa malicia: vt cum quis deliberate īpugnat
fidem catholicā/vel conſilia/vel precepta euange
lica: ⁊ ſic proprie eſt peccatum in ſpiritumſanctuȝ
Similiter inuidentia fraterne gratie: aut ꝓuenit
ex īfirmitate: puta ſi dolet aliū meliorē ſibi prefer/
ri: tūc ſi dolet ꝓpter ſui inſufficientiam non peccat
quia ſcdm gloſam Bernardi/dolor iſte bonꝰ eſt.

Si aūt dolet ſolum ꝓpt̄ eminētiaꝫ alteri⁹/ ꝛ talis mot⁹ ſit indeliberat⁹: ſic ē pctm̄ veniale. Aut ꝓuenit ex ignorātia: puta ſi q̇s dolet ḋ alteri⁹ excellentia/ q꞉ p h̄ ſibi timꝫ diminui ꝓpriū bonū: ſic ē pctm̄ mortale/ ꝛ ſpēs inuidie. Aut ꝓuenit ex certa malicia: puta cū ꝓpt̄ depꝛuatōeꝫ affect⁹ aliq̇s nec amat bonū in ſeipo/ nec etiaꝫ videre pōt ī alio: ꝛ ſic ē peccatū in ſpm̄ ſctm̄. ¶ De obſtinatōe aūt ꝛ finali impenitentia: ſciendū eſt ꝙ talia aut ſumunt̄ ꝓuatiue ꝛ ſic obſtinatio ḋr ꝑmanētiā volūtat̄ in pctis. Et finalis impenitentia ſolū importat ꝓuationeꝫ penitentie: ꝛ ſic iſta duo non ſunt pctā ſpecialia: ꝫ circūſtantie cuiuſlibꝫ peccati. Aut ſumunt̄ ꝯrie: ꝛ ſic obſtinatio importat voluntatē deliberataꝫ ꝑmanendi ī peccato. ꝛ finalis īpenitētia īportat voluntatem non penitendi: que duo ſic differunt Nam finalis impenitentia ſumit̄ reſpectu p̄teriti: q꞉ importat ꝓpoſitum nō penitendi de peccatis cōmiſſis/ ꝛ ſic ꝓuat peccati emendam. Obſtinatio vero ſumit̄ reſpectu futuri. vnde ꝓuat peccati cautelaꝫ ꝛ ſic iſta duo ꝓprie dicunt̄ peccata in ſpm̄ ſanctuꝫ. ¶ Ex premiſſis pꝫ qualit̄ confitendū ſit de tranſgreſſione huius p̄cepti ſm̄ quemlibet eius intellectum. Et ſic patent tria prima precepta que ordinant hoīem ad deum.

QUARTUM preceptum eſt. Honora p̄rem tuum ꝛ m̄rem tuam. Exodi. 20. In quo precepto ſcd̄m Auguſtinuꝫ libro de decem cordis: implicatur oīs actus beneficentie proximo īpendendus ſiue ex debito naturalis

obligationis. ſic honor q̇ debetꝛ prī naturali: ſiue
ex charitatꝫ debito ſic aliȷ̇ actus pietatꝫ q̇ ex chari
tate ipi ꝓrio ipendunꝛ. Implicanꝛ etiam i hoc p̄
cepto oēs act⁹ ꝟtutū q̇ ex charitate vel pietate ſeu
hūilitate ſunt circa ꝓximū exercendi/ vt videbiꝛ in
ꝓceſſu. Et ideo h̄ p̄ceptū hꝫ triplicem expoſitōem
ſm ꝙ pr̄ ꝛ mr̄ tripliciꝛ accipiunꝛ. ¶ Prima q̇dem
ꝓ pr̄e naturali, put eſt p̄ncipium generatiōis na/
turalis. ¶ Scd̄a pro pr̄e ſpirituali prout eſt p̄nci
pium regenerationis ſpiritualis. ¶ Tertia ꝓ pa
tre et̄nali videlicꝫ ip̄o deo qui eſt p̄ncipium creati
onis ſupernalis. Et cuilibet iſtorum patrum tri/
plicem honorem deferre debemus. ¶ Nam prē
ꝛ mr̄em naturalem honorare debem⁹. ¶ Primo
ipis reuerentiā exhibēdo/ nec ꝟbo nec facto ipſis
vnq̄ꝫ iuriam iferendo. Ad quod hortaꝛ ſapiens
Eccl'iaſtici. 7. Honora pr̄em tuum ꝛ gemit⁹ ma/
tris tue ne obliuiſcarꝭ. Memēto qm̄ niſi ꝑ ipſos
non fuiſſes. In quo verbo inuiꝛ rō potiſſima qua
re parentes honorare debemus: quia traxim⁹ ab
ipis ꝑfectionem nobiliſſimam que eſt eſſe Hec eī
eſt p̄ma ꝛ fundamentū oīm aliaꝝ ꝑfectionum Et
ideo dic̄ Phs. 8. ethicoꝝ. ca. ii. verſus finē ꝙ filiȷ̇
non poſſunt parentibꝫ reddere equalens. qꝛ tria
bona nobiliſſima ab ipis recipiunt. quoꝝ nullum
recōpenſare poſſunt ſufficienꝛ. eſſe naturale vide
licet/ nutrimentū: ꝛ doctrinam. Nā rōne eſſe natu
ral' quod traximus a parentibꝫ: ipis tenemur hu
militer ꝛ reuerenter ſeruire tribus modis. ¶ Pri/
mo ex tota virtute corporis/ vt ſi debiles ſunt ip̄os

corporaliter portemus ⁊ eis naturaliter ſuiam⁹.
quod eſt contra illos qui parentibus manus vio/
lentas inijciunt/vel ipis victum neceſſarium ſub
trahunt. Exodi.21. Qui percuſſerit patrem aut
matrem: morte moriatur. ¶ Secundo ex tota ꝟ/
tute cordis: vt ipos tota mente diligamus quod
eſt ꝯ illos ꝗ mortē parētib⁹ optāt: vt ipoꝝ heredi/
tate ꝑcipiāt. Aut vt ſine repꝛhēſione ſm motū pro
prie voluntatꝫ viuāt. ¶ Tertio ex tota ꝟtute oris.
vt nec durꝫ nec aſperꝫ ꝟbis vnq̄ꝫ cū ipis ꝯtēdam⁹
ſꝫ blādis ꝟbis eis reſpōdeam⁹/⁊ ipoꝝ reprehenſi
ones humiliter ⁊ patient̄ ſuſtineamus. quod eſt
contra illos qui parentib⁹ maledicūt/⁊ ex hoc di/
uinam maledictionē incurrunt. Exo.21. Qui ma
ledixerit patri vel matri. morte moriat̄. ¶ Scdō
ipos honorare debem⁹: ipis ſi īdiguerint vite ne
ceſſaria miniſtrādo/⁊ poſt hanc vitam eoꝝ aīas
miſſis ⁊ elemoſinis de purgatorio liberando. Et
ad hoc tenemur propter ſcdm donū quod ab ip/
ſis recepimus/ſcꝫ naturale nutrimentum: in quo
filij non poſſunt reddere parentibus equiualens
quia parentes nutrierunt filios de ſua carne ⁊ ſub
ſtantia propria. Filij autem de ſubſtantia aliena
nutriunt ſuos parentes. Et ideo filij ꝗ parentib⁹
in ſua neceſſitate nō ſubueniūt/mortaliter peccāt
ſicut ⁊ illi qui eos iniurijs moleſtant quod pꝫ per
gloſaꝫ Exodi.21.ca. que dicit ꝙ hic precipit̄ ꝙ fi/
lij honorent parentes officio pietatis: ipis ī eoꝝ
exhibēdo. Qui eñ inquit hoc parentib⁹ nō facit
quomodo facit alijs ⁊ Ualerius in ſcdo Quid ꝑ/

deſt fortis eſſe ſtrẽnuũ. ſi domi male viuit? Nota
ex quinto, valerij de filia que matrẽ incarceratam
⁊ ꝯdennatã: mãma nutriuit. Propter qđ ipaꝫ a
morte eripuit. Quomodo inquit ipſe/ non pene/
trat aliquid non excogitata pietas? ¶ Tertiõ de
bemus honorare parẽtes. ipis in his que ad bo/
nũ ſuũ ⁊ ſalutẽ pertinent obediendo Et ad hoc te
netur filius ratione tertij doni qđ ab eis accepit.
ſcꝫ ſalutarẽ informationẽ ⁊ doctrinam. Et ad hoc
nos xp̄s proprio exemplo inducit. qui ſuis paren
tibus ſubditus fuit. vt habetur Luce. 2. Unde
cõtra illud faciunt filij quãdo ſuoꝝ parentuꝫ pre/
cepta negligũt vel ꝯtemnunt. Et ideo mortaliter
peccant/ ⁊ irã diuine vltionis incurrunt. quod pa/
tet ex hoc. Nam triplici haſta diuine vltionis coꝝ
filioꝝ perforatur: qui ſuos parentes perturbant
vel eoꝝ indigentijs non ſubueniũt/ aut mandatis
eorum pertinaciter recalcitrant ¶ Prima eſt ſub/
tractio tp̄alium rerũ. naꝫ diuino iuditio eis om̄ia
infortunia rerum tp̄alium eueniunt qui ſuis parẽ
tibus ſcđm diuinum preceptum in ſuis indigen/
tijs non ſuccurrunt. ¶ Scđa eſt abbreuiatõ tem
poralis vite/ ⁊ perditio fame. Nam ſicut premiuꝫ
parentes honorantium eſt vite longeuitas: ita a
contrario ſenſu ipos dehonorantium eſt vite bre/
uitas. quia plurimi improuiſe ⁊ ſubito moriũtur.
Unde Pſalmiſta. Subito defecerunt ⁊ perierũt
ꝓpter iniquitatem ſuã. Tales etiam ſm̄ iura red
dunt infames/ ⁊ a teſtimonio ferendo ⁊ ab omni
actu legittimo repelluntur. 6. q. 1. capi. Infames.

Unde ſm Canones ⁊ legitimas ſanctiones parē
tibus igrati a teſtamento ⁊ donatiōe ſibi facta ex/
cludunt⁊ ⁊ hereditaria ſucceſſiōe priuant. ¶ Ter
tia eſt ꝯdennatio aīe. Un̄ gloſa ſuper illud Exo.
21. Qui male dixerit p̄ri vel m̄ri morte moriatur:
morte ſcʒ et̄ne dannatōis. Nec mirum ſi tales re/
putent idigni vita et̄na: q2 reputant indigni hac
vita penali ⁊ miſera/que eis diuino iuditio repen
tine ſubtrahit. cuʒ tamē alijs peccatorib9 vita ad
penitentiaʒ concedat. Et ex hoc rōnabilit̄ poteſt
colligi quantus ſit reatus tranſgreſſio huius pre/
cepti: q2 ꝯ ip̄m peccantes eximunt ob huius pcti
deteſtationem a ſententia pietat⁊ ipius domini q̄
de ceter⁊ peccatoribus d2 Ezechie. 18. Nolo mor
tem peccator⁊: ſʒ vt conuertat ⁊ viuat De iſtis aūt
ꝓpt̄ repentinam mortem qua plectunt p̄ diuinaʒ
ſententiā: dici poteſt ecōtrario. Nolo vitaʒ pecca/
toris: hoc ſcʒ preceptū tranſgredientis ſed vt mor
te moriat ⁊ eternalit̄ condennet.

¶ SECUNDA expoſitio reſpic̄ p̄rem ſpūa
lē puta ſacerdotē ⁊ ꝯfeſſorē q̄ te fonte baptiſmat⁊
regenerauit. q̄ tibi p̄ ſacra diuinū alimētū miſtrat
q̄ te ſciētia/p̄dicatōib9/⁊ exēplis īſtruit ⁊ īformat.
Hunc patrem tripliciter honorare debemus.

¶ Primo humilit̄ obediendo. In his potiſſime
ad que teneris de iure presbytero tuo obedire cuʒ
tibi p̄ceperit celebrādū ꝙ celebres/cū ieiunādū ie
iunes/ꝙ īterdicta eccl'ie ƀues ⁊ excōicatos ſtricti/
ſſime vites. Oīʒ eī p̄dicto⁊ trāſgreſſio marīe ſi fit
ex deliberatōe ⁊ ꝯtemptu iducat peccatū mortale

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Circa q̄ꝺ tria ſunt notanter aduertenda. ¶ Pri
mū eſt quantū ad excōmunicatōis ſententia quā
q̄libet chriſtian⁹ merito debet abhorrere. Per ip
ſam em̄ excōmunicati a cōſortio diuino ꝛ beatoꝝ
in eterna felicitate excludūt. Per ip̄am etiā ab oī
ſuffragio ꝛ ꝯmunione oīm bonoꝝ q̄ fiunt ī eccle/
ſia militante totaliter ꝓuant. Per ip̄am a poteſta
te dei (vt ſic loqui liceat) ꝛ defenſione ſanctoꝝ an
gelorum eripiunt. Et tā in aīa q̄ȝ in corꝑe poteſta
ti dyaboli tradūt. pȝ h̄ ꝑme ad Thimo. i. ¶ Se
cundū ē cū q̄nta cura ꝛ diligētia excōicatos debe
mus euitare. q̊d pȝ ex hoc q̧ ex eoꝝ cōione ꝑtina/
ci pctm̄ mortale incurrit. Ideo aūt dixi cōione ꝑ/
tinaci. qꝛ ſi ignorātia vl' inaduertētia ſeu etiā ꝑ co
actōem abſolutā excōicato cōices nō ligaris. qꝛ ī
hoc caſu magis videris pati q̄ȝ agere. Si vͦo ꝑ co
actōeȝ ꝯditionatā. puta ſi aliq̊d dānū tꝑale ꝯmi/
net / ꝛ ex hoc excōmunicato ꝯmunices ſentētiam
nō euitas. qꝛ licȝ talis met⁹ culpā attenuet / nō tm̄
adnihilat. cū ꝓ nullo metu rei tꝑal' q̄s debeat pec
care mortalit'. extra de his q̄ vi vl' met⁹ cā fiūt. ca.
Sacris. Sȝ hoc intelligit Hoſtiēſis de his q̄ in
ꝯtēptū clauiū cōicāt / vl' qn̄ ꝓbabiliter credūt cla/
ues ex hoc ꝯtēni. extra de clerico miniſtrante. ca.
Si celebret. ¶ Tertiū ē cū q̄nto conatu ꝛ diligē
tia penitētiā ī cōfeſſione poſitā debeas adiplere.
qꝛ negligētia ꝛ ꝯtēpt⁹ penitētie iniūcte facit cōfeſ/
ſionē ꝑcedentē nō valere. Vn̄ in hoc caſu ſicut in
alijs q̄ttuor caſib⁹ oportet cōfeſſionē totaliter rei/
terare, vt probat' de peniten. diſtin. i. Mēſuram

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

vbi d*r* q̧ ſacri canones tp*a* penitētie. ꝓ fide ⁊ cō/
uerſione penitētū abbreuiāda ꝑcipiūt. ⁊ ꝓ negli/
gētia ꝓlōgāda exiſtimāt. Et q̧ negatōez petri. īſe
cuta ē ſatiſfactio lachrymaꝝ. Qd̄ et*iam* trina ꝯfeſſio
dn̄ice lectōis penit⁹ deleuit pct̄m trine negatōis
Vn̄ ī aggrauatōne tal'i obediētie ſcribit*ur* Deute/
ro. 17. Qui ſuꝑbierit nolēs obedire ſacerdot*is* īꝑe
rio morte moriat*ur*. Eſt aūt ſciēdū q̧ q̇libet chriſtia
nus ad prōpte obediēdū ſuis ſuꝑiorib*us* merito de
bet īduci ꝓpter tres ꝑrogatiuas ipſius obediētie.
Prima ē. q*uia* obediētia ē via certa hūane ſalutis.
q*uia* ſicut ꝑ īobediētiā hō ē expulſus a gaudijs pa/
radiſi. ita ꝑ obediētiam illuc certitudinal'r redire
debet. Vn̄ legit*ur* in figura hui⁹ de tribus magis
Math. 2. q̧ ꝑ aliā viā reuerſi ſūt ī regionē ꝓpriā
vt exponit Gregori⁹. ¶ Scd̄a ē q*uia* obediētia eſt
ſcala celeſtis beatitudinis. In cuius figura vidit
Iacob ſcalā cui⁹ ſūmitas celos tāgebat ⁊ angeli
ꝑ eā aſcēdebāt ⁊ deſcēdebant. ⁊ dn̄s erat īnixus
ſcale. Geñ. 25. In quo innuit*ur* q̧ obediētia ponit
hoīem in vita celeſti in ꝯuerſatōe angelica ⁊ ī ma
nutenentia diuina Bene nāq*ue* dn̄s erat innixus
huic ſcale. q*uia* mentē ⁊ cor veri obediēt*is* ī ſeipm̄ in
obliq̄bilit*er* dirigit ⁊ firmat hominis deſiderium
ne vnq*uam* ī momentū a diuino bn̄placito deflectat*ur*
Hui⁹ aūt ſcale tm̄ ſunt tres grad⁹ quātū ad p̄ns
licet Bernard⁹ ſeptē aſſignet. ¶ Prim⁹ eſt obe/
dire libenter ſine recalcitratōne. Ad quod horta/
tur Euſebius ceſarienſis in omelia dicēs. Quic/
quid vobis a ſuꝑiorib*us* ꝑcipitur hoc ita accipite.

ac ſi ſit oꝛe dei ꝓlatū. ¶ Secūd⁹ grad⁹ ē. obedire
hylariter ſine murmuratōe. Qui em̄ inuit⁹ ⁊ cum
murmuratōe obedit. crucē poſt xp̄m poꝛtat vt ite
rum xp̄m crucifigat. Exemplū de Symone ſire
neo/ q̄ cum angaria etiam inuit⁹ crucez poꝛtauit.
¶ Terti⁹ grad⁹ ē. obedire ꝑſeuerāter ⁊ ſine iter/
ruptōe q2 nō q̄ icipit/ ſ3 q̄ ꝑſeuerauerit. h ſalu⁹ erit
vt d̄r ſaluatoꝛ Math. 10. Nā humil'imo ꝑfectiſ/
ſima glorioſe ꝟginis marie obediētia. aperuit no
bis regnū celoꝝ qn̄ dixit angelo gabrieli Luce. 1.
Ecce āncilla dn̄i. ¶ Tertia ꝓrogatiua ē ꝙ obediē/
tia eſt clauis eterne iocūditatꝫ. q2 ſicut ꝑ iobedien
tiā nobis adit⁹ eterne iocūditatꝫ claudit̄. ita ecō/
trario ꝑ obediētiā apit̄. ¶ Scd̄o ip̄m honoꝛare
debes ſibi debitū iuſticie ītegralit̄ ꝑſoluēdo vt ſcꝫ
ſacrifices qn̄ ſacrificādū fuerit/ ⁊ deciatōem p̄ſtes
de oīb9 bonis de q̄b9 fuerit decimandū. ⁊ etiā ſibi
ꝯfitearꝫ cū fuerit ꝯfitēdū Sꝫ dices q̄tiēs ⁊ qn̄ te/
neoꝛ ſacerdoti ꝯfiteri. Ad h̄ dicēdū ē ꝙ rigoꝛe iu/
ſticie ⁊ de iure ſcripto tenerꝫ ſibi admin⁹ ſemel in
āno/ h̄ ē ī q̄dragesima ꝯfiteri. Et etiā de bona et
cōi ꝯſuetudīe cū vultū ſui pecorꝫ agnoſcere debe/
at. p̄t a te exigere vt ꝯfitearꝫ q̄tiēs dꝫ tibi ſacramē
tū eukariſtie miniſtrare. Alijs tp̄ib9 ꝑ totū annuꝫ
poſtq̄3 debitum tuum exoluerꝫ tuo ſacerdoti. po/
terꝫ poſtea ꝯfiteri cuilibꝫ religioſo ꝑ ſedē apoſtolī
caz p̄uilegiato. Sꝫ h̄ notabil'r īcidit triplex dubi
tatio. ¶ Pⁱa ē an de neccitate abſoluta ſubdit⁹
teneat̄ ſui p̄bri licētiā petere. cū religioſo p̄uilegia
to voluerit ꝯfiteri Ad qd̄ dōm ē ꝙ poſtq̄3 ſb̄dit⁹

ꝑ cõfeſſionẽ ſemel factã ꝓprio curato ſatiſfecit de
debito iuſtitie/ ꝛ paruit ſtatuto eccleſie. non videt
ꝙ de neceſſitate abſoluta teneat reqrere licẽtiã al
teri cõfitẽdi potiſſime in eo caſu in q̃ religioſi actũ
cõfeſſionis cõſequunt nõ ſolũ ỽtute ꝑuilegij eis
conceſſi. ſꝫ etiã de voluntate ꝛ aſſẽſu dyoceſani. qꝛ
ꝑ ꝑuilegiũ ſcḋm oẽs ei ↄcedit liber vſus clauiũ/ ꝛ ꝑ
aſſenſuꝫ dyoceſani videt fieri applicatio illꝰ vſus
ad debitã materiã q̃ntũ ad ꝑſonas in ſua dyoce/
ſi cõtẽtas. Dici tñ pt ꝙ licꝫ nõ de neceſſitate abſo
luta teneant ad dictã licentiã petendũ. ad hoc tñ
teneri vident ex q̃dã cõgruitate ꝛ decẽtia. Vñ et
ſi nõ eſt p̃ ſe neceſſariũ tñ vtile eſt petere licẽtiam
ꝓpter duo. ❡ Primo qꝛ in petẽdo licẽtiã ꝑ bonũ
obediẽtie meret/ ꝛ ſuus actꝰ magis meritoriꝰ inue
nitur. ❡ Scḋo q̇a ꝑ humilitatẽ petẽdi a nota in
obediẽtie excuſat. quã notã fortaſſe videret incur
rere ſi nõ petita licentia alij preſumeret confiteri.
❡ Secũda queſtio ẽ. an curatꝰ ſubdito petẽti li/
centiã teneat dare alteri cõfitendi maxime poſtq̃
ſtatuto eccleſie ſatiſfecit de ſemel ĩ ãno ↄfitẽdo ſa/
cerdoti. Dicendũ ẽ ꝙ ſic. qꝛ ex debito ſui officij q̇li
bet curatꝰ tenet zelare ꝛ ꝓcurare ſalutẽ ſui ſubdi/
ti. ſꝫ cõſtat ꝙ ſalꝰ cuiuſlibet auget ex hoc ꝙ pluri/
es pctã ſua cõfitet ꝛ ꝙ a pluribꝫ peritis ꝑ ipoꝝ cõ
ſiliũ ad cautelã ꝛ ꝑſeruatõem ꝛ etiã emendã ſuo/
rum peccatoꝝ dirigit. igit curatꝰ talẽ licentiã pe/
tẽti ſubdito cõcedere tenet. qꝛ ſi eam negaret eui/
dens eſſet ꝙ ſuã ſalutem nõ zelaret. ſed potiꝰ ĩpe
diret. cũ ſibi precluderet viã per quam poſſꝫ aſſe/

qui ꝓ̄ptiorē veniā de cōmiſſis/ꝛ vberiorē caute
lam ac ꝓ̄ſeruatōem de cōmittēdis. Unū certū ē ꝙ
null⁹ eoꝝ q̇ ſalutē ſuoꝝ ſubditoꝝ zelat. talē licētiā
petētib⁹ negat. ſ ꝑ poti⁹ gratāt ꝛ liberalit̄ īdulget.
Sciēdū tñ ꝙ multi caſus ſūt ī iure expreſſi in q̇b⁹
irreq̇ſito curato/imo ꝛ cōtra ipſi⁹ ꝓhibitōnem ex
preſſaȝ ꝑ̄t q̇s licite alteri ꝯfiteri. Prim⁹ ē ſi ſacer/
dos ſit iſci⁹ ꝛ ignar⁹. ¶ Secūdus ſi ſit reuelatoꝛ
cōfeſſionis. ¶ Terti⁹ ſi ipēmet ſit ꝑticeps crimi/
nis. vt puta ſi ipē peccauerit cū ꝑſona q̄ ſibi cōfite
tur. tūc em̄ tollit̄ erubeſcētia ꝯfitēdi. ꝛ ſic vt pluri
mū puritas cōtritōis īpedit̄. ¶ Quart⁹ ſi veriſi/
militer timeat̄ ꝙ ꝑſonā cōfitētē ſollicitet ad pctm̄
et maxime ſi hoc conſtat ex ꝓbabilibus indicijs.
¶ Quint⁹ ſi pctm̄ cōmiſſuȝ ſit directe contra ꝑſo
nā ipſius curati ꝛ potiſſime ſi ſit tale pctm̄ cui⁹ cō/
feſſio req̇rat exꝓ̄ſſionē circūſtātie illi⁹ ꝑſone ī quaȝ
cōmiſſuȝ ē. vt patȝ de infamia ꝛ detractōne ꝛ hu/
iuſmodi. Sed q̇d fiet ſi ex mētis ꝑtinatia petitaȝ
licentiam neget ꝛ ſubdito ꝓhibeat ne alteri confi
teat̄. Dicendū eſt ꝙ in hoc caſu ſentiunt maiores
doctores eccleſie ꝙ ſubdit⁹ nō pōt ꝓhiberi quin
ſuaȝ ſalutē q̄rat confitendo illi q̇ autoritate apo/
ſtolica vł etiā epi pōt eū abſoluere. nec in hoc tene
tur ei obedire. qꝛ talis ꝓhibitio eſt directe contra
charitatē/ꝛ cōtra ſubditi ſalutē. Priuilegiat⁹ tñ
abſoluēs debet iniūgere ꝯfeſſo ꝙ ſe ꝑ̄ſentet ꝓprio
ſacerdoti ꝛ dicat ſe eſſe cōfeſſum ꝛ abſolutū. ꝛ ſa/
cerdos tenet̄ ei credere ꝛ eukariſtiam miniſtrare:
Et hoc ſufficit ſacerdoti ꝓ ſua cōſciētia ꝙ ex dicto

penitētꝫ ſciat ipꝫ eē ꝯfeſſū ⁊ abſolutuꝫ cū de pctīs occultꝫ ⁊ ei⁹ cōſcīa, nō poſſit hr̄e aliā certitudīem niſi p ipſūmet. vñ ſicꝫ tenet ſibi credere de his q̄ ī ꝯfeſſione ſibi reuelauit. ita pari ratōe ſibi credere tenet ſi dicat ſe eē ꝯfeſſuꝫ ⁊ abſolutū ab eo q̄ autoritate apoſtolica ipm abſoluere potuit. Vñ dicē/dū ꝙ ei credere tenet/⁊ ꝙ iīuſte agit ſi tali eukari/ſtiā neget q̄ ſic pbibet ſe eē cōfeſſuꝫ. Tū p̄mo q2 p̄/uat eū iure ſuo/eo ꝙ oīs catholic⁹ hꝫ ius pcipiēdi eukariſtiā. dūmodo cōtrit⁹ fuerit ⁊ cōfeſſus. Tū etiā q2 eneruat q̄ntū ē in ſe autoritatē ſedis apo/ſtolice dantꝫ liberā facultatē pilegiatis ſibi con/feſſos abſoluēdi. ¶ Tertia queſtio ē. Vtꝝ con/feſſus pilegiato teneat eadeꝫ pctā ſuo curato h̄ pctēti iteꝝ cōfiteri. Dicēdū ē ꝙ de hoc āntiq̄tus fu/erunt diuerſe ſententie doctoꝝ. Quidā em̄; dixe/runt ꝙ cū p̄lat⁹ teneat agnoſcere vultū ſui pecoꝛꝫ ſubditus tenetur ſibi iterare confeſſioneꝫ ſi petat alias nō poſſet ꝯgnoſcere ſuam cōſcientiā/vtrum eſſet dignus recipere eukariſtiāꝫ quā ſibi tradere tenet. Preterea dicit Bernard⁹ in glo. ſuper illo verbo ꝓprio ſacerdoti/ꝙ cū q̄s ex cauſa declinet a ꝓprio ſacerdote ⁊ cōfitet ſuperioꝛi. poteſt abſolui ab eo nec tenet huiuſmodi pctm̄ cōfiteri ꝓprio ſacerdoti. Sꝫ vt ōt nō tenetur ei credere ꝙ ſit ab/ſolutus/niſi cōſtiterit ei per litteras ſuperioꝛis vel alio modo legitimo. ergo multomin⁹ videt ꝙ de/beat reputare ſubditum de pctīs pilegiato con/feſſis abſolutū niſi eadē pctā ꝓpria ſacerdoti iteꝝ confiteat, Aliȷ̄ dixerūt ⁊ vere meli⁹ ꝙ nullomodo

tenet̃ ꝓprio ſacerdoti iterũ cõfiteri. Cuiꝰ rõ eſt qꝛ
nullꝰ tenet̃ cõfiteri pctã q̃ nõ hꝫ ſꝫ iſte q̇ ẽ abſolutꝰ
a penitẽtiario epĩ vl'a ꝑuilegiato ſedis apoſtolice
iã nõ hꝫ iſta pctã ergo nõ tenet̃ ea cõfiteri. Si tñ
aliq̃ poſtmodum cõmiſit illa tenet̃ cõfiteri anteq̃
ad cõmunionẽ accedat. Sꝫ ſi tpe cõionis imedi-
ate ſit cõfeſſꝰ ꝑuilegiato. tũc ſufficit ꝙ ſolũ ſe repſẽ
tet ſuo curato ꝛ dicat ſe ꝯfeſſũ tali vl' tali ꝑſone ꝑui
legiate ꝛ ſacerdos tenet̃ ei credere. Tũ qꝛ de oc-
cultis ſacerdos nihil pt̃ ſcire niſi ꝑ ipm referenteꝫ.
Tũ qꝛ in foro cõſciẽtie tenet̃ ſacerdos credere ſub
dito ꝓ ſe ꝛ cõtra ſe Cui cõcordat Hoſtiẽſis i q̃ſti-
one q̃ querit q̇s ſit ordinariꝰ vl' patriarcha .li.2.
ca. Patriarche. vbi dt̃ i foro penitẽtiali credo cui̇
libet q̇ dt̃ ſe habere licentiam a ſuo iudice. ſed ipſe
caueat ne mentiatur. Et hoc nunc expreſſe deter
minatum eſt ꝑ Joãnẽ papam viceſimum ſcdm q̃
dt̃ ꝙ confeſſi fratribus nõ plus tenent̃ eadẽ pctã
iterũ confiteri. q̃ ſi ea fuiſſent ꝓprio ſacerdoti con-
feſſi Et ſentẽtiã cõtrariã Joãnis de poliaco q̇ dt̃
ꝙ eadẽ tenent̃ iterũ cõfiteri: Papa dt̃ expreſſe eẽ
erroneam ꝛ a catholicis mẽtibꝫ reſpuendã. Nec
illa cogunt q̃ ꝑ opinionẽ cõtrariam ſuperiꝰ ſunt in-
ducta. Nam ad illud qd̃ ꝑmo iducit̃ ꝙ paſtor te-
netur agnoſcere vultũ ſui pecoris. Dicendũ eſt ꝙ
verũ eſt ꝙ tenetur cognoſcere ſi aliqd̃ peccatũ ha-
beat ad hoc qd̃ poſſit dijudicare ſi ipſꝫ debeat ad
cõmunionẽ admittere. Sꝫ de hoc ſufficiẽter ifor-
mat̃ ꝑ hoc quod dt̃ ſe eſſe cõfeſſum ꝑuilegiato cui̇
etiã tenet̃ in foro conſcientie credere vt viſum eſt.

Illud aūt qđ obijcit̄ p̱ Bernardū. nō obuiat qꝛ hoc intelligit̄ de pctis manifeſtis. vt qn̄ curat⁹ ſuum ſubditū ꝓbabiliter hꝫ ſuſpectū de aliq̄ peccato notorio. tūc nō tenet̄ credere ſubdito de abſolutione facta p̱ ſupiorē niſi ꝓbet cū legitimo documēto. Sec⁹ ē aūt de occultis in q̄bꝫ ſubdito penitus credere debet ſiue ꝓ ſe ſiue cōtra ſe vt viſum ē

¶ Tertio patrē ſpūalē honorare debem⁹/ei debitū honorē ⁊ reuerētiā exhibēdo. Et de hoc ſcribit̄ Eccleſiaſti. 7. ca. Honorifica ſacerdotē ⁊ da illi ptē vt mādatū ē tibi. Ꝟe illis q̄ ſacerdotes nō ſolū nō honorāt. ꝟ detrahūt eis ⁊ eos īfamant ⁊ crucifigūt rurſuz filiū dei ī ſemetipis. vt ait apl's. Nā q̄tiēs religioſo aut ſacerdoti detrahis. totiēs coronā ſpineā xpi capiti īp̄mis. qꝛ ipi ſūt caput ⁊ ſupior ps eccl'e militāt̄. Quotiēs āt īiuriā eis fecer̄. totiēs xp̄m clauis ꝯfig̃. Quotiēs eis ꝯuiciat⁹ fueris. totiēs in faciē xp̄i ſpuis Et q̄tiēs ipos exoſos habueris vl' dicta vl' facta exprobrauer̄. totiēs lat⁹ xp̄i lācea trāffig̃. Ꝟn̄ de⁹ oſtēdere volens q̄ntū illō pctm̄ deteſtat̄. declarauit h̄ ī pena īſolita/quā ī dathan ⁊ abirō ꝓtulit dn̄ eos viuos terra abſorbuit ꝓ eo q͛ ipis ſacerdotibꝫ īſultauerūt/⁊ ignē obtulerūt alienū. Ex q̄bꝫ pꝫ q͛ ſacerdotes merito ſunt ab omnibꝫ honorandi. ꝓpter tria

¶ Primo ratōe vtilitatis. qꝛ p̱ abſolutōeꝫ a peccatis repurificant/⁊ p̱ ſacramēta in eē grē te ꝯfirmāt/⁊ regnum celoꝝ p̱ clauem ſue lingue reſerant

¶ Scd̄o ratōe dignitatis que tanta eſt q͛ ſuum creatorem mirabiliter creant/⁊ pro humana ſalu/

te hoſtiam immortalem conſecrant. ¶ Tertio ratione poteſtatis. quia iram dei per oblationez ſuam placant / ꝛ manum dei ad vlciſcendum extẽſam quodammodo immobilitant virtute oblationis pro te facte.

¶ TERTIA expoſitio eſt de pꝛte ſupnali / videlicet ipſo deo q̇ te creauit ꝛ q̇ te propria imagine inſigniuit et de propria carne et ſanguine pauit. Et hunc patrem tripliciter debes honorare.

¶ Primo quidem in ſeipſo ¶ Secundo in eius filio vnico ieſu chriſto. ¶ Tertio in eius matre benedicta glorioſa virgine. In ſe quidem patrez celeſtem honorare debes tripliciter. ¶ Primo ſibi de omnibus beneficijs ſuis tam donis naturalibus q̄ȝ gratuitis deuotas ꝛ iuges gratiaꝝ actiones referẽdo. Ad q̊d exequendũ te mouet ſcriptura ꝓpheta dicẽte. ps. 33. Benedicã dñm in omĩ tpe. Ad hoc etiã mouz te creatura irrational'. Videm⁹ eñ ꝙ auicule ſtatim cãtãt / ꝛ ſuũ factorẽ laudant cũ in aurora bñficiũ lucis diei ſentiũt. Valde aũt ẽ abſurdũ ꝙ ibi obmuteſcat creatura rationalis vbi deo laudat ꝛ iubilat creatura irrationalis. Ad hoc etiam te excitat tua natura ꝓpria. Nã in corpore hũano ĩgeminauit natura tot mẽbra vt dicũt phi q̊t ſũt dies in ãno. vt ex hoc rõnali inſtinctu ĩformeris. vt nulla dies te trãſeat ſine laude diuina ꝛ grãꝝ actõe. De hac laude diuina dr q̇dã ſic. Nõ ſufficit ꝯfeſſio mentis diuine laudis ſine cõfeſſione oris. ei qui habet tempus operandi. Eſt inquit aliud deo gratias agere. aliud

deum laudar. aliudq̄ꝫ deuꝫ benedicere. Gratias
deo agere. eſt de collatis a deo beneficijs ei ſe gra
tum exhibere. Laudare vero deum eſt ipſuꝫ lau/
dabilē ꝛ deū laudē demonſtrāre. Bn̄dicere vero
deū eſt optare vt ab oībꝫ ꝛ ſemꝑ ꝛ vbiq̄ꝫ benedi/
catur id eſt dignus benedictōne oſtēdat. ¶ Se/
cūdo ipm̄ honorare debes. oēs actōes/ cogitatio
nes/ ꝛ affectōnes tuas in ſui laudem ꝛ gloriā refe
rendo. Ad qđ hortat apoſtolꝰ cū đ ad colleſeñ.
ꝫ. Oīa q̄cunq̄ꝫ facitis in verbo aut opere. in noīe
dn̄i noſtri ieſu xp̄i facite. Oīa veſtra dicta cogita/
tiones ꝛ facta in eiꝰ gloriā ꝛ honorē referendo. vt
ex hoc tue actōes nō cenſeant humane. ſꝫ potius
celice ꝛ diuine. qꝛ celicaꝫ formā in eis impmis qn̄
in eius ſolū diuinū honorē intēdis. Econtra ma/
gnam deo iniuriā irrogat qui in ſuis actibus in/
tendit oſtentatōem ꝓpriā aut cōplacētiā huma/
nā. Exēplū de illo q̄ arborē fructiferā in orto ali/
cuiꝰ plātatā ſibi ꝑ violentiā ſurripit ꝛ in ꝓprio or/
to reponit. Nā arbor fructifera eſt volūtas bona
ꝑ diuinā gratiā irrigata ꝛ fecūdata/ q̄ tot bonos
fructꝰ ꝓducit. q̄t actus bonos ꝛ meritorios elicit
Quā tūc de orto dei euellimus ꝛ in ortū dyabo/
li tranſplātamꝰ. quando de actibꝫ ꝟtuoſis ꝛ alijs
donis nobis diuinitus conceſſis ſuperbimus. et
nobiſipſis aſcribimus vel ꝓ ipſorum recognitōe
deo laudes debitas nō referimꝰ. ¶ Tertio ipm̄
honorare debemus pre omnibus ꝛ ſuper omnia
diligendo. Ad quod moueri potiſſime debes co
gr tantis amoris beneficijs te diligendo preuenit

Nã cũ nõ eſſes ex nihilo te creauit Cũ ꝑdit⁹ eſſes ſuo ꝓprio ſanguine te redemit. Et vt btũs eſſes. ſeipm ĩ laboris tui p̄miũ repromiſit dicens. Geñ. 15. Ego ero merces tua magna nimis. Ideo aũt ſm Auguſtinũ te tã multiplici dilectõe puenit vt a corde tuo excluderet oẽm ingratitudinẽ ⁊ tepiditatẽ ſui amoris. vt ſi qñq3 te piguiſſ3 amare. iã nõ pigeat reamare. ¶ Scdo iſtũ patrẽ honorare debes in ei⁹ filio vnico ieſu xp̄o. Et h̄ tripl'r ¶ Primo ſaltẽ in ãno ſemel ipm ad tuũ hoſpitiũ dulcit̃ inuitando ſciẽs ꝙ q̃tiẽs deuote cõicas / totiẽs ad tuũ hoſpitiũ inuitas. Et q̇cũq3 ſemel in anno nõ cõicãdo ſtatutũ eccleſie ptinacit̃ violauerit. pctm̃ mortale incurrit. ¶ Scdo ꝙ qñcũq3 videris corpus xp̄i ĩ miſſa eleuari ſiue ĩ via portari teipm genib9 flexis humilies. ⁊ cũ deuote ⁊ reuerẽter adores. Ad qđ hortat̃ apl's ad Philippẽſes. 2. In noĩe ieſu oẽ genu flectat̃. ¶ Tertio vt eius filiu3 benedictum in ſacramento altaris quilibet chriſtianus ad min⁹ ſemel in die libenter videat ⁊ deuote contẽpletur. quia ex illa viſione duplex peccatori ſolatium prouenit. ¶ Primũ eſt de pctĩs cõpunctio. Exẽplũ de Petro qui ſtatim poſt negatõem cũ xp̄m vidit. cõpunct⁹ fuit ¶ Scdm eſt eterne ſalutis aſſecuratio. Exẽplũ de Jacob qui dicit Geñ. 32. Vidi dñm facie ad faciẽ ⁊ ſalua facta eſt aĩa mea. Ob hoc eñ nobis chriſtus in ſacramento corpus ſuũ reliquit. vt ſeipm nobis q̃ſi ꝓ pignore ⁊ arra ſalutis eterne obligaret ¶ Tercio ipſu3 honorare debes in ſua matre benedicta

virgine glorioſa/quã merito honorare debes rõe
triplici. ¶ Primo qꝛ i iſta matre oĩm eoꝝ q̃ ad ſa/
lutē tuã ꝑtinēt iubēdi auctoritas. qḋ apte figura
tũ ē tertij regũ. 2. vbi Salomõ ḋr matri ſue. Pe/
te a me qḋ vis. nec eñ fas ē mihi vt auertã facieʒ
meã a te. ¶ Scḋo qꝛ i ipa matre ē diligēdi ſince/
ritas. Sicut eñ mat̃ neceſſitate natural' affectio
nis iclinat̃ ad dilectōeʒ filij. ſic btã ꝟgo ex idita ſi/
bi benignitate iclinat̃ ad dilectōeʒ tui. Vñ q̇libʒ
noſtꝝ p̄t dicere illḋ q̊d ſcribit̃ ſcḋi Regũ. 1. Sicut
mater vnicũ amat filiũ ita te diligebã. Ob h̄ eñ
xp̄s in morte videt̃ matrē recōmēdaſſe diſcipulo
vt q̇libet noſtꝝ ipam diligēs i ſue mortꝭ articulo
ſe matrē piã ⁊ ꝓpiciã exhiberet nos ab icurſu de
monũ ꝓtegēdo vt ita ꝑ ſue pietatꝭ patrociniũ cui
libet noſtꝝ veraciter poſſit dicere illḋ Joãnis. 19.
Ecce mater tua. ¶ Tertio qꝛ in ipa ē ꝯpatiēdi fi
delitas. qḋ pulchre figuratũ eſt tertij Regum. 3.
Vbi mater illa pia cuiꝰ filiꝰ erat viuꝰ ḋr ad regē
date illi ifantē viuum ⁊ nõ occidat̃. Ad hoc reſpō
dit rex. date huic infātē viuũ. hec ē eñ mr̃ eiꝰ. Et
p̄t eē ꝟbũ xp̄i reſpōdētis matri ꝓ p̄ctōrib⁹ iterpel
lāti vt dicat āgelis ſuis. Date hũc miſerrimũ vel
peccatorē matri q̄ tã materna pietate ꝓ ſua vita
et ſua ſalute petiuit. ⁊ nõ diuidat̃ ꝑ mortis reſolu
tionē vbi corpus dat̃ vermib⁹. bona tēporalia pa
rentib⁹ ⁊ amicis carnalib⁹/ ⁊ aĩa demonib⁹. Ro/
gemꝰ igit̃ ꝟginē glorioſaʒ vt i noſtre mortꝭ articu
lo ſe nob̄ mr̃eʒ oſtēdat piã. nos ab hoſte maligno
defendēdo/ ⁊ ad gaudia celeſtia ꝑducēdo. Amē.

QUINTUM p̄ceptū eſt Nō occides In q̄ explicite ꝓhibet̄ om̄e homicidiū. ſ3 implicite ꝓhibet̄ om̄e nocumētū. q̇ð pōt inferri ↄtra ꝓximū. ſiue illud nocumētū. ↄſiſtat ī interiori ↄceptōe cordis vt ira vel inuidia. ſiue in expreſſione oris/ vt detractio/ vituperatio/ maledictio/ vl̄ contumelia. ſiue in ꝑpetratōne opis. vt ꝑcuſſio/ vel depopulatio. Sciendum aūt q̄ multe ſunt ſpecies homicidij. Quoddam enim eſt corporale/ quoddam ſpirituale. Corporale dicit̄ illð quo homo occidit̄ corporaliter. Et hoc cōmittit̄ dupliciter/ ſc3 manu ꝛ lingua. Spūale vero dicitur quo quis ſpūaliter ꝛ mentaliter occiditur. Et ſcðm hoc erit triplex expoſitio precepti huius.

¶ Prima reſpicit homicidiū corporale/ quod cōpletur manu vl̄ facto Et hoc homicidium cōmittitur quattuor modis. ¶ Primo iuſticia dictāte vt cū iudex reum iuſte cōdēnat/ vel miniſter talit̄ dānatum occidit. ꝛ tale homicidium nō eſt peccatum/ imo poteſt eſſe meritorium ſi fiat āmore iuſticie/ ꝛ pro conſeruatōe boni cōmunis ꝛ reipublice. Peccatum aūt eſſet ſi iudex eum cōdēnaret liuore vindicte/ vel ſi miniſter hoc exequeretur non de mādato iudicis ſ3 ex ſola libidine ꝛ delectatōe fundendi humanum ſanguine3/ vl̄ ꝓ aliq̄ queſtu quod exinde conſequi ſperaret. Similiter etiam vterq3 tam iudex q̄3 miniſter peccāt mortaliter ſi reum occidant iuris ordine non ſeruato. hoc eſt ſi occidat nō ſentētialiter cōdēnatum. Et hoc ꝓbatur. 23. q. 4. ca. Vidicta. Et ē Aug⁹ libro de ſer/

mone dñi in mõte. vbi dicit̃ ꝙ ad vindictã inferẽ
dam nõ ẽ idoneus. niſi q̃ odiũ quo hoĩes flagra/
re ſolẽt qui ſe vindicare deſiderãt. dilectõnis mã/
ſuetudine ſuꝑauerit. Et poſt ca. Debet hõ. Au/
guſtinus ad macedoniũ. in quo dicit̃ ꝙ vindicta
eſt inferenda nõ amore ipſius vindicte. ſed zelo iu
ſticie. nõ vt odiũ exerceat̃. ſed vt prauitas corriga
tur. Et. 23. q. 5. ca. Miles. Quia iuſte qđ iuſtũ
ẽ. ꝛc̃. Et. Cum miniſter. Et Lex eterna. 23. vt ſ̄
Ex q̊ ptꝫ q̄ꝫ ſubtiliter qñqꜫ vicia ſe mentiant̃ eſſe
ꝟtutes. dũ ſub clamide virtutis ꝛ iuſticie talia ho
micidia q̃ ſunt pctã mortalia cõmittunt̃. Et hoc
pulchre docet Bernard⁹ ſuꝑ cantica ſic dicẽs/ ꝙ
mẽs illa q̃ in magnã celſitudinẽ ꝟtutũ ꝑfectõis cõ
ſcendere nitit̃. debet act⁹ ſuaꝝ ꝟtutũ in puluerẽ re
digere/ ꝛ oẽs circũſtãtias ꝛ intẽtões actuũ ſubtili
mentis cõſideratõe diſcutere/ ne aliqđ ĩpurum in
ĩpo actu ꝛ intentione virtutum valeat latitare. qꝛ
multotiẽs aliq̃s act⁹ ꝟtuoſus eſtimat̃. qꝛ ſi ſubti/
liter diſcutiat̃ latens in eo viciuꝫ reperit̃. ꝓut di/
citur Prouer. 16. Eſt via q̃ videtur homini recta
nouiſſima aũt ei⁹ ducũt ad mortẽ Et ideo neceſſa
riũ ẽ tam iudici ꝙ miniſtro vt ſuos act⁹ ſemꝑ exer
ceant ſeruato iuris ordine. ꝛ cum recta ꝛ debita fi
nis intentõne ſi pctm̃ mortale voluerit euitare.

¶ Secundo fit neceſſitate inſtigante. ꝛ tunc di/
ſtinguendum eſt. quia aut illa neceſſitas eſt euita
bilis. puta cũ q̃s poteſt euadere hoſtẽ inſequen/
tem ſe. ꝛ tunc eſt reus homicidij/ ꝛ tanq̄ꝫ ꝓ morta
li debet agere penitentiã Aut eſt neceſſitas ineui

rabilis. puta ſi q̄s occidat hoſtē inſequētē ſe/ non
ex odij fomite. ſ; ex animi dolore. q2 aliter nō po/
terat periculū occiſionis euadere. Et talis nō pec
cat/ nec aſtringit̄ ad penitētiā niſi ad cautelā ꝓpt̄
ambiguū dubietatis. q2 vt d̄t gloſa. 23. q. 5. ca.
Excōmunicatoꝝ. q2 poteſt timere ne illum occi/
derit motus ex indignatōne vl̄ iracundia/ vl̄ ex li/
bidine vindicte/ ⁊ nō ex ſola neceſſitate ſe defendē
di: interiorem tamen penitentiā ſemꝑ debet age/
re ⁊ quaſi ſuis peccatis aſcribere ꝙ in tantam ve/
nerit neceſſitatem. Et in hoc concordat Gaufri/
dus ⁊ Hoſtiēſis cū Ray. q. 4. pag̃. 4. Que pe/
na. ꝟ. Quid ſi neceſſitate. Sciendum tamen ꝙ
licet ꝓ conſeruatōne perſone proprie liceat in ne/
ceſſitate ineuitabili aliū3 occidere ne ab ipſo occi/
dat̄. quod ſ̄m Thomā ſc̄da ſc̄de/ q. 64. arti. 7.
illicitum eſt/ ſi hominem homo intendat occidere
vt ſe defendat. niſi ei qui publicam habet auto/
ritatem. quia dicit Auguſtinus ad Publicolam
De occidendis hominibus/ ne ab eis quiſq̄3 occi
datur non mihi placet conſilium niſi forte ſit mi/
les aut publica ſeruitōne teneatur. hoc tamē nul/
latenus eſt licitum pro conſeruatōne rerum tem/
poralium. quia vita ꝓximi preferenda eſt rebus
fortune/ niſi forte ex talium oblatōne extremā ne/
ceſſitatem incurreret. Puta ſi aliq̄s iret in deſerto
a cōuictu hominū ſemotus/ et tantum vnum pa/
nem haberet tunc videtur ꝙ illum pro ꝯſeruatio
ne ſui vict⁹ ſicut et ꝑſonā ꝓpriā ꝯſeruare debet3.
¶ Tertio fit a caſu. ſ; ibi diſtingue/ q2 aut dabat

operā rei illicite aut licite. Si illicite puta ſi ꝓijci/
ebat lapidē vl' iaculū ſiue in ludo ſiue ꝑ corporis
exercitio ꝓſus locū vbi ꝯſueuit eē trāſit⁹ hoīm. re
us eſt homicidio. vt ptz. 15. q. 1. Merito ꝛ di. 50.
Clerico iacēte. Et inſup talis ſcʒ q̇ dabat operaꝫ
rei illicite ſiue adhibuit diligētiā ſiue nō ſemꝑ im/
putat̃ ei ſ͛m gloſam. Extra de homicidio volūta
rio vl' caſuali. ca. Preſbyteꝝ. ꝛ irregularis efficit̃
vt pʒ ꝑ Innocētiū ſuꝑ ca. Prohibita. Si ꝟo da
bat operā licite rei. puta ſi pulſabat cāpanā/ ꝛ la/
pis cadēs aliquē occidat. nō ĩputat̃ ei. vl' ſi aliq̇s
ſecās arborē ꝛ arbor cadens fortuitu aliquē occi/
dat. nō eſt culpabilis. qḋ veꝝ ē ſi fiat in ꝑuato lo/
co Si aūt fiat ĩ publico/ ꝛ nō adhibeat debitā di
ligētiā ſcʒ ĩ circūſpiciēdo ꝛ alte clamādo vt ſibi ca
ueāt. ſibi ĩputat̃. vt ptz di. 50. ca. Hic q̇ arborē. ꝛ
duob⁹ capitulis ſeq̄ntib⁹. 2. ff. ad legē aq̄leiā. L.
Si putator ¶ Qr̃to ħ fit volūtate ĩpellēte. puta
ſi q̇s ex odio vl' liuore vĩdicte aliquē occidat ꝛ tūc
ſine oĩ diſtinctōe dicendū ē ꝙ tale homicidiū vo/
lūtariū ſꝑ ē pctm̄ mortale ꝛ enorme. vt ptz di. 50.
ca. Si q̇s volūtarie. Patet etiam ex pena de re/
ſtitutōe homicidij. Scot⁹ ꝛ Richard⁹ in quarto
di. 5. Excuſatur tamē a peccato ſ͛m Hoſtienſem
in homicidio voluntario in quadruplici caſu.

¶ Primo ſi hoc fiat iur̃ permiſſione. ſicut iudex
occidit malefactores per condemnatōnis ſenten/
tiam. ¶ Secundo. ſi hoc fiat pro ſua
neceſſaria defenſione. vt viſum eſt.

¶ Tertio ſi laic⁹ occidat aliquē ĩ bello iuſto. hoc

non imputatur ei. vt pꝫ.23.q.i. Quid culpatur.
¶ Quarto ſi hoc fiat ne ab ipo occidať ſꝫ Tho.
vtꝰ Sꝫ poteſt vim vi repellere cū moderamine in
culpate tutele. Nec oportet iſtum actum modera
te tutele ꝑmittat ad euitādū occiſionē alteriꝰ quia
plus teneť hō ꝓuidere vite ſue ꝙ̄ vite alterius Et
ita ſi pter itentōez defendētis ille occidiť: ñ peccat
¶ SECUNDA expoſitō reſpicit homicidiū
corpale qđ cōpleť lingua. ⁊ h̄ cōmittiť tripliciter.
¶ Primo q̇dez ꝑcepto. ⁊ ſic Pylatꝰ occidit xp̄m
precipiens illū militibꝫ dari ⁊ crucifigi. ¶ Scđo
fit conſilio: puta cum quis alteri ſuadet vel rogat
ipm facere homicidiū oſtēdens ſibi vtilitatē q̄ ſeq̄
tur ex homicidio. ⁊ talis ſm Innocentiū reus eſt
homicidij ⁊ irregularitatē incurrit. Nec ſolum ille
reus homicidij efficiť qui directe ꝑſuadet homici
dium fieri. verū etiā ille fit homicida ⁊ irregularis
q̇ ꝑſuadet illud vnde ſequiť homicidiū. vt patꝫ ꝑ
Innocentiū in glo. ſuꝑ ca. Ad audientiam: extra
de homicidio ꝑte q̇nta. puta ſi ſuaſit alicui iactuꝫ
machine cōtra hoſtes/vel ꝙ vadat ad capienduꝫ
caſtrū qđ de facili capi non p̄t ſine morte hominū
Nā ſi ibi occidať aliq̇s. eſt reꝰ homicidij ⁊ irregu/
laris efficiť ſm Innocentiū ibidem vt diciť đ pe.
di.i. Nō ſolū q̇ manibꝫ occidūt hoīem homicide
ſunt ca. Periculoſe. ⁊ ca. Noli putare. ſꝫ etiam illi
quoꝝ ꝯſilio ⁊ fraude homo occidiť. Nec intereſt ſi
ille cui dat conſiliū ſtatim occidat vł diu poſtea tē/
pore interiecto. niſi interim ꝯtrium ſuaderet ⁊ pri/
mū cōſilium reuocaret. imo quod plus eſt. oportꝫ

ꝙ illi denũciet de cuiꝰ morte tractatũ ē ꝙ ſibi caue
at/niſi ꝓbabilit̃ credat ꝙ poſt reuocatõez ꝯſilij il/
le cui dedit ꝯſiliũ reuocet̃ a ꝓpoſito occidēdi vt dic̃
Innocētiꝰ ibidē In eo aũt q̃ mādaſſet fieri homi
cidiũ ꝓ ſe videt̃ ſufficere ꝙ cũ ꝯ̄triuz mādaret/vel ſi
pacē cũ eo iniret/vł parētelā cũ eo ꝯ̄heret ſciēte eo
cui mādatũ erat de occidēdo forte ſufficeret. ff. de
homicidio. Lege pͥma. Et ērõ diuerſitatis qꝛ qñ
mādato alteriꝰ ⁊ ꝓ alio tm̃ dꝫ fieri homicidiuꝫ/vi/
det̃ ꝙ a ꝯ̄trio mādato vel ꝯ̄tria voluntate oſtēſa de
bet ab homicidio ceſſare. Sꝫ vbi nõ fit homicidi/
um ꝓ alio ſꝫ ꝓ ſe. ille q̃ cõſuluit ſemꝑ debet ꝯtrari/
um ſuadere/⁊ etiā illi denũciare vt viſum eſt. Cau
te tñ ne quēq̃ꝫ prodat. Si aũt anteq̃ꝫ reuocet cõſi
liũ ille ꝓcedat i actũ homicidij. etiā poſtq̃ꝫ iaꝫ pe/
nituerat. reus erit homicidij/⁊ cũ hoc irregularis
efficit̃. Et ad illud duplex homicidiũ diſcernēdũ
q̄dā euangelica tradũt xp̃m crucifixũ hora tertia.
qꝛ iudei ſuis prauis cõſilijs machinantes morteꝫ
xp̃i. ſuis linguis crucifixerũt hora tertia. Alia ꝟo
hora ſexta/qꝛ milites hoc facto impleuerũt hora
ſexta ¶ Tertiũ homicidiũ fit defenſione ſola ſiue
aĩo defendendi eũ q̃ ꝑpetrat homicidiũ. quod pꝫ
Nā ſi q̃s vadat ad interficiēdũ aliquē ⁊ tu ipſum
ſcienter aſſocias. nõ tñ incitas ad ꝑpetrādum ho
micidiuꝫ/nec ſuꝑ hoc cũ eo aliq̃ ꝟba habuiſti/nec
ipſe tecũ imo tu ſibi ex aĩo diſſuaſiſti licꝫ tibi acq̄e/
ſcere noluerit/nihilominꝰ tu d̃ ip̃o timeas ip̃ꝫ aſſo
cias eo aĩo vt ſi ille inſequeret̃ forte tu ip̃m defen/
deres. ⁊ ſic ꝑ te aſſociatꝰ aliũ occidit. ĩ h̃ caſu dicit

Hoſtieñ. ꝟſu. Quod ſi quis extra e. Sic dignum quod talis ē homicida/ et nunquam poterit ad ordines ꝓmoueri. Et ſic itellige quod defenſione ſola cōmittitur homicidiū. vt patet extra de clerico pugnāte ī duello pte. ſ ca. vltio Heretic⁹. Sed vtrum teneatur quilibet liberare ꝓximū a morte vel defendere cū pt. Videtur quibuſdā quod ſic ꝓpter hoc quod ſcribitur extra codē. Sic dignū pag. Illi autē vbi dr quod potuit hoīem liberare a morte et nō liberauit ipſum occidit. Itē Ambro. dic. 23. q 3. ca. Nō ifereda. Qui a ſocio ſuo nō repellit iiuriā cū poſſit tā ipſe ī vicio ē. quam ipſe qui fac. Et Aug⁹. 23. q. 3. ca. vltio dic. qui deſinit obuiare cū pt: idubitāter ꝯſentit Sed hoc quidā intelligūt de iudice qui ex officio tenetur iniurias repellere. Alii dicūt quod hoc generaliter de oibus ſit itelligendū. Et hoc videtur approbare Hoſtieñ. Et idem dōm eſt de eo qui pt defendere clericū ne ꝟberetur et nō defendit quod excōicatus ē Et hoc videtur rōnabilius dici quod quilibet tenetur ex debito charitatis repellere iiuriam ꝓximo ſi pōt vt viſum ē autoritate Ambroſii et Auguſtini. Et iſtā autoritatem euidēter docet iſtinct⁹ naturali bꝛutis aīalibꝰ vt patet de porcis et delphinibꝰ ꝓut docet Phs. ii. de aīalibꝰ. Nō tn̄ quilibet hō tenetur ſe ꝓ tali liberatōe alterius piculo mortis exponere: ſed ſolū ad hoc tenetur iudex qui etiam manu armata iiurias tenetur repellere ex officio. Si autem aliquis ex charitate vel pietate hoc faceret: opus perfectionis et ſupererogationis exerceret. vt patet per beatum Paulinū epiſcopum qui ſeipſum in captiuitatem regi tradidit vt filium vnicum vidue liberaretur.

Cui ꝑ tāto pietatis actu deus hanc gratiā repē/
dit. ꝙ reddita ſibi captiuitate oīm xpianoꝝ deten
toꝝ cū honore ꝛ opibꝫ ad patriā libere ē remiſſus
Sciendū tn̄ ꝙ ad iſtā liberatōem aliter tenet̃ ꝑſo
na publica/ꝛ aliter ꝑſona ꝓuata. Nam ꝑſona pu/
blica tenet̃ hͦ defendere poteſtatiue/ꝛ cum armis
dūmō ſperet ꝙ talis liberari poſſet. De perſonis
ꝟo ꝓuatis dicunt magni doctores ꝙ ſi credant ꝙ
ſolo ꝟbo poſſūt hoīem liberare a morte iniuſta. ꝙ
tenent̃ ꝟbo impedire imo etiaꝫ credūt ꝙ facto hoc
teneant̃ ſi hͦ pn̄t efficere ſine ꝑſonaꝝ ꝑiclo. alioqn
credo ꝙ ꝑſona ꝓuata non teneat̃ ſe exponere ꝑicu
lo corꝑali in tali caſu· Sed ꝗ faceret hͦ eēt ꝑfectio/
nis ꝛ ꝯſilij ꝛ opus ſuperogatōis vt viſum eſt.

TERTIA expoſitio reſpic̄ homicidiū ſpi
rituale ꝗ qs īterꝑtatie dr̄ homicida. Et hͦ homici
diū ſpirituale cōmittit̃ quattuor modis. Prio
ꝗdem ī corde ꝓximū odiendo vł ſibi inuidēdo De
quo dicit̃. i. Johis. 3. Oīs ꝗ odit fratrē ſuum ho
micida eſt. Et ſequit̃/oīs homicida nō habꝫ vitā
in ſe manentem. gloſa ibidē. Et ſi viuens int̃ ſan/
ctos ꝑ fidē viuere cernit̃: in ꝑpetuū tn̄ cum Cayn
dānabit̃/Et illō homicidiū tanto ḡuius ē homi/
cidio corꝑali. quāto aīa q̄ ꝑ inuidiaꝫ occidit̃ ē pre
ſtantior corꝑe. Qđ etiaꝫ patet ex hoc ꝙ ꝑ homici
diū corꝑale hō interficit aliuꝫ. per īuidiam autem
homo perimit ſeipm̄. Et ideo quāto nephandiꝰ
eſt hoīem occidere ſeipm̄ q̄ȝ aliū. tanto deteſtabi
lius ē ſpūale homicidiū corꝑali. Et iſto mō tā pu
eri q̄ȝ mulieres iudeoꝝ xpm̄ crucifigētiū facti ſunt

homicide odiētes dn̄z Jeſuz. Et ſilr hodierni iu/
dei ſiūt h̄ mō homicide. De q̄b9 ſcribit Sapie. 2.
Jpi vo homicide theſauriſauerūt ſibi malū/iſipiē
tes ꝛ maligni oderūt ſapiētiā. ꝛ rei facti ſtꝫ i cogita
tionib9 ſuis. Et q2 ſm Auguſtinū ſup geneſiz Jn
uidia ē dolor aliene felicitatꝫ. iđo ꝯſiderādū eſt ꝙ
dolor q̄ ꝯcipit de ꝓſperitate aliena q̄ ſubito tran/
ſit ꝛ ſic vocat paſſio/ꝛ ē veniale pctm̄. Aut diu ma
net ꝛ tūc aut dolet d̄ ꝓſperitate tpali. ꝛ ſic ē pctm̄
mortale/ꝛ vitiū capitale q̄đ vocat iuidia. Aut do
let de ꝓſperitate ſpūali. ꝛ adhuc diſtinguenduz ē
ſm gloſam ad Ro. 2. q2 aut dolet ꝙ nō eſt ſimilis
meliori ꝓpter ſuā iſufficientiam/ꝛ talis dolor ē bo
nus. q2 cauſat in hoīe diſplicentiaz ꝛ ꝯtemptū ſui
Aut dolet de alteri9 excellentia. ꝛ ſic ē pctm̄ i ſpi
ritum ſanctū. vt pꝫ ex ſupradictis/ꝛ reducit ad iui
diā fraterne gratie. ¶ Scđo cōmittit in volunta
te/fetū ſcꝫ ſpiritualē ꝛ bone volūtatis ꝓpoſitū ſuffo
cando. Nam quotiēs i te bonū ꝯceptū diuinit9 in
ſpiratū p negligētiā vl ꝯtemptū extinguis. totiēs
fetum diuinū manu diuine gr̄e i te plantatum vo
luntarie iugulas ꝛ perimis. q̄đ homicidiuz tanto
eſt ſceleſtius. quanto diuin9 fetus eſt nobilior per
fectior ꝛ vtilior q̄ꝫ human9. Vn̄ Apl's. Spirituz
nolite extinguere. ¶ Tertio cōmittitur verbo ſcꝫ
ore. primo detrahendo. quia ille cui detrahitur i
conſcientia illius qui audit detractionem occidit/
in qua prius viuebat per bonam famā. Et hanc
detractionez diffinit Anſelmus in libro de ſimili/
tutinibus dicens. Detractio eſt quotienſcūq̄ꝫ ali/

q̇s falſuz aliq̇ꝺ ea ītentōe ꝺ alio ꝺic̄ vn̄ ipſe min⁹
amari vł appciari pt. Ubi notādū ꝙ tria ↄcurrūt
ad h̄ ꝙ detractio ſit mortale pctm̄. ¶ Primū ē cū
q̇s loquit̄ falſuz vł ſaltem aliq̇d ꝺ q̄ dubitat an ſit
verū. ꝛ hoc inuit dictus Anſelmus cū dicit falſuz
aliquod. ¶ Scđm eſt: ꝙ hoc loquatur aīo deli/
berato ideo dicit ea ītentōe. ¶ Tertium eſt ꝙ lo/
quatur aīo nocendi vel ī corpore vel in anima ſeu
etiam ī fama. Ideo ipſe dicit vnde ipſe min⁹ ama
ri vł appciari poſſit Et ſic detractō ſp ē pctm̄ mor
tale. qꝺ ꝛ bene homicidiū ꝺꝛ. qꝛ ē homicidiū ſpūa
le g̃ui⁹ homicidio corpali. qꝛ ibi ſolū corp⁹ vni⁹ oc
cidit̄ h aūt plures aīe ſimul occidunt̄: vna ſcꝫ ipi⁹
detractoris/alia eius cui detrahitur/tertia ipſorū
audientium. Unde tale homicidium eſt periclo/
ſiſſimum. qꝛ eſt contagioſum. Serpit em̄ de vno
ī aliū ꝛ letalit̄ inficit omnes illos ī quos virus de/
tractōis īfundit̄. Et ideo hoc peccatum ē ſumme
formidabile propter tria. ¶ Primo qꝛ eſt conta/
gioſum ꝛ īfectiuum alioꝝ vt viſum eſt ¶ Scđo qꝛ
inter omnia peccata illud difficiliter videtur expi/
ari. Hoc patet per hoc. quia ſcđm Auguſtinum
Nō dimittit̄ pctm̄ niſi reſtituat̄ ablatū. Ergo cuz
per detractionē abſtuler⁹ proximo famā ſuaz que
īter bona temporalia eſt nobiliſſimū: iđo impoſſi/
bile eſt vł ſumme difficile vt ei poſſes reſtituere/qꝛ
ſcire non poſſes in quot cordibus hominum vene
nū tue detractionis ſit īfuſum. ¶ Tertō: qꝛ illud
peccatū inter oīa alia magis dicitur inhumaniter
committi. quod pꝫ per Anſelmum ī quodam tra

etatu quē fecit de detractōne ſic dicentem Quotti-
ens proximo detrahis: totiens morſum dux ſuis
carnib9 dentib9 tuis īfigis. Unde illud vitiū pro-
pter ſui deteſtabilitatem aſſimilatꝰ lupe rapaciſſi-
me q̄ i hoc ab aliis aīalibus degenerat/qꝛ nullū
aliud aīaliū vtitꝰ carnibus ſue ſpeciei ſed alteri9. qꝛ
niſus nō comedit niſum/ꝛ ſic de aliis. De lupa āt
legitꝰ ꝙ pre fame nimia comedit lupū. Sꝫ i h̄ ipe
detractor adhuc prauitatē lupe ſupat/eo ꝙ lupa
ſoluꝫ comedit carnes recētes ꝛ crudas: detractor
aūt frequentꝰ morſum detractōis infigit etiam in
carnes putridas. quia quotiens homini mortuo
detrahis ꝛ famam eis diminuis: totiēs morſu de-
tractionis tu e ſuas carnes putridas īhumaniter
dentib9 tuis laceras ꝛ corrumpis. ¶ Quarto ho-
micidium committitur ī opere victum neceſſariū
ī neceſſitatꝫ articulo pauperi ſubtrahendo. Nam
q̄ victum pauperi neceſſarium in neceſſitate ſub-
trahit: ſpirituale homicidium committit. Unde
dicit Ambroſius libro de offi. et. 86. diſtinctione.
Paſce fame morientem ſi nō pauiſti: occidiſti. Et
gratia huius queri poteſt vtrum dare elemoſinaꝫ
cadat ſub precepto? Ad cuius euidentiam quat-
tuor per ordiem ſunt videnda. ¶ Primo vidēduꝫ
eſt quando dare elemoſinaꝫ ſit homini ſub prece-
pto/ꝛ quando ſub conſilio ¶ Secundo videndū
eſt qualiter ſit danda ipſa elemoſina. Tertō vidē-
dū eſt q̄bus p̄ ceterꝰ ſit dāda elemoſina ¶ Quar-
to declarabitur que ſunt illa que digne ſolent ho-
minem mouere ad elemoſinam cum hylaritate

ꝛ promptitudīe erogādā ¶ Propť ꝑmū ē ſciēdū
ꝙ dare elemoſinā ī neceſſitatꝫ articulo cadit ſub ꝑ
cepto. qđ pꝫ ꝑ h̄ qꝛ ipam omittēs eternalit̄ punie
tur. vt pꝫ Math. 25. Eſuriui ꝛ nō dediſtis mihi
mādu care Et rō hu9 ē. qꝛ cū dilectō ꝓximi cadat
ſub ꝑcepto. neceſſe ē oīa illa cadere ſub ꝑcepto ſi/
ne qb9 dilectō ꝓximi nō ſuaſ̄. Ad dilectōez aūt ꝓ
ximi ꝑtinet vt nō ſolū velim9 ei bonū. ſ; et꜒ operemur
ſm̄ illđ. 1. Joh. 3. Nō diligam9 vbo neqꝫ lingua.
ſ; ope ꝛ vitate. Ad h̄ aūt ꝙ velimus bonum alteri
reqritur ꝙ eius neceſſitati ſubueniam9. iuxta illđ
1. Johis. 3. Qui viderit fratrē ſuum neceſſitatem
hr̄e/ ꝛ clauſerit viſcera ſua ab eo. quomodo chari/
tas dei manet ī illo ? Ergo elemoſinaꝝ largitō ē ī
ꝑcepto. qꝛ itentio legiſlator꜒ eſt ciues facere vtuo/
ſos. 7. e. 5. Ethicoꝝ. Sed qꝛ ꝑcepta danť đ acti/
bus vtutum. neceſſe eſt vt hoc modo donū elemo
ſine cadat ſub ꝑcepto ſm ꝙ ille actus eſt đ neceſſi
tate vtut꜒/ puta ſcđm dictamen recte ratōnis. Et
ſcđm hoc eſt conſiderandum aliqd ex parte dan/
tis/ ꝛ aliqd ex parte recipient꜒. Ex parte qdē dā
t꜒ reqriť ꝙ illđ qđ dať i elemoſinā ſit ſupfluū/ non
ſolū reſpectu ſuī ꝑius. ſed etiam reſpectu aliorum
quorū ſibi cura īcumbit. qꝛ recta rō dictat ꝙ ꝑmo
vnuſqſqꝫ ſibi ꝓuideat/ ꝛ his quoꝝ cura ſibi icūbit
Et poſtea de reſiduo neceſſitati aliorum ſubueni
at. Ex parte aūt recipient꜒ requiritur ꝙ neceſſita/
tē habeat: alioqn non eſt ratō pietat꜒ qre ei daret
82. di. in gloſa ſuper illud ca. Generaliter. His
pauperib9 danda eſt elemoſina qui ſuis manibus

laborare nō poſſunt. nā q̇ laborare poſſunt. ſi ſe ī
miſcēt elemoſine petitōi redigunt̃ ī ſeruitutē. ca.
de mēdicātib⁹ validis. Lege vnica. Cunctꝫ. In
tegritas em̄ mēbroꝝ ⁊ robur in offerēda elemoſi/
na ē attēdēda. vt. C. de mēdicātib⁹ validis li. 2.
L. vnica. Qꝛ robuſti ⁊ fortes frequenter de cibo
ſecuri iuſticiā negligūt. Et q̇dē glo. ſup math. di
cit Juſti⁹ feceris ſi iuſte petētes correxerꝫ. q̄ȝ ſi eis
dederꝫ. No em̄ oīs neceſſitas obligat ad p̄ceptū
ꝫ ſolū illa ſine q̄ q̇s ſuſtētari nō p̄t Et ideo relinq̇t̃
ꝙ dare elemoſinā de ſup̄fluo ē ſub p̄cepto reſpcū
ei⁹ q̇ ē poſit⁹ ī extrema neceſſitate Et ſic intelligit̃
v̄bū Ambroſij. Paſce fame morientē. Sꝫ citra ne
ceſſitatem extremā dare elemoſinam eſt ſub ꝯſilio
ſicut ⁊ de q̊libet meliori bono dant̃ ꝯſilia. Unde
dt̄ Baſili⁹. Cur tu abūdas. ille v̄o mēdicat/ niſi
vt tu bone diſpēſatōis merita ꝯſeq̄ris/ ille v̄o pa/
tiētie meritꝫ decoret̃. Famelici panis ē quē tu de/
tines. nudi tunica quā in ꝯclaui ꝯſeruas/ diſcalci
ati calce⁹ q̇ pene te marceſcit. Idē dt̄ Ambroſi⁹.
47. di. Sicut hi q̇. Et addit. Tātoꝝ te ſcias ī/
uadere bona. quātꝫ poſſis preſtare q̄d velis Sci
endū tm̄ ꝙ nō ē ſimp̄l'r expectanda vltima neceſſi/
tas. qꝛ tunc forte nō poſſet iuuari natura fame ſic
ꝯſumpta Sꝫ tūc intelligend⁹ ē caſus extreme ne
ceſſitatis qn̄ apparēt ſigna ꝓbabilia future neceſ/
ſitatis extreme. vt cū aliq̇s videt alios īpotentes
vl' pigros ad ſubueniendum/ ⁊ videt paupes vite
neceſſarijs indigere nec ſibi poſſe ſatiſfacere. tunc
em̄ ex precepto charitatis ſibi tenetur ſubuenire.

Propter qđ ē ſciēdū ꝙ circa datōnem elemoſinē
tria ſunt cōſiderāda. ¶ Prīo ꝙ fiat de ꝓprio ⁊ li/
cite acqſito ⁊ nō de alieno. Ideo ſcribit Prouer/
bioꝝ.3. Honora dn̄m de tua ſubſtātia. Et hoc ē
neceſſariū qꝛ alias ꝑdit triplex fruct⁹ q̇ ē ꝓprius
elemoſine. ¶ Primus ē ꝙ aīam a pctō emundat
qđ facere nō p̄t elemoſina de furto vl' rapina vel
vſura acqſitꝫ. Nam ſicut aqua turbida veſtes lo
tas nō depurat ſꝫ maculat. ita elemoſina de illici/
te acqſito aīaꝫ a pctō nō emūdat. ſꝫ magꝫ ꝯtami/
nat. ¶ Secundus qꝛ iram diuine vltōis placat
quod nō facit elemoſina de illicite acqſitis. Hec
eñ dantem īficit ⁊ proximum ledit. cui ſuum per
iuſticiam reddi debuit/ ⁊ deum offendit. Iuxta
illud. Eccleſiaſtici.34. Qui offert ſacrificium de
ſubſtantia pauperꝫ. ſicut q̇ victimat filiū ī conſpe
ctu patrꝫ. ¶ Tertius fructus eſt qꝛ aīam diuina
contemplatōe irradiat. Thobie.4. Elemoſina
a morte liberat. ⁊ nō permittit animas ire ī tene/
bras. ſed eas ad' fontem vite luminis eterni per/
ducit. quod non poteſt facere elemoſina de illicite
acqſito facta. qꝛ hec potius a luce claritatꝫ diui/
ne excludit ⁊ ad tenebras eternas ꝑducit. ¶ Se/
cundo conſiderandum eſt ꝙ elemoſina fiat recto
ordine ⁊ decenti modo. Rectus autē ordo ī hoc
attenditur ꝙ homo p̄mo habeat pietatem ad ſe/
ipſum. ⁊ poſtea ad alium. Sicut eñ peruerſus ē
ordo ꝙ homo neglecta īdigentia patrꝫ et matris
extraneis ſubueniret. qꝛ ī hoc non exerceret pieta
tem ſed potius crudelitatem. ita multominus di

cenda eſt elemoſina quam q̇s facit alteri ꝓpria ſa
lute neglecta. Vñ dr̄ Eccleſiaſtici. 30. Miſerere
aīe tue placens deo. Decens etiaȝ mod⁹ ī hoc at
tēdit̄ ꝙ elemoſina det̄ leto vultu dulci v̄bo ⁊ prō/
pta manu. q̄r let⁹ vult⁹ elemoſinā ī diuia accepti
one ſaginat cuȝ hylarē datorē diligat de⁹. dulce
v̄bū ipām dulcorat. Dura aūt v̄ba ⁊ obiurgatīa
elemoſinā paupi amaricāt Silr̄ prōpta man⁹
elemoſinā multiplicat Juxta illud. Qui cito dat
bis dat. q̄r neſcit dare q̇ dare tardat. ¶ Tertio ī
modo dande elemoſine conſideranda eſt recta itē
tio vt nō detur pro vana gloria ſed pro diuino ho
nore. Nam vt inq̄t Gregorius. Inſipiens eſſȝ nī
mis q̇ mercedem eterne retributōnis cōmutaret
ī fumum vane ⁊ trāſitorie laudis. ¶ Tertio oſtē
dēduȝ ēq̇bus pre alijs ſit danda elemoſina. Pro
pter q̄d eſt ſciendū ꝙ circa datōem elemoſine mo/
dus ⁊ diſcretio eſt ſeruand⁹. Nā coꝝ q̇ petunt ele
moſinam/alij petūt q̄ſi ex debito vt p̄dicatores et
p̄lati/talibuſq̧ debet̄. ⁊ ſi nō ex debito ſtricti iur̄ꝫ.
ſaltē ex debito charitatꝫ ⁊ etiam natural' eq̇tatis
vt recipiāt ſuſtētatōem ab his q̇b⁹ p̄dicāt vl' q̇b⁹
ſacramēta miniſtrāt. vt euident̄ docꝫ Aug⁹ libro
de ope monachoꝝ. Si euangeliſte īquit ⁊ miſtri
ſunt altarꝫ fateor plane ꝙ habeāt poteſtatem vi/
uendi de ſūptib⁹ fideliū/vnde iſta ſibi nō irrogāt:
ſꝫ plane q̄ſi ex debito ſibi vēdicāt ptātē Alij petūt
elemoſinā ex grā ſimplicit̄ ꝑ corporꝫ ſuſtētatōne.
In p̄mo caſu diſtingue. q̄r aut ſunt noti aut non
ſi ſunt noti ⁊ conſtat eos miſſos vel inſtitutos ad

p̄dicandū/talibꝫ ē elemoſina p̄ oībꝫ alijs erogāda
cū eis nō ſimpl'r ex grā. ſꝫ q̄ſi ex debito officij de/
beat̄. Vn̄ dr apl's. Si nos ſeminamꝰ vobis ſpi
ritualia. nō ē magnū ſi veſtra metamꝰ tpalia. Si
ṽo ſunt ignoti ⁊ dubitat̄ an tale officiū ſit eis com
miſſuꝫ. p̄us debēt examinari an ita ſit anteq̄ꝫ reci
piant̄. In his ṽo q̄ petūt ſimpl'r ꝓ ſuſtētatōe coꝛ
poꝛis. ſiłr diſtingue. qꝛ aut oībꝫ potes ſubueni
re/vł nō. In p̄mo caſu debes indiſticte dare oībꝫ
indigētibꝫ. niſi forte q̇s ex ſecuritate cibi ꝑuertitꝫ
et negligeret iuſticiaꝫ. In tali em̄ caſu dr. Augꝰ
ad Vincentiū donatiſtā. Vtilius eſuriēti panis
tollit̄. ſi de cibo ſecurꝰ iuſticiā negligat. q̄ꝫ eſuriēti
panis frangat̄ vt iniuſticie seductꝰ acq̇eſcat. Et
ponit̄. 5. q. 5. Nō oīs. Sꝫ hoc dictū intellige de
his q̇ nō eſuriūt ad moꝛtē. tūc em̄ quātūcū q̄ꝫ iuſti
ciā negligerēt. paſci deberēt. vt patꝫ ſupra Paſce
eſurientē ⁊c̄. In h̄ etiā caſu vbi ſcꝫ q̇s oībꝫ idigē/
tibꝫ ſufficeret. loq̇t̄ Joānes criſoſtimꝰ dicēs Qui
eſcamus ab hac dyabolica curioſitate diſcernen/
di ſcꝫ īter pauperē ⁊ pauperē/nō eī ex eoꝝ vita q̇s
recipis mercedē tibi daturꝰ ē deꝰ. ſꝫ ex bona volū
tate/ex mīa ⁊ bonitate multo q̄ꝫ ipis ipēdis. hoc
ponit̄. di. 42. In ſcd̄o caſu cū q̇s nō p̄t oībꝫ ſuffi/
cere. tūc cui magis ſit dandum hoc docet Augu/
ſtinus libꝛo. 4. de doctrina chꝛiſtiana ſic dicens.
Illi q̇ ſunt nobis magꝭ coniuncti q̄ꝫ q̇ quadā ſoꝛ
te nobis adueniunt. eis magꝭ ꝓuidere debemus
Circa hoc tamen eſt diſcretōnis ratio adhibēda
ſcd̄m differentiam coniunctionis ⁊ ſanctitatꝭ et cō/

munis vtilitatꝫ. Nam multo ſanctiori maiorē in
digentiam patienti ꝛ magꝰ vtili pro bono ꝯmuni
eſt danda magꝫ elemoſina q̄ ꝑſone ꝓpinquiori.
Vn̄ in extrema neceſſitate magꝫ ſubueniēduꝫ eſt
extraneis q̄ parētibus nō tātam neceſſitateꝫ pa/
tiētibus Si aūt duoꝝ q̇ reputantur eque ſancti ꝛ
eq̄ vtiles ꝓ bono ꝯmuni vnus ſit magꝫ cōiūctus
et alter magꝫ īdigēs nō poteſt circa talia determi
nari cui ſit magꝫ ſubueniēdū. Sed hoc erit pru/
dēter diiudicādum ex diuerſis gradibus īdigen/
tie ꝛ ꝓpinq̄tatꝫ. Ambroſius tamē docet in talibꝫ
nouem eſſe cōſiderāda/ex q̄bꝫ poteſt elici q̇s aliis
ſit ī elemoſina preferēdus. ¶ Primo cōſidera fi/
dem qꝛ fidelis preferendus eſt īfideli. ¶ Secun
do cauſam qꝛ illi q̇ tenentur captiui ab hoſtibus
ſunt ī miſericordia aliis preferēdi. ¶ Tertio locū
vt ſi quis iuſtus crucietur ī carcere propter debi/
tum. qꝛ licet omnibus debeatur mīa. iuſto tamē/
et afflicto peramplius. ¶ Quarto tempus qꝛ tē
pore afflictōnis magis debemus miſericordiam
exercere. ¶ Quinto modum. vt nō totum detur
vni ſed elemoſina pluribus partiatur. ¶ Sexto
ſanguinis ꝓpinq̄tatem. qꝛ tales ceteris paribus
ſunt extraneis preferendi. ¶ Septimo etatem.
qꝛ ſenes ſunt iuuenibus preferendi. ¶ Octauo
debilitatem. quia ceci/claudi/et egroti ſunt ſanis
preferendi. ¶ Nono nobilitatem. quia his q̇ ex
diuitiis ſine ſuo vicio labuntur in egeſtatem. ma
gis eſt piuꝫ ſubuenire. qꝛ tales de egeſtate magꝫ
verecundantur/et etiam magis cruciantur.

¶ Quarto declarãdū ē q̄ ſūt illa q̄ vnūquēq3 ho
minē digne mouere debēt ad dandū elemoſinaꝫ
cū hylaritate ⁊ promptitudine. ⁊ talia ſunt tria.
¶ Prio q2 debes attēdere q̄s ſit ille q̄ petit q2 de
us ipē ī figura paupis. iuxta illđ Math. 25. Qđ
vni ex minimis meis feciſtꝫ. mihi feciſtꝫ Cū q̄nta
aūt gratitudine de⁹ ſibi factū reputet qđ īpēdis
pauperi. p3 ex hoc ꝙ de ſolo iſto actu ī die iudicij
gloriabit̃ oīb9 alijs ꝟtuoſis actib9 omiſſis cū dicꝫ
Venite bn̄dicti patris mei. ⁊c̄. Hoc idē apparet
ex hoc ꝙ iſtū actū pietatꝫ ſingulari honore p̄miat̃
et extollit. Qđ euident̃ apparꝫ ī Martha ſua ho
ſpita quā dn̄s ieſus manu ſua ꝓpria ſepeliuit. vt
p3 ī copia exēploꝝ. Scđo q2 debes attendere q̄d
petat. nō em̄ a te petit tuū ꝫ ſuū. q2 bona dei ſunt
q̄ poſſides/ ⁊ tu nō es dn̄s. ꝫ ſolū diſpēſator exiſtꝫ
Et ideo ſicut ſeruus ille īfidel̃ ⁊ nimis īgrat⁹ exi/
ſteret q̄ dn̄o rē ſuā petēti negaret/ ⁊ ei⁹ bona ꝯtra
dn̄i volūtatē īfideliter diſpēſaret. ita tu īfidel̃ es ⁊
īgrat⁹ exiſtis ipi xp̄o qn̄ ſibi petēti ī ꝑſona paupis
negas modicā elemoſinā q̄ tibi tot bona terrena
cōtulit/ ⁊ cū hoc oēm creaturā ī tuū obſequiu3 de/
putauit. Et īſup ſeipm̄ ī p̄miū tibi ꝓ mercede ele
moſine eterne repromiſit. Qđ ꝯſiderauit Dauid
cum dr̄. Dn̄e deus iſrahel tua ſunt oīa/ ⁊ que de
manu tua accepimus dedimus tibi. ¶ Tertio
debes attēdere propter q̄d petit. q2 non petit pro
ſuo cōmodo. ſed pro tuo. nec petit pro dato ſed ꝓ
mutuo. Vult em̄ liberal̃r tibi dare ī preſenti vita
donū centuplū/ ⁊ ī eterna beatitudine ſeipſum in

p̄mium. Unde Aug⁹ O hō̄ feneraꝛ homini. fe
neraꝛ potius deo/qꝛ cētuplum accipies ⁊ vitam
eternā poſſidebis. Et ideo nimis eſt īgrat⁹ q̇ ad
tales vſuras nō vult deo cōmodare. ad q̄les mu/
tuaret iudeo vl̄ ſaraceno. Propter qḋ bn̄ ſcribit
Luce. 12. Vendite que poſſideꝛ ⁊ date elemoſi/
nam. facite vobis ſacculos q̇ nō veteraſcunt the/
ſaurū nō deficientem ī celo. Ex p̄miſſis pꝫ qualr̄
ter de iſto precepto ſit confitendum.

S EXTUM p̄ceptū ē. Nō mechaberꝛ
Qḋ q̇dē expreſſe ꝓhibet leſionē ꝯiugalē
ī ꝑſona ꝯiuncta. ſicut p̄cedēs p̄ceptū ꝓhi
bet leſionē alicui⁹ in ꝑſona ꝓpria. Sꝫ ſm Augu/
ſtinū īplicite ꝓhibꝫ oēꝫ illicitū cōcubitū ⁊ venere/
oꝝ mēbroꝝ oēm illicitū vſū/⁊ oēꝫ carnis īmūdiciā
vt videbit̄. Et hoc p̄ceptū ſil'r hꝫ triplicē expo/
ſitōēꝫ. ¶ Prima reſpicit mechiā corpalē q̄ talis ē
Nō mechaberꝛ/id ē nulli aliȷ̄ excepto federe ma/
trimoniali te ꝯmiſcebis. vt dr̄ glo. interlinealis.
Sciēdū aūt ꝙ iſtud p̄ceptū octo genera hominū
trāſgrediunt̄ ſm trāſgreſſionē octo legū. Nā pri/
mi trāſgrediunt̄ legē natural' diſcretōnis. Et iſti
ſunt fornicariȷ̄ q̇ ꝯtra dictamē recte rōis ſuis ꝯcu/
binis carnal'r cōmiſcent̄. Et lꝫ q̇dā hui⁹ criminis
fautores dixerint fornicatōnem ſimplicem nō eſſe
pctm̄ mortale. qꝛ vti mēbro aliquo ſm actum de/
bitum ⁊ ſm inclinatōnem ſue nature non videtur
peccatum cum ad hoc ꝑ naturam ſit inſtitutum.
hoc tn̄ eſt falſuꝫ ⁊ impoſſibile ꝓpter duo. ¶ Pri/
mo qꝛ fornicatio ſimplex inuenitur in lege diuina

ꝓhibita. Lex aūt diuina nihil ꝓhibet niſi pctm̄
mortale. ⁊ ideo relinqr̄ ꝙ fornicatio ſimplex ē pec
catū mortale. Qḋ etiā ſcḋo pꝫ euidēter ex hoc qꝛ
nihil excludit a ꝑticipatōe celeſtis regni niſi pctm̄
mortale. ſꝫ hō ꝓpter ſimplicē fornicatōeꝫ excludit̄
a ꝑticipatōe celeſtꝫ regni. vt pꝫ ꝑ apl'm ad ephe.
5. Hoc aūt ſcitote qm̄ oīs fornicator aut īmūdꝰ
nō hꝫ ꝑtē ī regno xpi ⁊ dei. igit̄. Scḋi tranſgredi
unt̄ legē ſpūalis ꝑfectōis q̇ errores dogmatizant
ſcꝫ ꝙ hō poſſit in hac vita tm̄ gradū ꝑfectōis atti
gere. ꝙ corpꝰ ita erit ſubditū ratōi/ꝙ hō poterit li
bere ſine pctō corpi īdulgere q̊dcūqꝫ corpꝰ appetit
qḋ ſimpl'r falſuꝫ ē ⁊ erroneū. Nā ꝓpter īfectōeꝫ fo
mitis natura corꝑalis in ipaꝫ ꝯcupiſcētiā natura
liter īclinat̄/rōne cuiꝰ lex carnis ſm̄ apl'm etiā ī vi
ris ꝑfectꝫ aduerſat̄ legi mētꝫ. iuxta illḋ ad roma.
7. Video aliā legē ī mēbris meis repugnātē legi
mētꝫ mee. Hec aūt natural'r inclinatio fomitꝫ lꝫ ꝑ
gratiā poſſit repͥmi. nō tn̄ pt̄ totaliter tolli de lege
ꝯmuni licꝫ hoc ꝑ ꝓuilegium ſpeciale ꝯceſſum fue
rit vͥgini glorioſe. Tertij tranſgrediunt̄ legem na
turalis libertatis/⁊ iſti ſunt raptores virginum q̇
per potentiam inuitis parentibus quādoqꝫ vͥgi/
nes rapiunt ⁊ eas contra legē naturaľ libertatis
et libere volūtatis opp̄mūt vͥgineam integrita/
tem in eis deflorātes. Ubi ſciendum ꝙ drīa eſt
inter ſtuprū ⁊ raptū. Nā ſtupruꝫ eſt illicita vͥginū
defloratio. ita tamen ꝙ ipa puella ſpontanea vo/
luntate in talem defloratōem ꝯſentiat. Raptꝰ pt̄
eſſe ⁊ meretricū. ⁊ viduaꝝ. Hoſtieñ. e. t. Raptus

aũt ꝓprie dr̃ qñ ꝟgo p raptorꝫ violẽtiã deflorat. Et tal' rapt⁹ cõmittit̃ dupliciť. ¶ Prio cũ ipa puella violent̃ rapit̃ eo tñ aĩo vt in ppetuũ teneatur. ¶ Scdo cũ nõ ipa ꝑsona rapit̃/ꝫ vsus ei⁹ ipa ꝓhibere violent̃ vsurpat̃: Quoꝝ pena ẜm leges est vt tales capite puent̃/ꝛ eoꝝ bona rapte applicent̃ si tñ rapiũt ingenuã. C. ꝺ raptu ꝟginũ. L. vnica pag. Si naurẽ. ꝛ. pag. Et q̇dẽ. ꝛ. pag. Penas. et pag. Ulrio. In autẽtiq. De mulierib⁹ q̃ ꝓpis raptorib⁹ nubũt. pag. Sãxim⁹ Colla. 9. Si ꝟo rapiũt ancillã vł liberã: tũc nõ amittũt subam. ꝫ soluz decapitant̃. ẜꝫ Ray. ar. 26. q. 2. ꝺ raptorib⁹ Scdm canones vero efficit̃ seruus rapte nisi velit se redimere. vt dicit̃ ibidez: Potest tamẽ rapta cũ raptore cõtrahere si velit. vt pꝫ extra eodez titulo Accedens. Itẽ raptor debet excõicari cuꝫ suis oibus fautoribus. vt pꝫ. 36. q. 2. Hos q̇ rapiũt. Et Gregori⁹ Mauritio impatori. Qui despõsatã puellã ꝓximi in ꝯiugẽ accipit: anathẽa sit ipse ꝛ oẽs ꝯsentiẽtes. Et ẜꝫ legẽ dei mori decernit̃ Nã diuine legꝭ mos ẽ spõsas appellare ꝯiuges Ut in euãgelio. Accipe mariã cõiugẽ tuã. Et illꝺ Deuteronomij. 22. Si q̇s cuiuslibꝫ desposatã puellã in agro vł in quolibet loco oppresserit vel adduxerit in domũ suã: moriat̃. qꝛ vxorẽ ꝓximi violauit: nõ q̃ iã vxor erat: ꝫ a parentib⁹ debebat fieri vxor Sꝫ est sciendum ꝙ p̄dicta solũ intelligunt̃ in foro iuditiali. Uñ dicit̃ extra de adulterijs ꝙ si quis defloret ꝟginẽ inuitaꝫ: tenetur eam ducere vel maritare. Sed si defloret eã volũtariam ad neutruꝫ

tenet̃ In foro aũt penitẽtiali ẽ iniungẽdũ tali q̃ pu
elle ſatiſfaciat vl' cũ ea cõponat. ¶ Quarti trãſgre
diunt̃ legẽ ꝯiugal' ꝑmiſſionis q̇ fidẽ thori temere
violãtes ꝑ adulteriũ ſe polluũt. Vñ dr̃ adultera/
tio q̃ſi ad alteri⁹ thoꝝ illicita acceſſio ⁊ ĩdõ adulte/
riũ ẽ gui⁹ pctm̃ q̃ȝ ſtupꝝ/ qꝛ maioꝛ fit iniuria ĩ abu/
ſu mulierꝫ q̃ alteri⁹ ꝑtãti ſubijcit̃ q̃ntũ ad vſuȝ gñã
tõis: q̃ȝ ĩ ꝑſona q̃ alteri ſubijcit̃ q̃ntũ ad ſolã custo
diã. Vtrũq̃ȝ aũt iſtoꝝ aggrauat̃ ꝑ violẽtiã. ĩdõ ra
pt⁹ ṽgis ẽ mai⁹ pctm̃ q̃ȝ ſtupꝛũ. ꝫ adulteriuȝ exce/
dit vtrũq̃ȝ. ¶ Quinti trãſgrediunt̃ legẽ regularis
ꝓfeſſiõis q̇ votũ ꝯtinẽtie q̊ ſe deo aſtrinxerunt vio
lãt. ⁊ iſti peccãt ꝯ̃ fidẽ deo datã ⁊ ꝯ̃ ꝓ̃itatẽ diñe ob
ligatõis q̃ ſe deo aſtrinxerunt. Vñ tales ſacrilegi
dicunt̃ vt ſũt religioſi ⁊ clerici ĩ ſacrꝫ oꝛdibꝫ ꝯſtituti
⁊ ſctĩmoniales poſtq̃ȝ ꝑ velatõeȝ dño fuerint cõſe/
crate ⁊ ħ pctm̃ ẽ gui⁹ oĩbꝫ p̄dictꝫ. qꝛ ĩ eo maioꝛ ſit ĩ/
iuria etiã ipi deo. ¶ Sexti trãſgrediunt̃ legẽ natu
ral' cognatõis/ vt ĩceſtuoſi q̇ cũ ſuis cõſanguineis
cõmiſcent̃/ q̃d tñ aĩalia bꝛuta verentur. vt pȝ d̃ ca/
melo q̇ ſue mr̃i naturalit̃ refutat cõmiſceri. Vñ d̃
Phs narrat ĩ libꝛo d̃ aĩalibꝫ q̃ q̇dã ocl'os cameli
ſua clamide texit ⁊ ſic mr̃eȝ ſubmiſit. q̃d cum came
lus poſt ꝯcubitũ cognouiſſet: ſtatim illũ calcibus
peremit/ ⁊ ſuis pedibꝫ ꝯculcauit. ¶ Septimi trã
ſgrediunt̃ legẽ natural' inclinatiõis q̇ vitio ĩdicibi
li ſe ꝯtaminãt ꝯ̃ naturã peccãtes/ ⁊ naturalẽ vſum
coeũdi q̃cũq̃ȝ arte vl' ingenio ꝑuertẽtes/ ⁊ ħ pctm̃
ẽ gui⁹ oĩbꝫ alijs ꝓpt̃ q̃d mutũ vl' indicibile dr̃ eo q̃
ipm nominare turpiſſimũ ẽ ita vt os dicentꝫ/ ⁊ au/

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

res audiētiuȝ polluanť. vt pȝ.32.q.7. Adulteriū
malū. Et iſtō idē pctm̄ ꝓpť ſui enormitatē ē vnuȝ
ō peccatꝫ clamātibꝰ ⁊ diuinā vltōeȝ poſtulātibus
iugiť. ¶ Octaui trāſgrediunť legeȝ naturaľ dile/
ctōis/vt ſtꝫ ipi ꝯiuges ꝯcubitus ꝯiugales cum ni/
mia libidine exercētes Ad cuiꝰ intellectū pleniorē
ē aduertēdū ꝙ coitꝰ ꝯiugaľ aliꝰ ē licitꝰ aliꝰ fragiľ
aliꝰ impetuoſus. Licitꝰ exerceť triplici de cauſa.
Vel ſit cauſa plis ꝑcreande ad cultum dei. vľ cū
ſit cauſa reddēdi debitum. vel cauſa fornicatōnis
vitande/non in ſe ſed in ſua cōiuge. Primus ē pie
tatꝫ. Scōs iuſticie. Tertius cautele. His tribꝰ
modis nullum committiť peccatū: imo ꝑmi duo
modi ſunt meritorij ſimpliciter niſi aliud obſtet.
Tertiꝰ modꝰ lȝ ſit ſine peccato. nō tñ videť hr̄e rō/
nē meriti. Et iſto modo patres veterꝫ teſtamenti
vſi ſunt actu coniugali cuȝ tanto deiꝰ timore ⁊ tāta
libidinis repreſſione/⁊ etꝫ cum tāta mentꝫ purita
te/ſolū in eo ꝓpagatiōem diuini cultus itendētes
ꝙ btūs Augꝰ dicit ſe non audere celibatū Johis
preferre cōiugio Abrae. Quod tamen non ſic eſt
itelligendum ꝙ cōtinentia coniugaľ in dignitate
perfectionis equiparetur continentie ꝟginali cuȝ
iſti debeatur fructus centeſimꝰ. illi ꝟo triceſimus
Sed ſolū ſic intellige ꝙ ipe ī tanta charitate ⁊ pu/
ritate ītentionis exercebat actū ꝯiugalem ſicut ſer
uabat Joannes continentiam ꝟginaleȝ Fragilis
eſt ille actus q̇ ſolum ſit cauſa delectatōis exercen
de. Sed tunc diſtinguitur: quia vel illam dele/
ctationem exercet affectu maritali/vel fornicario

Si maritali vtpote ſi delectatio ſiſtat infra termi/
nos mrimonij ita q̄ eã nō cognoſceret ſi vxor ſua
nō eēt: ſic ſolū peccat venialiť. Si aūt affectu for/
nicario. vtpote qn̄ affect⁹ delectatōis ĩpetu ↄcupi
ſcētie ferť extra termĩos mrimonij ita q̄ eã cogno/
ſcere vellet ſi vxor nō eēt. tūc peccat mortaliť. quia
act⁹ illi⁹ delectatōis p̄ponit ipi deo Impetuoſus
ꝟo ē ille act⁹ q̄ ex ſola libidĩe ꝓueniēs metã hono/
ſtatꝭ ꝛ rōis trãſcēdit. qđ tn̄ fit qnq̄ʒ modis ¶ Pri
mo per meretricias blanditias ſe ad libidinē ꝓ/
uocando. ¶ Scđo cum talis actus contra natu
ralē modū exercetur. ¶ Tertio cū hoc fit tempo/
re prohibito. ¶ Quarto cū exercetur in loco con/
ſecrato. ¶ Quinto cū accediť ad pregnantem vi/
cinã partui vel alias in fluxu mēſtrui. Vn̄ ab ipa
ineptitudine viciosa boni cōiuges debent ſe maxi
mo ſtudio preſeruare. ꝛ hoc propter octo dãna q̄
exinde ſequunť. ¶ Primū eſt cecitas mentꝭ quia
ſcđm Auguſtinum ꝛ etiam ſcđm Phm. in actu
carnali ratio totaliter abſorbetur ita q̄ lumen ra/
tionis quodãmodo extinguiť vt homo totus q̄ſi
carnalis efficiatur/ ꝛ ideo eſt q̄ vitium carnis plus
hoīem vilificat/ ꝛ per infamiã denigrat: q̄ʒ alia vi
cia maiora. Qđ contingit ex hoc qꝛ per extinctio/
nē rōnis homo ꝑuať naturali dignitate ſua qua
ꝑ vſum rationis cetera precellit ¶ Scđm eſt in/
conſideratio mortis ꝛ inferni. Intantū em̄ volun
tas carnis delectationi immergiť q̄ nec de amari
tudine mortis cogitat: nec penã inferni formidat
ſed ſi ſꝑ liceret viuere: ſemper vellet peccare. Eri/

de ē q̄ d̄s iuſto iuditio actū peccādi trāſitoriū et/
nalit̄ punit. q2 ſm Auguſtinū. Si hō mal⁹ ſp vi/
ueret eternalit̄ ipm peccare liberet. ¶ Tertiū eſt
ment3 incōſtantia q̄ ꝓuenit ex eo q̄ p voluntatē ma
lā intēdit delectatōi tranſitorie. Et iō neceſſe eſt
mentē variari ꝓut vna delectatio momētanea trā
ſit/ ꝛ alia ſuccedit. Sola aūt mēs illa incōſtātia fi/
git̄ q̄ bono imobili ꝛ iuariabili p amorem inititur
¶ Quartū ē inordinat⁹ amor ſui. q2 carnalis affe
ct⁹ ſeipm ꝛ aliū ſolo amore ꝯcupiſcētie diligēs oīa
i ſui ꝯmodū ordiat/ vt i eis pampli⁹ delectet̄ Tal̄
em longā vitā deſiderat: vt diuturni⁹ carnali dele
ctationi inſiſtat. Ex quo p3 q̄ꝫ pnitioſum ſit iſtud
dānu3. q2 hoīem ꝓuat perfecto ꝛ ordinato amore
ſuīpius ꝛ oīm creaturarū. ¶ Quintū eſt p̄cipita/
tio ſui. quia amore ꝛ feruore cōcupiſentie excecat⁹
precipitanter currit ad luxum/ frequēter exponēs
ſe periculo mortis ꝓpter libidinem explendam.
¶ Sextū eſt odiū dei. ꝛ licet deus ſit purū ꝛ ſum/
mū bonū qđ directe odiri non p̄t. dicat̄ tn̄ odiri in
directe ꝓpter duo. Uel ꝓpter penā quā iuſto iu/
ditio peccantib⁹ infligit. vel ꝓpter bonum delecta
bile qđ mox pia ꝓuidentia eis ſubtrahit ne grauī
us peccent ¶ Septimū eſt amor pn̄tis ſeculi cui
carnales inherēt ꝓpter appetitū bonorum/ diuitia
rū/ ſanitat3/ fortitudīs/ ꝛ ceteroꝝ p que carnalis af
fect⁹ ſuū finē cōſequit̄ ꝛ delectatiōe momentanea
fruit̄. ¶ Octauū eſt deſpatio future btītudīs. q2
carnalis affect⁹ ꝯcupiſcētie carnali ꝛ delectationi
finalit̄ imerſus ſibiīpi male ꝯſcius/ diffidit de fu/

turã glĩa vel venia conſequenda. ⁊ hoc rõnabilit̃. Cũ em̃ ſpes ſit certa expectatõ future beatitudĩs ex meritꝫ ꝓueniẽs. ille q̃ nullũ meritũ in ſeipſum ꝯſpicit. merito diffidit de glĩa beata. Et hec octo damna tangit btũs Gregoꝛi⁹ in libꝛo moꝛalium.

¶ SECUNDA expoſitio reſpic̃ mechiã ſpiritualẽ q̃ tal' ẽ. Nõ mechaberis turpia cogitãdo/ et ĩ laſciuis delectatõib⁹ delectãdo/ ſeu et' ſenſib⁹ exterioꝛib⁹ abutẽdo. Cõtra iſtõ p̃ceptũ faciunt multe v̾gines ĩfelices/ ⁊ et' religioſi nimiũ curioſi ⁊ voluptuoſi q̃ deo in caſtitate firmiter decernẽtes ſeruire ⁊ ad h̾ ſe voto ꝯtinẽtie obligãtes. adhuc in laſciuis cogitatõib⁹ ⁊ carnalibus ſpurcitijs delectãtur. in quo caſu frequenter pctm̃ moꝛtale incurrit̃ Si eĩ q̇s moꝛoſe ĩ carnali delectatõe delecter̃ et' ſi nũq̃ꝫ adeſſet voluntas talẽ turpitudinẽ ꝑficiẽdi ĩ oꝑe adhuc ſcḋm Auguſtinũ pctm̃ moꝛtale ĩcurrit̃ Cui⁹ rõ eſt. qꝛ tal' cogitatõ turpis includit ĩ ſe deformitatẽ pctĩ moꝛtal'. ideo cum voluntas ꝑ ꝯſenſũ ⁊ deliberatõeꝫ rõnis ĩ talẽ actũ ĩterioꝛẽ ĩclinat̃ ip̃m acceptãdo ⁊ in eo delectando. ꝯſtat q̄ ĩclinat̃ ĩ obiectũ defoꝛme pctĩ moꝛtal'/ ⁊ per ꝯſequens tal' ĩclinatõ volũtat' ĩ delectatõeꝫ ĩterioꝛẽ turpis act⁹ eſt pctm̃ moꝛtale. Sciendũ tñ q̄ delectatõ dr̃ moroſa nõ ſcḋm moꝛã vl' diuturnitatẽ. ſꝫ mag' ex eo q̄ rõ deliberãs circa eã ĩmoꝛat̃ ip̃am tenẽs ⁊ voluẽs nec eã repellit/ q̃ tñ ſtatim vt aĩm attigit rep̃mi debuerat. vt dicit Aug⁹. 12. ḋ trinitate. Nec ſoluꝫ in mechia ſp̃ũali cauẽdũ eſt ab ĩmũdis cogitatõib⁹: ſꝫ et' ab illicito viſu odoꝛatu ⁊ tactu. Qui em̃ ĩ iſt'

ſenſib⁹ corrūpunt̃ ꝟginali dignitate ꝑuant̃/ ꝛ ideo virgines dici non poſſunt. Nam propter reſtrictionem ſenſuum talium ab illicitis delectatōnibus ſaluatoꝛ omnes fideles ꝟgines appellat. que ſi cōtinenter viuant. propter honoꝛem dei ꝛ ſpem eterni pꝛemij dicuntur virgines prudentes. Sed ille que continenter viuunt propter laudem humanā dicuntur ꝟgines fatue. Et bene fatue. qꝛ ꝑmium eterne ſalutis cōmutant in vanitatē laudis hūane. Vñ ſapientib⁹ ꝟginibus ad eterna gaudia intromiſſis: fatuis dñs reſpōdit. Amen dico vobis neſcio vos/ id eſt nihil in vobis inuenio dignū approbatōe ꝛ eterna remuneratōe Vñ ipis dr̄ illud Math. 25. Ite maledicti in ignem eternū Et qꝛ iſta mechia magꝭ ꝓpꝛie habꝫ locū infra in nono ꝑcepto. vbi de⁹ oēm ꝯcupiſcentiā interioꝛē ꝓhibꝫ: ideo nunc dicta de ipa ſufficiant.

TERTIA expoſitō reſpic̄ vxorꝭ legittime deſertōez vł et̃ receptōez q̄ tal̕ ē. Non mechaberꝭ vxorē ſcꝫ ꝓpꝛiā dimittēdo/ vel ꝓpꝛiā dimiſſam recēpiēdo Vñ ſcribit̃ Math. 5. Oīs q̄ dimiſerit vxorē excepta cauſa fornicatōis fac̄ eā mechari. Qui aūt dimiſſam duxerit adulterat̃. Vt autem plenius appareat qñ vxorē dimittere vel eā recipe ſit pcm̄/ ꝛ qñ nō: notādū ꝙ vxorē dimittere pōt eſſe dupliciter/ vł in occulto vł in manifeſto. In occulto aūt q̇s dr̄ vxorē dimittere q̇ ſibi debitum non vult reddere nec exigere. ꝛ qui vxorē ſic dimiſerit aut ille ſcit aliq̄d impedimētū occultū cōiugij aut nullū. Si nullum impedimentum ſciat nec in ſe

necī ꝯiuge. ⁊ tñ nō vult debitū reddere/nec exige-
re. tal' peccat mortalit᷑. Tū q᷒ tollit mulieri debi/
tū iusticie ad qd̕ tenet᷑. tū etiā q᷒ illa vl' illa p̄bet viā
adulterādi marito maxīe si sciat eū lubricū/vl' ꝯ.
Si v̕o sciat īpedimētum ꝯiugij ꝓpt᷑ qd̕ nō possit
reddere debitū sine pc̄tō mortali/lꝫ ī facie eccl'ie h̕
ꝓbari nō possit. tal' poti⁹ dꝫ excōicatōez sustinere
q̄ꝫ debitū reddere. Si v̕o tale īpedimētū ꝑ certo
nesciat ꝫ ꝓbabilit᷑ vl' leuit᷑ credat. tūc ꝑ prudentꝫ
ꝯfessorꝫ ꝯsiliū dꝫ talez crudelitatem temerariam ⁊
leuē deponere/ac debitū reddere/ac etiam exigere
nisi p̄us ante ꝯiugium alter ꝯiugū se voto ꝯtinen
tie astrinxerit. In h̕ em̄ casu iuxta certiorē opini/
onē doctoꝝ/talis nunq̄ꝫ p̄t petere debitū sine pec/
cato mortali. Et ido bene sibi p̄uideāt q̄nto ꝑicu
lo se exponūt q̄ post votū ꝯtinentie emissuꝫ. matri
moniū cōtrahūt. In hoc etiā apparet q̄ꝫ ꝑiculose
q̄dā talib⁹ ꝯsulant q̄ post votū ꝯtinētie de contra/
hendo matrimoniū licētiant siue consiliū p̄stant q̄
nō vident᷑ aliud facere: q̄ꝫ aīas occidere ⁊ eas dya
bolo ꝓstituere. Si aūt dimissio vxoris fiat in ma/
nifesto. hoc non licet nisi autoritate eccl'ie ⁊ ꝓpter
fornicatiōez tm̄. que tripliciter dicit᷑. ¶ Uno mō
ꝓprie. puta adulteriū carnale. ¶ Alio modo com
muniter. puta ip̄a heresis/⁊ ꝓpter vtrunq̄ꝫ pōt di
mitti ꝯiunx quātum ad cohabitatōem ꝑpetuā ꝫ
differenter. q᷒ fornicatio carnis facta semel suffice
ret ad diuortium. nisi alter coniugum fuerit simili
ter fornicat⁹. 32. q. 6. per totū. Et extra de adulte/
rio. ca. Intelleximus. ⁊ ca. Tua. Sp̄ualis autē

non ſufficit abſolute niſi ꝯiunx pſeueret ī hereſi. ex/
tra de diuortiis. ca. De illa. ꝛ ca. Quāto ī textu ꝛ
gloſa. ¶ Tertō fornicatō dꝛ cōmuniſſime ſcꝫ q̄ d/
libet pctm̄ mortale. ꝛ tūc diſtīgue. qꝛ ā pctm̄ vniꝰ
ꝯiugꝫ ē ſcādalū alteriꝰ/ vt ſi nitat̄ trahere aliūꝫ ad
mortale pctm̄. ꝛ ſic tal̄ pt dimittē eū ad tp̄s. vꝫ q̄/
uſqꝫ corrigat̄ Aut pcm̄ vniꝰ n̄ ē ſcādalū alteriꝰ/ nec
nitit̄ trahere eū ad mortale pctm̄: ꝛ ſic nō pt eū di
mittere. Hec ē ſentētia Raymundi ꝛ Guillermi.
Ut aūt ſciat̄ qn̄ q̇s peccat ſi dimiſſaꝫ recipit/ ꝛ qn̄
non: ſciendū ꝙ crimen cōiugis aut eſt manifeſtuꝫ
aut occultū. Si occultū nō poteſt eam dimittere
cū non pt ꝓbare crimē impoſitū. Aut eſt manife/
ſtum: ꝛ tunc diſtingue Aut em̄ adultera pſeuerat
ī malicia: ꝛ ſic tenet̄ dimittere eam. Nam q̇ talem
retinet vl̄ q̇ dimiſſam recipit: peccat mortaliter qꝛ
ſic videt̄ ī crimen conſentire. vt habet̄. 32. q. i. ca. i.
et eſt Criſoſtomus ſup Math: ca. 9. Sicut cru/
del̄ eſt ꝛ iniquus q̇ caſtā dimittit: ſic fatuꝰ eſt ꝛ iīu/
ſtus q̇ retinꝫ meretricem. Patronus etꝫ turpidīs
eſt q̇ celat crimen vxorꝫ. Aut non perſeuerat: ſed ē
ſpes de correctōne. vel etꝫ eſt correcta: ꝛ ſic non te/
netur eam dimittere/ imo iuſte poteſt eam recipe/
re. Unde illud quod poſt dꝛ. Et q̇ dimiſſam du/
xerit adulteratur: ſolum ītelligitur de illa receptō
ne illius que non eſt correcta ſed permanet ī mali/
cia ſeu perſeuerat. Aut etꝫ quando impedimentū
īteruenit/ puta conſanguinitatꝫ/ ꝛ huiuſmodi Ex
predictꝫ patere poteſt qualiter d transgreſſiōe hu/
ius precepti eſt confitendum.

SEPTIMUM preceptum. Nō fur
tum facies. Ubi ſcdm Auguſtinū ꝓhibe
tur oīs ſubtractio rei aliene ꝓueniēs ex cu
piditate vel iniuria. Qđ ido dico qꝛ ſubtractio rei
aliene pt licite fieri trib modis ¶ Pmo qñ fit ñ ex
cupiditate: ſꝫ ex obediētia ſicᷓ fecerūt filij iſrael aufe
rēdo vaſa egyptioꝝ. Exod.12. ¶ Scdo qñ fit ex
cautela vt ſi aliqs furet gladiū furioſi ne ſibi vł ali-
is noceat. ¶ Tertio qñ fit ex mera neceſſitate. vt
cū qs ad morte eſuriēs panē furat. qꝛ ī neceſſitate
extrema oīa ſtꝫ cōia. Et hoc preceptū triplicit ex-
ponit ꝓut nocumētū qđ qs iniurioſe ꝓxio infert in
bonis ſuis tripliciter variat. Nā illud nocumētū
vel infert ſuperiorib/vel inferioribus/vel equali-
bus. Et ſcdm h̄ pma expoſitio eſt. Nō furtum faci-
es tuis ſcꝫ ſuperioribus. Et ꝯtra iſtđ pceptū pec-
cant ſex genera hoīm ¶ Primi ſūt q ſuū plebanū
fraudant ī oblatōibus ⁊ decimis ſibi de iure debi
tis Ubi notandū ꝙ integre dātes decimā a deo
dupliciter pmiant. ¶ Primū eſt bonoꝝ tempora
liū augmētatio: ¶ Scdm eſt ſanitatꝫ aīe ⁊ corpo
ris aſſecutio. Et iſta duo euidētiſſime tanguntur
16.q.1. vbi dꝛ. ꝙ ſi decimā dederꝫ nō ſolū abūdā-
tiaꝫ fructuū recipies: ſꝫ etꝫ ſanitatem corporꝫ ⁊ aīe
cōſequerꝫ. econtra ipas decimas nō ſoluentes tri
pliciter peccant. ¶ Primo qdem deū offendunt.
Ideo ſcribit .16.q.1. Hec eñ dei eſt iuſtiſſima cō-
ſuetudo vt ſi decimā non dederꝫ: tu ad decimam
reuocerꝫ. Dab ipio militi. quod non vis dare ſa-
cerdoti. Benefacere ſemper deus paratus eſt. ſꝫ

hoīm malicia ꝓhibetur. ¶ Secundo qꝛ res alie-
nas inuadunt. Nam decime tributa ſunt egenti-
um aīaꝝ. vt ſcribitur ibidez. ¶ Tertio qꝛ ex mor-
te pauperuz homicidium īcurrunt. qꝛ quāti pau-
peres in locis illis vbi iṗe habitat illo non dante
decimas fame mortui fuerint: tantorum homici-
diorūz reus ante tribunal eterni iudic⁹ apparebit
qꝛ rez a dn̄o pauperibus delegatam ſuis vſibus
reſeruant Qui ergo ſibi aut premium comparare
aut pc̄tōꝝ deſiderat īdulgentiā ꝓmereri. reddat
decimam. Hec ibidem. ¶ Scd̄i ſunt q̇ cenſum
debitum furtiue ſubtrahunt ſuis domis ¶ Ter-
tij ſunt q̇ bona feodalia tanq̄ꝫ propria detinēt/vel
feodum alicuius ī alium dominum transferūt/vl
q̇ ipſum ſine ſcitu ꝛ voluntate veri domi diminuūt
¶ Quarti ſunt: ſerui ꝛ ancille q̇ res domiorum ſu-
orum furtiue ſubtrahunt/ꝛ etiam de rebus domi-
norum ſuorum eis inuitis elemoſinam faciūt Ta-
les enim propter piam intentionez a peccato mor-
tali non excuſātur. ¶ Quinti ſunt vxores que res
virorum ſuorum furtiue ſubtrahunt ꝛ de ipſis cō-
tra voluntatem maritorum ſuorum elemoſinam
faciunt quod fieri non debet. Unde ſcribitur. 33.
queſtione quīta. Quod deo. Et ſunt verba Au-
guſtini ad Ediciam. Nihil tu de tua veſte/vel au-
ro/vel argento/vel quacunq̄ꝫ pecunia/vel rebus
vllis ſine mariti arbitrio facere debuiſti. Fallit tn̄
in triplici caſu. ¶ Primo ſi vxor ipſa ſit lucratiua
vt notat Joh̄nes. 33. queſtiōe q̇nta. Quod deo.
in gloſa.

¶ Scdo ſi habuerit bõa parafarnalia .i. iocalia
ſibi data ĩ deſpõſatõe. De talib9 em̃ bonis ſicut d
reb9 lucratis/ mulieres pñt facere elemoſinaꝫ ſine
licẽtia maritoꝝ. ¶ Tertõ ſi faciãt elemoſinã d re
bus ſue diſpenſationi cõmiſſis: puta de pane/ vi/
no/ ꝛ huiuſmodi: ꝛ maxĩe qñ marit9 ẽ nimis dur9
in actib9 pietatꝫ: tũc em̃ mlier de talib9 reb9 põt fa
cere elemoſinã ꝓ ſalute viri. duꝫ tñ illa ſic modera
te fiãt ꝙ egeſtatẽ ꝯiugib9 nõ inducãt ¶ Sextiſtꝫ
q̃ thelonea ꝛ vectigalia dñis ſuis fraudulent̃ ſub/
trahunt. q̃ omnes tenentur ad reſtitutõem: dum
tñ tres conditiones habeant huiuſmodi vectiga/
lia. ¶ Primo ꝙ imponantur autoritate ꝑncipis
¶ Scdo ꝙ ſubſit cauſa rationabilis propt̃ quaꝫ
ſunt impoſita ſicut pro pace fienda/ vel pro via pu
blica reparanda. ¶ Tertõ ſi ſint moderata. quia
ſic ſunt toleranda. extra de verborum ſignificatõe
Super q̃buſdam: vbi dr̃. Illa pedagia/ guida/
gia/ ꝛ ſalinaria ſcias eſſe interdicta que nõ ſtꝫ Im
peratoꝝ/ vel Regũ/ vel Lateranenſ ꝯſilij largiti/
one cõceſſa/ vel antiqua ꝯſuetudine cui9 nõ extat
memoria ſint introducta: gloſa autẽ exponẽs pre
dicta vocabula dicit. ꝙ pedagia dant̃ a trãſeunti
bus ĩ locꝫ conſtitutꝫ a ꝑncipe. Guidagia dant̃ ꝓ/
ducatu. Salinaria ꝓ ſale. Oĩa iſta dicunt̃ poti/
toria. Et ſolus ꝑncipes põt hec cõſtituere ꝛ non
ciuitas. Et q̃d ſi quis facit deportari bladũ vel vi
nũ vel alias res ad vſum ſuũ/ id eſt vite ſue ꝛ fami/
lie neceſſaria? Nunquid tenet̃ dare pedagiũ pro
his reb9? Reſpondet Hoſtieñ. dicens ꝙ nõ etiã

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

ſi ꝯſuetudo ſit ī ꝯtriū q2 irrōnabilis ē ⁊ nō tenēda.
De talib9 em̄ reb9 nulliū dꝫ pedagiū exigi. q2 non
dat nisi d̄ reb9 q̄ cauſa negociatiōis ſeu mercimo-
niē vehunt. Nec p̄dicta ſt̄ dāda niſi cū negociatō-
nis cauſa alibi portant. C. d̄ vectigalibus. Hec
Ber. ⁊ Jo. ¶ Vñ ad p̄dictoꝝ euidētiā ē ſciēduꝫ
ꝙ q̄libet tenet ſoluere decias niſi ꝓbet ſe exēptū/⁊
niſi hēat illas in feudo ex antiq̊: extra d̄ decis. A
nob. Cui9 cauſaꝫ q̄dā aſſignāt ex h̄ ꝙ decime ſt̄
debite a iure natali Sꝫ Hugo d̄ ſcō Victore dic
ꝙ nō ſt̄ d̄ iure natali/ſꝫ d̄ iure diuio. Quod ꝓbat
q2 Jacob votum emiſit de dando decimas. votū
aūt non eſt de eo ad quod q̄s tenetur iure natura
li. Propterea greci nō ſoluunt decias/nec Paul9
q̄ ordinauit eoꝝ eccl'ias p̄cepit eos ſoluere decias
quare. ⁊c. ſꝫ d d̄m ꝙ preceptum de ſolutione deci-
maꝝ partim erat naturale/q2 innitit rōni natura-
li. partim diuinū: ex diuina ſcꝫ īſtitutōe robur ha
bens. Nā ratio naturalis dictat vt his q̄ ꝓ ſalute
populi toti9 diuino cultui miniſtrant/ipe popul9
neceſſaria miniſtret. Decimatio aūt certe partis q̄
ꝙ detur decima ps/aut decima decime. introdu-
cta eſt ex inſtitutōe diuina. q2 dñs mandauit deci
mā ꝓuentuū dari ſacerdotib9 ⁊ leuitis vt honora-
bilius viuerent ⁊ in mentē q̄ete domīo deſeruirēt.
⁊ ſic erat iudiciale/q2 ꝑtinebat ad equalitatē inter
oēs iuicē cōſeruandā. Nūc aūt decimatō decime
part̄ ſoluenda eſt autoritate eccl'ie q̄ h̄ iſtituit ꝓp-
ter quādam humanitatē vt ſcꝫ non minus popu
lus noue legis miniſtris noui teſtamēti exhibeat

q̄ꝫ populus veter⁹ leg⁹ ministr⁹ veter⁹ teſtamenti exhibebat. preſertim cum miniſtri noui teſtamēti maior⁹ ſint dignitat⁹ q̄ꝫ veter⁹. Et pp̄l's noue leg⁹ ad maiora obliget̄. ꝫ illō Math. 5. Niſi abūdauerit iuſticia vr̄a pluſq̄ꝫ ſcribarū ꝛ phariſeoꝝ nō intrabit⁹. ꝛc̄. Sic ḡ pꝫ ꝙ ad ſolutōeꝫ decimarū homines de iure tenent̄ partim ex iure nat̄ali/ ꝛ ꝑtim ex inſtitutōe eccl'ie/ licꝫ ī q̄buſdam terris loco decimaꝝ dent̄ aliq̄ cenſus/ vl' decimatōes minime.

¶ SECUNDA expoſitō. Nō furtū facies/ id eſt nullū nocumētū īferioꝛib⁹ te iīuſte īferes ꝛ ꝯ iſtud preceptū peccant q̄nqꜫ genera hoīm ¶ Primi ſūt raptores q̄ aliena rapiūt: ꝛ illi peccato participant q̄nqꜫ genera hoīm. Non em̄ ſolū ſunt raptores qui aliena rapiunt: ſed et⁹ qui precipiunt vel cōſulunt/ vel eos ſcienter in hoſpitio recipiunt ꝛ qui rapta emūt. De q̄bus infra plenius dicet̄. Agentes em̄ ꝛ conſentientes eadem pena plectendi ſunt. ¶ Secundi ſunt inuentores rerum. qꝛ q̄ rem inuentā nō reſtituit raptor iudicat̄. ꝓut legit̄ 14. q. 5. Si quid īueniſti ꝛ non reſtituiſti rapuiſti. Sed de īuentōe eſt diſtinguendū. Aut em̄ q̄s inuenit theſauꝝ in loco ſacro vel non ſacro. Si in loco ſacro/ aut hoc eſt caſu fortuito: ꝛ ſic theſaurus ē inuentor⁹. Aut ſtudioſe queſiuit. ꝛ ſic theſaurus eſt eccleſie. Si in loco non ſacro hoc eſt dupliciter qꝛ aut hoc īuenit ī loco ꝓpͦo/ aut alieno. Si ī loco ꝓpͦo/ aut īuenit ipſum arte magica: ꝛ ſic theſaur⁹ ē fiſci/ ā ſine arte magica: ꝛ ſic theſaur⁹ ē inuētor⁹. Si aūt ip̄m īuenit ī loco alieno/ ā h̄ erat caſu

foꝛtuito/ ꝗ̄ actu ſtudioſo Si ꝑmo mō: ſic theſaurꝰ mediꝰ ē īuentoꝛꝫ ꝛ mediꝰ dn̄i loci. Si aūt h̄ fiebat ſtudioſa īquiſitōne. tūc totꝰ theſaurus ē dn̄i loci vt Inſtituta. De rerū di. pag̃. Theſauros. C. De theſau. L. vnica. li. 4. pro vt notat Jo. ꝛ Accur. Ad h̄ āt ꝙ q̇ rē alienā īuenit euadat penā furti dꝫ publice ꝓnūciare. ꝙ ſi ille cuiꝰ ē res veniat, ꝛ ſi cer/ta inditia exꝑſſerit reddat Alit̃ multi nō dn̄i forte peterēt. Et ſi nō īuenerit cuiꝰ ſit: cū ꝯſilio ꝛ autori/tate ſui penitētiarij eū retīebit ſi paup̱ eſt ꝛ egens ꝛ oꝛet ꝑ illo cuius fuit. Aliter eroget pauperibus. Qđ aūt dictū eſt de autoꝛitate penitentiarij. glo. niſi ſup̱ioꝛ ſibi retinuerit diſpenſatōem de talibus

¶ Tertij ſūt q̇ p̱ tallias ꝛ īdebitas exactōes a ſubditꝫ bona extoꝛquent. Ad cuius euidentiam ē ſciendum ꝙ ille cenſus qui ab initio rei fuerit īpoſitꝰ ſine dolo ꝛ fraude. ītegralit̃ dari dꝫ. Et ſi quis ex hoc ſubtraxerit peccat moꝛtaliter. Sꝫ adhuc di/ſtinguēdū ē. qꝛ aut hoc ē certū ꝙ tal' cenſus ꝛ onꝰ ab initō rei fuit īpoſitus vel non. ſi ſit certū. tūc q̄le cū qꝫ onꝰ ſit ſiue cēſus. tolerari debꝫ ꝛ dari/ qꝛ vnuſ/quiſqꝫ ī re ſua onus poteſt īponere. Si aūt cēſus non ſit certꝰ/ vel etꝫ ſi ſit certus/ neſcit̃ tamē vtrū licite vel illicite fuerit inſtitutus. ſic peccant recipien/tes. qꝛ mala fide recipiunt ꝛ tenentur reſtituere vt patet per Gullermū ꝛ Bernardum/ extra de cenſibus. Significauit. Etꝫ in gloſa ibidem dicitur ꝙ cenſus non iuuatur tp̄e niſi pꝛobet cauſam pro/pter quā fuerit legitime inſtitutus Innocentiꝰ tn̄ dic̃ ꝙ lꝫ ignoꝛetur cauſa cenſus/ ſed tn̄ certū ſit ipꝫ

ab antiq̄ debere ſolui reddi debet: extra de cenſi-
bus. Quāto. Sciendū eſt ꝙ vltra debitū cēſuȝ
nullꝰ dn̄s pt̄ extorquere ſubditꝭ ſine pctō. extra d̄
cēſibꝫ. ca. Cū apl's. paḡ. Prohibemꝰ ne ſubditoſ
ſuos ꝛc̄. Et ſubdit̄ ꝙ ſi manifeſta ꝛ rōnabil' cauſa
extiterit. cum charitate: moderatū ab eis valeant
auxiliū poſtulare Ex cauſis tn̄ rōnabilibꝫ pt̄ pete
re moderatū ſubſidiū dūmō hoc petat ſine minis
vel coactione directa vel indirecta. Indirecte aūt
cogit dn̄s ſubditos. qn̄ eis iuſticiam denegat vel
īſinuari eis facit ꝙ vult ab eis tm̄ habere. ꝛ in tali
caſu cū pctō recipit ꝛ reſtituere tenet̄ illi a quo rece
pit/ niſi ille a quo recepit eſſet ſuus. cū em̄ illa res
ſit dn̄i ſicut ꝛ ipe ſeruus: tunc nō tenet̄ ad reſtituti-
onem/ lȝ dn̄s peccet ſi nimis grauet ſeruos ſuos.
¶ Primus caſus ī quo vltra cenſum debitum lȝ
dn̄o moderatū ſubſidiū petere eſt. ꝓ defenſiōe pa
trie: puta cū patria ab hoſtibus iniuſte īuadit̄. tūc
em̄ ſubditi nō ſolū tenent̄ res ſuas impartiri: ſȝ etiā
tenentur ad hoc corporaliter laborare. ¶ Scd̄s
eſt ſi captus ſit ī iuſto bello. ¶ Tertius eſt ſi iuſſu
Principis vel Pape debeat ire ꝯ hereticos vel ſi
paganos. ¶ Quartus ſi debeat filiū militare vel
filiaȝ deſponſare. In oībus his ꝛ ſilibꝫ pt̄ licite pe-
tere a ſubditꝭ ſubſidiū moderatū. Sȝ ſi dn̄s vult
ludere ad aleas/ vl' ī aliis vanitatibꝫ expendere vl
tra vires: propter tales cauſas non licet quicꝗ̄ exi
gere a ſubditꝭ. Et ſi exegerit. tenetur reſtituere ſȝ
Guillermū. extra de conſuetudine ī fine ¶ Quar
ti ſunt qui propter debita dominoꝝ ſuoꝝ ciues ꝛ

ſubditos indebite ĩpignorãt qđ eſt rapina coraꝫ deo qꝛ res paupeꝝ indebite impignorãt dimiſſis rebus principalibus dominorũ ſuoꝝ. ¶ Quinti ſunt qui mercedẽ alioꝝ iniuſte detinẽt ꝛ ꝯſeruant. Vñ ſciendũ ꝙ iniuſte detinentes mercedẽ alienã tripliciter peccant/ꝛ triplex malum incurrunt.

¶ Primũ eſt. qꝛ irã dei grauiſſime cõtra ſe ꝓuo/cant. qđ pꝫ qꝛ iſtud eſt vnũ de pctis clamantibꝫ ꝛ in auribꝫ dei clamorẽ diuine vltõis iugiť expoſcẽtibꝫ. Diciť aũt pctm̃ clamare ad deũ. qꝛ ſua enor/mitate deũ ꝓuocat ad vindictã/ꝛ talia pctã ſunt q̃ttuor Primũ oppreſſio vidue/fratricidiũ/detẽtio mercedis paupis ĩiuſta/ꝛ viciũ ꝯtra naturã. Clamitat ad celũ vox ſanguinis/ꝛ ſodomoruꝫ. Vox oppreſſoꝝ/merceſqꝫ retenta laborum. Scdm̃ eſt qꝛ tales ſub ipis influxum diuine pietatꝫ obſtru/unt. quod patꝫ per illud Prouerb. 21. Qui aureꝫ ſuam obturat ad clamorẽ pauperꝫ. ipe clamabit et nõ exaudietur. ¶ Tertium eſt. qꝛ omne ſemen diuine gratie areſcit in aĩa ꝛ deſiccatur. quod pꝫ per hoc ꝙ ſemen diuinũ cordibꝫ taliũ cadit ſupra petrã qđ ẽ cor durũ ꝛ aridũ ab oĩ humore grẽ de/ſiccatũ. ꝛ ideo tale ſemen oportꝫ areſcere. cũ nullo humore pietatꝫ ꝛ grẽ valeat humectari.

TERTIA expoſitio ẽ. Nõ furtũ facies ipis ſcꝫ eq̃libꝫ in rebꝫ ſuis aliqđ nocumẽtũ ĩferẽdo. Et ꝯtra iſtud ꝑceptũ peccãt nouẽ genera hominuꝫ.

¶ Primi ſunt vſurarij. ꝛ tales ſũt publici vł ꝑuati. Nã publici vſurarij plectunť a iure q̃druplici pena. ¶ Prima eſt ſententia excommunicatõnis

¶ Scḋa eſt ꝓuatio cõmunionis. ¶ Tertia ex⸗
cluſio oblatõis. ¶ Quarta ꝓuatio ſepulture. q̇a
nõ debẽt ĩ cimiterio ſepeliri. ꝛ q̇ ꝯtra fecerit ſuſpẽ/
ſus manꝫ ab officio/donec ſm arbitriũ epi ſatiſfe/
cerit. extra de vſurꝭ. Quia in oib⁹. Si aũt ſunt vſu/
rarij ꝓuati. ſic iteꝝ ꝯtra h̄ p̄ceptum peccãt q̄ttuoꝛ
gñа hoĩm. ¶ Primi ſunt q̇ preſtãt cũ ꝯditõne ꝛ
pacto plus recipiẽdi. ꝛ iſti ſunt exp̄ſſe vſurarij etiã
ſm iudiciũ eccleſie. ¶ Scḋi ſunt q̇ ſine pacto ali/
q̊ preſtãt eo tñ aĩo ꝙ vltra ſortẽ recipiãt/alias nõ
mutuarẽt. ꝛ iſti ſunt vſurarij q̊ ad deũ ꝓpter ĩtẽti/
onẽ corruptã. quã etꝫ dehortaꝰ ſaluatoꝛ Math.
6. vbi dr mutuũ dãtes nihil inde ſperãtes Sꝫ h̄
incidit rõnabiliter duplex dubitatio. ¶ Pria eſt
cũ lex diuina ꝓhibeat vt puniat tã manũ q̄ꝫ aĩm.
q̄re lex hũana ꝓhibet ĩpaꝫ manũ/qꝛ punit ſolum
actũ ꝛ nõ aĩm. ¶ Scḋa eſt cũ lex diuina ꝓhibe/
at oẽm inequalitatẽ q̄re lex humana ꝓhibet ſolũ
illã que eſt notabilis ꝛ magna. qꝛ ꝓhibet aliquẽ
decipere vltra medietatẽ iuſti p̄cij. Ad primum
dicendũ ꝙ lex humana eſt q̇dã regula ꝛ menſura
humanoꝝ actuũ. Mẽſura aũt debet ee vnigenea
ſiue ꝯgrua mẽſuratio. vt ſcribiꝰ. 4. ethicoꝝ. Vñ
oportꝫ ꝙ lex humana cõformeꝰ cõditõnib⁹ hoĩm
q̇bus datur ꝑma. 2. q. 96. ar. 2. Cõſtat aũt ꝙ lex
humana daꝰ multitudini hominũ ĩ qua magna
ps deficit a ꝑfectõe virtutꝭ. ꝛ ideo lex hũana nõ ꝓ
hibet oĩa vicia ſicut lex diuina/que ſolũ datur ꝑfe
ctis ꝛ virtuoſis. ſꝫ ſolum ꝓhibet grauioꝛa illa a q̇
bus eſt poſſibile maioꝛẽ partẽ multitudinis abſti

hēre/ꝛ p̄cipue illa q̄ ſunt in nocumētū alioꝝ. ſine q̄
rū ꝓhibitōe nō poſſet humana ſocietas ꝯſeruari
Sicut ꝓhibitio furti/homicidij/ꝛ huiuſmodi. ꝛ
hoc rōnabilit̄ ꝯtigit. Nā lex hūana ḡdati ꝛ non
ſubito inducit hoīes ad ꝟtutē ꝛ iō nō īponit mul
titudini īpfectoꝝ vt ab oībꝫ abſtineāt. alioq̄n īp/
fecti huiuſmodi p̄cepta ferre nō valentes. ī mala
deteriora laberent̄. q̄ᵭ ſatꝫ īnuit xp̄s Math. 9.
vbi ᵭt ꝙ ſi vinū nouū/id ē p̄ceptū pfecte vite mit/
tat̄ ī vtres veteres/id ē ī hoīes īpfectos/vtres coꝛ
rūpunt̄/ꝛ vinū effundit̄/id eſt p̄cepta ꝯtēnūtur. ꝛ
hoīes ad maioꝛa mala ꝓrūpunt. Ad ſcōm dicen
dū ꝙ lex q̄libet ꝯfoꝛmat̄ ſuo fini. Lex aūt diuina
hꝫ ꝓ fine bn̄placitū diuine volūtatꝫ. Hūana ꝟo
lex hꝫ ꝓ fine ꝯmunicatōis ſufficiētiā. Et ideo q̄n
dā paruā ineq̄litatē ꝑmittit hoībꝫ īpfectꝫ/que nō
multum ab equalitate iuſticie excedit ꝛ q̄ cōionē
humane ſocietatꝫ nō multū īpedit. Lex aūt diui/
na qꝛ ſolū intēdit rectitudinē ꝟtutis ꝛ iuſticie ideo
punit ꝛ ꝓhibet oē illud qᵭ contrariat̄ rectitudinē
ꝟtutis ꝛ iuſticie. ¶ Scd̄a ratio ad idem eſt quia
lex humana datur populo cōi in q̄ multi ſunt de/
ficientes a pfectōe ꝟtutis/ꝛ ideo nō ꝓhibet oēm
ineq̄litatē in ꝯtractibꝫ humanis. Lex aūt diuina
intendit rectitudinē ꝟtutꝫ ꝛ tm̄ datur ꝟtuoſis ꝛ p
fectꝫ. ꝛ ideo ꝓhibet oē illud qᵭ ē ꝟtuti ꝯtrarium.
¶ Tertij ſūt q̄ mutuāt res ſuas ad certū terminū
q̄ veniēte nō volūt p̄ſtare vlterioꝛē dilatōem niſi
aliqᵭ emolumētū recipiāt lꝫ expꝛeſſe nihil petāt.
¶ Quarti ſunt q̄ vēdūt res ſuas lōge cari⁹ ꝓpter

dilatõem ſolutõis. q̄ʒ incõtinẽti ſoluẽti. Hec patent extra de vſurʒ. ca. Cõſuluit. ⁊ tenet̃ reſtituere vt ibidẽ dr̃ in glo. Si em̃ vẽditor ſtatuat ĩ corde ſuo ꝓ q̄nto velit rẽ ſuã dare. nõ p̃t ꝓpter dilatõeʒ ſine pctõ p̄ciũ augere. Si em̃ pecunia parata idigeat. p̃t q̇dã ꝓ parata pecunia diminuere. ſʒ non p̃t ꝓ dilatõe augere. vt pʒ extra de vẽditõe ⁊ emptione. Cũ dilecti. ⁊ ca. penultimo Eſt em̃ regl̃a gñalis ꝙ q̇cq̇d accedit ad capitale vſura ẽ. vt pʒ. 1. q. 3. Plerıq̄ʒ. Hoc tñ fallit ĩ certʒ caſibꝫ ĩfra ſcriptis. ⁋ Primo ratõe fideiuſſionis. vt qñ fideiuſſor ſoluit ſortẽ ⁊ vſurã quã dedit ille a q̊ mutuauit ca. Qui ſoluit ꝓ illo. tũc em̃ p̃t vſuras petere. extra de fideiuſſoribꝫ: ⁋ Scd̃o ratõe oblatõis ⁊ cõſecratõnis. 13. q. 3. in legibꝫ. vbi dr̃ ꝙ qui rapit eccleſiaſticas oblatões/ id eſt quod deo cõſecratuʒ ẽſt. debet reſtituere in q̄druplum. vbi petitur pena nõ vſura. ⁋ Tertio ratõe dilatõis. qñ q̇s ẽ in mora ſoluẽdi. Ad hoc p̃t agi vt reddat̃ idẽnis. ff. Socio ſociũ. ⁋ Quarto ratõne locatõnis. vt qñ petit̃ aliquid ꝓ domo vl̃ equo conducto/ ⁊ qñ pecunia locat̃ ad põpaʒ. qꝛ nõ eſt tũc mutuũ. ſʒ locatum. ff. Cũ mobilia. ⁋ Quinto ratõne vẽditõis vt ſi vendo vſum pecunie. x̄bi grã. Volui emere merces ⁊ rogaſti me ceſſare vt mutuarẽ tibi pecuniam. ⁊ ego reſpõdeo tibi/ nõ mutuo. ſʒ vſuʒ pecunie vendo ita ꝙ tali die reddas mihi tantũ q̄ntũ poſſẽ lucrari. periculũ aũt in me recipio. hoc nõ eſt vſura ſm̃ Joh. ⁊ Hoſtieñ. Qui aũt ſimplr̃ alicui mutuat pecuniã etiã ſi ꝑiculũ ĩ ſe recipiat/ ſi aliq̇d

recipiat vltra ſortē. vſura ē. extra de vſurꝫ. Naui-
gāti. ¶ Sexto rōe ſocietatꝫ. Licitū eſt em̄ ꝙ vnꝰ
preſtet pecuniā alteri / ꝛ alter ſuppleat laborē. qꝛ ſi
pecunia deeſt ita tn̄ ꝙ periculū ꝛ lucꝝ ſpectet vtrū-
ꝙ. ff. Socio, Lege. i. ¶ Septimo ratōne īcerti-
tudinis ꝛ dubij. vt qui dat nouem ſolidos vt alio
tempore ſibi totidē mēſure ꝛ vini ꝛ olei reddatˀ / lꝫ
tunc plus valeant ꝙ̄ decem ſolidi. tamē ſi dubiū
eſt vtꝝ tempore ſolutōnis ſit plus vl' minꝰ valitu-
re. nō eſt vſurariꝰ. Simili ratōne ſcꝫ cauſa dubij
excuſantˀ q̇ merces ſuas vendūt ampliꝰ ꝙ̄ valeāt
tūc vt ī certo termino pecuniā recipiāt ꝑ eiſdē. ſi-
tn̄ illo tēpore cōtractꝰ nō erat vēditurꝰ eas. extra
de vſurꝫ ca. vltimo. Similiter ſi vendo fructꝰ vi-
nee ad tempꝰ vite alicuiꝰ / ꝛ emptor longe plus re
cipiat. nō eſt vſura ꝓpter īcertitudinem. extra de
vſurꝫ. Si ea. hec Hoſtieñ ꝛ Gaufridꝰ. lꝫ Guil-
lermꝰ ꝯtrarium ſentiat. Notādū tn̄ ꝙ eccleſia tm̄
deteſtatˀ vſurariū voraginem ꝙ eū reſtrixit oī mo
do quo potuit. quod pꝫ. tū qꝛ publicū vſurariū ꝙ̄
duplici pena ꝓcellit. tū qꝛ contra ipſaꝝ ſolutōem
multiplex remedium adhibuit. q̄ō pꝫ. qꝛ ſi aliqs
ꝓmiſiſſet vſuras ſoluere. nō debet cogi ad ſoluen
dū. qꝛ vſure ſunt indebite. extra de vſurꝫ. Debito
res. Si aūt aliquis iurauerit eas ſoluere habet
duo remedia ſm̄ iura. Quoꝝ p̄mum eſt ꝙ faciat
cogi creditorem ꝙ relaxet iuramētū / vl' ꝙ deſiſtat
ab actōne. ff. de iureiurādo. ca. i. Tales. Secū-
dū remediū eſt ꝙ poſt ſolutōem vſure poteſt eas
repetere. ſi autem iurauerit ſoluere et non repete-

re. tūc iteꝝ hꝫ duo remedia ¶ Primū ē ꝙ pt iudici
denūciare/ ⁊ iudex ex officio ſuo pt illū cogere ad
reſtituēdū ¶ Scōm ē ꝙ ſpt illū exagere ad relaxā
dū iuramētū. extra de iureiurādo. Ad nr̄am. Si
aūt iurauit ſoluere nec repetere nec denūciare. ſic
ē illicitū iuramētū/ nec obligat ad ſeruandū. extrā
de cognatōe ſpūali. A nobis. Dico ꝙ nō repetet
directe ꝓpt̄ vi iuramēti ſꝫ idirecte bn̄ repetet ſcꝫ de
nūciādo eccleſie crimē illi⁹ vt ſic cōpellat̄ ad peni/
tentiā q̄ntū pt agere reſtituat. Si aūt iurauit ꝙ
nō denūciaret. nō eſſꝫ in hac pte iuramētū cum ſit
illicitū/ vtputa cōtra ſalutē ꝓximi. ⁊ ꝑ cōſequens
cōtra p̄ceptū de ꝓximo diligēdo. Vn̄ nō obſtan
te iuramēto pt ꝓcedere in hūc modū denūciatio/
nis. ⁊ ita occurreret̄ fraudibus vſurarioꝝ. extra e.
Tuas. Dudū ¶ Secūdi ſunt ſacrilegi q̇ rē ſacrā
furant̄ ſiue auferunt de loco ſacro/ ſiue de loco nō
ſacro. vt pꝫ. 17. q. 4. Quiſq̄s. Et tale furtū d̄r ꝓ
prie ſacrilegiū. Qđ etiā ꝯmittit̄ cū q̇s facit īiuriā
cleric⁹/ vl̄ ꝑſonis eccleſiaſtic⁹. eos ſcꝫ detinēdo/ vl̄
res ipoꝝ auferēdo. Tales em̄ ſacrilegi ſunt excōi/
cati ipo facto ⁊ p̄uati ſacramētoꝝ ꝑceptōe. 17. q.
4. ¶ Tertij ſunt q̇ nocumētū īferunt reipublice
puta monetas falſificātes in pōdere vl̄ labore/ vl̄
cōmunē exactōem diminute ꝑſoluendo/ vl̄ etiam
argētū ſemiplene depurando Et generaliter oēs
q̇ in ſuis mercancijs pondus ⁊ menſuras falſifi/
cāt. dicuntur fures reipublice. ff. de fal. emptōne
Lege p̄ma. Et tales fures exurunt̄ in aqua bul/
liente. ff. de falſarijs monetaꝝ. Lege. 2. nec talis

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

moneta reproba liberat ſoluentē. ff. de pignoribꝰ
Lege. Elegāter. ꝛ iſtud pctm̄ reprobat̄ Prouer
bioꝝ. 20. Pond⁹ ꝛ pond⁹/mēſura ꝛ mēſura. vtrū
ꝗ̄ ē abominatio apud deū. ¶ Quarti ſunt q̇ vē/
dūt venenū mortiferꝝ vł gladios intoxicatos/ſeu
taxillos falſos. q̇ etiā dicunt̄ fures reipublice/ꝛ ta
les ſunt rei oīm ſcelerꝝ q̄ ꝑ emptores ꝑpetrant̄ oc/
caſione illaꝝ reꝝ. Et hoc potiſſime tenendū ē qn̄
talia vēdunt̄ intētōne ꝑuerſa. Et de talibꝰ rebꝰ q̄
nō poſſunt eē vtiles ad humanū vſum vt venena
mortifera ꝛ huiuſmodi Quecūꝗ̄ aūt res q̄ ad de
bitū vſuȝ humanū poſſunt ꝓuenire/puta baliſte
et arma in iuſto bello. talia licite vendi poſſunt. q̄
tm̄ vēdi nō deberēt ei de q̊ ꝓbabilit̄ poſſȝ cogno/
ſci ꝙ talibꝰ vellet abuti. ¶ Quīti ſunt q̇ plura bn̄
ficia curata ſimul tenēt ꝛ ſe nō faciunt ſtatuto tem
pore ad ordines ꝓmoueri tales em̄ fures republi
ce dicunt̄. nō ſoluȝ qꝛ furant̄ ꝛ male ſibi vſurpant
bona illa q̄ ſunt ꝓ bono cōi fideliū m deputata ve
rūetiā qꝛ deo furant̄ aīas fidelium qꝛ eas decipi
unt/ꝛ in abſolutōnibꝰ ſacramentalibꝰ deludunt.
Quod verum eſt ſi ſint per ep̄m moniti vt talibꝰ
beneficijs cedant/vel ſi ſint per epiſcopum ṗuati.
Sed ꝗ̄diu ipi epi tales patiuntur. tunc ſubditi
per ipos aīarum periculum nō incurrunt Hec ꝓ
bant̄ extra de electōe. ca. Cū in cunctꝭ. ꝛ ca. Dū
duȝ. ꝛ extra de ꝑbendis. ca. De multa: ¶ Sex
ti ſunt q̇ furātur pecora hominū. quod furtuȝ dr̄
pecoꝝ abigeatus/vł q̇ ſciēter vendūt pecora mor
boſa. De quo nota ꝙ nō tm̄ qui furātur pecora

ꝫ etiā q̄ ſciēter vēdit pecora morboſa ðꝛ fur ⁊ ſic te
neť ad intereſſe ad intra rē ⁊ extra rē. Qð vt ple
niꝰ ītelligať ſciēdū ꝙ id ðꝛ intereē ītra rē vt ſi ipm
aīal perit. ꝫ extra rē. vt ſi alia pecora ꝑimit de ɔta
gione morboſi pecoris. vt notat Hoſtieñ Si aūt
pecꝰ morboſuꝫ vēdat q̄s ignorāter. tūc teneť em/
ptori q̄nto minoris empturꝰ erat. ff. de actōe em/
pti Julianꝰ. Vēditor em̄ cuiuſlibꝫ aīal' dꝫ p̄ſtar
aīal ſanū potēs cōedere ⁊ bibere. ca. de emptōne
et vēditōe. Lege. Emptor. ¶ Septimi ſunt ar/
tifices q̄ opa ſua fraudulēter faciūt/ vl' q̄ in diuerſ
mercimonijs hoīes decipiūt malū ꝓ bono vēdē/
tes. ɔtra q̄s ꝓpheta īuehit dicēs ita Ve q̄ dicitis
bonū malū/ ⁊ malū bonū Tales raro dormiunt.
niſi adminꝰ ſepties in die ꝓximū deceperint. De
q̄bꝫ ſcribiť Prouerb. 4. Panē īpietatꝫ cōedūt ⁊
ſomnꝰ nō capiť ab eis niſi ſupplātauerint. ¶ Oc
taui ſunt q̄ mala fide faciūt hoīeꝫ īcurrere dānū/ ſi
cut q̄ incitāt alios ad ludū alee/ ⁊ huiuſmodi. Ad
cuiꝰ euidētiā tria ſunt ꝑ ordinē declarāda ¶ Pri
mū ē quātū pctm̄ ſit ludꝰ aleaꝝ ⁊ taxilloꝝ. ¶ Se
cundū eſt q̄d ſit iurꝫ de eo qð ꝑdiť ī alea/ puta qū
et q̄bus ꝑſonis ſit reddenda pecunia q̄ in ludo ꝑ/
ditur/ ⁊ quando nō. ¶ Tertiū eſt qualiter ⁊ quā/
do tales ludi poſſunt eſſe liciti ⁊ fieri ſine peccato
mortali. ¶ Propter p̄mum ſciendū eſt ꝙ quāti/
tas pcti ī talibus poteſt cognoſci ex nouē circum/
ſtātijs. quaꝝ quelibꝫ eſt pctm̄ mortale quas enu/
merat Hoſtieñ. de ludo alee. di. i. ¶ Prima eſt
deſideriū lucrandi/ ecce cupiditas q̄ eſt radix oīm

maloꝝ. vt dꝛ .i. ad Thimotheū. 5. ¶ Scđa eſt voluntas ſpoliādi, ꝓximū. ecce rapina. ¶ Tertia ē vſura maxima q̄ attēdit nō ſolū ī āno vl' ī mēſe ſʒ ī eodē die. extra de exceſſib9 p̄latoꝝ. Int' dilectos ¶ Quarta ē mltiplicia mēdacia ⁊ verba vana ⁊ ocioſa q̄ ī talib9 ludis frequent' cōtingūt. ¶ Quīta ē execrabil' iuratio ⁊ blaſphemia q̄ in talib9 ludis frequēter ī deū ⁊ ī ſāctos refundit / ecce heres ¶ Sexta ē corruptio multiplex ꝓximoꝝ q̇ ad ludum de mala cōſuetudine cōueniūt ⁊ reſpiciunt. ¶ Septima ē ſcādalū bonoꝝ qđ ex p̄dict9 cōditionib9 nephādis īcurrit. ¶ Octaua ē cōtēptus ꝓhibitōis ſancte matr9 eccleſie. Nā glo. dꝛ ꝙ huiuſmodi ludi ſunt ꝓhibiti nō tm̄ diſſuaſi. ¶ Nona cōditio ē amiſſio tp̄is ⁊ oīm actuum bonoꝝ q̄ ī illo tp̄e q̇s facere potuiſſet. Propter hoc ſciēdū ē ꝙ ſ̄m leges illud qđ perdit ī alea nō debʒ ſolui / ⁊ ſi ſolutū fuerit repeti pt vſqʒ ad q̇nquagita ānos ff. De aleato. L. vltia ī fine. Hoc etiam dꝛ greca lex que eſt ī fine tertij. C. Lex greca. ca. de vſur9 Alee ludus. Sʒ hoc ītelligit Raymūd9 ⁊ Guilerm9 de eo q̇ nō ludit volūtarie ſʒ attractus. Si vero ludit volūtarie. tūc qđ ꝑdidit nō poteſt repetere. ſʒ ſcđm predictos debet paupib9 erogari. qđ aūt dꝛ Bernard9 ī glo. ꝙ hoc debet reſtitui. poteſt ītelligi de eo q̇ nō ludit volūtarie. ſʒ attractus Ratio aūt q̄re null9 retinere poſſit qđ ī ludo acq̇rit. eſt hec. qꝛ ludi alee ⁊ taxilloꝝ ſunt ꝓhibiti ꝑ leges ⁊ et9 ꝑ iura ſcripta. Et iō ī talib9 reb9 acq̇ſit9 deficit bon9 titul9 / bona fides / ⁊ iuſta cauſa. Ex

qbꝫ inaſcit hominí licita reí poſſeſſio. ¶ Propter tertiū ſciendū ē ꝙ lud⁹ alee dr ois lud⁹ q̄ initit fortune/ ad hoc ꝙ aliqs lud⁹ ſit licit⁹. pmo requirit ꝯgruitas pſone. Clericꝫ em̄ i alea nō lꝫ ludere. qꝛ public⁹ aleatoꝛ repellit a dignitate/ nō obſtāte cōſuetudīe. extra de exceſſibꝫ platoꝝ. Int dilectos Et talis de iure deponi pt ſi ſe nō correxerit. 14. q. 4. Si qs. ¶ Scdo requirit cōgruitas materie. vn̄ p eſculēto poculēto ludi pt. ¶ Tertio requirit ꝯgruitas menſure vn̄ vltra vnū ſolidū ludē nō pt. Et ſi qs illū ꝑberauerit ī cui⁹ hoſpitio luſū eſt in alea vl' ſi dolo aliqd ſubtractū fuerit: iudiciū ei nō datur. ff. De aleato. L. i. Sꝫ hoc intelligit vt dr Azo. de illo qui ꝯſueuit luſores alee accipere cauſa emolumenti. ſecus ſi apud aliquē īcidenter laudatur. ¶ Quarto requirit congruitas tēpoꝝ. vt ꝙ non ludatur tempoꝛe luct⁹/ vel penitentie/ vel oꝛatōnis. ¶ Quinto requirit ꝙ non faciat cōtra legem ludi. vt ꝙ non male ꝯputet/ nec etiā ludentem ꝓuocet. ꝓut notant hec. ca. de luſu alee. Lege. Lud⁹ alee. ¶ Noni ſunt qui ſe furibus aſſociant/ furti eoꝝ participes ſunt taľ ꝑticipatio cōmittit nouem modis ꝓut ſunt nouēꝫ peccata aliena in quibus homo reus efficit criminis alieni ſe furi aſſociat ſm' illud. Si videbas furem currebas cū eo. ps. 49. Peccatum em̄ alienum pmo cōmittit conſentiendo. hoc fit ſm q̄druplicem conſenſuꝫ qui ponitur extra de officio delegati. ca. i. vbi dicitur. Facientes conſentientes pari pena plectendi ſunt. ¶ Primus eſt con-

ſenſus negligentie/vł diſſimulatōis. vt ſi aliquis
ex officio debꝫ vł poteſt ſpolia precauere ꝛ nō ca/
uet. talis dꝛ ſpoliatoꝛ. nō tn̄ tenet̄ ad reſtitutōem.
ꝗ debꝫ illū cogere vt reſtituat. Si tn̄ aliqđ emolu
mentū percepit de tali diſſimulatōe. tūc tenet̄ ad
reſtitutōem. ¶ Secūdꝰ conſenſus ē ꝯſilij ꝛ pſua
ſionis. Sꝫ tūc diſtingue qꝛ vł p̄do vł fur facturꝰ
erat etiā ſine cōſilio ꝛ ſic minꝰ peccat q̄ꝫ faciens. ꝛ
ſic nō tenet̄ ad reſtitutōem. Aut nō erat facturꝰ. ꝛ
ſic par eſt delictū agētis ꝛ conſentientꝭ. ff. de furtꝭ
Lege. Qui ſeruo ſuo. ꝛ talis tenet̄ ad reſtitutōeꝫ
¶ Tertiꝰ conſenſus eſt cooperatōis. ꝛ ſic equali
ter peccat faciens ꝛ cōſentiens ꝛ equaliter punit̄.
ff. de furtꝭ. Lege. Vulgariter vbi dꝛ. Si duo vł
plures vnum agnū furati ſunt/quē ſinguli tollere
nō potuerūt. omnes furti tenent̄ inſolidum. Sꝫ
ſi vnꝰ potuiſſet furtū feciſſe ſine alio. tūc q̇libet te/
netur pro parte ſibi contingente. ¶ Quartus cō
ſenſus eſt autoritatis ꝛ defenſionis. vt q̇ mandat
fieri furtum/vł qui factum defendit. ꝛ talis plus
peccat q̄ꝫ faciens. ꝛ tenet̄ ad reſtitutōem. ¶ Quī
tus conſenſus cōmittitur partem capiendo/ꝛ qui
inde comedunt ꝛ bibunt. vł qui pro ſuis debitis
furtum vel rapinam ſcienter recipiunt. tales tenē
tur ad reſtitutionem partis quam habuerunt.
Sed dices. Quid faciet ergo vxoꝛ raptoris vel
furis. poteſt ne cōedere de furto/ aut rapina. Ad
quod dicendū eſt q̄ ſi maritus habuerit aliquid
de iuſto. de illis debꝫ mulier ſeparatim expēdere
et victū ſumere. Si vero nihil habeat de rapina

vł ſi ſit aliq̄d de iuſto ⁊ hoc ita ꝑmixtū ē ꝙ diſcer/
ni nō p̄t. tūc mulier ſc̄m doctores nō debꝫ de rapi
na vł furto comedere. ſ; aliūde ſibi victū q̄rere/vł
a ꝯſanguineis vł amicis/vł labore manuū. vł eti
am q̄rēdo elemoſinas hoſtiatim. vt dr̄ Hoſtieñ.
Si aūt maritꝰ ſit ita malꝰ ꝙ oīo cogat eā viue/
re de rebꝫ raptꝫ/nec poſſit ſibi aliūde victū q̄rere.
tūc ne fame moriat̄ reſtat ei triplex remediū Unū
ꝙ viuat de dote vł ſpōſalicio. nā vt dr̄ glo. ī hoc
caſu p̄t recuꝑare dotē etiā ꝯſtante matrimonio:
Scd̄m remediū ē vt denūciet ep̄o q̇ p̄ōt ꝯpellere
maritū vt paſcat vxorē de iuſto. 2. q. 1. Si pecca/
uerit. Uel ꝯmittat eā alicui ꝑſone honeſte/q̄ de
honeſto lucro ſibi ꝓuideat. extra de pignoribus
Ex litteris. ⁊ de dote poſt diuortiū reſtituenda ꝑ
noſtras Tertiū remediū ē ꝙ ſi ſit ī tā arcto poſita
ꝙ de nullo alio poſſet ſibi victū īuenire. tūc poſſet
viuere de rapina q2 neceſſitas legē nō h3. Et q̇c/
q̇d ſic expēderit dolēter ſumat ⁊ viuat q̄ntū parci
us p̄t ad ſubleuādū neceſſitatē ſolā/⁊ ꝓponat fir
miter reſtituere q̄ꝫ citiꝰ poterit q̇cq̇d inde ꝯſūpſe/
rit. Semꝑ tn̄ vxor tenet̄ viro debitū reddere ī ca
ſibꝫ ſup̄dictꝫ ⁊ ecōuerſo. Eſt tn̄ ſciēdū ꝙ q̄ꝫuis vx
or de boue vł oue vł alia re rapta ī ſpē cōedere nō
poſſit extra caſū vltīe neceſſitatꝫ ſi tn̄ res ſit empta
de re rapta poterit cōedere etiā ſine caſu vltīe ne/
ceſſitatꝫ. Cuiꝰ rō eſt. Cū em̄ res rapta vēdit̄. tūc
ī p̄cio dato vicium furti vel rapine purgat̄ ꝑ hoc
ꝙ emens volūtarie dādo tranſtulit dominiu3 ta
lis rei. Unū illud p̄cium vł lucrum licite poteſt q̄

libet ab eo recipere/nec tenet restituere. Quidaꝫ
tñ magni doctores dicũt ꝙ vxoꝛ licite põt vti de
reb9 ꝑmixtis/dũ tñ ĩ mẽte habeat ꝙ libẽter viuere
vellet de licite acquisitis ¶ Sexto ꝯmittit pctm̃ ali
enũ tacẽdo. vt q̃ solo ꝟbo posset ꝓhibere furtũ/vl
posset defendere ne alij raperẽt vl ne clericũ ꝑcu-
terẽt. ⁊ tales nõ tenent solũ ad restitutõem. ſꝫ etiã
ſunt excõicati. Sꝫ hoc Bernard9 ĩtelligit de illo
q̃ ex officio talia tenet defendere alias nõ. vl etiã
de illo qui tacet ĩ synodo siue in ciuili iudicio vbi
talia foꝛefacta debẽt merito publicari. ¶ Septi
mo ꝯmittit adulãdo vl detrahẽdo. vt si q̃s dicat
alicui ꝑsone potẽti ꝙ rapere sit strennuitas/vl di-
cat illũ eẽ dignũ spoliatõne. talis em̃ adulatoꝛ vl
detractoꝛ tenet ad restitutõem/si ille alias nõ fu-
isset factur9 spoliũ. vt patꝫ. 2. q. 3. Nemo. Sꝫ sci-
endũ est ꝙ triplex ẽ adulatio. ¶ Prima ẽ attribu-
ens bonũ alicui qd̃ hꝫ. ¶ Scd̃a est attribuẽs bo
num qd̃ nõ hꝫ/⁊ vtrũqꝫ ẽ pctm̃ veniale/licet scd̃m
sit grauius ꝑmo. ¶ Tertia est approbãdo malũ
qd̃ facit. ⁊ hoc est moꝛtale. vt patet. 46. di. Sũt
nõnulli. ⁊c. ¶ Octauo pctm̃ alienum ꝯmittitur
hospitio colligendo ⁊ occultando. Qui em̃ fureꝫ
nõ indicant dño ipm querenti participes furti fi-
unt. extra de furtis. Qui furẽ. Sed hoc intelligẽ
dum est de illo qui ideo nõ vult furem ꝑdere. ne
particeps furti fiat. ¶ Nono ꝯmittitur peccatuꝫ
alienum emendo. vt q̃ emit furtum vel rapinam
Sed ibi distinguere opoꝛtet. Nam ille q̃ rapinã
vel furtum emit/aut intendit gerere negocium

alteri⁹ cui res ē ablata / ꝛ ſic p̄t repetere p̄cium q̇ȯ
dedit / ꝛ expēſas quas circa illā rē fecit. C. de rei
vendi. Aut itendit gerere negociū ꝓpriū puta q̇a
emit vt retineat. Aut ergo emit mala fide / aut fi/
de bona. Si fide mala puta ſi ſciuit vł ꝓbabilr̄
credidit eſſe furtū. ꝛ ſic emptoꝛ grauat̄ ſex modis.
¶ Primo qꝛ tenet̄ rē ſꝑ reddere etiā ſi aīal moria
tur / vł violēter rapiat̄. Inſtituta de vſucaptōib⁹
pag. In reb⁹. Semꝑ em̄ emēs furtū tenet̄ de ca/
ſu fortuito niſi ī vno caſu / ſcꝫ ſi rē obtulit dn̄o tp̄e ꝛ
loco ꝯgruo ꝛ ille noluiſſꝫ recipere. tūc ille purgaſſꝫ
morā. ff. de ꝯditōe fur. In re. ¶ Scd̄o tenet̄ re/
ſtituere om̄es fruct⁹ ꝑceptos / ꝛ q̄ medio tp̄e ꝑcipī
potuerūt. ¶ Tertio qꝛ res eſtimāda eſt ſcd̄m op
timū ei⁹ ſtatū / puta ſi res tp̄e vēditōis fuiſſꝫ meli/
oꝛ q̄ꝫ poſtea. ff. de furtꝭ. In re furtia. ¶ Quarto
qꝛ nō p̄t repetere p̄ciū q̇ȯ dedit. ¶ Quinto qꝛ nō
p̄t agere ꝯtra vēditoꝛē de p̄cio ſoluto Obſtat em̄
ſibi turpitudo ſua niſi de h̄ exp̄ſſe cauerit. 10. q. 2.
¶ Sexto quia perdit expenſas ſuas volūtarias
C. De īfantibus ꝛ gagi. Si aūt emit bona fide
puta ſi ꝓbabilr̄ credidit rem eſſe iuſtā. tunc illa
bona fides quattuoꝛ ſibi confert. ¶ Primo quia
non tenetur rem reſtituere durante bona conſcien
tia. Sed ſi poſtea ſciuerit rem eſſe furtiuam. tene
tur eam reſtituere / ꝛ etiam fructus extantes. ꝫ nō
fructus conſumptos tenetur reſtituere. ¶ Secū
do qꝛ poteſt rem alienare ꝛ vendere durāte bona
fide / puta ſi ꝓbabilr̄ credit. ꝛc̄. Sed ſi aliq̇ȯ lu/
crū ex vēditōe ꝯſecut⁹ fuerit. illud tenet̄ reſtitue/

re poſtea dño venienti. ff. de cõdictõe indebiti. Le/
ge. Nã hec. ¶ Tertio qꝛ rē nõ tenet̃ reſtituere in
caſu fortuito durãte bona fide. Si em̃ res interim
pereat abſqꝫ culpa ſua . in nullo tenet̃ dño ſuo re/
ſpõdere. ¶ Quarto qꝛ poſt reſtitutõẽ ꝫ rei pt age
re ꝯtra vēditorē de p̃cio qđ dedit/dũmõ rē reſtitu
erit ꝑ iudiciũ. Vñ cautũ ē ĩ talibꝰ ꝙ emptor dicat
dño rei ꝙ ipm trahat ad iudiciũ/ꝛ poſtqꝫ emptor
citatꝰ fuerit. denũciet̃ vēditori ꝙ veniat ꝛ defen/
dat rē vēditã/ꝛ ſi tũc res ab eo euincit̃. venditor
tenet̃ de emptõne. niſi emptor fuiſſet abſens per
contumaciã tēpore date ſententie. vł niſi per inui
diam iudicis ſentētia lata fuiſſꝫ. extra de emptio/
ne ꝛ venditõne. ca. Vltimur. Si aũt extra iudici/
um reſtituat̃. tũc vēditor nihilominus tenet̃ reſti/
tuere p̃ciũ in foro penitētiali. licꝫ ꝑ iudiciũ fori ad
hoc cogi nõ poſſꝫ. Sꝫ hoc eſt verũ qñ raptor rē ab
ſtulit iniuſte/puta in bello qđ ſciebat eē iniuſtũ qꝛ ſi
ſciuit bellũ iuſtũ fuiſſe. nõ tenet̃ reſtituere rē raptã
Si aũt ꝓbabilit̃ credit bellũ iuſtũ fuiſſe. puta qꝛ
vicini vł ſapiētes hoc dicũt. tunc ſimiliter bona fi
des ꝯfert ſibi q̃ttuor bona ſup̃dicta Sꝫ ſi poſtea
ſciuerit bellũ fuiſſe iniuſtũ tũc dꝫ reſtituere rē ꝛ fru
ctus extantes/nõ tñ ꝯſumptos Eſt aũt vna regu
la notãda ĩ oĩbꝫ ſup̃dictꝭ noue pctĩs alienis. naꝫ
q̃cũqꝫ fuerit cã ſpolij vł alteriꝰ dãni. talis tenetur
inſolidũ alias nõ tenet̃ niſi de parte ꝑcepta. Si
aũt illa res vēdita fuerit nõ tantũ tenetur ſoluere
p̃cium ꝓ ipa re datum. ſed debet ſoluere iuſtum
p̃ciũ rei vno tñ totũ ſoluente. oẽs ſocij liberantur.

etiā ſi q̄libet eſſet in ſolidum obligatus. ⁊ ille cui facta eſt ſolutio debet credere actōni ei q̄ ſoluit. ff. de furtis. Si plures. Et ſic pꝫ qualiter ſit confitendum de transgreſſione huius precepti.

O OCTAVUM p̄ceptū eſt. Nō falſum teſtimoniū dices. Ubi ſcd̓m Auguſtinū ꝓhibet oē nocumētū q̄d q̄s ꝑ falſitatē oris ledit ꝓximū. In ſcd̓o aūt p̄cepto ꝓhibet mēdaciū falſitas reſpectu dei ꝓut cadit ſub ꝑiurio. Ad cuiꝰ euidētiā maiorē ē ſciēdū q̄ ſm Auguſtinum nō ſolū ꝓhibet hic mendaciū. ſed etiā om̄e nocumentū oriſ. Mēdaciū eī nō ſolū ꝯmittit ī ꝟbis falſis ſm Auguſtinū. verūetiam ī opibus ſimulatis. q2 ſm ip̄m mēdacium ē chriſtianū ſe dicere ⁊ opa xp̄i nō facere. 22. q. 5. Cauete. ⁊ pr̄e Joannis. 1. Ideo p̄mo eſt oſtēdendū quomodo fiat iſtiꝰ mādati trāſgreſſio in ꝟbis mendoſis. ¶ Scd̓o quomodo in ꝟbis mēdoſis ꝓximo nociuis. ¶ Tertio quomodo ī factis ſimulatis. Et ſm iſta tria iſtō preceptum habet triplicem expoſitōnem vt videbitur ī proceſſu. ¶ Propter p̄mum ſciendum eſt q̄ ī verbis mendoſis iſtud preceptum tranſgrediuntur nouem genera hominum. quoꝝ tria offendunt ī mendacio pernicioſo/tria ī officioſo/⁊ tria ī iocoſo. quod patet. ¶ Nam circa mendacium ꝑnicioſuꝫ p̄mo offendūt illi q̄ mētiuntur cōtra fidei veritatem. vt qui diceret chriſtum non eſſe natuꝫ de virgine. et huiuſmodi. ¶ Secundo circa hoc offendunt illi qui per mendacium ledunt proximi famam ⁊ honorem. ſicut eſt mendacium falſe

detractõis vl' falſi teſtimonij in cauſa criminali. Ad cui⁹ euidẽtiã maiorẽ eſt ſciendũ ꝙ omñe mẽdaciũ qđ ĩ iuditiõ dr de his que ad iuditiũ ptinẽt preter iocoſuz: ẽ pniciosuz ⁊ mortale. q: ſubuertit veritatẽ iuditij qđ cedit in pniciẽ toti⁹ cõicat;. Ex q̃ pz ꝙ ſiue iudex/ſiue teſt;/ſiue re⁹/ſiue actor vel et; ꝑcurator ſi ĩ iuditiõ falſũ dicãt. iudex falſaz ſentẽtiã ꝓferẽdo/ꝓcurator falſaz cauſaz defendẽdo. iſtud p̄ceptũ trãſgrediunt̃ ⁊ mortalit̃ peccãt: ⁊ tã iudex q̃z teſt; q̃z et; aduocat⁹ tenent̃ ad ĩtereſſe illi⁹ q̃ iniuriã paſſus ẽ: imo ſm iura teſt; falſus ĩfamis efficit̃ vt pz. 3. q. 5. Cõſtituim⁹. Et h̄ ẽ verz ſi ſentẽtia lata ſit ꝯ eũ: alias nõ. vt dic̃ Joh. ibidẽ. Sciẽdũ et; ꝙ teſt; mortaliter peccat nõ ſolũ mentiẽdo ⁊ veritatem negando/ ſ; et; ṽitatem occultando. extra de crimine falſi. ca. i. quod ĩtelligit̃ de teſte in iuditio req̃ſito. vt dic̃ Joh. ii. q. 3. Quiſq̃s. ¶ Tertõ circa idẽ offendũt illi q̃ ꝑ mendatium ledunt ꝓximũ in reb⁹ exteriorib⁹/ſicut illi q̃ aliquem falſo deferũt iudici vel tyranno/vel q̃ falſum teſtimoniũ contra aliquẽ in cauſa pecuniaria deponũt ex q̃bus ꝓximus ſp̄ dãnificat̃. ¶ Scđo circa mendacium officioſum p̄mo offendũt illi q̃ ex quadã pietate mentiunt̃ ꝓ ꝯſeruanda ꝓximi vita. vt ſi q̃s videat hoiez queri ad mortem: dicat ſe non vidiſſe eum. ¶ Secundo circa hoc offendunt qui mentiuntur ꝓ conſeruanda hominis continentia. vt ſi ṽgo volẽti eã deflorare mentiat̃ ſe eẽ ꝯiugatã. ¶ Tertio circa h̄ offendũt illi q̃ mẽtiunt̃ ꝓ ꝯſeruãda hoĩs exteriori ſubſtantia. vt ſi q̃s videns predonem velle aliquẽ

ſpoliare. dicat parcas ſibi qꝛ non poꝛtat pecuniā.
¶ Tertio circa mendatiū iocoſuȝ. p̄mo offendūt
illi qui mentiunt̃ pꝛo releuando meroꝛe ⁊ tedio ſi/
cut aliqui qui aliqua ludicra fingūt vt hoīem me
lancolicū exhylarent. ¶ Scđo circa idē offendūt
illi qui mentiuntur pꝛo aliquo ſolatō. ſicut illi qui
cupiditate aliꝭ cōplacendi fingunt aliqua iocoſa
mendatia. vt eos ad riſum pꝛouocent. ¶ Tertio
circa idem offendūt illi q̄ mentiunt̃ ex adulatione
ſicut illi qui falſo commendant hoīem vt ex h̄ ma/
gis placeant. Vn̄ ad maioꝛem euidentiam pꝛedi
ctoꝛū tria ſūt per oꝛdinem inq̄renda. ¶ Primū eſt
q̄ ⁊ quot ſūt genera mendacioꝛū/⁊ quot illoꝛū ſint
moꝛtalia/vel venialia. ¶ Scđm eſt vtrū pꝛo libe/
ratione hoīs a quocūqꝫ periculo ſit dicendū men/
daciū officioſū qđ eſt veniale. ¶ Tertium eſt quo
modo antiqui patres Abꝛaam Iſaac et Jacob
qui videntur eſſe mentiti a mendatio excuſentur.
¶ Ad pꝛimū dōm ꝙ Aug⁹ in libꝛo de mendatio
diſtinguit octo genera mendacioꝝ. q̄ tamen om̄ia
cōpꝛehendunt̃ ſub vna diſtinctōe in gn̄ali q̄ ponit̃
22. q. 5. q̄ talis eſt. Nam mendatioꝝ aliud eſt per
niciosum ſiue malignitatis. aliud iocoſuȝ ſiue leui
tatis/aliud officioſum qđ eſt pietatis. Sub men
datio aūt pernitioſo compꝛehēdunt̃ tria p̄ma ge/
nera mendatioꝝ ⁊ illa ſemꝑ ſūt peccata moꝛtalia.
qđ patet. Qꝛ p̄mū contrariat̃ directe dilectōi dei
Scđm aūt ⁊ tertiū contrariant̃ delectioni pꝛoxi/
mi/vt patet ex ſupꝛadictꝭ. Sub ſcđo ſcꝫ iocoſo cō
tinent̃ alia duo/puta quartū ⁊ q̄ntū. q̄ ex gn̄e ſuo

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

ſcꝫ venialia. lꝫ ex circũſtãtia aggrauante qñ ꝓ po/ſſunt fieri mortalia: vt ſi q̇s libidĩe ſola mẽtiẽdi fallendiq̄ꝫ libidĩe ſine cauſa vł vtilitate ſibi finẽ conſtituat ⁊ huiuſmodi. Sub tertõ aũt ſcꝫ officioſo ꝯtinent̃ ſextũ ſeptimũ/⁊ octauũ. q̄ lꝫ ꝑꝫ ſe ſint venialia ꝑfectꝭ. tñ q̇ renũciauerũt pompis ſeculi ſcḋm gloſam. 22. q. 2. Ne quis arbitret̃. efficiunt̃ mortalia Cui videt̃ concordare magiſter ſententiaꝝ. i. 3. di. 36. dicẽs illud mendaciũ quod fit pro cõmodo alteriꝰ perfectis dicitur eſſe damnabile. ⁊ idem dic̃ de mendatio iocoſo. Sed iſtud non eſt veꝝ ſcḋm ſe per ſe loquendo ſcḋm ſententiam theologoꝝ q꞉ nec perfectõ ſtatꝰ nec intentõ actꝰ mutant ſpeciem peccati: Unde illõ qḋ eſt veniale in layco non p̄t eſſe mortale in clerico vel ĩ religioſo per ſe loquendo/niſi forte ꝓpter ſcandalũ qḋ ĩ mendatõ ĩterdũ annectit̃. Iteratio etiã actꝰ non facit pctm̃ mortale ꝓprie lꝫ ad hoc diſponat ⁊ ſic poteſt intelligi dictũ magiſtri q꞉ mendatiũ iocoſum vel officioſum ẽ dãnabile perfectꝭ non q̇dẽ per cauſaꝫ q꞉ cauſet pctm̃ mortale. ſed ſolũ diſpoſitiẽ q꞉ iteratio ad mortale diſponit. Ad ꝯm dḋm q꞉ ꝓpter liberatõeꝫ hoīs a quocũq̄ꝫ periculo non eſt dḋm mendatiũ officioſum. Unñ Augꝰ. Ne q̇s arbitret̃ ꝑfectũ ⁊ ſpũaleꝫ hoīem ꝓ iſta tpali vita/morte cuiꝰ ſua vł alteriꝰ nõ occidit̃ aīa/debere mẽtiri: ſe q̇d aliud. ⁊c̃. 22. q. 2. Et apoſtolꝰ. Non ſũt facienda mala. vt eueniãt quecunq̄ꝫ bona. Nec etiam venialiter peccare. vt 22. q. 2. Faciat. Auguſtinꝰ libro de mendatio Et 23. q. 5. Cũ homo. ĩ fine. Augꝰ. ad Macedoniũ

Cōſtat aūt ꝙ oē mendatium cum ſit maluȝ ſm ſe
non pt a pctō excuſari. ⁊ idō mentes pfectoꝝ tāto
amore debēt in ṽitate fundari. ꝙ nunꝙ vł leuiter
mētiant̄ p quocūꝙ piculo euitādo. Naȝ ſm Au/
guſtinū i h̄ caſu non ē mētiēdū. ſed ṽitas pruden/
ter celari pt ſub tanta verboꝝ diſſimulatōe. vt di/
cit Aug⁹. libro de vera religione/ ⁊ i queſtionibꝰ ſu
pra Geneſim. vbi dicit cū Abraaȝ aſſeruit vxoreȝ
ſuā eſſe ſororeȝ ei⁹. ṽitatem prudent̄ celare voluit
non mētiri. Soror em̄ ei⁹ dici poterat. qꝛ filia fra/
trꝫ erat/ vt ipſemet Abraam dicit Geñ. 11. Thare
genuit Abraam/ ⁊ Nachor/ ⁊ Aram. Et poſt du
xerūt Abraam ⁊ Nachor vxores. Nomen vxoris
Abraā: Saray. ⁊ nom̄ vxorꝫ Nachor. Melcha
filia Araȝ patrꝫ Melche ⁊ Jeſche/ id eſt Saray
cognominata Jeſche. Ad tertiū reſpōdet Aug⁹.
ī libro cōtra mendatiū. Nam vt ipſe dic̄ intelligen
dū eſt ſctōs patres illa ṽba dixiſſe nō ītentōne fal/
lendi. ſ; figuraliter ⁊ ꝓphetice. Nā Abraaȝ excuſa
tur qū dic̄ ſe reuerſurū cum puero/ vel qꝛ ꝓphetice
hoc dic̄/ vel qꝛ firmiter credidit ꝙ deus eum ī mo/
mēto reſuſcitaret ſciens ꝓmiſſionē diuinaȝ caſſari
nō poſſe q̄ ſibi dictū eſt: ī Jſaac vocabit̄ tibi ſemē
vt p;. 22. q. 2. ca. Abraam. Jacob etꝫ dicendo ſe
p̄mogenitum nō ē mentit⁹. qꝛ non dic̄ ſe p̄mo ge/
nitū rōne natiuitatꝫ: ſ; iure emptōis/ ⁊ legitīe com
mutatōis. Sił̄r dic̄ xps Joannem eſſe Heliam
non in perſone veritate. ſed in virtutꝫ imitatione.
vt patet. 22. q. 2.

CIRCA ſcdām expoſitōeȝ. Nota ꝙ ī verb

PRECEPTUM

ꝓximo nociuis offendūt duodecim gn̄a hoīm: q/
rū p̄ma ſex ledūt fraternā fidelitatē. qđ pꝫ ¶ Nā
p̄mi ſtꝫ q̄ offendūt ꝓximū ſuū deridendo ⁊ ſubſan
nādo q̄ timere debēt illō ſubſannās ſubſannabit᷑
⁊ deridēs deridebit᷑. ¶ Scđi ſtꝫ q̄ bona dicta ⁊ fa
cta ꝓximi conant᷑ diminuere ⁊ illa ꝑ iudiciū ꝫ teme
rariū ꝑuertere: qđ eſt enorme pctm̄. q꞉ ꝑ h̄ hō ſibi
vſurpat diuinū honorē/ diuinā ſapiētiā/ ⁊ iuſticiā
q꞉ rō p̄dictoꝝ ſoli deo cōuenit q̄ ē arbit᷑ ⁊ cognitor
ſecretorum. ¶ Tertij ſtꝫ q̄ falſa ꝓditōe ſub ſpecie
amorꝭ ꝓximū q̄nqꝫ latent᷑ tradūt/ ⁊ iſti ſtꝫ ſiles Iu
de q̄ ꝑ oſculū ſub ſpē amorꝭ xp̄m ꝓdidit ¶ Quar
ti ſunt q̄ ꝑ iuidiā ⁊ odioſaꝫ detractōem famaꝫ ꝓxi
mi denigrāt. Et lꝫ detractio ſit pctm̄ oris. propt᷑
exceſſum tn̄ criminis pctīs oris non cōnumerat᷑ q̄
ſtꝫ numero duodecīꝫ. ſ; ſub homicidio reponit᷑: vt
viſum ē. Cui⁹ rō eſt: q꞉ ſicut vipera vno flatu tres
hoīes occidit: ita tria homicidia ſpūalia in vna de
tractione cōmittunt᷑. q꞉ detractor ſeipm̄ ⁊ audien/
tē/ ⁊ eū q̄ detrahit vt frequenti⁹ ī mente audientiū
ſpūaliter occidit. ¶ Quinti ſūt q̄ ꝓximū ꝯuicijs ⁊
improperijs perturbant. ⁊ iſti ſpiritualiter in faci/
em chriſti ſpuunt/ ⁊ ſputis ꝟborum ſuoꝝ amabilē
eius facieꝫ inficiunt. ¶ Sexti ſunt q̄ per liuorem
vl̄ arrogantiā ꝓrimum indebite reprehendunt/ ⁊
om̄es iſti ledunt fraternam fidelitatem ¶ Alij ſūt
qui ꝓrimum verbis duplicibus ⁊ ſimulatis deci/
piunt pretendendo amorē in facie. ſed gerūt liuo/
rem ī corde. De quib⁹ dicit propheta Labia do/
loſa in corde ⁊ corde locuti ſunt. Dolus enim cor

mel licitũ gerit ĩ oꝛe/felleum aũt coꝛ gerit in mente
¶ Scdõ ſũt q̇ ꝓximũ verbis rixoſis ad iracũdiaꝫ
ꝓuocant. q̄ q̇dem verba tria mala cauſant ¶ Pri
mũ eſt ꝙ ꝑ verba rixoſa pax coꝛdis tollit̃ ⁊ frat̃na
dilectõ minoꝛatur. ¶ Scdm̃ eſt quia tales rixoſi
in mente conſueuerunt eſſe obſtinati/quia nec ab
alijs doctoꝛibus volunt dirigi/nec pro ſuis defe/
ctibus repꝛehendi. ¶ Tertium eſt ꝙ iſti per men
tis obſtinationem magis in ſuis defectibus inſi/
ſtunt/⁊ plus ceteris in peccatoꝛum nexibus ligan
tur. ideo de mente obſtinata dic̃ Pſalmiſta Fiat
ei ſicut veſtimentũ quo operitur: ⁊ ſicut zona qua
ſemper pꝛecingit̃ In quo euidenter oſtendit̃ ꝙ ta
les obſtinati ⁊ peccandi conſuetudine/⁊ peccato/
rum nexibus plus ceteris conſtringuntur ¶ Ter
tij ſunt qui verbis pꝛocacibꝫ ⁊ laſciuis inuerecun/
de pꝛolatis pꝛoximũ ſcandalizant et mentis inte/
gritateꝫ coꝛrumpũt. quod quantũ ſit peccatũ hoc
oſtendit dñs Math. 18. dicens oculũ dextꝝ/ma
nũ/⁊ pedem eruendos ⁊ abſcindẽdos ꝓpter ſcãda
lũ euitandũ. Nam per oculũ intelligit̃ ille q̇ nos ĩ
actibꝫ ſpiritualibꝫ dirigit. per manũ intelligit̃ ille
q̇ nobis vite neceſſaria miniſtrat: per pedem vero
ille qui actus noſtros exterioꝛes diſponit. Et qui
libet iſtoꝛũ quantũcunqꝫ ſit neceſſarius. tamẽ ipſi/
us amoꝛ pꝛopter ſcandalũ ẽ abſcindẽdꝰ ¶ Quar
ti ſunt diſcoꝛdiã inter homĩes ſeminantes. quod
pctm̃ dñs ĩter oĩa alia magis deteſtatur ſicut per
oppoſitũ de concoꝛdia ⁊ charitate ⁊ coꝛdiuꝫ vnita
te maxime delectatur. Unde iſti reuera chꝛiſtum

plus perturbant ꝙ ille qui latus eius lancea ape
ruit/vel qui eum cruci clauis affixit. Cuius rō eſt
quia tales eius ſanguinem euacuāt per queꝫ oīa
pacificauit/ſiue que in celis ſunt ſiue que in terris.
¶ Quinti ſunt qui malis conſilijs hoīem ad pec/
candū inducūt: ¶ Sexti ſunt q̇ ſalubꝛe conſilium
et cetera pietatꝫ opa ꝓximo ſubtrahunt/ſicut non
coꝛrigere delinquentes/non ſedare lites/nō iſtru/
ere ignoꝛantes/ꝛ huiuſmodi.
¶ CIRCA tertiā expoſitiōeꝫ ē aduertēdū ꝙ ī
factꝫ ſimulatis offendūt duodecim genera hoīm
quoꝛum quattuoꝛ offendunt ſub ſpecie ſimulate
ſanctitatis. quattuoꝛ ſub ſpecie ſimulate veritatꝫ.
quattuoꝛ ſub ſpecie ſimulate iuſticie ꝛ equitatis.
¶ Circa pꝛimum modum offendunt indigne cō/
municantes. Nam tales deo maioꝛē iniuriaꝫ fa/
ciunt ꝙ iudas qui ipſum tradidit. quod patꝫ. qꝛ
caſtrum dei ſcilicet mentis puritatem in qua de⁹
maxime delectatur hoſtibus tradunt ꝛ ipſum de
um de coꝛdis hoſpitio turpiter eijciunt ꝓpt̓ qđ
tales per ſumptionem ſacramenti/nec in gratia/
nec in virtutibus fecundantur ſed in peccatis po/
tius obdurantur. quod aperte figuratum ē ī mā/
na celeſti que liquefiebat ad ſolem/ꝛ areſcebat ad
ignem. In quo deſignatur ꝙ mens que cum de/
uotione ꝛ puritate ad ſacramentum accedit in do
nis ꝛ gratijs fecundatur. que vero cum cupidita/
te ꝛ ardoꝛe concupiſcentie ad ſacramentum acce/
dit: in peccatis per ſubtractionem gratie obdu/
ratur.

¶ Scdo circa hoc offendũt indeuote orãtes. qȝ
Iſayas rephẽdit cũ dic. Popul⁹ h labijs me ho
norat. cor aũt eorꝝ lõge ẽ a me. Vñ hoies tales ſe
ipos effectu oronis puãt/ ꝛ deo nauſeã generant.
qꝛ oronem tepidi cordis abominabit̄ ds Apo. 3.
Vtinã frigid⁹ eſſes/ ã calid⁹. Gregori⁹ frigid⁹ ꝑ
ↄcupiſcẽtie carnis rephẽſionẽ ã calid⁹ ꝑ charitatꝫ
iflãmatõez/ ſꝫ qꝛ tepid⁹ es icipiã te euomere ex ore
meo ¶ Tertiõ circa h offendũt nimis ſibijpis i bo
nis actib⁹ ſuis cõplacẽtes. ꝛ tales ꝓpinãt deo ñ vi
nũ ↄditũ cũ ſpõſa in cãticꝭ. ſꝫ vinũ mirratuꝫ ꝛ felle
num cũ iudeis. ¶ Quarto circa hoc offendunt il/
li qui laudem humanam vl' vtilitatem ꝓpriam in
bonis actib⁹ expetunt. q̇ oẽs act⁹ ꝟtutum miſera
biliter corrũpunt. qꝛ null⁹ act⁹ eſt a deo virtuoſus
q̇n in vitiũ degeneret ſi in ipo vel complacentia ꝓ/
pria/ vel laus humana ſeu terrena cupiditas vel
cõmoditas attendat̄. Et iſti talẽ cõtumeliaꝫ deo
faciũt. qꝛ arborẽ bone voluntatꝭ per diuinã grãm
in hoie plantatã euellunt violenter ꝛ in ortũ Dya
boli reponunt. ¶ Circa ſcdm modum ſub ſpecie
ſcꝫ ſimulate veritatis. pmo offendunt illi q̇ ex hu/
mano timore retrahunt̄ a libera veritatis confe/
ſſione ſcdm quẽ modum et̄ diſcipl'i anteq̃ꝫ eſſent
i gratia ſpũſſancti confirmati a chriſto fugerunt.
vbi beata Virgo ſola imobil' perſtitit Vnde dic
Anſelmus. ſola fides eccl'ie per illud triduũ icon/
cuſſa remanſit cum alij diſcipuli lapſi eſſent. ꝛ per
hoc hãc prerogatiuã ꝓmeruit. ꝙ ſicut eius filius
toti⁹ nature humane eſt reparator: ita ipſa a tota

natura feminea triplicē defectū exclusit/⁊ eā in tri-
plici ꝑfectōe ſingularit̄ ſuꝑ oēs viros ineffabiliter
ſublimauit. qḋ pꝫ., Nā natura feminea ē fragilis
ad reſiſtēdū/mollis aūt ad ꝑſeuerādū ⁊ parui iu-
dicij ad ꝯſulēdū .ideo vulgo dr̄ ꝙ femina cito cō-
ſulit. ſꝫ raro meliꝰ eligit. Hūc aūt triplicē defectū
a natura feminea abſtulit cū eā chriſtꝰ ſuꝑ virilē
ꝑfectōem diſcipuloꝝ xp̄i ſingl'arit̄ ſublimauit. q̄ḋ
pꝫ. Nā in tolerātia ꝑfectōis ⁊ in ꝯſtātia fidei ⁊ di-
lectōis/aut etiā in ꝑſpicatia iudicij ⁊ electōis ip̄os
diſcipulos a chriſto electos incōparabilit̄ exceſſit
qḋ pꝫ ex hoc qḋ diſcipulis pre timore mortꝭ fugi-
entibus ⁊ in fide vacillantibꝫ .ip̄a icōcuſſa ꝑſtitit/⁊
in omni caſu ſemꝑ meliꝰ elegit. quod euidēter pꝫ
ex hoc ꝙ ſalutē humani generis ī paſſione ſui filij
p̄elegit volens ipſum magꝭ acerbiſſima pena pa-
ti. q̄ꝫ genus humanum nō redimi. ¶ Secundo
circa hoc offendunt illi q̄ ſub ſpecie zeli ꝟtuoſi ali-
os alacriter rep̄hēdunt cum tamen multotiēs ex
odio ⁊ liuore hoc faciāt q̄ꝫuis ex charitate latēter
ꝓcedere videantur. ¶ Tertij ex hoc offendūt q̄
ex amore ꝑuato exceſſus aliquoꝝ excuſant vl' atte-
nuāt. alioꝝ vero exceſſus q̄ñꝙ magis aggrauāt
q̄ꝫ oportet. ¶ Quarto circa hoc offendunt qui ſi-
mulate ⁊ ficte ꝓximoꝝ ꝓſperitatibꝫ congaudent
vl' ficte ipſoꝝ aduerſitatibus condolēt/quam qui-
dem fictionē dñs terribilit̄ deteſtatur. ¶ Circa
tertium modum ſub ſpecie ſimulate iuſticie. p̄mo
offendūt illi q̄ iuſticiam vēdūt ſicut multi iudices
et mali aduocati q̄ nolūt facere/vl' etiam defenſa-

re iuſticiã. niſi ꝑ emolumẽto terreno. ¶ Secũdo
offendũt illi q̇ iuſticiã deprauãt. ſicut malꝰ iudex
q̇ ex odio ꝓuato nõ ex amore iuſticie reũ ↄdẽnat/q̇
vtiqꝫ ex hoc reatũ homicidij incurrit. vl' malꝰ ad/
uocatꝰ q̇ ſciẽter malã cauſaꝫ ſuſcipit defenſandã:
q̇ tenet̃ ad intereſſe illiꝰ ↄtra quẽ aduocat ¶ Ter
tio circa hoc offendũt q̇ malis ↄſilijs vl' iniq̇s ſta/
tutis ledũt ꝓximos. Et tales mortaliter peccãt.
et tenent̃ ad reſtitutõem illis q̇ ꝑ ſtatuta talia dã/
nificant̃: nec talia ſtatuta merentur nomẽ legꝫ. ſꝫ
magꝫ iniurioſe machinatõnis nomẽ habẽt. Lex
eñ ſcdm Iſidoꝝ debet eſſe talis ꝙ cõi bono ꝓfi/
ciat ⁊ vnicuiqꝫ iura ſua ↄſeruet. alias non dicitur
lex ſꝫ potius corruptela. In hoc etiã pcm̃ icidũt
q̇ religioſis ⁊ chriſti pauperibus detrahũt vl' qui
alios ab eoꝝ beneficẽtia auertunt dicentes ipos
alioꝝ elemoſinis nõ indigere cuꝫ magnas ſtructu
ras faciant. qui nõ aduertunt cum quanta parci/
tate victus ⁊ veſtitus hoc faciant/⁊ qꝫ ſincero af/
fectu dei honorẽ ⁊ q̇etum ſtatũ deo famulantium
in talibꝫ intendũt. ¶ Quarto circa hoc offendũt
illi qui contra libertatem eccleſiaſticã aliqua edi/
cta ſcienter faciunt. ⁊ hoc fit tribus modis prout
libertas eccleſiaſtica conſiſtit in tribus. ¶ Pri/
mum eſt ꝙ clericus verberari nõ debet vnde q̇ fe/
cerit vl' fieri mandauerit/vl' etiam faciẽtem ꝑ poſ
ſe nõ impediuerit. excõicatus eſt ipo iure. ¶ Se
cundũ ꝙ clerici ad iudiciũ ciuile trahi nõ poſſunt
¶ Tertiũ ꝙ clerici ad exactiones publicas non
ſunt obligati. Unñ ſi q̇s ſtatuerit ꝙ clerici poſſint

ↄueniri in ciuili iudicio/vł etiā ꝓhibere directe vł
indirecte ꝙ clericus cauſam ſuam in foro eccleſia/
ſtico proſequi nō poſſet/vel ꝙ debeant dare exa/
ctiones vł tenere vigiles pro cuſtodia ciuitatis ta
les ip̄o facto ſententiā canonis incurrūt extra de
ſententia excōmunicatōnis. Grauem

NONUM p̄ceptum ē. Nō concupiſces
rem proximi tui. Ubi licet explicite pro/
hibeatur concupiſcentia oculorum in re
aliena. implicite tamen prohibetur vniuerſaliter
omnis concupiſcentia ſiue cupiditas male volun
tatis reſpectu rei aliene Naȝ ſuperius in ſeptimo
precepto prohibuit cupiditatem operis: hic autē
prohibet cupiditatem cordis. Et eſt notandum
ꝙ hic non prohibetur concupiſcentia que innaſcē
tur ex corruptione fomitis/vel delectatōne ſenſu/
alitatis quia impoſſibile eſt ꝙ iſte concupiſcentie
nō ſint in nobis ꝓpter naturā corruptā. ſꝫ h̄ ꝓhi/
bet̄ ↄcupiſcētia ⁊ appetit⁹ q̄ innaſcit̄ ex ↄſenſu ra/
tiōis Et hoc p̄ceptū ſimilit̄ hꝫ triplicē expoſitōē
¶ Prima eſt. Nō cōcupiſces rem ꝓximi tui eaȝ
ſcȝ per auariciam appetendo/ſeu etiam per iniuſtē
ciam obtinendo: Ad cui⁹ euidentiā eſt ſciēduȝ ꝙ
res aliena poteſt concupiſci ſub triplici differētia
graduali Quidam eīn concupiſcunt rem alienā ſꝫ
ſcientes ꝙ nō poſſunt eam cupitā obtinere. ideo
non proſequuntur concupiſcentiam. Si autem
ſcirent ſe poſſe proſequi concupita. conarētur ad
proſequendum concupiſcentiam in effectum. et
iſti realiter in concupiſcendo peccant mortaliter.

et hꝫ ī p̄mo ḡdu ꝯcupiſcētie mortal'. ¶ Scd̄o ſtꝫ q̄
dā q̄ ꝯcupiſcūt rē alienā / ꝛ cū conatu exteriori la/
borāt ꝑtraher' illicite obtinēda. q̄ q̄uis ea nō ob
tineāt. tñ mortal'r peccāt. ꝛ grau⁹ q̄ꝫ p̄mi Et ē ſecū
dus ḡd⁹ ꝯcupiſcētie q̄ apparꝫ in fure ꝛ latrone ꝓ
furto ꝛ rapina laborātibꝫ. qꝛ lꝫ ī effectu nec furent'
nec rapiant. peccant tñ mortalit' ꝛ grau⁹ q̄ꝫ p̄mi.
¶ Tertio ſunt q̄dā q̄ nō ſolū conant' cōcupiſcere
aliena ſꝫ etiā cōcupita ꝑuis conatibꝫ aſſequunt'. ꝛ
iſti oībꝫ alijs grauiſſime peccāt. Et ē terti⁹ ḡdus
cōcupiſcētie mortal'. vt pꝫ ī furibꝫ ꝛ latronibꝫ reꝫ
concupitā illicite obtinentibꝫ. ꝛ iſtis nūq̄ꝫ dimit/
titur pctm̄. niſi reſtituat' ablatum vt dicit Aug⁹
cū tñ habeāt facultatē reſtituēdi. De p̄mo gradu
concupiſcētie appropriate ſcribit' Prouer. u. Ma
nus in manu nō erit innocēs. qꝛ licet man⁹ in ma
nu teneat' vt ſcꝫ q̄s actualiter nō furet' nec rapiat
ſi tñ a furto vl' rapina abſtineat nō ꝓpter deū nec
ꝓpter iuſticiā. ſꝫ ꝓpter pēnam / qꝛ timet ſuſpendiū
talis non erit innocens / imo mortaliter peccat per
auariciā rem alienam appetendo cōtra diuinā iu
ſticiā. qd̄ quātū ſit malū oſtēdit Aug⁹ in libro de
libero arbitrio ſic dicens. Cuꝫ auaricia alicui do/
minat'. ſubiect⁹ malis oībꝫ demōſtrat'. qꝛ de aua/
ricia mala oīa oriunt' / ꝛ oīm peccatoruꝫ ſpecies ex
ea ꝓducunt'. Et ideo bñ ſcribit'. Eccleſiaſtici. 10.
Auaro nihil eſt ſceleſtius. Cui⁹ cauſam aſſignat
Innocen̄. in libro de vtilitate ꝯditōnis humane
dicēs. Auarus offendit deū / offendit ꝓximū / offē
dit ſeipſuꝫ. Naꝫ deo detinet debita / proximo de/

tinet neceſſaria/ſibiipſi ſubtrahit oportuna. Naꝫ gulā euacuat vt archam īpleat/corp⁹ extenuat vt lucrū extēdat/ꝛ ideo auar⁹ cōuincit̃ ſibiipſi crudeliſſimus/deo ingrat⁹/ꝛ ꝓximo impius. Non eni ꝓximū diligit quē inedia perimit/egeſtas conſumit. Inter cupiditatē ꝛ auariciā hoc diſtat. q2 cupiditas mala. eſt mal⁹ vl' īmoderat⁹ terrenoꝝ appetit⁹. Auaricia vero ē irrationabil' ꝛ ītēperata tenacitas eoꝝ q̄ vtiliter expendēdi haberēt locum.

SECUNDA expoſitio Nō cōcupiſces rem ꝓximi tui eā ſcꝫ iiuſte/id ē ad iiuſticiā appetēdo/ꝛ in malū finē ordinādo. Aliud eſt em̄ appetere aliena ꝑ iiuſticiā. qd̕ fit ī ꝓma expōe. Aliud ē appetere ad iiuſticiā. puta ad vanā gloriā/ad luxuriā/vl' ad crapulā ſicut diues ille fecit q̄ epulabatur q̄tidie ſplēdide. Et iſtū modū peccādi gētiles etiam phi tetigerūt oſtēdētes ꝙ ī vno actu pcti poſſit eē multiplex deformitas. ſicut dū q̄s furat̃ vt exinde mechet̃/vl' crapuletur/vl' pōpas exerceat. Et ſm hūc ītellectū nō ſolū ꝯtra hoc ꝓceptū faciūt q̄ aliena cōcupiſcūt. ſꝫ q̄ ſua bona male ꝛ illicite expendūt vt voluptuoſi/pōpoſi/ꝛ huiuſmodi Pre omnibꝫ aūt alijs in hoc caſu magꝫ peccāt clerici quorū bona oīa ſunt paupeꝝ/ꝛ dom⁹ eoꝝ oībꝫ debēt eſſe cōmunes/ꝛ plus ceterꝫ debēt vigilare ī peregrinoꝝ hoſpitiū. vt. 16. q. 1. Oīm q̄cquid. 12. q. 2. Auꝝ. Gloria. ꝛ amico. Nam licꝫ clerici ſeculares nō teneātur renūciare tēporalibꝫ quātū ad ꝓprietatem ꝛ vſuꝫ. tn̄ tenent̃ eis renūciare quātum ad affectum. q2 nō debent tantum affici circa tēpora

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

ſia ſicut laici. et hoc deſignat corona in capite Nā capitis raſio. eſt omniū temporaliū depoſitio. vt ſcribit. 12. q. 1. ca. Duo ſunt. Ratio autem quare min⁹ debēt affici ad tēporalia q̄ȝ laici. eſt/qȝ ſoli/citudo temporalis impedit ſpiritualē. Clerici āt ideo dicunt qȝ ſūt in ſortē dñi vocati ⁊ diuino cul/tui mancipati ſpecialiter. ⁊ ideo ſoluȝ debent eſſe dediti cōtēplatōni/⁊ oratōni/⁊ lectōni/ ⁊ ab omni ſtrepitu tēporaliū ſemoti. Hec Hieronimus. ca. Duo ſunt. et. 36. di. Qui eccleſiaſticꝫ. ⁊ Si quis vult. Vñ credo ſaluo meliori iudicio ſi clerici vel monachi cōtra ꝓhibitōem iuris nimis ſe imiſce/ant temporalibꝫ vel ſecularibꝫ negocijs ſcienter ⁊ volūtarie in tantū ꝙ notabiliter impediāt liberta/tem ſpūs q̄ ſoli deo vacare debēt. ꝙ mortalit̄ pec/cant/vbi forte laici vix venialiter peccarent. q̄bus nō eſt interdictū negocijs ſecularibꝫ ſe immiſceri.

TERTIA expoſitio Non ꝯcupiſces rē ꝓxi/mi tui ipam ſcȝ auare retinēdo vł eā neceſſitatꝫ tē/pore nō cōicando/qđ nihil aliud eſt facere. q̄ȝ res pauperꝝ ꝑ violētiā auferre. Nā ſm Auguſtinum Nō ſolum auar⁹ eſt qui rapit aliena. ſed q̄ cupide ſeruat ſua. ⁊ ideo auar⁹ vt dt Aug⁹ anteq̄ȝ aliqđ lucretur. ſeip̄m perdit. di. 47. Sicut hi. Nō mi/noris ē criminis habēti tollere. q̄ȝ cū poſſis ⁊ abū/des indigenti denegare. Eſuriētiū panis ē quem tu detines/nudorꝝ veſtimentū eſt qđ tu recludis. miſerorū calceus eſt qui apud te veteraſcit. et eſt decretū Gregorij. Ex predictis patet ꝙ oīs cupi/ditas cordis. aut eſt in appetendo aliena contra

iuſticiã. vt pz in pᵃma expoſitõne. vel eſt ad iuſtici/
am. vt ptz in ſcđa expoſitõne. Aut eſt in retinẽdo
nimis cupide p auariciam. quod contingit in iſta
tertia expoſitõne. Sed hoc poteſt eſſe dupliciter
Vel quia abſolute retinet ꝛ occupat alienum et
ſic eſt fur ꝛ latro/ vt ptz ex ſupradictis. Aut retinꝫ
ꝓprium. ꝛ tunc aut hoc fit tempore neceſſitatis q̃
ex p̄cepto charitatis talia cõicare deberet. ꝛ ſic re/
tentio cupiditatis cenſet̃ homicidiuꝫ. ſicut ſupra/
dictum eſt in ſeptimo precepto. Paſce fame mo/
rientem. ꝛc̃. Aut ſi retinet ſua vt ea tẽpore oportu
no diſtribuat. ſed hoc iterũ contingit dupliciter.
q² aut raro aut nũq̃ȝ ſic retentũ egenis diſtribuit
et ſic eſt pctm̃ mortale. vt ptz ĩ diuite/ qui micas
panis lazaro negauit. Aut aliquando diſtribuit
et aliquando non. ꝛ ſic eſt veniale. ꝛ hoc ſcđm ma
gis et minus/ prout maior vel minor facultas eſt
in ipſo dante. Sciendũ eſt etiam ꝙ ip̄i auari non
pedites vl̃ equites ad infernum properãt. ſed ad
infernũ vehuntur cũ curru per ſuã auariciam eis
prouiſo/ qui quidem currus auaricie ſm̃ Bernar
dum ſuper cantica ſermone. ȝ. vehitur quattuor
rotis viciorꝫ q̃ ſunt puſillanimitas/ inhumanitas
ɔtẽpt⁹ dei. obliuio mortis. Jumenta ip̄m trahẽ
tia ſunt/ tenacitas et rapacitas/ et his ambobus
vnus ſolus auriga preſidet ſcilicet ardor haben/
di. Sola quidem auaricia quia non patitur plu/
ra conducere/ vno auriga contenta eſt Si autem
querat̃ quomodo ꝛ qualiter hõ ſe habere debeat
ad res poſſeſſas. hoc pulchre docꝫ Seneca ĩ ſuis

ꝓuerbijs ita dicēs Pecunie oportꝫ īperarē nō ſer
uire pecuniā. ſi illa vti ſcias. āncilla ē: ſi neſcis. dn̄a
ē. ⁊ ideo neceſſe ē/ aut te ipſꝫ/ aut pecuniā vilē habe
as Et ideo dͭ Bernar. ſup cātica ſmōe. 2. Si ꝟe
tua ſūt q̄ poſſides. expēde ad lucra ⁊ ꝑ terrenis ce
leſtia ꝯmuta. Si h̄ nō valeas ſcias te pecunie nō
eē dn̄m ſꝫ ſuū. Ecōtra de bonis ⁊ ꝟtuoſis poſſeſ/
ſoꝛib dͭ Gregoriꝰ libro moꝛaliū. Sanctꝭ viris
īpa reꝝ affluētia ē oneroſa q꞉ grauit̄ h̄ tolerāt. q꞉
feſtinādo ad patriā mlͭa poꝛtāt ī itinere/ ⁊ iō aut
largiēdo diſtribuūt/ aut deſerēdo ꝯtēnūt. Scien
dū! aūt ꝙ iſta triplex expoſitio p̄dicta p̄t colligi ex
decreto. di. 47. Bonoꝝ. vbi dͬ ſic. Bonoꝝ au/
toꝛi īherere nō poſſumꝰ. niſi cupiditatē q̄ oīꝫ ma/
loꝝ radix ē abſcidamꝰ. ⁊ h̄ q̄ntū ad p̄mā expoſiti/
onē. Pro ſcd̄a ꝟo ſubdit Ulꝫ catholicū ⁊ p̄cipue
ſacerdotē ſicut nullo īplicari dꝫ erroꝛe. ſic nulla cu
piditate dꝫ vinculari, dicēte ſcriptura. poſt concu
piſcētias tuas nō eas. Mēs em̄ pecunie auida.
nec abſtinere nouit a vetitꝭ/ nec gaudere cōceſſis:
nec pietati adhibere ꝯſenſū. Hec Leo ep̄s ana/
tholio ep̄o. di. 47. Ulꝫ. Quātū ꝟo ad tertiā be
atꝰ Ambroſiꝰ dͭ ſequēti ca. Sicut hi. dͭ foꝛte cu/
pidꝰ q̄d iīuſti facio ſi ꝯtra aliena nō iuado. ꝓpꝛia
diligētiꝰ teneo. O īpudēs dictu q̄ ꝓpꝛia dicis. q̄
et ex q̄b recōditꝭ ī hūc mūdū ītuliſti. q̄n ī hāc in/
greſſus es lucē. q̄n de vētre matrꝭ exiſti q̄b q̄ſo fa
cultatib/ q̄b ⁊ ſubſidijs ſtipatus īgreſſus es. nō/
ne nudus intraſti/ et nudus exibis. tantoꝛum er/
go ſcias te inuadere bona. quārꝭ poſſes pꝛeſtare

ꝛretines. Unde transgreſſores huiꝰ precepti ſin/
gulariter puniunt plaga muſcaꝝ. qꝛ muſce morie̅
tes perdu̅t ſuauitatem vnguenti. Et ſollicitudo
poſſidendi temporalia non ſolu̅ i̅pedit deuotōem
ſpu̅aliu̅. ſed etiā in corde hoīs ſuffocat dei verbum
Oīs em̅ orō ꝛ orōnis deuotō/ ꝛ etiā contemplatō/
nis ꝯſolatio funditus morit̄. vbi habendi cupidi
tas dn̄atur Cupiditatem igit̄ deſere. ſi in deo vis
delectari. Ex p̄dictꝭ pꝫ de transgreſſione huiꝰ pre
cepti/ ꝛ quomodo ſit confitendu̅.

D ECIMUM p̄ceptu̅. Nō ꝯcupiſces
vxorē ꝓximi tui. vbi ꝓhibet̄ oīs cōcupi/
ſcentie carnis: ſic̄ in nono precepto ꝓhibe
tur oīs cōcupiſcētia oculoꝝ. Ideo au̅t dant̄ duo
p̄cepta ad ꝓhibendu̅ hanc duplicem ꝯcupiſcenti
am eo q̄ ad eas natura corrupta maxīe inclinat̄.
Nam ad concupiſcentiā carnis inclinatur ꝓpt̄
ſui conſeruatōem ī eſſe ſpeciei. Ad concupiſcentiā
vero oculorum īclinat̄ propter ſui conſeruationē
ī eſſe īdiuidui. Prohibet̄ etiā h̄ nihilominꝰ duplex
concupiſcentia propter tria dāna q̄ fac̄ in anima
¶ Primu̅ eſt. qꝛ animā īfic̄ ꝛ maculat. Cuiꝰ rō ē
qꝛ concupiſcentia carnis eſt ſic̄ aqua fluens. con/
cupiſcentia oculoꝝ eſt ſicut terra ſitiens ꝓpter ari/
ditatem terrene affectionis. Unde ſicut de terra
ꝛ aqua fit lutu̅ materiale. ita ex hac duplici ꝯcupi
ſcentia fit lutu̅ ſpu̅ale quo aīa ſordidat̄/ ꝛ per con
ſequens fetida ꝛ diſplicabil' reddit̄ in dei cōſpectu
ad modu̅ luti viliſſimi. ¶ Scd̄m eſt. qꝛ ad modu̅
ignis inextinguibilis animam inflammat. d̄ quo

ſcribiť Joh.31. Ignis ē vſqꝫ ad ꝯſumptōēʒ deuo‑
rans. ⁊ non ſolum aīam inflammat. ſʒ etiā inflam‑
mando incinerat. ⁊ tunc ſupuenit tertia ſoror eoꝝ
ſcʒ ſupbia vite. q̄ ad modum venti aīam inſufflat‑
⁊ redactam in cinerem ad modum puluerꝭ vſqꝫ q̄‑
qꝫ diſpergit ⁊ idō ſcribiť. Prouer.2. Et erit tanqꝫ
puluis.⁊c. ¶ Tertiū ē q̄ vtraqꝫ ad modū ſitꝭ inſa‑
tiabil' aīaʒ ſp cruciat. Vn̄ iſte due ꝯcupiſcētie ſūt
due filie ſanguiſuge clamantes/affer affer. vt ſcri‑
biť Prouerb.30. Nā ꝯcupiſcētia ocl'oꝝ diċ Affer
diuitias. Et ꝯcupiſcētia carnis diċ. Affer deliti‑
as ⁊ vtriuſqꝫ iſtiꝰ. inſatiabil' ē appetitꝰ. Hō ei mū‑
danꝰ diuitiaꝝ ⁊ delitiaꝝ ſitibūdꝰ. eſt q̄ſi ſaccus ꝑ‑
tuſus. ⁊ idō non ē mirum ſi non poſſit impleri nec
etiam ſatiari. Hoc autem preceptū habet tripli‑
cem expoſitōem. ¶ Prima. Non cōcupiſces vxo‑
rem ꝓximi tui id eſt non habeas voluntatem vio‑
landi thorum ꝓximi tui. Ubi diligenť ꝯſideran‑
dū q̄ ſi deus ſolā voluntatē huius peccati ꝓhibʒ
q̄nto ergo rigore iuſtitie voluntatem facto implen‑
tes puniet? Et illos potiſſime q̄ pulchras caſtas
⁊ probas vxores habentes aīas ſuas diuina ima‑
gine inſignitas ſordidis concupiſcentijs. aliorum
ſunt maculatores feminaruʒ. Qđ tamen ꝓhibet
chriſtus Math.5. Qui viderit inquit mulierem
ad concupiſcendū eā/id eſt q̄ concupiſcentia tran‑
ſeat in affectum cordis/⁊ in ꝯſenſum rationis ⁊ eti‑
am ſi facultas aſſit facere diſponat. iam mecharꝰ
eſt in corde ſuo. quia ſcđm iura. volūtas pro facto
reputatur. Sʒ contra eſt quod ſcribiť di.66. Nō

ſatis eſt velle. ſ; etiam benefacere oportet. nec ſatis eſt
benefacere niſi procedat de fonte bono/id eſt ex bo/
na volũtate Sicut dicit̃ de Cõſecra. di. 5. Cogita
tionis ⁊ volũtatis nemo penã patiat̃ Ad tollendũ
ergo dictoꝝ canonum ꝯtrarietatem diſtinguendũ
eſt. Quia aut voluntas habet facultatem operã/
di. ⁊ ſic volũtas nõ reputat̃ pro facto. In quo ca/
ſu loquunt̃ canones in ꝯtrarium obiecti. Aut nõ
habet. ⁊ ſic iterũ diſtinguendũ eſt. Aut em̃ volun/
tas eſt mala. ⁊ ſic ſemꝑ ꝓ facto reputat̃. ⁊ ſic ſemꝑ
eſt peccatum mortale in voluntate mala ſicut et in
oꝑe malo/q̃uis nõ ſit tm̃ peccatũ in voluntate ſo/
la ſicut in volũtate cũ oꝑatione ſimul. ⁊ illud eſt ve
rum q̃ntũ ad iuditium dei q intuet̃ cor. Sz q̃ntũ
ad iuditiũ ciuile ſi voluntas mala ſuis terminis ſit
ꝯtenta non punit̃. vt dic̃ vltimum decretũ. Sz ſi
volũtas ꝓgredit̃ ad actũ vel etiã ad conatũ: ſicut
in criminib maximis punitur ſolus conatus/licz
machinatio nõ habeat effectũ. Vñ lex non minꝰ
illũ punit. qui cauſa occidendi hoĩes inuentus fu
erit cuz telo. q̃ eum q occidit. de penitenti. diſtin/
ctione prima. ca. decimo. Et eſt ad l. Corneliam
De ſiccarijs. Si q̃s cum telo. ⁊ cetera. In mino/
ribus tamen criminibus non punitur ſolus cona
tus/quia non ſum fur. licet ſim conatus aliquid
furari. ff. de furtis. Om̃ furti. Aut voluntas eſt
bona. ⁊ tunc aut illa que voluit cadunt ſub prece/
pto/aut ſub conſilio. Si primo modo. ſic volun/
tas non reputat̃ pro facto. vt patet in ieiunijs et
elemoſinis ab eccleſia inſtitutis. ⁊ hoc potiſſime

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

quando volūtas habet facultatem progrediendē ī opus. Si autē cadūt sub consilio. ſic diſtingue qꝛ aut illa non reſpiciūt premiū aureole. ꝛ ſic volūtas reputat̄ pro facto. vt patet de ſancto Martino de q̄ ſancta eccl'ia canit. O ſanctiſſima anima quam ꝛ ſi gladiꝰ perſecutoris non abſtulit. tñ palmam martirij non amiſit Aut reſpiciūt premium aureole: ꝛ ſic non reputatur pro facto. qꝛ non ſufficit pro premio aureole ſola volūtas ꝯtinentie niſi actꝰ ꝯtinentie ī ope teneat̄.

¶ SECUNDA expoſitō. Nō ꝯcupiſces vxorē ꝓximi tui. i. non formab imagies de vxore ꝓximi tui cogitando ſcꝫ q̄ꝫ pulchra eſt/q̄ꝫ gratioſa/q̄ꝫ amabilis. Contra hoc p̄ceptū proch dolor multi faciūt tam viri q̄ꝫ mulieres. q̄ lꝫ nolint cōcupiſcere nec concupiſci ab alijs. tamen volūt agere diez feſtū ſcū reliquijs nociuarū ꝛ turpium cogitationum quod tamen nimis eſt periculoſuꝫ/qꝛ facile ex hoc pctm̄ mortale incurrit̄. Quod probat Jacobus in ſua canonica. ca. i. cū dic̄. Concupiſcentia autē q̄ eſt animi interior delectatio cum conceperit ſub audi ꝯſenſum rationis/parit peccatum ſcꝫ mortale/vel etiā pctm̄ veniale. Peccatū autem cū cōſummatum fuerit per deliberatum ſcꝫ ꝯſenſum rōnis in ipam delectatōem interiorem etiā in opus extrinſecū generat mortem/id eſt pctm̄ mortale ꝑfectuꝫ Et vt euidentiꝰ pateſiat q̄liter interior cogitatio ꝛ cogitationis delectatio ſint pctm̄ mortale/ꝛ qualiter non: ſciendum ſcd̄m Gregoriuꝫ q̄ hūana tentatio perficitur ex tribus. ſcilicet ſuggeſtione/dele

ctatione/ꝛ conſenſu. Si eñ ſuggeſtio inducit pa/
ſſionem que eſt ſubitus motus animi cogitantis
ſeu delectãtꝫ in re cogitata. ſic ē pctm̄ veniale. Si
aūt ſuggeſtio īducat paſſionē q̄ ē q̄dam animi foꝛ
ma vł deliberatō. tūc ā nō ſentiꝛ delectatō ī tali co
gitatōe. ꝛ ſic nō ē pctm̄/vł ſolū ē veniale. Aut ſen/
tiꝛ delectatō ī cogitãdo. ꝛ h̄ ꝯtingit dupliciꝛ. Oꝛ
tūc ā deliberatō rōnis nō ꝯſentit ī delectatōem. ꝛ
ſic eſt veniale Aut conſentit. ꝛ ſic eſt pctm̄ moꝛtale
ſiue conſentiat in delectatiōem interioꝛis actꝰ ſiue
conſentiat in ipm opus. Cuiꝰ ratō eſt. qꝛ non ſolū
conſenſus verꝰ/puta cū q̇s conſentit in opꝰ ē moꝛ/
tale. ſed etꝫ interpꝛetatiuus/vt cum quis conſen/
tit in ſolam delectationem īterioꝛem ꝛ non ī opus
ꝛ hoc habet veritatem ſi delectatō cadat ſuper ob
iectū īcludens in ſe defoꝛmitatem ad rectam rōnē
Si aūt q̇s non delectaꝛ ī cogitatōe turpi puta ſi
cui placeat cogitare de ſpecie pulchꝛe mulierꝫ ab/
ſqꝫ alia defoꝛmitate concurrente. ſic cōſenſus ī ta/
lem delectationem non erit peccatū moꝛtale/ꝫ po
tius veniale.

¶ TERTIA expoſitō. Non concupiſces/id
eſt non concupiſci deſideres ab vxoꝛe pꝛoximi tui
vt ibi concupiſces teneaꝛ paſſiue ꝛ relatie. Et ſic
p̄mo oſtendendū eſt q̄ iſtud pꝛeceptū tranſgredi/
unꝛ tria genera hoīm. qđ erit p̄mum ¶ Secūdo
declarabiꝛ que ſunt illa que potiſſime hoīem a de
lectatione carnał concupiſcētie retrahere debeāt.
¶ Tertio oſtendeꝛ q̄ ſunt illa que ſpecialiter ho/
minem in mentis puritate conſeruant. ¶ Pꝛopꝛ

P̄mum ſciendum ꝙ p̄mi qui hoc preceptum tran/
ſgrediunť ſunt perſone religioſe licet ſint ficte. que
poſtq̄ꝫ deo ſe voto ꝯtinētie aſtrinxerūt. adhuc de/
lectanť in ſpurcitijs carnaliū delectationum. ꝛ iſti
ſunt ſimiles filijs iſrael/q̄ egredientes ab egypto
manna celeſte faſtidiebant/ꝛ cibaria vilia egypti
appetebant. Sic ꝛ iſti mūdo renunciantes tanq̄ꝫ
ab egypto recedentes/ꝛ per totum ꝯtinentie pau
pertatiſ voluntarie ꝛ vere obedientie terre ꝓmiſſio/
nis appropinquātes. adhuc in deſerto poſiti ſūt/
hoc ē in ſtatu religioſo cōſtituti. ī quo oīa delecta/
bilia carnis ꝛ mūdi ꝑ voluntariuꝫ contemptum in
ſpis debent eſſe deſerta. cibaria vilia egypti appe/
tunt ꝛ cibum celicū/id eſt ſuauitatem intime deuo
tōis faſtidiūt. q̄ꝫuis in ſe retineat om̄e delectamē
tū ꝛ oīs ſaporis ſuauitatē. vt ſcribiť Sapiētie. 16.
¶ Scōi ſunt virgines ꝛ femine ſeculares que ſta/
tim cū viros aſpiciūt. prauis cogitatōibus agitā/
tur. A quo dehortať ꝓpheta cuꝫ dicit. Btūs q̄ te
nenebit/id eſt reſtringet motū ꝛ impetuꝫ illicite co/
gitatōnis ꝛ ſenſualitatis/ꝛ allidet paruulos ſuos/
id eſt p̄mos motus carnalium delectationum/ad
petrā/id eſt chriſtū ſe xp̄i exemplis ꝯformādo qui
nūq̄ꝫ ꝑtulit aliquē motum illicitum ſenſualitatis
¶ Tertij ſunt qui licet nolint concupiſcere. volūt
tn̄ cōcupiſci. qꝛ multe ſunt tam mulieres q̄ꝫ virgi/
nes que ad hoc ſe lauant ꝛ ornant vt amabiliores
fiant. que non ſolum in choreis ꝛ plateis ſed etiā ī
eccl'ia corda viroꝝ vulnerant dum eis nunc colore
albo/nunc rubeo/nunc familiari colloquio/nunc

manuū iniectione/nū cvultus compoſitione/nunc
oculoꝝ laſciua intuitione illaqueant/ꝛ occaſioneꝫ
ruine preſtant. Sciendū tamē ꝙ talis oꝛnat⁹ de/
cens ꝛ ſolitus bonis mulierib⁹ non debet interdi/
ci dūmodo fiat decenti modo ꝛ recta intentiōe. qꝛ
quelibꝫ mulier legittima bene poteſt ſe ſollicite oꝛ
nare ad cōplacentiam viri ſui. non alicui⁹ alterius
ꝛ hac intentione ne per eius ꝯtemptū in adulteri/
um labatur: Cui⁹ ratio eſt. quia ſicut quilibꝫ chꝛi
ſtianus toto niſu conare debꝫ/ vt ī omnibus ſuis
actibus captet diuinā complacentiam. ita mulier
legittima in oībus ſuis moꝛibus conari debet ad
cōplacentiam viri ſui/ vt ex hoc amoꝛ mutuus vi/
goꝛetur/ ꝛ fides thoꝛi integra conſeruetur Ex quo
patet ꝙ talis oꝛnatus multo periculoſius frequē/
taṫ a virginib⁹ ꝛ viduis. ꝗꝫ in mulieribus nuptis.
Cuius cauſam aſſignat Auguſtinus. ex eo ꝙ mu
lier nupta conatur placere vni ſoli. cui etiam de iu
re cōplacere tenetur. 1. Choꝛ. 7. Mulier que nu/
pta eſt cogitat q̄ ſunt mundi quomodo placeat vi/
ro. virgo aūt innupta nititur omnibus cōplacere
et ideo plurimoꝝ viroꝝ animos poteſt ſuo cultu
ꝛ complacentia ſauciare. a q̊ tamē retrahit Apl's
dicens. 2. ad Choꝛinthios. 6. Nemini dantes vl
lam offenſionem. ¶ Propter ſcd̄m eſt ſciendū ꝙ
homo merito debet retrahi a delectatōne carnali
propter multa damna ſuperius expreſſa in ſexto
precepto Sed preter hec poſſunt hic adduci alia
tria dāna cuilibet homini merito perhoꝛrenda.
¶ Primū eſt: quia delectatio carnalis priuat ho/

minem ab oim̄ bonoꝝ conſortio ꝛ participatione.
¶ Secūm ē qꝛ ꝓuat hoīeꝫ cibo diuio ꝛ angelica re
fectōe. ¶ Tertiū ē. qꝛ excludit hoīem a beatifica
fruitōe. q̄ ſm Auguſtinū tāte ē ſuauitatꝫ/pulchri
tudīs/ꝛ delectatōis/vt ſi i ea ſolū p mométū mora
ri liceret merito ꝓ illo mille anni pſentꝫ vite pleni
delicijs contennerent. Ex q̄ patet q̄ntum diſpen/
diū ſibijpis faciant/q̄ ſe pro feda ꝛ momētanea de
lectatione eterna dei cōtemplatōe ꝓuant. Et iſta
tria dāna pulchre ſūt figurata in nabuchodono/
ſor/q̄ propter ſua peccata a cōſortō hoīm eiectus
fuit In quo innuit̄ priuatio participatōis omniū
bonorum que fiūt in eccleſia militante Item fenū
vt bos comedit/ecce priuatio cibi angelici ꝛ diui/
ni/ꝛ refectio beſtialis ꝛ pecoris. Item excluſus fu
it a regno ſepteꝫ annis/in quo innuitur perpetua
priuatio diuine viſionis et conſortij beatorum.
¶ Propter tertium eſt ſciendū ꝙ tria ſunt q̄ poti/
ſſime puritatem mentis conſeruant ¶ Primū eſt
fortis ſenſuū exteriorum ꝛ interiorum reſtrictō. qꝛ
ipi ſenſus exteriores ſūt quaſi quidam cuſtodes ꝛ
ianitores interiorꝫ puritatꝫ mentꝫ. ꝛ idō ſicut pro
ditor ille diceretur qui portas caſtri hoſtibꝰ trade
ret ꝛ aperiret. vt hoſtes ingredientes ipm caſtruꝫ
caperent ꝛ libere poſſiderent. ita ſenſuum noſtro/
rū euagatio eſt quaſi quedam ſpiritualis proditō
quia per hoc liber aditus fantaſmatibus aperit̄
per que caſtrum dei capitur/hoc eſt puritas men/
tis corrumpitur. Et ideo pro dicta mētis purita/
te conſeruanda: noſtri ſenſus ſunt a noxijs euaga

PRECEPTUM

tionibus viriliter repmendi. In cuius figura Jo
ſue.10. Precepit Joſue populo iſraelitico vt pe/
des ſuos ponerēt ſup collū ⁊ ceruices qnq regū
quos ceperant. Innuēs p hoc ꝙ qnq ſenſus in
multis ꝓh dolor regale dominiū obtinētes ſūt p
ratōis iudiciū ⁊ p volūtatꝫ īperiū tāq duobꝫ pe/
dibꝫ īterioribꝫ cōculcādi ⁊ viriliť reſtrīgēdi ¶ Se
cūdū ē feruēs ⁊ deuota orō q ſua ꝟtute mētē ſub/
limat/⁊ ſublimatā ſbtiliat ⁊ depurat/⁊ ſuo feruo/
re oēꝫ mētꝫ fluctuatōeꝫ deſiccat ꝓpter qđ tal' mēs
deuota recte mons mirrhe dr quē ſpōſus libēter
viſitat/⁊ ī q ſpōſaꝫ ſuā qdā familiari colloqo īterī
oris ſuauitatꝫ īebriat. iuxta illđ cāticoꝝ.4. Ibo
ad mōtē mirrhe ⁊ ibi loquar ſpōſe mee. ¶ Tertī
um ē paſſionis xpi ītima meditatio. In oī em̄ tē/
tatōnis īpulſu mens deuota admodū colūbe dꝫ
ad xpm cōuolare ⁊ in foraminibꝫ petre/id eſt xpī
vulneribꝫ nidificare/ꝓfundiſſime ſcꝫ meditando
amaritudinē ſue paſſionis. ⁊ debet reſidere ſuper
riuulos aquaꝝ ſue paſſionis amaritudinē deplo/
rando/⁊ interiorē mentis puritatem deuotiſſime
contēplando. In quibꝫ riuis p̄uideat vmbrā ac/
cipitris/hoc eſt caueat preābula pu̅erſe cogitatio
nis/⁊ ſtatī cū incepit talibꝫ titillari fugiat in petre
foramina/id eſt in xpi vulnera ſubtrahendo ſe per
uerſe cogitatōni p deuotam oratōem p paſſionis
dn̄ice feruidā meditatōem/⁊ p ꝓprij corporis rigī
dam caſtigatōem Sic em̄ aqua carnalis delecta
tionis mutabitur ī vinum diuine conſolatōnis et
interioris deuotōis. Hoc eſt vinum quod letifi/

tat deū ⁊ hoīes. vt ſcribit Judicū. 9. Quod v/
num nobis merit; glorioſe ꝟginis Marie preſta
re dignet ei⁹ filius benedict⁹ Qui cū patre ⁊ ſpū/
ſancto ē vn⁹ de⁹ bñdict⁹ in ſecula ſeculoꝝ. Amē.

NOTA ꝙ homo decimas omniū q̄ habet li/
beter dare debet. Et hoc ꝓpter tria. ¶ Primū
eſt. q2 iſtud a dn̄o ſtatuitur ⁊ p̄cipitur. Vn̄ Exo/
di. 22. dixit dn̄s moyſi. Decimas ⁊ p̄mitias non
tardabis mihi offerre. Et Leuitici. 27. Omnes
decime terre/ſiue de frugib⁹ ſiue de fructib⁹ arbo/
rum. dn̄i ſunt/⁊ illi ſanctificātur. ¶ Scd̄m eſt vt
homo deo placeat ⁊ vt omnes penurie vini ⁊ fru/
mēti ⁊ ceteroꝝ remoueātur Unde Malachie. 3.
ſcribit. Et vos ꝯfundit; totam gentē in decimis
et p̄mitijs quas nō bene reddit; mihi/ ⁊ in penu/
ria vos eſtis maledicti. Quia ꝑ ſubtractōem de/
cimaꝝ immittit dn̄s penuriā frumenti ⁊ vini ī ter
ram. Et ſeq̄tur ibidem. Inferte oēm decimaz in
horreū meū. vt ſit cibus in domo mea. ¶ Tertiū
eſt. ne homo ad decimā partem angeloꝝ que ceci
dit in infernū deducatur. Unde Aug⁹. Redde
decimas. alioq̄n deducer; ad decimā partem ſcʒ
angeloꝝ que cecidit in infernū. Decima eſt quaſi
cenſus quem debem⁹ ꝓ hereditate eterna. Qui
nō reddit cenſuʒ. ꝑdit agrū/id eſt ꝑadiſum.

¶ Cōpendiū de vita antichriſti Incipit feliciter

Q Uia ſtatū ꝛ pſecutōez ātichriſti notā
da ſūt q̇nq̄ ¶ Prīo. ortꝰ ātichriſti. ſcd̄o ꝓ
greſſus. tertio cultus. q̄rto ꝯflictꝰ. quīto
obitꝰ. Circa ortū antichriſti nota q̄ttuor. Prīo
de q̄ ꝓgenie naſcet̄. q꞉ de tribu dan. vt Gen̄. 49.
Fiat dan coluber in via. ꝛ ideo ī Apocalipſi dan
nō ſcribit̄ in cathalogo ſctōꝝ in deteſtatōem anti/
chriſti. Scd̄o nota quomō naſcet̄. q꞉ de fornica/
trice non de ꝟgine. 2. Theſſalon̄. 2. Niſi venerit
diſceſſio ꝑmū ꝛ reuelatꝰ fuerit hō pctī/ id ē ī pctō
ꝯceptꝰ ¶ Tertio nota quomō ꝯcipiet̄ ī vtero. q꞉
opatōe dyabolica ſicut dr̄ Augꝰ Spūs malignꝰ
deſcēdet ī vteꝝ matrꝫ ꝛ ex ꝟtute diuina ꝯmouebi̇
tur ꝛ iplebit̄ antichriſtꝰ. 2. Teſſalon̄. ii. cuius ad
uētꝰ erit ſm̄ opatōez Sathane. glo. nō tn̄ ſine cō
ſenſu liberi arbitrij. q꞉ īcipiet eē malꝰ ex vtero ma
trꝫ. iuxta illd̄ Iſaie. 48. Tranſgreſſorē ex vtero
vocaui te. Quarto nota vbi naſcet̄. q꞉ ī babilone
Apocalipſ̄. 17. Babilon magna mater fornica/
tionū. ꝛ ſequit̄ de ātichriſto. Vidi mulierē ebriā
de ſāguine martyruz ꝛ ſctōꝝ xp̄i ieſu Scd̄o circa
ꝓgreſſū ātichriſti nota q̄ttuor: Prīo vbi nutriet̄.
q꞉ nutriet̄ ī illis duabꝫ ciuitatibꝫ ſcꝫ Corozain/ et
Bethſaida. Vn̄ illd̄ ſup iſto ꝟbo euāgelij. ve ti/
bi Bethſaida/ ve tibi Corozain. dr̄ Augꝰ Ideo
īpcat̄ ꝛ īpropat eis dn̄s dicēs. q꞉ ī eis ꝯuerſaturꝰ
ē filiꝰ ꝑditōis. Scd̄o nota a q̇bꝫ nutriet̄. q꞉ a ſpi/
ritibꝫ malignis/ q̇ ꝓpt̄ īcātatōnes ꝯtinue ei famu
labunt̄ ꝛ aſſiſtēt ꝯcomites īdiuiſis. Apoca. 18.

Vidi de oꝛe beſtie id ē antichꝛiſti ꝓpter incātatio
nes q̄s de oꝛe emittet exiſſe tres ſpūs imundos.
¶ Tertio nota a qb⁹ recipiet̃. Pͥo qꝛ a iudeis
vt dicebat eis dn̄s Joānis. 5. i fine. Ego veni ī
noīe patrꝭ mei ꝛ nō recepiſtꝭ me. cū āt ali⁹ venerit
ī noīe ſuo illū recipietꝭ. ¶ Quarto nota ī q̄ etate
īcipiet hec oīa. qꝛ Eccliaſtes. 4. dꝛ. Vidi cūctos
viuētes q̄ ābulāt ſub ſole cū adoleſcēte ſcdo id eſt
antichꝛiſto. Nā pͥmus adoleſcēs ſalutꝭ fuit xp̄s.
Circa cultū ei⁹ nota q̄ttuoꝛ ꝑ q̄ attrahet ad ſe di/
uerſos cultus. Pͥo em̄ vt attrahat ad ſe iudeos
dicet ſe meſſiā ꝓmiſſuꝫ ī lege veꝝ deū ꝛ veꝝ hoīeꝫ
et reedificabit tēplū Salomonis. 2. ad teſſaloni/
cen̄. 2. Qui aduerſat̃ ꝛ extollit̃ ſuꝑ oē qd̄ dꝛ deus
ficte ſcꝫ ab idolatris. aut qd̄ colit̃ ſcꝫ ī veritate a fi/
delib⁹. Scdo vt attrahat ad ſe gētiles idolatras
faciet ſimulachꝛū ꝛ ſtatuam ꝑ incantatōem. ꝛ in
eā mittet ſpm̄ malignū ad dandū reſponſa ꝛ voca
bit eū deum maon. Danielis. ii. Deū patrū ſuoꝝ
nō reputabit deū. deū aūt maon in loco ſuo vene
rabitur. Hanc ſtatuam faciet adoꝛari. Apocali/
pſis. ii. Faciet vt quicūqꝫ non adoꝛauerit imagi/
nem beſtie. occidat̃. Tertio vt attrahat ad ſe chꝛi
ſtianos dicet ſe xp̄m veniſſe ad iudicium ſicut pꝛo
miſſum eſt in euangelio/ ꝛ oſtendet ſe moꝛtuum ꝛ
tertia die reſurget. iuxta illud Vnū de capitibus
ei⁹ q̄ſi occiſuꝫ in monte ꝛ plaga montis eius cura
ta eſt ꝛ admirata eſt vniuerſa terra. Quarto vt at
trahat ad ſe oēm hoīem magnum ꝛ paruū/ ꝛ po
net caracterem in fronte et manu dextera vniuſ/

cuiuſcȝ vt diſtinguant̄ ab alienis ⁊ nemo poterit
emere vł vendere niſi habuerit ſignū ſuum. Apo
calipſis .13. Faciet oēs puſillos ⁊ magnos habere
caracterē in manu dextera ⁊ ne q̄s poſſit emere vł
vendere. ⁊c̄. Circa ꝯflictū antichꝛiſti nota ꝙ pu/
gnabit cōtra duo genera hoīm/ ſcȝ nobiliū ⁊ igno
biliū ſeu maioꝝ ⁊ minoꝝ. Maioꝛes aūt diſtiguet
ſm̄ tres grad⁹/ ſcȝ clericos/ milites/ ⁊ mercatoꝛes.
Clericos ⁊ litteratos expugnabit ⁊ attrahet ꝑ ra
tiones naturales Erit em̄ valde īſtruct⁹ in ſcriptu
ris phoꝝ. Danielis .8. Cōſurget rex impudens
facie ⁊ intelliget ꝓpoſitōnes ſcȝ naturales/ ⁊ ſupra
quā credi poſſet. vniuerſa vaſtabit. Milites ex/
pugnabit ꝑ diſtributionē terraꝝ ⁊ dignitatū Da
nielis .11. Multiplicabit gloriā ⁊ dabit eis pote/
ſtatē in multis/ ⁊ terrā diuidet Gratuito mercato
res expugnabit ꝑ argentum ⁊ auꝝ. Danielis .8.
In copia rex occidet plurimos Et eiuſdē .11. Do
minabit̄ theſauroꝝ auri ⁊ argenti. ⁊c̄. Demones
em̄ reuelabūt ei oēs theſauros occultos ſub terrꝭ
in ſepulchꝛis antiq̄s quos antiqui abſcondebāt
qn̄ moꝛiebantur ſperantes ſe redituros poſt lōgū
tēp⁹ ad eoſdē. quod poſuerūt q̄dā erronei phī et
ideo dicitur Job .21. Ad ſepulchꝛum ducetur ſcȝ
antichꝛiſtus/ ⁊ in congerie moꝛtuoꝛum euigilabit
Et eiuſdē: 41. Sternet ſibi aurū quaſi lutū. Po
pulū minoꝛē diſtinguet tripliciter/ ſcȝ in ſimplices
quos attrahet ꝑ falſos prophetas. In timidos
quos attrahet per tyrannos. In perfectos. ⁊ pe
nitentes. quos attrahet per falſa miracula. Nā

ſicut dr Apocalipſ .13. Faciet ſigna ita vt ignē fa
ciat deſcēdere q̊ ad falſaz apparētiā ꝛ ideo dicitur/
Math.24. Surgēt pſeudo xpi ꝛ pſeudo ꝓphe/
te ad decipiendū ſimplices ꝛ tradent eos in tribu
latōem magnā ꝛ occidēt ad cogendū pauidos/et
dabūt ſigna magna vt in errorē inducanť ſi fieri
pt etiā electi ad ꝯmouendū penitentes ꝛ ꝑfectos
¶ Circa obitū antichriſti nota q̄ttuor. ¶ Prio
tēpus. qꝛ poſtq̄ ꝑdicauerit trib⁹ ānis cū dimidio
Danielis.12. dixit Daniel angelo. Uſq̄ q̊ finis
hoꝝ mirabiliū. Reſpōdit angel⁹ .qꝛ ꝑ tēp⁹ ꝛ tpa
et dimidiū tpis ſcꝫ ꝑ tres annos et dimidiū. He/
breus eīn temporis nomine accipit vnū annuz ꝛ
per tēpora accipit duos annos/ꝛ ꝑ dimidiū tpis
accipit dimidiū annū Scđo notāda eſt ꝑſona in
terficiēs q̄ erit ipē xps.2. Teſſalon̄.2. Quez dn̄s
ieſus īterficiet ſpū oris ſui. vľ Mihael interficiet
miniſterio xpi. Tertio notādus eſt loc⁹ in q̄ īterfi
cietur. qꝛ in loco vbi aſcēdit xps in celū ſcꝫ in mon
te oliueti. Danieľ.11. Ueniet in multitudine ma/
gna/ſuꝑple exercit⁹/ vt ꝯteras plurimos ꝛ figet ta
bernaculū ſuū ſupra montē inclitū/id ē ſuꝑ montē
oliueti/ꝛ veniet ad ſūmitatē ei⁹/ſcꝫ montꝫ oliueti.
et nemo ei auxiliabiť qn̄ ſcꝫ occideť a xpo. Quar/
to notand⁹ ē mod⁹ q̊ occideť. q̄ erit triplex. Occi/
deť eīn ſubito Job. Subito morieť/interficietur
abſq̄ manu hoīs. Danielis.8. Sine manu ꝯte
retur. Itē īterficieť publice. Job.40. Uidētib⁹
cūctis ꝑcipitabiť. De die aūt illa ſcꝫ iudicij/vľ ad
uent⁹ antichriſti. nemo ſcit iuxta illō Marci.13.

De die illa. ꝛc̄. Et Mathei. 24. Aduentū autē
antichriſti p̄cedēt q̄ttuor. Primo romani imperij
diſceſſio ꝛ diuiſio in decē regna. 2. ad Theſſaloni
cenſes. 2. Niſi venerit diſceſſio. ꝛc̄. Sc̄do iobedi
ētia eccleſiaꝝ ab eccleſia romana. Tertio generał
ꝯcitatio p̄lioꝝ. Mathei. 24. Surget gens con
tra gentē ꝛ regnū aduerſus regnum. ꝛc̄. Quarto
Enoch ꝛ Helie p̄dicatio Apocalipſ. 11. Dabo
duobꝫ teſtibꝫ meis ꝛ ꝓphetabunt mille ducentis
ſexaginta diebus.

¶ Explicit compendiū de vita antichriſti

¶ Interrogatōnes faciende infirmo moriēti

¶ Primo interrogari dꝫ. Si credit oīa q̄ ſunt fi
dei chriſtiane. Et reſpōdeat. Credo. Secūdo ſi
gaudet ſe mori in fide chriſtiana. ꝛ reſpōdeat gau
deo. Tertio ſi recognoſcit ſe deū multū offendiſſe
et reſpōdeat. Recognoſco. Quarto ſi dolet de oī
dei offenſa. ꝛ reſpōdeat Doleo. Quīto ſi ꝓponit
de cetero ab omī offenſa peccati mortał abſtinere
et rn̄deat Diuīo auxilio mediāte ꝓpono. Sexto
ſi credit ſe meritꝫ paſſionis xp̄i ꝛ nō ꝓprijs ad glo
riā ꝑuenire. ꝛ rn̄deat. Credo Ultimo debet ſibi
dici ſi occurrerit tibi inimicus dyabolꝰ ſemper ei
opponas merita paſſionis chriſti.

¶ Rubrica de articulis fidei

Sciendū eſt ꝙ tota lex euāgelij. q̄ eſt vera
fides catholica ē nobis data tp̄e gratie. q̄
ꝯſiſtit in duodecim articul'. q̇ colliguntur
ꝓncipaliter in trib' locis. i. trib' ſymbolis. ¶ Pri
muꝫ vocat' ſymbolū apoſtoloꝝ. qꝛ apoſtoli ipſuꝫ
ꝯpoſuerūt. qꝺ credo paruuꝫ appellam' Et icipit
Credo in deū patrē omnipotētē. ꝛc̄. ¶ Scdm
vocat' ſymbolū nicenū. qꝛ factū fuit in ſynodo ni/
cena. lꝫ in ꝯſtātinopolitana fuerit reformatū ſm
quā formā cātat tota eccl'ia greca ꝛ latina Et hoc
vocam' credo magnū. qꝺ icipit. Credo in vnū de
um patrē. ꝛc̄ ¶ Tertiū vocat' ſymbolum athana
ſij. qꝛ ſanct' Athanaſi' ipm fecit ꝛ icipit. Quicū/
ꝗꝫ vult ſalu' eſſe. ꝛc̄. q̇ q̇dē articuli ſunt iſti ꝓut in
ꝓmo ſymbolo apoſtolorum fuerunt appoſiti.
¶ Prim' articul'. Credo in deū patrē oīpotētē
creatorē celi ꝛ terre. ꝛ ꝑ hūc articulū debem' cre/
dere oīpotētiā dei ꝑ quā ipe creauit ex nihilo celū
et terrā ꝛ oīa q̄ i eis ſunt. Et illū articulū appoſuit
Petr' ꝓnceps apoſtoloꝝ. ¶ Secūd' articulus.
Et i ieſuꝫ chriſtū. filiū ei' vnicū dn̄m noſtꝝ. ꝛ per
hūc oſtēdit'. ꝙ nō ſolū debem' credere i p̄rēꝫ ſꝫ etiā
in filiū ei'. q̇ ē de' ꝛ dn̄s noſter. ſicut pater Et iſtū
articuluꝫ appoſuit Andreas. ¶ Terti' articul'.
Qui ꝯcept' ē de ſpū ſctō. nat' ex maria ꝟgine. et
ꝑ hūc debem' credere ꝙ xp̄s fili' dei nō fuit ꝯce/
pt' in vētre ꝟginis marie de pctō carnis ſicut alij
hoies. ſꝫ de ꝟtute ſpūſſancti. ꝛ iſtū articulū appo/
ſuit Jacob' maior. q̇ dr̄ ꝫebede' ¶ Quart' Paſ/
ſus ſub pōtio pylato. crucifix'. mortu' ꝛ ſepult'.

Et ꝑ hūc debem⁹ credere Ihm xp̄m verā habui-
ſſe paſſionē. mortē. ⁊ ſepulturā. ꝑ quē nob demō-
ſtrat̄ ip̄m xp̄m fuiſſe verꝫ hoīez. Et iſtū articulum
appoſuit Joānes ¶ Quint⁹. Deſcendit ad īferos:
tertia die reſurrexit a mortuis. Et ꝑ hunc credere
debem⁹. ꝙ an̄ reſurrectōez ſuā xp̄s deſcēdit ad in
feros. vñ extraxit p̄res q̄ oēs deſcēderūt ad lymbū
Et poſtꝗ̄ eos traxit d' iferno ſurrexit a mortuis ī
ꝓ̄o corꝑe glorificato Et iſtū articl'm appoſuit Phi
lipp⁹ ¶ Sext⁹. Aſcēdit ad celos. ſedꝫ ad dexterā
dei p̄ris oīpotēt̄ꝭ. Et ꝑ hūc debem⁹ credē. ꝙ xp̄s
poſt reſurrectōez ſuā. poſt q̄draginta dies aſcēdit
ad celos ⁊ ſedet ad dexterā p̄ris. vt eēt in illa gl'ia
cū hūanitate aſſumpta ī q̄ fuerat anteꝗ̄ hūanita
tē aſſumeret. qm̄ tāꝗ̄ d's ſp̄ fuerat ap̄ d' p̄rez. ſꝫ tā
ꝗ̄ hō erat ī mūdo. ⁊ iō aſcēdit in celū. vt ibi eēt etiā
tāꝗ̄ hō vbi et'nalit' fuerat tāꝗ̄ d's. Et iſtū articu-
lū appoſuit Bartholome⁹. ¶ Septim⁹. Jñ ven
tur⁹ ē iudicar̄ viuos ⁊ mortuos Et ꝑ hūc debem⁹
credere. ꝙ xp̄s d's ⁊ hō dꝫ venire in fine mūdi ad iu-
dicādū totū mūdū. vꝫ ſaluādos ⁊ damnādos Et
iſtuꝫ appoſuit Thomas. ¶ Octauus: Credo in
ſpm̄ ſctm̄. ⁊ ꝑ hūc debem⁹ credere ī ſpm̄ ſctm̄. q̄ eſt
t'tia ꝑſona ī trinitate. qm̄ ſic ī p̄mo ⁊ ī ſcd'o articl'o
demōſtratū ē ꝙ debem⁹ credere ī p̄rem ⁊ filiū. ita
debem⁹ credere ī ſpm̄ ſctm̄. q̄ ab vtroq; ꝓcedit ſcꝫ
a p̄re ⁊ filio. Et iſtū appoſuit Mathe⁹. ¶ Non⁹
Sācta eccl'iaꝫ catholicā ſctōꝝ cōmunionē. Et ꝑ
hūc debem⁹ credere eccl'iaꝫ catholicā. eē veraꝫ dei
eccl'iaꝫ cui⁹ caput ē roman⁹ pōtifex tāꝗ̄ vicarius

Jeſu xp̄i Et debem⁹ credere. ꝙ illi q̇ ſūt ī eccl'ia ca
tholica habēt cōmunionē cū oib⁹ ſanctꝫ ī oib⁹ oro
nib⁹ ſuis. Et iſtū appoſuit Jacob⁹ minor. q̇ d̄r al/
phei. ¶ Decim⁹. Remiſſionē peccatoꝝ Et ꝑ hūc
credere debem⁹ ꝙ ī eccl'ia catholica ē poteſtas re/
mittendi peccata ꝑ ſacramenta eccl'ie. ꝛ maxīe per
ſanctā penitentiaꝫ. Quia data eſt poteſtas ſacer/
dotib⁹ abſoluendi hoīes a peccat' ſuis Et iſtū ap
poſuit Symon q̇ d̄r zelotes. ¶ Undecim⁹. Car
nis reſurrectōem Et ꝑ hunc debem⁹ credere ꝙ in
die iudicij debem⁹ reſurgere cū corporib⁹ noſtrꝫ ad
reddendū rōnem de factꝫ noſtris. que fecimus in
hac vita. Et iſtū appoſuit Thade⁹. ¶ Duodeci/
mus. Vitā eternā. ꝛ ꝑ hunc credere debemus ꝙ
ī die iudicij q̇ bona egerūt ibunt ī vitam eternam.
q̇ vo mala ī ignem eternū. Et iſtū appoſuit Ma/
thias vltim⁹ ap̄loꝝ. poſit⁹ loco iude proditorꝫ Et
iſtos oēs articl'os tenemur oēs ſine aliq̄ dubitatōe
firmit' credere Et q̇ h' n̄ crediderit ſalu⁹ eē n̄ poterit

¶ Rubrica de ſeptē peccatꝫ mortalib⁹. ſcꝫ.

P Eccata mortalia ſunt ſeptem quoꝝ ſu/
perbia caput ꝛ p̄ncipiuꝫ oīm eſt. ꝑ quā
Lucifer de celo cecidit. ꝛ hō p̄mus de
paradiſo terreſtri expulſus eſt. Et oīm
maloꝝ ſcꝫ peccatū ꝓuenit ex quecunqꝫ fiunt p̄nci/
piū ſꝑ eſt ſuꝑbia h' īobediētia mandatoꝝ dei. q̄ q̇/
dem ībediētia ꝓuenit ex fundamēto ſuꝑbie Ut
aūt ei⁹ ꝯditō ītelligat'. ſciendū ē ꝙ ſuꝑbia cōmitti
tur diuerſis modis. Et p̄mo qn̄ eſt īobediēs ma/
iorib⁹ ſuis ꝛ deſpic̄ equales. ꝛ contennit minores

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

ſuos ꝓpter ſupbiam. Itē qñ ꝯtendit litigando et
exclamando ⁊ vult oēs vincere vt appareat ſapien
tior ceterꝭ. Item qñ ꝑ iactantiaꝫ ſe laudat. laudā
do ⁊ magnificando opa ſua coraꝫ hoīb vt laude-
tur ab alijs Itē qñ ꝑ hypocraſiꝫ oſtendit ſe bonū
⁊ deuotum ⁊ tamen eſt iniquus ⁊ magnus pecca-
tor. Item quando eſt pertinax ⁊ obſtinatus ī de-
fendendo malum quod fecit vel dixit/ nec vult con
fiteri ſe erraſſe ꝓpter eius ſuperbia, vt videat̄ ſcire
vltra ceteros. Item qñ diſcordat cum alijs. acci-
piendo ſemꝑ ꝯtrariam partē. vt diſcordet ſe a cete
ris volendo ſuſtinere ſuam opinionem ꝯtra verita
tem ⁊ eſſe ceterꝭ meliorem ꝓpter eius ſuperbiam.
Item quando ꝑſumptōe nouitatuꝫ fingit res no
uas. ⁊ mirabilia ſe feciſſe vel vidiſſe. vt reputet̄ no
tabiliter ceteros. ⁊ laudet̄ ab hoībus. Item qn-
do ñ recognoſcit grās ſibi collatas a deo. ꝫ poti⁹ at
tribuit eas ſuis meritꝭ ⁊ v̓tutib Itē qñ deſiderat ⁊
q̄rit ſibi maiores honores q̄ꝫ ꝯueniat. ⁊ exiſtimat
ſeipꝫ pl⁹ valere q̄ꝫ valeat ꝓpt̄ ſuā ſupbiā Et ex his
modis cōmittit̄ pctm̄ ſupbie qđ ē mortale pctm̄.

¶ De inuidia qđ ē ſm pctm̄ mortale.

Inuidia ē ſm pctm̄ mortale qđ ē vitiū īfelī
ciſſimū. qm̄ nocet tātū ſibi ⁊ nō alijs Naꝫ
inuidia ſꝑ reddit hoīem iudū ī ſemetipo. Vñ cuꝫ
alia peccata mortalia videant̄ dare aliquam dele
ctatōeꝫ ſenſualē ꝫ miſerrimū vitiū nullā penit⁹ de
lectatōeꝫ dat. ꝫ ſolam triſticiam ſꝑ hꝫ. Cōmittit̄
autem hoc peccatū multꝭ modis Primo qñ quis
gaudet đ alieo malo ⁊ ꝯtriſtat̄ đ alieno bono Itē

qñ deſiderat malũ alienũ.. ⁊ nollet bonũ alienum ꝓpter ei⁹ inuidiã Itẽ qñ q̇s ſuſurrat in occulto ve recundiã ꝓximi ſui vt diffiniet ꝓximũ apđ hoĩes ne ſibi equalis in ꝟtute reputet̃ Itẽ qñ in publico detrahit honori. ⁊ reputationi ꝓximi vel verecun diam ſibi inferendo verecundãdo eã coraꝫ homi nibus vt ꝓximus deſpiciat̃. ne poſſit reputari eq̃ lis ſibi in fama vel aliqua virtute. Iteꝫ qñ q̇s im pedit ne bonũ aliquod perueniat ad ꝓximũ. ſiue faciat ħ cũ verƀ ſiue cũ opere p ſe vl' per alium Et his ⁊ ſimilib⁹ modis cõmittit̃ peccatuꝫ inuidie qđ eſt mortale peccatũ.

¶ De ira qđ eſt tertiũ peccatũ mortale.

IRa eſt tertiũ pctm̃ mortale qđ eſt pret̃ ce tera delicta mortalia nociuũ tã ꝓprio ſub iecto. i. ipi homini iracundo q̃ꝫ ꝓximo cõ tra quem iraſcit̃. Sibi em̃ nocet nimis. qm̃ facit hoĩem perdere rationem ad diſcernendũ verum. Unde facit q̇dammõ hoĩem effici beſtiam ⁊ ani mal brutũ qđ caret rõne. Nocet etꝫ ꝓximo propt̃ mala q̄ irat⁹ homo facit ꝯtra ꝓximũ ſuũ ¶ Com mittitur aũt hoc peccatum multꝫ modis. Primo qñ q̇s de facili iraſcit̃ ⁊ facit libenter q̄ſtionẽ cũ ꝓ ximo vl' cũ verƀ vl' cũ factꝫ. Itẽ qñ q̇s de facili tur bat̃ i mẽte ſua ⁊ ꝓuocat̃ ad iraꝫ. Et ħ vulgarit̃ đr ſpiſma. q̄ſi hñs toxicũ i mẽte ſua. Itẽ qñ q̇s iſur git de facili i ꝯtumeliã ſiue iĩuriã ꝓximi ſui cũ iĩu rijs ⁊ blaſphemijs Itẽ qñ q̇s occidit l' mutilat alĩ qđ mẽbꝝ ex aĩo turbato ad offendẽdũ ꝓxĩo. Itẽ qñ q̇s ex ira blaſphemat nomẽ dei. ⁊ alioꝝ ſctõꝝ ũ

vel fidem ſiue aliud nomen venerabile. Et his ſi/
milibꝰ modis committit peccatū ire qđ ē mortale.

¶ De accidia qđ ē q̄rtū peccatū mortale.

Accidia qđ eſt q̄rtū peccatuꝫ mortale. Et
hoc eſt valde triſte ꝛ reprehenſibile pecca/
tum. Cum enī deꝰ dederit nobꝭ ſenſus cor
poris. videlicꝫ pedes ꝛ manꝰ ꝛ cetera. vt laborare
poſſimꝰ ꝛ exercitare nos ī hoc mūdo in q̄ positi ſu/
mus ꝛ tñ in triſtitia ꝛ inertia ꝯſumimꝰ vitā noſtrā
ſine aliq̄ exercitō laudabili. valde in nobꝭ reprehē/
ſibile eſt. ¶ Nam formica q̄ eſt animal brutū ab/
ſqꝫ ratione. ꝛ paruum preter cetera animalia. nul
las q̄ſi vires corporis habens tñ ſemꝑ laborat ad
victū q̄nto magis et nos q̄ rōnem habemꝰ ꝛ itel/
lectū. nō debemꝰ inuanū ꝛ inuacuū gratiam dei re
cepiſſe. ¶ Et hoc peccatū cōmittit multꝫ modis.
¶ Et ꝑmo qñ q̄s ſtans ocioſus cogitat maluꝫ. et
cogitat q̄modo poſſit ſuā malam machinationeꝫ
ꝑducere ad effectū. Item qñ q̄s per ſuam pigriti/
am nō ꝯfidit multa bona facere q̄ tñ facere poſſit
ſed tamen ꝓpter pigritiam ſuā non ponit ſe ad fa/
ciendū illa. ¶ Iteꝫ qñ homo non ſatiſfacit offitio
ad qđ tenet. ꝛ h̄ fac̄ ꝓpter inertia ꝛ pigritiā ſuā. et
h̄ maxime ēꝯſiderandū apđ clericos q̄ nō debent
ꝓpter pigritiā dimittere horā offitij ſui. Item qñ
hō efficit triſtꝫ ad bonū peragēdū ꝓpter lōgū otiū/
¶ Itē quando hō ſtans ſine exercitō cogitat ma/
las cogitatōes circa res illicitas. His aūt ꝛ ſimili
bus modis cōmittit peccatū accidie. quod ē mor
tale peccatū. ꝛ eſt nobis cauendum.

¶ De auaricia q̄d est q̄ntū peccatū.

Auaritia ē q̄ntū pctm̄ mortale. q̄d ē valde deo odioſum. qm̄ bona q̄ nob̄ ꝯcedit d̄s gratꝫ i h̄ mōo nos volumꝰ violent̄ rapere ꝛ cupide detinere. ꝛ nolumꝰ ea cōmunicare proxi/ mis nr̄is. ¶ Et ideo Apl's multū vituperās h̄ vitiū dic̄. Auaritia ē idoloꝝ ſuitꝰ ſiue cultus. Nihil em̄ p̄t eſſe magꝫ iniquum q̄ꝫ ponere ſe ad ſuituteꝫ idoloꝝ. ꝛ id̄o h̄ valde magnū pctm̄ ē. Et ē magnꝰ laqueꝰ Dyaboli. qꝛ ꝛ ip̄am auaritiā multi q̄tidie dānant̄. ꝛ ꝯmittit̄ hoc peccatū ī multꝫ modis. Primo qn̄ hō ponit totū eiꝰ animū ad acq̄rendū pecu/ niam. Vn̄ ſiue comedēdo ſiue bibēdo vel audien/ do diuinū offitiū ſp̄ h̄ꝫ cor ſuū ad pecuniā cumu/ landā ꝓpter eiꝰ auaritiaꝫ ꝛ cupiditatē. Itē qn̄ hō decipit proximū vt ab eo poſſit aliq̄d lucrari. Itē qn̄ ꝑ cupiditatē non ſubuenit proximo ī ſua neceſſitate ſ̄m poſſibilitatē ſuā. Itē qn̄ ꝑ auaritiā nō ſatiſfa/ cit familie ſue ſ̄m occurrentē neceſſitatē ſiue i cibo ſiue ī potu ſiue in veſtitu ꝛ ſimilibꝰ ſ̄m honeſtatem ſui ſtatꝰ. ¶ Itē qn̄ nō ꝓuidꝫ ſibi ip̄i ī victu ꝛ veſtitu ſ̄m ſtatū ſuū. ¶ Itē qn̄ dic̄ mendatiū ꝛ fac̄ ꝑiuria vt plꝰ vēdat l' minꝰ emat q̄ꝫ res valeat ꝛ h̄ vt lucret̄ aliq̄d ꝓpt̄ eiꝰ cupiditatē. Et ſic plus diligit vnum d̄nariū q̄ꝫ honorē dei quē ꝑiurat ꝛ q̄ꝫ amorē proximi quē decipit. ¶ Itē qn̄ hō fac̄ iniuſta lucra ſic̄ vſu/ rā. ꝛ vēditōes vl' emptiōes ꝓhibitas ꝛ ſilia illicita lucra. q̄bꝰ totꝰ mūdus hodierna die corruptꝰ ē que omnia ꝓpt̄ excreſcentē auaritiā ſunt introducta ꝑ malitiā hominū. Vn̄ ꝛ his ſimilibꝰ modis cōmit/

tiſ peccatū auaritie qđ eſt pctm̄ mortale.

¶ De gula qđ eſt ſextū pctm̄ mortale.

Gula ē ſextū pctm̄ mortale. qđ inter cetera
vitia ē valde beſtiale. qm̄ fac̄ hominez effi-
ci tanq̄ȝ porcū ſiue canē q̄ nihil appetūt ni-
ſi ſaturitatē vētrꝫ Sic em̄ fac̄ guloſus hō. qꝛ ꝛ ipſe
ponit totum bonum ſue felicitatꝫ ī gula. Vñ apo
ſtolus in reprehenſionem iſtorum dic̄ Quorū de-
us venter eſt. faciunt em̄ iſti ventrem ſuum deum
ſibi. ꝛ conuertunt ſimilitudinem dei. ī naturaȝ be
ſtie Unde de iſtꝫ Pſalmiſta dic̄ homo cum in ho
nore eſſet non intellexit comparatus eſt iumentis
inſipientibus ꝛ ſilīs factꝰ ē ill' Et ab iſto vitō ſe ma
xime debēt clerici p̄cauere. qm̄ gula eſt incentiuū
ꝛ nutrimentuȝ luxurie. Vñ Apoſtolus dic̄ Fra-
tres nolite inebriari vino in quo eſt luxuria. ꝛ hoc
peccatum gule committitur multꝫ modis. ¶ Pri
mo modo quando homo per ingluuiem comedē
di non vult expectare tempus ordinatuȝ ad come
dendum. Et in hoc peccant multi qui in die reſur
rectōis ſummo mane ſurgunt ꝛ currunt ad come-
dendum oua vel carnes anteq̄ȝ audiant diui-
num offitiuȝ. Similiter quidam faciunt in nocte
carniſpriuīj qui propter guloſitatem ꝛ ingluuiem
ſtant ad comedendum carnes tota nocte. ꝛ oua
ꝛ ſimilia. Unde tales peccant mortaliter ꝛ violāt
quadrageſimā q̄ incipit quo ad p̄uatōeȝ carniuȝ
immediate poſt horā cene p̄cedentꝫ diei. Item cō
mittiſ hoc peccatū gule qñ q̄s querit ꝛ p̄curat ha-
bere precioſa cibaria diuerſorum ſaporum. vt cuȝ

maiori guloſitate comedere poſſit ⁊ bibere. ¶ Itē
quando q̇s inordinate bibit vł comedit plus aſſu
mēdo quā ſibi ꝯueniat ſolū ꝓpter ingluuiē ⁊ dele/
ctatōem gule. ¶ Itē qn̄ cū nimia velocitate come
dit. vel bibit ꝓpter quod videt̄ potius ita deuora
re ꝙ̄ comedere. ¶ Itē qn̄ ponit ſtudiū ſuū ⁊ totaz
cogitatōem ſuā in bene cōmedēdo vel bibēdo. ita
ꝙ vbi eſt vnus bolus ſiue morſellꝰ. illū vult hr̄e. ⁊
ſic de bono vino. Et totam curā ſuaz conſumit in
huiuſmodi guloſitatibus. ¶ Itē quando homo
quicq̇d habet expendit ꝑ gula ſua. Item quādo
tempore ꝓhibito ad comedendū carnes vel diebꝫ
ieiunij aliq̇s non obſeruat mandatū eccl'ie ꝓpter
eius guloſitatē. ¶ His aūt ⁊ ſimilibꝫ modis com
mittit̄ peccatū gule qḋ eſt peccatū mortale.

¶ De luxuria qḋ eſt ſeptimū peccatū mortale.

Luxuria eſt ſeptimum ⁊ vltimum peccatū
mortale quod eſt fetidum turpe ⁊ verecun/
dum vltra cetera peccata in tātū ꝙ etiā ei/
us nominatio eſt verecunda inter mortales ⁊ ho/
neſtas ꝑſonas q̄nto magis eiꝰ cōmiſſio Vn̄ Apo
ſtolꝰ volens h̄ pctm̄ execrare ait. luxuria ſiue forni
catio ne nominet̄ i vob̄. ¶ Et h̄ ē turpiꝰ ceterꝫ pec
catis. qm̄ alia pctā maculāt ſolū aīam. h̄ aūt pec/
catū tāte ē turpitudis ꝙ corpꝰ deturpat vna ⁊ ani
mā. Eſt q̄z ꝑiculoſuz vltra cet̄a vitia. qm̄ hō faci
lit̄ capit̄ i eo. Vn̄ nos poſſumꝰ pugnare cū ceterꝫ
vitijs ⁊ pctis ꝫ ab iſto oz fugere Vn̄ clerici maxie
ab h̄ pctō ſep̄ cauē debēt. qm̄ tāto magꝫ deū offē
dūt peccādo i h̄ vitō ꝙ̄ ceteri. q̄nto maiorem gr̄az

recepeꝛũt a deo cuiꝰ miniſtri facti ſũt. Vñ dt bea
tus Ambroſiꝰ ĩ qdã ſuo ſmone. Tãto qs humi
lioꝛ atqꝫ ad ſeruiendũ deo promptioꝛ dꝫ eẽ ex mu
nere. q̃nto ſe obligatoꝛẽ ꝯſpicit ĩ reddẽda ratõne.
Vñ magnꝰ terroꝛ ⁊ tremoꝛ dꝫ eẽ in cleric; ne ĩmũ
di accedãt ad miniſteriũ chꝛiſti. q̃m ſibi iudicium
mãducant ⁊ bibũt ſm apoſtolũ. Et hoc pctm̃ cõ
mittit̃ mult; modis de q̃b; nõ eſt multũ ꝑticulari
ter dicẽdũ. cũ malicia p̃ſent; tp̃is facile cognoſcat
et ĩtelligat oẽs modos ex q̃b; in hoc pctõ hõ pec/
care p̃t. Vt tñ aliq̃ modi notent̃. Cõmittit̃ em̃ h̃
pctm̃ luxurie. ¶ Primo qñ hõ in carnalib; deſi/
derijs ⁊ luxurioſis cogitatõib; delectat̃ ĩ mẽte ſua
et vellet talia deſideria adimplere. ¶ Itẽ qñ hõ
loq̃tur ꝟba luxurioſa ⁊ inhoneſta cũ deſiderio et
volũtate carnali. ¶ Itẽ qñ videt aliquã ꝑſonã ⁊
trahit̃ ad libidinoſã volũtatẽ in eam dicẽte dño
noſtro Jeſu chꝛiſto ĩ euãgelio. Qui viderit muli/
erẽ ad ꝯcupiſcẽdu; eã iã mechatꝰ eſt in coꝛde ſuo
¶ Itẽ cõmittit̃ hoc pctm̃ ꝑ ãplexꝰ ⁊ oſcula libidi
noſa ⁊ alios ĩhoneſtos tactꝰ libidinoſe cõmiſſos
in ſemetipõ vl̃ ĩ alia ꝑſona. ¶ Item cõmittendo
pctm̃ carnis cũ coꝛꝑis pollutõe. Et hoc cõmittit̃
tot modis q̊t modis iniq̃tas carnis p̃t ſatiſfacere
ſue volũtati libidinoſe. Quoꝝ modoꝝ tãto ẽ vnꝰ
grauioꝛ altero q̃nto vnus magis diſplicet deo q̃z
alter. Hoc tñ ꝑ ſacerdotib; ẽ notãdũ. vt cũ ex ali/
q̊ mõ ſe ſenſerint in hoc pctõ polutos atqꝫ ĩmun/
dos. nõ accedãt aliq̊ mõ de ꝓpinq̊ ad celebrãdũ
etiã ſi fecerint cõfeſſionẽ ſuã niſi neceſſitas cogeꝛ;

qm̄ poſt tale pctm̄ remanet imūdicia corꝑal' q̄ nō tollit̄ p ꝯfeſſionē lꝫ mētal' culpa remittat̄ . ſꝫ abſti-neat ſe q̄ fuerit ī hoc pctō mortali maculat⁹ ꝑ tres vl' q̄ttuor dies. vl' occurrēte neceſſitate celebrādi ſaltē ꝑ viginti q̄ttuor horas ſe abſtineat . ex q̄ tpe reintegrat̄ inordinatio corporal'. ¶ Null⁹ em̄ dꝫ īmūd⁹ accedere ad tm̄ ſacramentū. Et ſi accedat ſibi iudiciū mādūcat ⁊ bibit. ꝓ vt ſm̄ Apoſtolū ſup̄ dctm̄ ē Et iſtis oīb⁹ modis ꝯmittit̄ pctm̄ lu-xurie qđ ē mortale. Et iſta ſeptē vitia ſupi⁹ nūera-ta ſtꝫ pctā mortalia q̄ dānāt aīaꝫ ad mortē etnā

¶ Rubrica de triplici mō peccandi in deum.

Sciendū ē ꝙ tripliciť peccam⁹ in deū. qm̄ aliqñ peccam⁹ ī patrē aliqñ in filiū aliqñ ī ſpiritū ſanctū ¶ Itē ī patrē q̄dē peccam⁹ ꝑ fragilitatē ſiue ipotētiā. qꝛ potētia q̄ ē ſibi cōtra-ria attribuit̄ patri. Vñ qñ hō vellet nō peccare ⁊ tñ ſupueniēte tētatōe nō eſt fortꝫ ad reſiſtēduꝫ ſꝫ ꝑ fragilitatē ſuā vincit̄ ab ipā tētatōe tūc dr̄ pecca-re in patrē qꝛ ꝑ potētiā peccat. Et hoc mō pecca-uit Petr⁹ qñ xp̄m negauit qꝛ timore mortꝭ h̄ fecit Vñ ꝑ fragilitatē hoc fecit. i. dr̄ peccaſſe. In filiū peccam⁹ ꝑ ignorātiā. qꝛ ſapiētia ſē ſibi ꝯtraria. q̄ attribuit̄ filio. Vñ qñ hō nō cognoſcit id qđ co-gnoſcere dꝫ. ⁊ putās nō peccare peccat. tūc dr̄ pec-care in filiū. qꝛ ꝑ ignorātiā peccat Et h̄ mō pecca-uit Paul⁹ ꝑſequēdo eccleſiam dei. qꝛ ignorabat xp̄m eē filiū dei. ⁊ ſic ꝑ ignorātiā peccauit. ¶ In ſpiritū ſanctū peccam⁹ ꝑ maliciā. qꝛ bonitas q̄ eſt ſibi ꝯtraria attribuit̄ ſpiritui ſācto. ¶ Vñ qñ hō

cognoſcit pctm̄ ꝛ p̄t reſiſtere ipi pctō ꝛ tm̄ nō vult ſꝫ
ꝑ ſolā malitiā dat cauſam pctō. tūc dꝛ peccare in
ſpiritū ſanctū qꝛ ꝑ malitiā ſuaꝫ peccat nō ꝑ fragili
tate vł ignorātiā. Et hoc mō peccauit Judas ꝓ
ditor tradēs xp̄m qꝛ ſepe admonit9 a xp̄o poterat
deſiſtere ab ipa ꝓditōne. ¶ Et ſciebat ſe peccare
qꝛ cognouit ſe tradere ſanguinē iuſtuꝫ. Et tamen
per ſuam maliciam atqꝫ iniquitatem voluit pec-
care. ꝛ ſic ꝑ malitiā peccauit. ¶ Peccatum in pa-
trē ꝛ filiū remittit̄ qꝛ de facili ſupuenit ꝯtritio per
quā hō ducit̄ ad penitentiā. ꝛ impetrat remiſſio-
nem pctōꝝ. ſic fuit in Petro ꝛ Paulo q̄ penitētia
ducti ſunt ꝛ ſalui facti ſunt. ¶ Peccatū aūt in ſpi
ritū ſanctū neqꝫ remittit̄ in hoc ſeculo neqꝫ in futu
ro. i. difficile ē vt remittat̄ in hoc ſeculo q̄ntum ad
culpā ꝛ in futuro q̄ntū ad penā qꝛ poſtqꝫ volūtas
obſtinata ē in malū nō p̄t hr̄e vnqꝫ penitētiā nec
ꝯtritōeꝫ. ꝛ a deo nūqꝫ hꝫ remiſſionē. Et ſic fuit in
iuda ꝓditore. q̄ finalr̄ deſperat9 laq̄o ſe ſuſpēdit
et deſcēdit i infernū ꝛ i dānatōeꝫ eternā. Et ſic nō
habuit remiſſionē in hoc ſeculo quo ad culpā ne-
qꝫ in futuro quo ad penam.

¶ Rubrica de operibus miſericordie.

Sciēdū ē qꝙ dupl̄r agim9 miſcōiaꝫ cū ꝓxi-
mo. vno mō corporalr̄. i. ſubueniēdo ſibi
in corꝑe. alio modo ſpūaliter. i. ſubueniē-
do ſibi in ſpiritu. ¶ Opera vero miſcōie ex qui-
bus ſubuenimus proximo in corpore ſunt ſepteꝫ
Quoꝝ p̄mū eſt paſcere famentē hoc ē qn̄ hō vidꝫ
pauperē habere famē dare ſibi ad cōedendū. po-

tare ſitientē. hoc ē qn̄ hō videt pauperē habere ſi
tim. dare ſibi ad bibendū. Veſtire nudos hoc ē
qn̄ hō videt pauperē nudū ⁊ habere neceſſitatē
in veſtibꝫ vl' calciamētis ſubuenire ſibi ⁊ coopire
eū ꝓ ei⁹ neceſſitate. Miniſtrare infirmis. hoc eſt
qn̄ hō videt vl' ſentit aliquē infirmū q̇ hꝫ neceſſi/
tatē vt ſibi ſeruiat. ſeruire ſibi in ſua infirmitate ⁊
ſibi adminiſtrare. ¶ Viſitare incarceratos. hoc
ē ire ad carceres ad viſitandū ⁊ ꝯfortādū carcera/
tos. ⁊ eos redimere ex ſua facultate ſi p̄t. vl' ꝓcu/
rare ſibi elemoſinas alienas ſi ex ſuo nō p̄t ¶ Su
ſcipere ꝑegrinos hoc ē nō habētes domos vl' ho
ſpitiū recipere eos in domū ꝓpriā ⁊ dare ſibi coop
toriū ⁊ refectōez ¶ Sepelire mortuos. h̄ ē qn̄ hō
videt corpora mortuoꝝ q̇ nō habēt q̇ eoꝝ corpora
ſepeliāt ſepelire ea ſi p̄t. vl' facere ea ſepeliri cū ele/
moſina aliena. Et hec oīa ſunt oꝑa miſcdie de q̇/
bus ibim⁹ in die iudicij reddere ratōem.

¶ Rubrica de fine mūdi ⁊ de extremo iudicio

Ultimo vt de extremo iudicio ⁊ finali iudi
cio qđ erit in fine mūdi aliq̇d denotetur.
¶ Sciendū ē ꝙ iſte mūdus habebit finē
⁊ tot⁹ deſtruet' ⁊ ꝯburet' ꝑ ignem de celo miſſuꝫ. ⁊
poſt hoc erit iudiciū generale oīm hominū q̇ fue/
runt ab adā vſqꝫ ad finē ſeculi. q̇ oēs hn̄t reſurge/
re cū corporibꝫ ſuis. ⁊ hn̄t reddere de factꝭ ꝓprijs
ratōez. Et q̇ bona egerūt ibūt in vitā eternā. q̇ ve
ro mala in ignē eternū. Eſt q̊qꝫ notādū ꝙ licꝫ aīa
exiēs a corpore mediate ſit iudicata ad bonum vl'
ad malū ſm ei⁹ merita. ē tn̄ extremū iudiciū neceſ

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

ſariū in q̄ iudicabit̄ oīs hō vl̄ tot⁹ hō.ſ. aīa cū cor
pore. qꝛ ſicut inſimul bonū vl̄ malū fecerūt. ita pe
nā vl̄ meritū habeant. Aīa aūt ꝓus iuſte iudicat̄
ad bonū vl̄ ad malū qꝛ etiā ꝓuſq̄ꝫ corp⁹ bn̄ vl̄ ma
le opata ē. Nā anteq̄ꝫ corpus aliq̄d operetur ſp aīa
hꝫ ꝓus volūtatē agendi illud. ꝛ ſic ꝓcedit corp⁹ in
q̄cūq̄ꝫ actu. Et ideo ſm̄ dei iuſticiā debꝫ etiā ipm
corp⁹ ꝓcedere in pena vl̄ in merito. ¶ Itē aīa cū
egredit̄ a corpore nō hꝫ totū meritū vl̄ totā penaꝫ
quā dꝫ habere vnita cū corpore ī die extremi iudi
cij. qꝛ multa ſunt ꝓuilegia ꝛ gaudia celeſtia q̄ dā-
tur corpori vltima dotes aīe. Et ſimilit̄ m̄lta ſūt
tormēta īfernalia q̄ ꝯueniūt corpi tm̄ de q̄bꝫ ſup
dictū ē. Et de talibꝫ nō poterit fieri plenū iudiciū
ſoli aīe ſine corpe. ꝛ iō ē neceſſariū ad ītegraꝫ ꝛ ple
nā dei iuſticiā. vt ī extremū ꝛ vl̄e iudiciū fiat. in q̄
det̄ vnicuiq̄ꝫ ītegra merces ſuoꝝ opeꝝ tā in aīa q̄ꝫ
in corpore. Eſt tn̄ ſciendū ꝙ ante mūdi finē veni-
et antichriſtus q̄ naſci dꝫ in babylonia ꝛ veniet in
ihl̄rm. dicēs ſe eē xp̄m. veꝝ meſſiā ꝛ oēs iudei cre
dent in eū. Erit. n. hō vitioſis. faciēs multa mira
bilia ꝟtute dyaboli. Et cū penis ꝛ tormētꝫ flagel
labit xp̄ianos nolētes credere in eū. ꝓpt̄ q̄ꝺ ſedu-
cet multos. ¶ Venient aūt interim enoch ꝛ he-
lyas q̄ reſeruant̄ in teſtimoniū xp̄i in paradiſo ter
reſtri. ꝛ ꝑdicabūt ꝯtra antixp̄m. Et ꝓpt̄ coꝝ ꝑdi
catōes m̄lti reprobabūt ipm antixp̄m tā iudei q̄ꝫ
xp̄iani. Antixp̄s āt vidēs ſe reprobari ex coꝝ ꝑdi
catōibꝫ occidꝫ eos: ꝛ p⁹ triduū reſurgēt. ꝛ leuabūt̄
in celū. Poſt mortē ꝟo enoch ꝛ helye. p. xv. dies

regnabit ātixp̄s ī magna glīa putās ſe oīa ſupaſ/
ſe poſtq̄ȝ occiderat Enoch ⁊ Helyā. ꝑ die .xv. pꝰ
eoꝝ mortē Antixp̄s occidet a dei potētia p Mi/
haelē archāgelū. Judei ꝟo videtes malū finē an
tixp̄i oēs ꝯuertent ad fidē veri xp̄i. ⁊ tūc erit vnuȝ
ouile ⁊ vnꝰ paſtor. Interfecto āt ātixp̄o nō ſtatiȝ
erit iudiciū. ꝑ ꝑus erūt ſigna magna ī celo ⁊ ī terra
ad ꝑcandū veꝝ iudiciū qd̄ poſtmodū ē fiēdū. Nā
ſm q̄ dr̄ Math. xxiiij. ca. Sol obſcurabit ⁊ luna
nō dabit lumē ſuum. Stelle de celo cadēt. ⁊ ꝟtu/
tes celoꝝ mouebūt Sȝ moralr̄ ītelligēdo ītellige
re poſſumꝰ q̄ ſol obſcurabit. i. xp̄s q̄ ē ſol iuſticie
efficiet obſcurꝰ ꝯtra nos. ⁊ rigidꝰ. ⁊ aſp vn̄ ſolȝ no
bis eē piꝰ ⁊ miſericors. luna nō dabit lumē ſuū. i.
ꝟgo maria q̄ ē luna electa nō dabit lumē ſue īter/
ceſſionis. quā ꝓ nobis ſp facit ad filiū. Stelle de
celo cadēt. i. ſcti q̄ fulgebūt ſic ſtelle ī ꝯſpectu dei
de celo cadēt q̄ntū ad nr̄aȝ īterceſſionē. qm̄ ſācti
q̄s habemꝰ in aduocatos noſtros nō īntercedent
tūc ꝓ nob̄. niſi ꝑ iuſticia dei. ⁊ ꝟtutes celoꝝ moue
bunt. i. āgeli q̄ ſūt nūc ad nr̄am cuſtodiā tūc erūt
ꝯtra nos ad iudicādū ⁊ accuſādū nos ī pctīs nr̄is
de q̄b noluerimꝰ pn̄iaȝ agere ⁊ ita mouebunt de
fauore ī odiū Sȝ añ hec ſigna celeſtia erūt ſigna ī
terra magne ꝑfectōnis. qm̄ vt dr̄ Luce. xxi. ca.
Surget gens ꝯtra gētē. ⁊ regnū aduerſꝰ regnū
Et terremotꝰ erūt p loca magni. Et peſtilētie et
fames ⁊c̄. Et hec oīa īicia doloꝝ ſūt. Hec āt ⁊ mł
ta alia ſigna magna erūt. Et pꝰ hec cōedētib ⁊ bi
bētib hoīb veniet ignis magnꝰ de celo. ⁊ ꝯburȝ

totā terrā ita ꝙ oīa in cinerē ↄuertūt Et fctā ↄſū/
matōe omniū reꝝ ad ſonū tube oēs reſurgēt cum
corporib⁹ ſuis tā boni ꝗ̄ mali ita ꝙ oēs erūt in ſta
tura trigintatriū ānoꝝ ſc̄m etatē in q̄ xp̄s et̄ ſurre
xit. Erūt tn̄ boni pulchri ꝛ lucidi ꝛ impaſſibiles.
Mali āt deformes turpes ꝛ paſſibiles Et oēs co
adunabunt in valle Joſaphat. q̄ ē ꝓpe hierl̓m.
Et fctā oīm ↄgregatōe q̄ fuerūt ab Adā vſqꝫ ad
finē mūdi. Tūc veniet iudex. ſ. ieſus xp̄s fili⁹ dei
viui cū ptāte mgn̄a ꝛ maieſtate ſuꝑ nubē candidā
et cū eo ſctōꝝ milia. ꝛ ſepabūt boni a mal̓ qm̄ āge
li ponēt bonos a dextr̄ꝭ malos āt ad ſiniſtros Pa
rato q̄d ē iudicio tūc dicꝫ iudex his q̄ a ſiniſtr̄ꝭ erūt
pctā ꝛ igratitudīes ſuas. qm̄ noluerūt facer̄ miaꝫ
cū ꝓximo ſuo ſubueniēdo ſibi ī neceſſitatib⁹ ſuis tā
corꝑalib⁹ ꝗ̄ etꝭ ſpūalib⁹ ꝓpt̄ qd̄ dabit ſnīaꝫ ↄdēna
toriā ↄtra eos dicēs Jte maledicti in ignē eternū
His āt q̄ a dextr̄ꝭ erūt dicet bona oꝑa ſua ꝛ oēm
miaꝫ ſuā quā fecerūt cū ꝓximo ſuo adminiſtrādo ſi
bi in omī neceſſitate ſua. ꝓpt̄ qd̄ dabit eis ſnīam
meritoriā dicēs. Venite bn̄dicti pr̄is mei ꝑcipite
regnū meū ꝛ ſic immediate fiet harꝫ ſnīarū executio
qm̄ ibūt mali in ignē eternū boni āt in vitā eternā
Cui⁹ ille nos faciat eē ꝑticipes q̄ viuit ꝛ regnat
in ſecula ſeculoꝝ amen.

¶ Explicit ꝑceptoriū vene. Nicolay de lyra cuꝫ
alijs q̄buſdā cert̄ꝭ tractatul̓ ꝑutilib⁹. p̄dicātib⁹
necnō ↄfeſſiōes audiētib⁹ ml̓tū ↄueniēs Jmp̄ſſū
Colonie in āntiq̄ foro ꝑ me Hermānū Bomgart
de Ketwych Anno dn̄i. 1495. 19. mēſis May

[illegible]
esset gravius punietur.
participationem compassionem tuta
Proverbia 22 ... caveto ... amant
... filii sunt diaboli filius at
... hereditas patris:
... hereditas diaboli est infernus.
Apocalypsis 21 ... pars est.
studiosus ... laborito
... erit.
... Ebrietas est voluntaria insania,
... virtutem impedit et extinguit, et omne
verecundia malis ostendit removet.
... fortuna moritur rapit omnia tollit
... consumit ... habet ...
... nisi sordes
... fortificat, augmentat, sanctificat
... corpus ... divitias ...
... debilitat, consumit, ...

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN